

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN
FACULTEIT LETTEREN
MASTER IN DE GESCHIEDENIS

**AMBASSADEUR SILVERCRUYS EN DE
BELGISCH-AMERIKAANSE RELATIES
(1945-1959)**

Een diplomatieke rots in de Atlantische Oceaan

Promotoren:
Prof. dr. Peter Van Kemseke
Prof. dr. Idesbald Goddeeris

Masterproef
ingediend door

THOMAS VANWING

Leuven 2012

“Penser petitement à des petites choses. Ce fût hélas une vieille habitude chez nous, et je me demande si jamais nous la perdrons. (...) C’est la force des gens de chez nous de rester ce qu’ils sont. Mais que ne sacrifierais-je pas pour leur ouvrir l’horizon et leur donner un peu le sens de la grandeur. Plus la cible est loin, plus il faut tirer haut pour l’atteindre.”

- Robert Silvercruys, 1943

DANKWOORD

In de herfst van 2010 verbleef ik in Washington DC in het kader van een stage- en studieprogramma. Samen met enkele collega's bezocht ik de Belgische ambassade op Garfield Street waar we een gesprek hadden met ambassadeur Matthysen over het leven en werk in de diplomatie. Enkele weken later werden we uitgenodigd voor een diner in de prachtige residentie op Foxhall Road. Tijdens deze bezoeken groeide mijn nieuwsgierigheid en interesse voor de diplomatieke carrière, de levensstijl en de geschiedenis achter de Belgisch-Amerikaanse diplomatieke betrekkingen.

Het was professor en diplomaat Peter Van Kemseke die me in de zomer van 2011 wees op de uitzonderlijke, maar nog onbeschreven carrière van Robert Silvercruys, de naoorlogse Belgische ambassadeur in DC. Hij heeft dit onderzoek van bij de start gesteund en intensief begeleid, samen met professor Goddeeris. Mijn dank gaat dus vooreerst uit naar hen. Het bronnenonderzoek werd hoofdzakelijk verricht in het archief van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Ik wil mevrouw Peemans bedanken voor de toegang die ze me verleende tot de geraadpleegde collecties, alsook de heren Amaury en Huypens die me een veertigtal dagen ontvingen en wegwijs maakten in deze archieven. Ook dient de *Fondation Paul-Henri Spaak* vermeld te worden voor het ter beschikking stellen van hun bronnenmateriaal. Vervolgens gaat mijn dank uit naar de heren Van Alstein, Auwers en Grosbois wiens academische inzichten en tips mijn onderzoek gestuurd en vergemakkelijkt hebben. De Belgische ambassade in Washington en in het bijzonder ambassadeur Matthysen ben ik dankbaar voor het ter beschikking stellen van enkele foto's. Ten slotte wil ik mijn ouders en vrienden bedanken, omdat zij me steeds op alle mogelijke manieren en bovenal onvoorwaardelijk steunen in alles wat ik onderneem.

Thomas Vanwing, juni 2012

“Whatever you are, be a good one.” - Abraham Lincoln

ABSTRACT

At the end of 1944, Belgian Foreign Minister Spaak appointed Robert Baron Silvercruys Belgian Ambassador to the United States. At that time, Belgian-American relations were at a low point. Additionally, Spaak did not consider the United States as a vital part of his post-war plan to secure Belgian economic, political and security interests. Nevertheless, as a consequence of the building international tension between the Western nations and the Soviet Union, Belgium and America grew closer together. During his fifteen-year stay in Washington, Ambassador Silvercruys became a vital protagonist in this process.

This thesis gives an overview of Belgian-American relations between 1945 and 1959 from the perspective of this renowned diplomat. Three major aspects are subject of this research, which is mainly based on archive sources. Firstly, the visions of the diplomat are analyzed. From the beginning of his career, Silvercruys was known for his Anglo-Saxon orientation and his pro-Atlantic views. He was an important factor in leading Belgium into the Atlantic Alliance in 1949. Next to a military alliance, he also envisioned thorough political and economic cooperation across the Atlantic, with Europe as an economically integrated entity.

Secondly, the actions of the ambassador are evaluated. This paper gives an overview of all political, economic and ceremonial activities of the diplomat and his influence on the decision making progress. Silvercruys represented Belgium during the negotiations on the establishment of the United Nations, the Marshall aid, NATO, the Korean War, the European Defense Community, the uranium treaties and much more.

Thirdly, the diplomatic culture, the network and the private life of the ambassador are examined. This aspect gives insight in the working methods of the diplomat. Silvercruys was well known for his aristocratic but particularly professional posture. His strategy consisted of turning his professional contacts into personal friends. During his stay in DC, he built an unequalled network in the United States and he had direct access to the most important State Department officials and even the president. He also considered diplomacy essentially as a two-way street.

By doing this, Silvercruys became a rock in the Atlantic on which both governments could count. The Belgians used Silvercruys to further their interests in the United States and he brought Belgian officials into contact with their American counterparts, with whom he had also a certain amount of influence. Furthermore, American politicians turned to Silvercruys to introduce their views and policies to Brussels. He considered keeping the bilateral relations in good repair as his main task and succeeded brilliantly. When he left DC in 1959, Belgian-American relations never had been better and both countries were firmly bound together in an Atlantic partnership. Silvercruys definitely was instrumental in this.

**Word count: approximately 830,000 characters,
with spaces and footnotes, excluding annexes and bibliography**

INHOUDSTAFEL

DANKWOORD	1
ABSTRACT	3
INLEIDING	9
DEEL 1: CURSUS HONORUM IN VOGELVLUCHT (1893-1944)	15
HOOFDSTUK I: DE LEERSCHOOL VAN EEN TOPDIPLOMAAT (1893-1937)	17
1. Opgroeien in een elitair milieu	17
2. De start van een rijke diplomatieke carrière in Washington en Brussel	20
3. Van de perikelen in China naar een thuiskomst in Londen	24
4. Besluit	26
HOOFDSTUK II: POSTHOOFD EN AMBASSADEUR IN OTTAWA (1937-1944)	27
1. Diplomaat op eigen benen	27
2. Een pleidooi voor vrede door vrijhandel en appeasement	28
3. Diplomatie tijdens Wereldoorlog II	35
3.1. Imagoschade en bijdrage aan de oorlogsinspanning	35
3.2. Veranderende visies op de naoorlogse wereld	39
4. Silvercruys in Canada: netwerk en cultuur	44
5. Besluit	50
DEEL 2: DE AMERIKAANSE JAREN (1945-1959)	53
HOOFDSTUK III: HET UITBREKEN VAN DE KOUDE OORLOG (1945-1947)	55
1. De Belgisch-Amerikaanse relaties tijdens de oorlog en de benoeming van Silvercruys	55
2. Naoorlogse uitgangspunten van het Belgisch buitenlands beleid	61
3. Het Belgisch naoorlogs herstel	64
3.1. Aankomst in het District	64
3.2. Economische afhandeling van de oorlog	67
3.3. Propaganda voor vorst en koninkrijk	71
4. Silvercruys en de Verenigde Naties	76
4.1. Een multilateraal orgaan in kinderschoenen	76
4.2. Prille relaties met Congo	82
5. Belgische belangen in de Duitse kwestie	83

6 | *Silvercruys*

5.1. Ambassade als informatiedienst voor Brussel en Washington	83
5.2. Geringe invloed op de rehabilitatie van de grote buur	84
6. De ideologische weg naar een bipolaire wereld	88
6.1. Een nieuwe vriend	88
6.2. Een nieuwe vijand	92
7. Besluit	98
HOOFDSTUK IV: SILVERCRUYS EN DE ATLANTISCHE WENDING (1947-1949)	101
1. De Trumandoctrine als mentale breuklijn	101
2. Silvercruys' hand in het Marshallplan	104
2.1. De nood aan een economisch hulpprogramma	104
2.2. Moeilijke bilaterale onderhandelingen over het European Recovery Program	111
2.3. Discours over het Marshallplan en de handelsmissies van Silvercruys	115
2.4. De paradox van het herstelprogramma	118
3. De Noord-Atlantische ruimte verenigt zich	122
3.1. De Westerse Unie als opstap naar het Atlantisme	122
3.2. De Vandenbergresolutie maakt de weg vrij voor Amerikaanse associatie	125
3.3. Een eerste ronde verkennende gesprekken in Washington	127
3.4. Bemiddeling door Silvercruys en de daaropvolgende wending van België en Frankrijk	133
3.5. Discussies over het ontwerpverdrag	136
3.6. Hervatting van de ambassadeursvergaderingen in Washington	138
3.7. Een alliantie onder Amerikaanse dominantie	141
4. Besluit	145
HOOFDSTUK V: DIPLOMAAT TEN DIENSTE VAN HET COMMONWEALTH OF FREEDOM (1950-1955)	149
1. The search for peace	149
2. De Koreaanse Oorlog	150
3. De eerste Europese integratiestappen	155
3.1. De herbewapening van Europa en de Europese Defensiegemeenschap	155
3.2. Publiek discours over Europa's plaats in het Commonwealth of Freedom	160
3.3. De ratificatie en mislukking van de EDG	165
4. Sceptis over New Look en vreedzame co-existentie	170

5. Congo als bindmiddel en splijtzwam tussen België en de VS	178
5.1. Van het tripartite- naar het bilateraal akkoord over uranium	178
5.2. Kolonialisme op de helling?	183
6. Besluit	189
HOOFDSTUK VI: ALLIANTIE ONDER HOOGSPANNING (1955-1959)	193
1. De Suezcrisis: barst in het Atlantisme	193
1.1. Ondergang van het Britse Rijk en de communistische penetratie	193
1.2. De crisis barst los	196
1.3. Heroriëntering en herdefiniëring van het Atlantisme?	199
1.4. Publiek discours over Atlantisme en de bilaterale relaties	207
2. Van Messina naar Rome: Euratom en de EEG	209
2.1. De nucleaire positie van België in Europese context	209
2.2. Economische samenwerking in een Atlantisch kader	214
2.3. Expo 58	218
3. De weg naar Congolese onafhankelijkheid	220
3.1. Interpretaties van de Amerikaanse koloniale politiek	220
3.2. Propaganda en investeringen ten voordele van Belgisch Congo	222
3.3. Het einde van het koloniaal bewind	225
4. Pogingen tot rehabilitatie van de Saksen-Coburgs	232
5. Besluit	234
HOOFDSTUK VII: SILVERCRUYS IN AMERIKA: CULTUUR, NETWERK EN PRIVÉLEVEN (1945-1959)	237
1. Belgische diplomatie na 1945	237
1.1. Dalend belang van de bilaterale ambassades?	237
1.2. Silvercruys' reflecties over het diplomatiek ambt	239
2. The bold bad baron: een societyfiguur in de VS	243
2.1. De reputatie van de mondaine Silvercruys	243
2.2. Atlantisch huwelijk als springplank	247
2.3. Een nieuwe kanselarij	251
3. Netwerk als hoeksteen van diplomatie	253
3.1. Een Amerikaanse Belg in Amerikaanse kringen	253
3.2. Silvercruys in opspraak?	257
3.3. Banden met het thuisland	260
4. Fin de carrière	264
4.1. Het bezoek van koning Boudewijn als laatste wapenfeit	264
4.2. Afscheid van Washington DC	267
5. Besluit	271

CONCLUSIES	273
Idea	273
Res gestae	276
Mores	280
Silvercruys, een diplomatieke rots in de Atlantische Oceaan?	281
GECITEERDE BRONNEN EN WERKEN	285
BIJLAGEN	289
1. Lijst van onderscheidingen	289
2. Lijst van afkortingen	291
3. Lijst en bronverwijzing van afbeeldingen	293

INLEIDING

Eind 1944 was minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak op zoek naar een nieuwe ambassadeur die de tot dan toe relatief onbelangrijke post in Washington zou bezetten. De keuze ging uit naar Robert baron Silvercruys, een diplomaat die zijn strepen reeds had verdiend in Washington, Londen, Nanking en Ottawa. De Belgische diplomatie bevond zich echter aan de vooravond van één van de meest turbulente periodes uit haar geschiedenis met vele onverwachte wendingen. Minister Spaak had in december 1944 zijn model van de toekomstige buitenlandse betrekkingen voorgesteld in het parlement. De zelfgekozen neutraliteit van het interbellum werd verlaten en voortaan zou België zich verankeren op drie multilaterale niveaus: de Verenigde Naties, een Europese alliantie en een regionale entente. België keek daarbij traditioneel naar Groot-Brittannië voor steun, bescherming en handelsrelaties.¹

Met de Verenigde Staten zou Spaak daarentegen slechts vriendschappelijke relaties nastreven. Uiteindelijk kwam België door het uitbreken van de Koude Oorlog in de daaropvolgende jaren, samen met de andere Westerse landen, echter terecht in een hybride alliantie met deze nieuwe supermacht. Silvercruys -en niet de ambassadeur in Londen, Parijs, Bonn of Moskou- zou de meest cruciale post van de Belgische diplomatie bezetten. België had zich immers verankerd in een Westers Atlantisch blok en het beleid ging steunen op de driedelige Koude Oorlogsconsensus bestaande uit Atlantisme, Europeanisme en antisovjetisme.²

Ambassadeur Silvercruys ging fungeren als een vertrouwenspersoon, informatiedienst, lobbyist, onderhandelaar, handelsvertegenwoordiger en gewaardeerd diplomaat aan weerskanten van de Atlantische Oceaan. Gedurende vijftien jaar was hij naar eigen zeggen een “souffleur des grandes vedettes”, een diplomaat die op de achtergrond de bloeitijd van de Belgisch-Amerikaanse relaties mee vorm gaf en mogelijk maakte.³ Hoogtepunten uit deze periode waarin Silvercruys een rol speelde, waren de oprichting van de VN, de ideologische ontwikkeling van de Koude Oorlog, het Marshallplan, de NAVO-onderhandelingen, de Koreaanse Oorlog, de eerste stappen van Europese integratie, de Suezcrisis, uraniumonderhandelingen en de Congolese kwestie. Na zijn vertrek medio 1959 zouden de Belgisch-Amerikaanse betrekkingen echter pijlsnel afkoelen ten gevolge van de nakende Congo-crisis. Toeval of niet?

Het is opmerkelijk dat een dergelijk belangrijk diplomaat zelf geen geschriften heeft

¹ R. COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek 1830-2000*, 1998, Tielt, 343-344.

² M. VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite, Spaak, en het ontstaan van de hegemonische Koude Oorlogconsensus: interpretaties van de vijandige bipolarisering, 1944-1949*, Ongepubliceerd doctoraatsproefschrift, Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen, 2009, 7.

³ BRUSSEL, Diplomatiek archief ministerie Buitenlandse Zaken (AMBZ), Dossier 18434-7, Toespraak Silvercruys bij Cercle Gaulois, Brussel, 21 februari 1956.

nagelaten en dat er nog geen studie aan hem gewijd werd. Deze masterproef heeft dan ook als hoofddoel een verhaal te vertellen over het leven en werk van Robert Silvercruys (1893-1975) en de figuur opnieuw tot leven te brengen. Zodanig vult dit werk een historiografische lacune op. Het biografische relaas brengt relevante inzichten bij over zijn persoonlijke levenswandel en het netwerk waarin de ambassadeur circuleerde. Deze situering onderbouwt het hoofdverhaal over zijn professionele carrière. Het onderzoek over dit laatste aspect valt uiteen in drie pijlers.

De eerste pijler onderzoekt de *res gestae*, de acties van de diplomaat in zijn verschillende rollen als raadgever, informant, opiniemaker, lobbyist, onderhandelaar, propagandamachine, handelsvertegenwoordiger en society figuur. Deze daden worden geanalyseerd per episode in de diplomatieke geschiedenis. Daarnaast wordt in de tweede pijler onderzocht op welke manier Silvercruys te werk ging. De *mores*, diplomatieke cultuur, gebruikte middelen en de wijze waarop hij zijn netwerk in DC en Brussel aanwendde, staan hier centraal. Ten derde wordt er ook gepeild naar de *ideae*, de ideologie en visies van de man over veiligheid, allianties, Europese integratie, economie en diplomatie. Om een inzicht te krijgen in zijn denkpatronen zal de ambassadeur veel zelf aan het woord komen middels citaten. Oefende Silvercruys invloed uit op de ideologie van Brussel en DC via zijn beeldvorming en ideeën die hij creëerde over de Amerikaanse, Belgische en internationale politiek en samenleving? Deze drie hoofdaspecten worden doorheen het chronologisch opgebouwd relaas verweven en komen per relevante mijlpaal in de Belgisch-Amerikaanse betrekkingen uitgebreid aan bod.

Ten slotte wil dit werkstuk een antwoord bieden op twee overschouwende onderzoeksvragen. Vooreerst, wat was de relevantie en invloed van Silvercruys en zijn ambassade op het Belgische buitenlands beleid en de Belgisch-Amerikaanse relaties? Door wie en voor wat werden zijn diensten gebruikt en met welk resultaat? Waren er alternatieve en belangrijkere kanalen voorhanden voor beide overheden? Kon Silvercruys relatief autonoom handelen of werd hij sterk gebonden door richtlijnen van buitenlandministers Spaak en van Zeeland?⁴ Is er een verschil te merken in zijn optreden tegenover en invloed op beide ministers? Waarom genoot hij vijftien jaar lang het vertrouwen van het ministerie? Heeft hij, en bij uitbreiding de Belgische diplomatie, de koers kunnen bijsturen van de spreekwoordelijke Belgische speelbal van de grootmachten? Ten tweede, waar bevond de diplomatieke rots Silvercruys zich in de Atlantische Oceaan: vertegenwoordigde hij voornamelijk de Belgische belangen in de VS, of stond hij ook onder invloed van Washington om het beleid in Brussel te sturen? Hoe vulde hij deze wederzijdse brugfunctie in? Kon hij tegenstrijdige belangen verzoenen of waren er ook blijvende conflicten in visies? Dit geheel wordt beschouwd met oog voor evoluties en continuïteit doorheen zijn ambassadeurschap.

Dit proefschrift is hoofdzakelijk gebaseerd op bronnenmateriaal. Het persoonlijk archief van Silvercruys, gedeponereerd in het diplomatiek archief van het ministerie van

⁴ De socialist Spaak bezette van 1936 tot 1949 quasi ononderbroken de post van buitenlandminister. Dan nam de christendemocratische Paul van Zeeland het roer over tot 1954, waarna Spaak opnieuw aan de beurt was tot 1958. De laatste jaren van zijn carrière diende Silvercruys onder de christendemocratische Pierre Wigny.

Buitenlandse Zaken, vormt de ruggengraat. Deze negen dossiers bevatten documenten van 1937 tot 1959 en bestrijken dus de carrière van Silvercruys als posthoofd in Ottawa en DC. De persknipsels, toespraken, persoonlijke brieven, statements, beleidsnota's en het fotomateriaal worden gebruikt om de biografie vorm te geven en de activiteiten, visies en het netwerk van de ambassadeur te reconstrueren. Dit archief bevat dus een waardevolle schat aan informatie maar is wel door de persoon in kwestie zelf gevormd met mogelijke kleuring en eenzijdigheid tot gevolg. Bovendien zullen zeker niet alle documenten zijn selectie doorstaan hebben, wat lacunes oplevert. Dit fonds is tot nu toe slechts door een beperkt aantal onderzoekers geraadpleegd. In deze studie wordt het voor het eerst ook systematisch en grondig ontsloten. De privépapieren van Silvercruys die de periode vóór 1937 bestrijken zijn niet opgenomen in de bronnenselectie gezien ze bewaard worden in de archieven van *Georgetown University* te Washington.⁵ Het personeelsdossier van de diplomaat, gevormd door het ministerie en aldaar bewaard in de archieven, is een aanvulling bij de eerste bronnenreeks en is in principe neutraler van aard. Dit dossier beslaat de gehele carrière van 1918 tot 1959 en bevat belangrijke informatie en briefwisseling met het ministerie omtrent het carrièreverloop van de diplomaat.

Ten derde worden de diplomatieke rapporten en telegrammen geraadpleegd die vanuit de kanselarij in DC verstuurd werden naar het ministerie in Brussel en aldaar in het voornoemde archief bewaard worden in acht omvangrijke dossiers. Deze rapporten moesten het ministerie op de hoogte houden van de politieke gebeurtenissen in de VS en de wereld, de demarches van de ambassade, de publieke opinie en dergelijke meer. De ambassadeur verstuurdde deze documenten bijna dagelijks. Enkel de rapporten die handelen over de relevante Belgisch-Amerikaanse of internationale diplomatieke gebeurtenissen tussen 1945 en 1959 worden bestudeerd. Het gaat om slechts een fractie van het totale aantal omdat het merendeel van de rapporten zeer droog en feitelijk is. Ze lezen als een geschiedenisboek over de Koude Oorlog en de Amerikaanse politiek en economie. Daarom zijn ze minder interessant voor dit onderzoek. De waardevolle en geanalyseerde rapporten zijn deze die inzicht verschaffen in de activiteiten, visies en pogingen tot beïnvloeding van de ambassadeur tijdens zijn Amerikaanse jaren.

Omdat deze documenten breed circuleerden binnen het ministerie, verkozen zowel de minister als de ambassadeurs om geheime en gevoelige informatie uit te wisselen via privécorrespondentie. Daarom zijn ook de brieven tussen Silvercruys en de ministers Spaak en van Zeeland aan het bronnencorpus toegevoegd. De eersten zijn digitaal ter beschikking gesteld door de *Fondation Paul-Henri Spaak*. Het betreft een dertigtal exemplaren die cruciale puzzelstukjes zijn in het verhaal. De papieren van Zeeland werden geraadpleegd in de archieven van de *Université Catholique de Louvain*, maar dit onderzoek leverde weinig nuttige informatie op omdat de informele briefwisseling schijnbaar zeer beperkt was.⁶

De archiefvormer op het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft thematische dossiers

⁵ Voor een beknopt inventaris van deze privépapieren zie: <http://gulib.georgetown.edu/dept/speccoll/silver.htm>.

⁶ Voor een inventaris van de archieven Spaak en van Zeeland, zie: <http://www.fondationspaak.org> en <http://www.uclouvain.be/99781.html#van%20Zeeland>.

aangelegd die alle relevante nota's, rapporten en telegrammen over een bepaald onderwerp bevatten, dus ook de brieven die van Brussel naar Washington werden verstuurd met bijvoorbeeld instructies voor de diplomaat. Wegens het beperkte opzet van dit onderzoek zijn deze dossiers niet geraadpleegd. Deze aanzienlijke lacune wordt wel grotendeels opgevangen door het consulteren van de achtdelige bronnenuitgave *Belgische Diplomatieke Stukken (1941-1960)* waarin deze thematische dossiers ontsloten worden. Op die manier komt het Brussels perspectief deels aan bod in dit werkstuk. De bronnenuitgave *Foreign Relations of the United States* vult voor een deel het geselecteerd Belgisch bronnenmateriaal aan met memoranda en brieven opgesteld door functionarissen van het Amerikaanse *Department of State*.⁷ Deze documenten geven voornamelijk een inzicht in de demarches die de ambassadeur ondernam.

Elke bron wordt uiteraard voldoende kritisch benaderd, in de juiste context geplaatst en aan relevante vragen onderworpen naargelang het soort document. Belangrijke vragen zijn bijvoorbeeld wie het publiek van Silvercruys' geschriften was, welke bewoordingen hij gebruikte, welke ideeën hij vervatte in zijn boodschap, met welk doel hij die bepaalde boodschap uitdroeg en of die een effect had. Deze vragen zijn toepasbaar op de belangrijkste soorten documenten, namelijk brieven, rapporten aan het ministerie en publieke toespraken.

De literatuur vult dit uitgebreid bronnencorpus aan en heeft slechts een ondersteunende en duidende rol in het werkstuk. Het is allerm minst de bedoeling om de geschiedenis van de Koude Oorlog en het Belgisch buitenlands beleid hier te herschrijven. Waar nodig zal wel de context aan de hand van literatuur geschetst worden. Zo blijft de focus liggen op de figuur Silvercruys en zijn rol in en visies op het bredere verhaal. Daarnaast wordt indien mogelijk het eigen onderzoek ook afgetoetst aan de bevindingen van andere academici. Vooreerst zijn er de algemene werken over de Koude Oorlog en de Belgische buitenlandse politiek. Deze studies van onder meer Coolsaet worden aangewend om de context te schetsen van de belangen en conflicten waarin België betrokken was. Een tweede groep werken bestaat uit de memoires en biografieën van de hoofdrolspelers zoals Spaak en van Zeeland. Hoewel Silvercruys hier amper of niet in vermeld wordt, zijn ze toch nuttig om inzichten te verwerven in de rol en visies van deze beleidsmakers en om Silvercruys te plaatsen in het grotere verhaal. Het hoofdpersonage van dit werkstuk komt meer aan bod in thematische gespecialiseerde studies. Het vermelden waard zijn de onderzoeken van Kurgan-Vanhentenryk over België en het Marshallplan; Wiebes en Zeeman over de vorming van het Verdrag van Brussel en de Noord-Atlantische alliantie; Van Alstein over het ontstaan van de Koude Oorlogsconsensus binnen het Belgisch diplomatieke corps; en Helmreich over de Amerikaanse relaties met Congo en België tussen 1940 en 1960. Deze monografieën zijn hoofdzakelijk gebaseerd op de diplomatieke rapporten en de thematische dossiers uit het archief van het ministerie die deels ook in dit onderzoek zijn opgenomen. Toch blijkt dat Silvercruys ook in deze gespecialiseerde studies slechts beperkt aandacht krijgt. Dit onderzoek zal een antwoord geven op de vragen waarom dat zo is en of zijn rol al dan niet doorgaans onderschat wordt.

⁷ De relevante volumes zijn allen online te raadplegen en te doorzoeken op volgende websites: <http://history.state.gov/historicaldocuments> en <http://uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS>.

Het eerste deel van deze masterproef behandelt in vogelvlucht de carrière en het privéleven van Silvercruys voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het eerste hoofdstuk gaat summier in op de eerste carrièrestappen van de diplomaat en zijn missies in DC, Brussel, Nanking en Londen in de hoedanigheid van diplomatiek medewerker. Dit korte hoofdstuk is gebaseerd op het personeelsdossier. Het is louter descriptief en analyses van acties, ideeën en cultuur komen hier dus nog niet aan bod. Dat is wel het geval in het volgend hoofdstuk dat de Canadese jaren van Silvercruys overloopt, wanneer hij voor het eerst zelf een post leidde. De privépapieren vormen hierbij de hoofdbron. In het tweede deel wordt dieper ingegaan op het hoofdonderzoek betreffende het ambassadeurschap van Silvercruys in Washington. Dit deel bestaat uit vier hoofdstukken die grotere tijdvakken in de Belgische buitenlandse politiek beschrijven. In elk hoofdstuk komen vooral de acties en de visies aan bod, net zoals de werkwijze. Een laatste hoofdstuk gaat specifiek in op de cultuur, het netwerk en de levenswandel van Silvercruys. Het tweede deel is gebaseerd op al het geselecteerde bronnenmateriaal en dit tegen de achtergrond van de relevante literatuur. Elk hoofdstuk is voorzien van een verhelderend besluit waarin de belangrijkste wapenfeiten en visies op een rij worden gezet. Ten slotte wordt er in de conclusies een genuanceerd antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen en een evaluatie gemaakt van de carrière en relevantie van de diplomaat.

Afbeelding 1: Robert baron Silvercruys, eind jaren 1930.

DEEL 1

CURSUS HONORUM IN VOGELVLUCHT
1893-1944

HOOFDSTUK I

DE LEERSCHOOL VAN EEN TOPDIPLOMAAT

1893-1937

1. Opgroeien in een elitair milieu

Op 17 oktober 1893 zag Robert-Frédéric-Marie-Georges Silvercruys het levenslicht in Tongeren. Hij was het tweede kind van de Brusselaar Frantz Silvercruys en Flore Cocq, afkomstig uit Mechelen. Dit paar huwde in 1887 in Brussel. De familie Silvercruys stamde oorspronkelijk uit de provincie Antwerpen.⁸ Vader François maakte al snel carrière als jurist en magistraat. Op het moment dat zijn zoon geboren werd, was hij de procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement Tongeren, waar het gezin woonde in de Kielenstraat.⁹ Vijf jaren later verhuisde het gezin naar Luik waar de vader ging werken als rechter bij het Hof van Beroep.¹⁰ In 1909 promoveerde François Silvercruys tot raadsheer bij het Hof van Cassatie in Brussel. Later zou hij het zelfs tot voorzitter van het hoogste gerechtshof schoppen, een functie die hij uitoefende tot aan zijn pensioen in 1934.¹¹ Bovendien werd de oude Silvercruys op 8 mei 1929 in de adelstand verheven voor verdiensten en kreeg hij de titel van baron toegewezen, overdraagbaar op de eerste mannelijke nakomeling. Tevens was hij Grootofficier in de Orde van Leopold, drager van het Grootkruis in de Orde van Leopold II, vicevoorzitter van de Koninklijke Commissie van Patronages en raadsheer van de Orde van Leopold.¹² Silvercruys senior bewoog zich duidelijk in de hoogste regionen van de Belgische magistratuur, politiek en adel. Zo had Leopold II hem bijvoorbeeld de job van eerste gouverneur van Congo aangeboden, een betrekking die hij moest weigeren onder druk van zijn echtgenote.¹³ Zijn netwerk zou van groot belang zijn voor het carrièreverloop van zijn zoon Robert. François overleed te Sint-Genesius-Rode in juni 1936, een jaar na het heengaan van zijn echtgenote.¹⁴

Ook Roberts zussen zouden een rol van betekenis spelen in zijn leven, vooral dan de jongste. Het eerste kind van Frantz en Flore was Madeleine, geboren te Bergen en vijf jaar

⁸ S. SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium: the story of a modern girl*, New York, 1932, 221.

⁹ HASSELT, Rijksarchief Hasselt, Microfilm 2006638, Geboorteakte Robert Silvercruys.

¹⁰ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 16.

¹¹ *Idem*, 45.

¹² AMBZ, Personeelsdossier Silvercruys (nummer 2386), Doodsbrief Frantz-Xavier-Benoit Baron Silvercruys, Brussel, 1936.

¹³ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 48.

¹⁴ O. COOMANS DE BRANCHENE, *Etat présent de la noblesse belge, Annuaire de 1981*, Brussel, 1981, 157.

ouder dan haar broer. Zij trouwde in 1908 met Albert Carnoy, professor aan de universiteit van Leuven, senator voor de katholieke partij, minister van Binnenlandse Zaken en Hygiëne (1927-1929) en directeur van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde. Ook Madeleine was drager van meerdere eretitels, conform de familiereputatie. In de doorgenomen archieven zijn er geen sporen van haar teruggevonden die wijzen op enig contact of intieme familiebanden met Robert, wat misschien op een breuk kan wijzen. Het tegendeel gold voor Roberts jongste zus, Suzanne, geboren op het buitenverblijf van de familie in Maaseik in 1898.¹⁵ Zij speelde wel een rol van betekenis in het leven en carrière van Robert en ook zij zou uitgroeien tot een publiek figuur met vele contacten in België en vooral in de VS.

Robert Silvercruys groeide op in Tongeren en Luik en volgde nadien middelbaar onderwijs aan een jezuïetencollege.¹⁶ Al van kindsbeen af liet zijn vader zich in met de opleiding van zijn kinderen tot begaafde sprekers en juristen.¹⁷ Zo legde hij bijvoorbeeld zijn rechtszaken voor aan hen en droeg hij de achtjarige Robert op een speech te geven, die overigens niet uitdraaide op een succes, tijdens een diner georganiseerd ter ere van Koning Albert in 1901.¹⁸ Zijn jeugdijaren stonden dus al in het teken van de voorbereiding op een loopbaan in de publieke sector. De universitaire opleiding van Silvercruys liep echter niet van een leien dakje. Hij schreef zich op achttienjarige leeftijd in aan de Leuvense universiteit als kandidaat in de rechten tijdens het academiejaar 1911-1912. Ook het volgende jaar studeerde hij in Leuven, maar zijn studentenfiche vermeldt geen resultaten, wel een tweede zittijd.¹⁹ Vader was furieus.²⁰ Misschien had zijn zoon teveel tijd gestoken in het uitgeven van zijn eerste dichtbundel.²¹ Poëzie was namelijk een grote passie van hem. Tijdens zijn studieverblijf in Leuven richtte hij zelfs een literair-poëtisch tijdschrift op met de naam *La Bonne Auberge*.²² Silvercruys vervolgde zijn studies aan de *Université Libre de Bruxelles*. Daar schreef hij zich tijdens datzelfde academiejaar opnieuw in als kandidaat in de rechten, een programma dat slechts een jaar duurde en waarvoor hij wel slaagde. In 1913-1914 vatte hij het eerste jaar aan van de doctoraatsstudie in de rechten.²³ Hij moest deze tweejarige opleiding echter noodgedwongen onderbreken door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Silvercruys vatte zijn anderhalf jaar durende legerdienst in 1913 aan en diende onder de *Compagnie Universitaire* van het negende infanterieregiment van het Belgisch leger als soldaat tweede klasse.²⁴ Net voor de Duitse inval in augustus 1914 werd zijn regiment naar

¹⁵ COOMANS, *Etat présent*, 157.

¹⁶ AMBZ, 18434-9, Transcript van radio-interview "Coffee in Washington", Washington DC, 14 mei 1949. Naar alle waarschijnlijkheid liep hij school aan het Sint-Jan Berchmanscollege te Brussel of het Jan van Ruusbroeckcollege te Laken. Het gezin Silvercruys verhuisde immers in die periode naar de Rue ten Bosch 50 te Brussel.

¹⁷ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 48.

¹⁸ AMBZ, 18434-1, 'Glamorous Suzanne', *This Week* (10 maart 1935), sl.

¹⁹ LEUVEN, Universiteitsarchief Katholieke Universiteit Leuven, Studentensecretariaatsfiche van Robert Silvercruys.

²⁰ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 50.

²¹ Silvercruys liet in 1911 200 exemplaren van zijn eerste bundel *Notations* drukken. Deze was echter niet te koop in de handel.

²² AMBZ, 18434-4, Artikel in *L'Information* (26 januari 1946), Luik.

²³ BRUSSEL, Universiteitsarchief Vrije Universiteit Brussel, Inschrijvingsregister studenten (1894-1924).

²⁴ AMBZ, 18434-1, 'Belgian minister Red Chevron guest', *The Citizen* (15 april 1938), Ottawa.

Luik gestuurd, maar het moest zich al snel terugtrekken naar Leuven, en vervolgens naar de forten van Antwerpen.²⁵ In oktober 1914 vocht Silvercruys mee tijdens de Slag om de IJzer, waarvoor hij het IJzerkruis en het Oorlogskruis kreeg toegekend. Robert werd begin 1915 echter getroffen door buiktyfus en hij werd in februari over het Kanaal naar Plymouth gestuurd om te herstellen.²⁶

In het Verenigd Koninkrijk herenigde het drieledige nageslacht van Frantz Silvercruys zich. Madeleine en haar vier kinderen waren Professor Carnoy gevolgd naar Cambridge, waar hij mocht gaan doceren na de verwoesting van de universiteit van Leuven. Suzanne had zich als vrijwilligster opgegeven als keukenhulp en later verpleegster in het geïmproviseerd hospitaal in het Brusselse justitiepaleis, opgezet door de jurist en latere minister Jaspas. In april 1915 werd ze door haar vader het land uitgestuurd om haar in veiligheid te brengen en middelbaar onderwijs te gaan volgen in Cambridge. De drie kinderen en Carnoy vertrokken in juli 1915 per boot naar New York, gezien Carnoy daar ging doceren.²⁷ Kort daarna werd hij overgeplaatst naar de *University of Pennsylvania*, waar hij een administratieve job regelde voor zijn schoonbroer Robert. Het werd zijn eerste kennismaking met de VS. Eind 1915 solliciteerde hij voor een betrekking leerkracht Frans in een middelbare school voor meisjes, maar de directie vond hem te jong en te mooi voor zulk een betrekking. Hij werd wel aangenomen als leerkracht Frans bij een meisjesschool in Madison, Wisconsin. Ondertussen bezocht hij volgens zijn zus geregeld de Belgische ambassade in DC om zijn overplaatsing naar het front aan te vragen, maar dit liet zijn gezondheid niet toe. Hij kreeg er in de zomer van 1916 volgens Suzanne wel een plaats aangeboden als militair attaché.²⁸ Hiervan is echter geen spoor terug te vinden in zijn personeelsdossier van het ministerie. In juli 1920 behaalde hij uiteindelijk zijn diploma van doctor in de rechten aan de Brusselse universiteit met voldoening.²⁹ Hoe hij deze studies afwerkte, blijft echter een vraagteken. Silvercruys verbleef na de wapenstilstand immers quasi onafgebroken in de VS waar hij zijn diplomatieke carrière wilde opstarten.

Ook zijn zus Suzanne had grootse plannen in de VS. Haar grote droom was om als oorlogsverpleegster van het Rode Kruis naar Frankrijk te trekken, maar hier stak haar vader vanuit Brussel middels zijn connecties een stokje voor. In Philadelphia sloot ze zich dan maar aan bij het *Belgian Relief Committee*, dat voedselpakketten en fondsen verzamelde voor de getroffen Belgische soldaten en bevolking. Ook begon ze publiekelijk te spreken op evenementen om hulp in te zamelen. Deze speeches waren zo een succes dat de aanvragen op de Belgische ambassade bleven binnenlopen. Posthoofd Cartier de Marchienne benoemde haar, na overleg met de regering, tot officieel vertegenwoordiger van België in de States, waar ze in een twintigtal deelstaten zou gaan spreken in de loop van 1917 en 1918. Dit leverde Suzanne op negentienjarige leeftijd naast een miljoen dollar in fondsen ook het ridderschap in

²⁵ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 56, 83, 105.

²⁶ *Idem*, 105.

²⁷ *Idem*, 67, 107, 134.

²⁸ *Idem*, 148-149, 156.

²⁹ Het toenmalige doctoraatsdiploma was vergelijkbaar met een huidig masterdiploma. Universiteitsarchief ULB, Inschrijvingsregister studenten (1894-1924).

de Orde van Leopold en de medaille van Koningin Elizabeth op.³⁰ Intussen had ze Henry Farnam Junior leren kennen, de zoon van een professor aan Yale, met wie ze huwde in 1922. Gezien hij protestants was, moest Suzanne de toestemming vragen aan de Paus en aan familievriend Kardinaal Mercier om te mogen trouwen.³¹ De familie Silvercruy was dus op papier zeer katholiek. In 1924 begon Suzanne beeldhouwkunsten te studeren aan de *Yale School of Fine Arts*. De Amerikaanse staatsburger maakte al snel naam als beeldhouwster en kreeg de eer om een buste van Herbert Hoover, het brein achter de *Commission for Relief of Belgium*, te maken. Zowel Robert als Suzanne zouden in contact blijven met Hoover.³² Jaren voor haar broer was Suzanne dus al een publiek figuur in de VS en in mindere mate in België.

2. De start van een rijke diplomatieke carrière in Washington en Brussel

Door zijn afkomst en opleiding stond voor Robert Silvercruy de deur naar de diplomatie open. Het Belgisch diplomatieke korps was van oudsher immers een homogeen en elitair milieu met restrictieve toegangsvoorwaarden. Een eerste aanzet tot democratisering vond plaats tijdens het interbellum maar de objectieve toegang tot de loopbaan werd pas in 1946 volledig gerealiseerd.³³ Het ministerie zelf won na de Eerste Wereldoorlog aan belang door te streven naar een grotere politieke en economische zelfstandigheid op het internationaal toneel. De klemtoon van het beleid lag vooral op de behartiging van economische en handelsbelangen in het buitenland en de Belgische diplomatie was in dit veld zeer actief.³⁴ Mede daarom breidde het personeelsbestand gevoelig uit van 98 leden tot 281 in de eerste twee jaren na de oorlog. De verloning steeg gevoelig om ook personen uit minder elitaire milieus aan te trekken en plaats te maken voor bekwame *homines novi*.³⁵

Vanaf 10 juni 1918 werkte Silvercruy, toen vierentwintig jaar jong, officieel op de Belgische ambassade in Washington als tijdelijk agent. Waarschijnlijk was hij via de familieconnecties aan deze onbezoldigde betrekking gekomen tijdens de oorlog. Om toegelaten te worden tot de functie van attaché, de laagste trap van de diplomatieke *cursus honorum*, moest hij zijn kandidatuur indienen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken,

³⁰ SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 160, 166, 175, 212, 223.

De medaille van Koningin Elizabeth is voorbehouden aan vrouwen die een speciale dienst betoond hadden aan het land tijdens de oorlog. Het ridderschap verdiende ze door haar inspanningen als verpleegster in het Brussels justitiepaleis in 1914-1915.

³¹ *Idem*, 241, 244.

³² AMBZ, 18434-1, 'Glamorous Suzanne', *This Week* (10 maart 1935), sl. SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 286.

³³ Het Besluit van de Regent van 16 oktober 1946 schafte het onderscheid tussen de consulaire en diplomatieke carrière af. Ook werd de willekeur, politieke invloed en de invloed van impliciete nevenfactoren ingeperkt door een striktere procedure.

De beschrijving van de diplomatieke carrière is gebaseerd op volgend artikel:

C. ROOSENS, 'De aanwerving van diplomaten in België', P. VAN KEMSEKE, *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000, 205-222.

³⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 311.

³⁵ R. VAN EENOO, 'Diplomatieke cultuur tijdens het interbellum', P. VAN KEMSEKE, *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000, 176-177.

vergezeld van aanbevelingsbrieven. Zijn profiel hoorde overeen te stemmen met bepaalde verwachtingen en vereisten van de minister aangezien de benoeming tot attaché in zijn handen lag.³⁶ Verschillende objectieve en subjectieve elementen speelden een rol in de keuze.

Uiteraard was het een vereiste dat de kandidaat de Belgische nationaliteit had, maar ook moest hij blijk geven van patriottisme en trouw aan het land en zijn instellingen. Gezien de loopbaan van zijn vader mocht dit geen probleem zijn. Een bewezen legerdienst in oorlogstijd was een doorslaggevend criterium tijdens de rekruteringen na 1918, ook hier voldeed de betrokken kandidatuur aan. Een aspirant moest ook goed opgeleid en liefst meertalig zijn. Robert sprak Frans, Engels en Spaans, maar zijn universitair diploma had hij nog niet op zak.³⁷ Hoewel dit geen expliciet criterium was, stamde ongeveer de helft van de diplomaten uit een adellijke familie tijdens het interbellum. *Strictu sensu* was Robert Silvercruys niet van adel op het moment van zijn applicatie, zijn vader werd immers pas in 1929 uit verdienste in de adelstand verheven en zijn zoon erfde die titel pas bij zijn vaders dood in 1936.³⁸ Toch had de familie Silvercruys een reputatie die overeenstemde met die van de adel, gekenmerkt door een goede opvoeding, een degelijk vermogen, een verheven levenswijze, moreel gedrag en toegang tot belangrijke netwerken. Vader Silvercruys maakte overigens van zijn connecties gebruik om zijn zoon aan te bevelen bij de minister en andere machtige vrienden. De financiële onafhankelijkheid van een kandidaat moest ook aangetoond worden, hoewel ook dit geen expliciet criterium was. De vergoeding was immers schaars, of onbestaande in het geval van de attachés, en de onkosten verbonden aan het beroep en de bijhorende levensstijl konden hoog oplopen.

Bovenal moest de kandidaat betrouwbaar zijn en een evenwichtig profiel hebben op psychologisch, sociaal, moreel en uiterlijk vlak. Hij moest beschikken over een verzoenend karakter, wijze oordelen kunnen vellen, over een sterk analytisch vermogen beschikken, discreet kunnen zijn en ook zeer stipt. Daarnaast moest hij met gemak contacten kunnen leggen, relaties onderhouden, een goed gastheer zijn, zich kunnen aanpassen in wisselende diplomatieke milieus en de houding, taal en manieren aannemen van een *gentleman* die zijn functie waardig was. Kortom: een diplomaat zijn. Verder in dit werkstuk zal blijken dat Silvercruys quasi volledig aan deze omschrijvingen en criteria voldeed. Zijn profiel en rekrutering zijn een perfecte illustratie van de toenmalige verwachtingen en procedures op het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De politieke directie van het ministerie droeg Silvercruys dan ook voor bij Koning Albert I als attaché, ook al had hij zijn studies nog niet voltooid. De aanbeveling vermeldde expliciet de reden dat hij de zoon was van een raadsheer van het Hof van Cassatie en daarom uiterst geschikt voor de carrière.³⁹ Vader Silvercruys onderhield correspondentie met de functionaris van het ministerie Kessler om de voordracht van zijn zoon te stimuleren en op te

³⁶ Pas in 1924 werd deze benoeming tot attaché gereguleerd zodat die neutraler en eerlijker kon verlopen.

³⁷ AMBZ, Personeelsdossier, Ongetekende handgeschreven nota, sd, sl.

Over zijn kennis van het Nederlands bestaat geen uitsluitel. Het persoonlijk archief bevat één Nederlandstalige toespraak die van bedenkelijke kwaliteit is.

³⁸ Rijksarchief Hasselt, Microfilm 2006638, Geboorteakte Robert Silvercruys.

³⁹ AMBZ, Personeelsdossier, N5111-6806, Kessler (politieke directie ministerie) aan Koning Albert, Brussel, 20 augustus 1919.

volgen. Het Koninklijk Besluit van 22 augustus 1919 nam Robert Silvercruy op in het diplomatiek korps en verbond hem nu officieel als attaché aan de Belgische vertegenwoordiging in DC. Deze functie was een soort stage en had tot doel de nodige ervaring op te doen in de diplomatieke wereld. Het secretarisexamen om effectief toegelaten te worden tot de carrière was enkel toegankelijk voor deze attachés. Silvercruy bereidde zich hierop voor in DC.⁴⁰

Het posthoofd in Washington Emile Cartier de Marchienne nam de jonge aspirant al snel onder zijn vleugels. Deze topdiplomaat was verbonden aan de Belgische legatie in DC en werd in 1920 tot 1927 de eerste Belgische ambassadeur in de VS toen de legatie opgewaardeerd werd tot volwaardige ambassade. Eind 1919 schreef hij aanbevelingsbrieven naar Paul Hymans, de liberale minister van Buitenlandse Zaken en aan de Bassompierre, directeur-generaal van de politieke sectie op het ministerie. De Marchienne stelde hierin dat hij er niet aan twijfelde dat Silvercruy met brio zou slagen voor het secretarisexamen in april 1920. Hij prees ook zijn kennis van het Engels en van de Amerikaanse zeden en gewoonten aan.⁴¹ Silvercruy slaagde met onderscheiding voor het examen en was de zesde beste deelnemer. Het examen peilde naar de kennis van de geschiedenis van België, economie, recht, Engels, Latijn en diplomatieke vaardigheden zoals rapporteren.⁴² Naar uitdrukkelijke wens van de Marchienne werd Silvercruy op 21 mei 1920 officieel toegevoegd aan de ambassade in DC als secretaris tweede klasse.⁴³ Zijn loon bedroeg 10.000 Belgische frank per jaar en daarbovenop kreeg hij een jaarlijkse huisvestingsvergoeding van 4.500 frank. Het is ondenkbaar dat hij geen beroep moest doen op het kapitaal van zijn vader om in zijn levensonderhoud te voorzien. In november 1921 nam hij deel aan de conferentie voor wapenlimitering te Washington als secretaris-generaal van de Belgische delegatie. Twee jaar eerder had hij het bezoek van Koning Albert mee helpen organiseren.⁴⁴

Silvercruy was duidelijk vanaf het begin een diplomaat met groot potentieel en een gedreven carrièreman. Bij zijn terugkeer naar Brussel in mei 1922 slaagde hij met grote onderscheiding voor het commercieel examen. Daarna begon hij als secretaris op het kabinet van de katholieke minister Jaspar te werken. Hij wilde meteen het examen afleggen dat hem zou toestaan secretaris eerste klasse te worden. Jaspar, volgens Suzanne een zeer goede vriend van hun vader, liet hem echter weten dat hij volgens de reglementen pas in 1924 dit examen mocht afleggen, wat hij toen ook met succes deed.⁴⁵ De Marchienne had hem in 1922 met lede ogen zien vertrekken naar Brussel. Hij prees zijn *poulain* als volgt aan:

“Esprit pondéré et juste, M. Silvercruy étudie à fond les questions qui lui sont confiées; très dévoué à son travail, courtois et discret, il sait approcher les Américains et obtenir d’eux des résultats parfois inespérés. Je crois de mon devoir de vous signaler ces qualités de mon collaborateur parce que j’ai eu l’occasion de les mettre à l’épreuve maintes fois et que l’expérience que j’ai acquis me fait espérer que dans un

⁴⁰ AMBZ, Personeelsdossier, N5111-7079, Kesseler aan Frantz Silvercruy, Le Havre, 27 augustus 1919.

⁴¹ AMBZ, Personeelsdossier, Cartier de Marchienne aan de Bassompierre, DC, 31 december 1919.

⁴² R. DELCORDE, *Belgische diplomaten*, Tielt, 2010, 115.

⁴³ AMBZ, Personeelsdossier, de Bassompierre aan Silvercruy, Brussel, 30 april 1920.

⁴⁴ AMBZ, Personeelsdossier, Biografische nota, Brussel, sd.

⁴⁵ AMBZ, Personeelsdossier, N168, Jaspar aan Silvercruy, Brussel, 1 juni 1922. SILVERCRUY, *Suzanne of Belgium*, 67.

*avenir plus ou moins rapproché, Silvercruys pourra reprendre le service à cette ambassade où son départ causera un grand vide.*⁴⁶

Het belang van het netwerk dat hij tijdens de beginjaren van zijn carrière opbouwde in de States is niet te onderschatten in het licht van zijn latere functie als ambassadeur. De Marchienne benadrukte in een tweede brief dat “Silvercruys a su conquérir une excellente réputation dans les milieux de Washington et de New York.” De jonge diplomaat had volgens zijn diplomatieke vader zelfs indruk gemaakt op de Amerikaanse buitenlandminister, *Secretary of State Hughes*.⁴⁷

In 1924 mocht hij tijdelijk terugkeren naar Washington. Ambassadeur de Marchienne was op vakantie en Silvercruys werd de voorgedij over de post toegekend van juli tot december als zaakgelastigde of *chargé d'affaires*, waarna hij terugkeerde naar het ministerie in Brussel.⁴⁸ Collega's van het Britse *Foreign Office* en het Franse *Quai d'Orsay* prezen Silvercruys voor zijn kennis en tact tijdens de onderhandelingen van het Verdrag van Locarno in 1925.⁴⁹ In datzelfde jaar werd hij ook tijdelijk naar Washington gestuurd om de onderhandelingen bij te wonen over de oorlogsschuld van België bij de VS, dit waarschijnlijk omwille van zijn vertrouwdeheid met de Amerikaanse politieke milieus.⁵⁰ Eind 1926 stuurde de minister hem definitief terug naar zijn favoriete post in DC en bereikte hij de graad van ambassaderaad of *conseiller*, met een verloning die stilaan opliep tot 16.500 frank, plus de huisvestingscompensatie en een extra maandloon van \$270. Deze elementen wijzen op het groot vertrouwen dat hij genoot van de ambassadeur en van Brussel, waar hij vijf jaar gediend had als kabinetsmedewerker onder ministers van Buitenlandse Zaken Jaspas, Hymans en Vandervelde.

Afbeelding 2: Silvercruys te Brussel in 1924.

⁴⁶ AMBZ, Personeelsdossier, Cartier de Marchienne aan Jaspas, DC, 8 mei 1922.

⁴⁷ AMBZ, Personeelsdossier, Cartier de Marchienne aan Jaspas, DC, 1 maart 1922.

⁴⁸ AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan Hymans, Brussel, 1 juli 1924.

⁴⁹ AMBZ, 18434-3, 'L'ambassadeur de Belgique', *Le Droit* (1 februari 1944), Ottawa.

De belangrijkste uitkomst van de besprekingen in het Zwitserse Locarno was de erkenning door Duitsland van de grenzen met België en Frankrijk die vastgelegd waren tijdens de vredesconferentie van Versailles in 1919. Ook werd de toetreding van Duitsland tot de Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, voorbereid. H. KISSINGER, *Diplomacy*, New York, 1994, 273-278.

⁵⁰ AMBZ, Personeelsdossier, Biografische nota, Brussel, sd.

3. Van de perikelen in China naar een thuiskomst in Londen

Silvercruys mocht twee jaar in DC blijven, tot minister Hymans in april 1929 besliste om hem als secretaris toe te voegen aan de post in Peking. Silvercruys vertrok in mei vanuit San Francisco naar Shanghai, zonder tussentijds verlof. Hij werd in Nanking en Shanghai de verbindingsofficier van de Belgische ambassade in Peking bij de nationalistische regering van Tsjang Kai Tsjek die erkend werd door de Belgische regering.⁵¹ De buitenlandminister omschreef dus terecht de overplaatsing als een getuigenis van groot vertrouwen in de diplomaat. Ondanks dat de Ligne, de nieuwe ambassadeur in Washington, tevreden was van Silvercruys, had hij toch deze overplaatsing gestimuleerd omdat het Silvercruys' vorming ten goede zou komen. Hierbij wees hij op het feit dat Silvercruys tot nu toe alleen maar in de VS actief was geweest.⁵² In december 1929 werd hij na een demotie van korte duur opnieuw verheven tot *conseiller* van de zending in Peking en kreeg hij een gevoelige loonsverhoging omwille van de moeilijke levensomstandigheden in Nanking waar hij dus verbleef als liaison. In beide gevallen had het posthoofd in Peking de Warzée hierop aangedrongen.⁵³

Ondertussen moeide vader Silvercruys zich opnieuw met het carrièreverloop van zijn zoon. Hij schreef aan minister Hymans dat zijn zoon verlof verdiende gezien hij dit niet meer had opgenomen sinds 1926, dat China niets voor hem was argumenterend dat hij beter tot dienst kon zijn in Washington en tenslotte dat hij promotie verdiende. Hymans antwoordde dat hij geen verlof kon toestaan omdat Silvercruys pas in Nanking actief was. Betreffende de promotie stelde hij dat hij de kwaliteiten van Robert op prijs stelde, maar dat er andere beloftevolle diplomaten voorrang hadden.⁵⁴ Robert zelf zat echter verveeld met de bemoeienissen van zijn vader en liet zijn ongenoegen dan ook blijken in een telegram waarin hij vroeg de demarches stop te zetten.⁵⁵ Hij zou zijn carrière willen opbouwen op eigen verdienste.

Begin 1930 ontstond er een conflict tussen Silvercruys en het ministerie van Buitenlandse Zaken. De diplomaat had in de zomer van 1929 moeten afrekenen met dysenterie ten gevolge van het warme subtropische klimaat in Nanking. Hij wou een herhaling van de feiten voorkomen en vroeg dan ook in januari 1930 preventief verlof aan voor de komende zomer. Aan het thuisfront schreef hij hierover:

*“J’ai grand besoin d’un autre climat. Si je dois rester ici, je crains fort de faire faux à la légation et, sur ordre formel des médecins, de devoir aller en été au nord du Japon. Personne n’aurait à gagner à cela. Je me demande si on se rend compte au Département combien la mission de Nankin est difficile, fatigante et migrante.”*⁵⁶

⁵¹ AMBZ, Personeelsdossier, Hymans aan Silvercruys, Brussel, 23 april 1929.

⁵² AMBZ, Personeelsdossier, de Ligne aan Hymans, DC, 2 mei 1929.

⁵³ Hij verdiende nu 50.000 frank per jaar, plus 175.000 frank voor zijn verblijf in het buitenland en 6250 frank per maand voor het moeilijk verblijf in Nanking.

AMBZ, Personeelsdossier, N692-202, de Warzée aan Hymans, Peking, 17 juni 1929.

AMBZ, Personeelsdossier, Hymans aan de Warzée, Brussel, 7 december 1929.

⁵⁴ AMBZ, Personeelsdossier, Frantz Silvercruys aan Hymans, Brussel, 22 oktober 1929.

AMBZ, Personeelsdossier, Hymans aan Frantz Silvercruys, Brussel, 31 oktober 1929.

⁵⁵ AMBZ, Personeelsdossier, Telegram van Robert aan François Silvercruys, Peking, 21 november 1929.

⁵⁶ AMBZ, Personeelsdossier, Brief Silvercruys aan onbekende bestemming (waarschijnlijk zijn ouders), sl, sd.

Uit diezelfde brief blijkt ook dat vader Silvercruys contact op nam met de invloedrijke Van Langenhove, secretaris-generaal van minister Hymans, om de verlofaanvraag kracht bij te zetten. Robert Silvercruys genoot de steun van zijn overste in China die ook aandrong bij Van Langenhove en hem loofde als een excellent medewerker die het verlof verdiende.⁵⁷ Louis d’Ursel, een medewerker van de minister, waarschuwde Silvercruys echter voor de gevolgen van zijn aanvraag. Hij adviseerde hem om niet te veel aan te dringen op verlof na slechts tien maanden in China te verblijven en zette druk door te stellen dat Silvercruys geconfronteerd werd met “une question de conscience professionnelle”.⁵⁸ Robert Silvercruys wilde zijn carrièrekansen zeker niet compromitteren en was bereid zijn verlof nogmaals uit te stellen in het belang van de missie maar het ministerie vond uiteindelijk een compromis door Silvercruys in de zomer enkele weken op verlof te sturen in Noord-Japan.⁵⁹ Het verblijf in China was dus niet bepaald een heuglijke tijd voor de diplomaat. Meer dan twintig jaar later zou hij nog spreken over deze “arduous period”.⁶⁰

Silvercruys ruilde in september 1931 het Verre Oosten in voor een nieuw Angelsaksisch avontuur op de Belgische ambassade te Londen als *conseiller*. Hier zou hij nog vijf jaren doorbrengen als medewerker vooraleer een eigen post toegekend te krijgen. Hij werd herenigd met zijn goede vriend en leermeester Cartier de Marchienne, ambassadeur in Londen sinds 1927.⁶¹ Latere minister van Buitenlandse Zaken Spaak omschreef deze bekwame ambassadeur als iemand die zich in het Verenigd Koninkrijk in een uitzonderlijke positie bevond, een royalist in hart en nieren maar voor alles een patriot, een gastvrij man met veel ervaring, wijsheid en gezag over zijn collega’s. Hij was volgens Spaak de perfecte vertegenwoordiger van een type diplomaat dat aan het verdwijnen was: een echte heer met goede manieren en eerbied voor de tradities van het vak.⁶² Het kan geen toeval zijn dat Silvercruys later op identiek dezelfde manier werd omschreven. De Marchienne had duidelijk een stempel nagelaten op Silvercruys tijdens diens vorming. Voor die laatste zijn vertrek naar de volgende post, organiseerde de Marchienne nog een afscheidsreceptie met vele grote Britse persoonlijkheden ter ere van de “Belgian ambassador’s right-wing man”. Silvercruys was een populair figuur geworden in Londen en stond bekend als de “flying diplomat”, een hobbypiloot die elke twee weken naar Brussel vloog.⁶³ Op zijn sterfbed in 1946 schreef de Marchienne aan zijn geesteskind Silvercruys: “You know how fond I am of you, in fact, I might call you my first-born”, een treffend bewijs van hun intieme band.⁶⁴

⁵⁷ AMBZ, Personeelsdossier, de Warzée aan Van Langenhove, Peking, 23 februari 1930.

⁵⁸ AMBZ, Personeelsdossier, d’Ursel aan Silvercruys, Brussel, 13 maart 1930.

⁵⁹ AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan de Warzée, Shanghai, 7 april 1930.

AMBZ, Personeelsdossier, Telegram Hymans aan Warzée, Brussel, 2 mei 1930.

⁶⁰ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Japans ambassadeur in DC Ryuji Takeuchi, DC, 13 oktober 1953.

⁶¹ AMBZ, Personeelsdossier, Hymans aan Silvercruys, Brussel, 22 september 1931.

⁶² DELCORDE, *Belgische diplomaten*, 61.

⁶³ AMBZ, 18434-1, Krantenartikel, *Evening News* (10 december 1936), Londen.

⁶⁴ AMBZ, 18434-9, de Marchienne aan Silvercruys, Londen, 13 april 1946.

4. Besluit

Silvercruys was afkomstig uit een Vlaams katholiek conservatief nest. Zijn vader maakte een juridische topcarrière en verwierf een sterk netwerk binnen de Belgische politieke elite met contacten in de magistratuur, het koningshuis en de katholieke en liberale partijen. Dit netwerk, en bij uitstek de vriendschap tussen vader Silvercruys en buitenlandminister Jaspar, was onontbeerlijk voor Robert Silvercruys om zijn loopbaan op te starten en later te begeleiden naar de hoogste toppen. Toch zou de diplomaat zijn strepen vooral zelf verdienen als een uitblinker in het corps, een soort *homo novus* die ondanks het familiale duwtje in de rug vooral het succes aan zichzelf te danken had omwille van zijn kennis, diplomatieke vaardigheden, sociale omgang en professionaliteit. Silvercruys noemde zichzelf Vlaming maar werd volledig Franstalig opgevoed, conform de toenmalige tijdsgeest.⁶⁵ Hij droeg geen expliciete politieke stempel, maar had gedurende zijn hele carrière sterke contacten met politici uit de liberale en katholieke partijen. Hierop zou de socialist Spaak een uitzondering vormen, louter omwille van professionele redenen. Tijdens de cruciale vormingsjaren genoot Silvercruys de bescherming van de topdiplomaat de Marchienne die hem instrueerde in het diplomatieke métier. Hij zou later zelfs uitgroeien tot een spiegelbeeld van zijn leermeester. Ten slotte is het opvallend dat Silvercruys een duidelijke voorkeur bleek te hebben voor Angelsaksische landen. Gedurende zijn carrière als diplomatiek minister bouwde hij dus al een stevige band op met de cultuur, levenswijze, ideeën, politiek, economie en de leiders van de VS en het VK. Deze band zou van primordiaal belang zijn tijdens de latere jaren als posthoofd in Canada en Amerika.

⁶⁵ AMBZ, 18434-2, 'Belgian envoy visits exhibit', *Montréal Daily Star* (17 december 1941), Montréal. SILVERCRUYS, *Suzanne of Belgium*, 116.

HOOFDSTUK II

POSTHOOFD EN AMBASSADEUR IN OTTAWA 1937-1944

1. Diplomaat op eigen benen

De grote kwaliteiten van Robert Silvercruys waren niet onopgemerkt voorbijgegaan aan Paul-Henri Spaak, die in 1936 voor het eerst buitenlandminister werd. In april van dat jaar promoveerde hij de diplomaat tot *envoyé extraordinaire et de ministre plénipotentiaire de deuxième classe*, de op één na hoogste trap van de *cursus honorum*.⁶⁶ In de hoedanigheid van buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister mocht hij de directie op zich nemen van een buitenlandse post, maar voorlopig bleef Silvercruys nog in Londen. In december werd dan beslist dat hij de splinternieuwe Belgische legatie in Canada mocht gaan leiden.⁶⁷ Op 11 januari 1937 trad hij daar officieel in functie als posthoofd nadat hij zijn geloofsbriefen had overhandigd aan Lord Tweedsmuir, de gouverneur-generaal van Canada die de constitutionele en ceremoniële taken van de Britse monarch waarnam in het overzeese *dominion*. Silvercruys had zich vier prioriteiten gesteld aan het begin van zijn missie. Vooreerst moesten er directe diplomatieke relaties opgestart worden tussen de twee landen. Deze waren voordien immers onbestaande. Silvercruys moest zelfs nog op zoek naar een gebouw om de legatie in te vestigen wat niet gemakkelijk bleek te zijn.⁶⁸ Hij wou ook uitdrukkelijk de Canadezen bedanken voor hun hulp aan België tijdens de Grote Oorlog die een belangrijke band had gecreëerd tussen de Belgen en Canadezen. Ten derde moesten de vitaliteit en de heropleving van de Belgische economie in de verf gezet worden om ten slotte de Belgische producten te kunnen aanprijzen op de Canadese markt.⁶⁹ Aanvankelijk stortte Silvercruys zich vooral op deze economische taken van een legatiehoofd, maar de dreiging en het uitbreken van een nieuwe wereldoorlog zouden nieuwe opdrachten en grote uitdagingen met zich meebrengen.⁷⁰

⁶⁶ AMBZ, Personeelsdossier, Spaak aan de Marchienne, Brussel, 22 april 1936.

Deze graad werd jaarlijks verlood met 70.000 frank.

⁶⁷ Een legatie was een soort diplomatieke vertegenwoordiging die een rang lager stond dan een ambassade. Voor Wereldoorlog II waren de meeste gezantschappen van de kleine landen legaties. Daarna werden de meeste verheven tot ambassades.

P.I. THUYSBAERT, *Het Belgisch buitenlandse beleid. Een inzicht in de internationale actuele vormgeving*, Leuven, 1995, 338.

⁶⁸ AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan Robin (personeelsdirectie ministerie), Ottawa, 18 februari 1937.

⁶⁹ AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan Spaak, Ottawa, 16 januari 1937.

⁷⁰ De analyse die volgt in dit hoofdstuk is hoofdzakelijk gebaseerd op toespraken en krantenartikelen uit het personeelsdossier en de privépapieren van Silvercruys. Deze bieden uiteraard geen volledig of representatief

Afbeelding 3: Silvercruys in ambassadeurskostuum samen met zijn zus Suzanne bij afgifte van zijn geloofsbrieven aan gouverneur-generaal Lord Tweedsmuir in januari 1937 te Ottawa.

2. Een pleidooi voor vrede door vrijhandel en appeasement

Het Belgische buitenlands beleid stond in het interbellum vooral in het teken van economische en commerciële belangenbehartiging. Macro-economische stabiliteit en mondiale vrijhandel waren immers belangrijke voorwaarden voor de Belgische import en export. Financieel ging België zich oriënteren op de Angelsaksische landen, maar handel zou vooral met de traditionele partners verlopen, namelijk de buurlanden inclusief Duitsland. Tijdens de nasleep van de economische crisis van 1929 versterkte de diplomatie nog de nadruk op vrijhandel, zeker wanneer de VS en het VK hierin het voortouw namen vanaf 1934.⁷¹

Toen Silvercruys aankwam in Canada had de Grote Depressie de wereldeconomie nog stevig in zijn greep. Na een kort herstel vanaf 1935, mede dankzij de forse devaluatie van de

beeld van alle activiteiten van het posthoofd. De rapporten die hij schreef voor Brussel werden immers niet opgenomen in het bronnencorpus van dit werkstuk.

⁷¹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 311-313.

frank onder premier van Zeeland, heerste er opnieuw een protectionistisch klimaat en monetair en financieel bleven het uiterst instabiele tijden.⁷² Gezien deze situatie allerm minst gunstig was voor België, liet Silvercruys er dan ook geen gras over groeien. Eind mei 1937 organiseerde hij bijvoorbeeld een Belgisch-Canadese week in samenwerking met de *Association Belgique-Canada* en de Belgische Kamer van Koophandel in dat land. Tijdens deze week vond een beurs plaats met Belgische bedrijven en kunstenaars, de inauguratie van een Belgische modelboerderij in Canada en een commerciële missie van Belgische importeurs en een twintigtal Belgische industriëlen uit de rubber-, elektro- en staalindustrie die op zoek waren naar exportmogelijkheden. Het doel en middel waren duidelijk: de handelsbetrekkingen verstevigen en meer in evenwicht brengen door de vrijhandel te stimuleren. België was na de VS en het VK de derde belangrijkste klant van Canada waarvan het voornamelijk landbouwproducten en grondstoffen afnam. België exporteerde industriële producten die niet concurreerden met de Canadese industrie, maar voor elke dollar die Canada exporteerde naar België, importeerde het slechts 25 cent.⁷³ Het kersvers legatiehoofd was ambitieus. Hij wilde de handel tussen de twee naties verdubbelen tot \$70 miljoen per jaar in 1937. De toon was gezet en de Canadese pers omschreef de nieuwe buitenlandse zending meteen als “an enterprising young Belgian minister”.⁷⁴

Silvercruys promoveerde de vrijhandelsprincipes uitvoerig door het land rond te trekken tussen 1937 en 1940 en te spreken voor de economische en politieke elite van Canada, bijvoorbeeld voor kamers van koophandel en Rotary clubs. Hij haalde telkens drie argumenten aan. Naties die kozen voor handelsbarrières hadden hun economisch herstel alleen maar bemoeilijkt en waren daarenboven in moeilijk politiek vaarwater verzeild geraakt. Ten tweede stelde hij dat kleine landen zoals het zijne niet konden bloeien in een restrictief en verstikkend handelsklimaat. Het laatste argument speelde in op de gespannen internationaalpolitieke context. Silvercruys wees erop dat de economische en politieke onafhankelijkheid van zijn land binnenkort in gevaar dreigde te komen gezien de gespannen relaties met nazi-Duitsland. De vrijhandel moest dus een hoger doel dienen, namelijk het bewaren van de vrede.⁷⁵ Tijdens de *Belgian-Canadian week* zelf zou hij het als volgt stellen: “Without economic disarmament, there can be no hope for spiritual disarmament, and there will be no hope for physical disarmament.”⁷⁶

Achter deze redenering ging de *appeasement*-filosofie schuil. Deze Engelse liberale theorie ging er vanuit dat er op economisch vlak een harmonie bestond tussen alle staten. Het bewaren van de vrede was mogelijk door een goede communicatie en vlotte handelsrelaties tussen landen. Door de economische welvaart die de vrijhandel teweeg zou brengen, zouden autoritaire regimes inzien dat hun echte belangen lagen in die vrijhandel, democratie en tolerantie. Vrijhandel zou de economische druk op Duitsland verlagen en aanleiding geven tot een meer ontspannen internationale sfeer. De Britten pasten deze filosofie eind jaren 1930 toe

⁷² E. BUYST, ‘Van industriële grootmacht tot de zieke man van West-Europa’, M. VAN DEN WIJNGAERT en D. LUYTEN, *België, een land in crisis*, Antwerpen, 2006, 159.

⁷³ AMBZ, 18434-1, ‘Nos relations commerciales avec la Belgique’, *Le Canada* (4 mei 1937), Montréal.

⁷⁴ AMBZ, 18434-1, ‘Extension of trade is planned’, *The Globe and Mail* (24 april 1937), Toronto.

⁷⁵ AMBZ, 18434-1, ‘Urges Canada and Belgium to lift all trade barriers’, *The Evening Telegram* (22 maart 1937), Toronto.

⁷⁶ AMBZ, 18434-1, ‘Belgian Minister asks trade peace’, *The Gazette* (26 mei 1937), Montréal.

op Duitsland en Belgisch premier van Zeeland -een kennis en ideologisch gelijkgezinde van Silvercruys- volgde hen hierin.⁷⁷ In de praktijk betekende dit voor België dat het een economisch appeasement nastreefde in de vorm van vrijhandel en een politiek appeasement door een toegeeflijke houding ten opzichte van Duitsland aan te nemen. Op die manier kon België handel blijven voeren met deze natie. Van Zeeland suggereerde zelfs een ‘Pact voor economische samenwerking’, waaronder voor iedereen vrije toegang tot noodzakelijke grondstoffen zou worden gegarandeerd.⁷⁸

De economische belangen van België moesten dus kost wat kost verdedigd worden. Daarom werd ook het Belgisch veiligheidsbeleid aangepast conform deze filosofie. Een alliantie vormen tegen een potentieel agressief Duitsland was uitgesloten vanwege het mogelijk bruuskeren van deze natie, de terughoudendheid van Groot-Brittannië en de afwezigheid van een duurzame buitenlandpolitiek van Frankrijk. In 1936 koos België dus om zich een zelfgekozen neutraliteit op te leggen.⁷⁹ Het trok zich terug uit de Locarno- en Volkenbondverbindingen waaraan alleen nog lippendienst werd bewezen. Op die manier wenste het land uit een nieuwe oorlog te blijven. Buitenlandminister Spaak sprak over een buitenlands beleid dat volledig Belgisch was.⁸⁰ Het was de taak van de diplomaten om deze neutraliteit in het buitenland te verdedigen, maar ook om het ongebonden Brussel op de hoogte te houden van ontwikkelingen in het buitenland. Volgens Van Eenoo versterkten deze ontwikkelingen de rol van de diplomaten, voor wie directe toegang tot de lokale politieke elite onontbeerlijk was om deze accurate informatie te verkrijgen.⁸¹ Verderop zal blijken dat Silvercruys deze toegang had. Coolsaet daarentegen beweert dat de rol van de diplomaten net afnam in het interbellum ten voordele van de minister. Diplomaten waren nu als ambtenaren, in plaats van dignitarissen, ondergeschikt aan de uitgezette lijn van de regering.⁸² Ook dit zien we terug bij Silvercruys.

Silvercruys volgde immers trouw de uitgetekende lijn van Brussel en verdedigde dus deze appeasement ideeën in Canada. Aan de *Canadian Manufacturers Association* zei hij in 1937:

“Situating as we are, in the cockpit of Europe, we realize that another conflagration is bound to lead us to disaster. In the present troubled times, we feel that peace can best be approached through economic cooperation. There is no doubt, in my own mind at least, that lack of cooperation has been largely instrumental in leading the world to the brink of the abyss. The tariff barriers that were erected after the war in a fallacious hope of self-sufficiency have not only prevented a happy settlement of some outstanding international problems, they have been responsible for the deterioration of confidence, for the dislocation of trade and ultimately for so many nations going off the gold standard. Belgium is prepared to join with other nations in removing, once

⁷⁷ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 320-321.

⁷⁸ *Idem*, 301.

V. DUJARDIN en M. DUMOULIN, *Paul van Zeeland 1893-1973*, Brussel, 1997, 55-66.

⁷⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 314-315.

⁸⁰ M. DUMOULIN, *Spaak*, Brussel, 1999, 69-86.

⁸¹ VAN EENOO, ‘Diplomatieke cultuur tijdens het interbellum’, 180.

⁸² COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 321.

for all, the remaining obstacles to trade which still block the road to prosperity and peace.”⁸³

Van Zeeland trok eind 1938 zelf naar de VS om zijn pact en de vrijhandel als panacee tegen oorlog te bepleiten.⁸⁴ Hij bezocht ook informeel Canada, en het was Silvercruys die hem introduceerde bij gouverneur-generaal Tweedsmuir en de liberale premier Mackenzie King. Silvercruys leek zich zelf ook sterk in de appeasement- en vrijhandelsgedachtescholen te kunnen vinden. Hij was het eens met zijn vriend van Zeeland, de verdediger van dit beleid bij uitstek. De diplomaat prees dan ook leiders zoals Mackenzie King en Cordell Hull, de buitenlandminister van de VS, omdat zij de vrijhandel beschouwden als “la base de l'évangile économique”:

“Les principes qui sont à la base de cet évangile sont chers à tous les hommes clairvoyants, amis de la paix et de la liberté. La liberté des échanges n'est qu'une forme de la liberté tout court et la liberté est soeur de la paix. (...) Pour nous Belges, il nous faut exporter à peine de mourir. Il est de première importance pour la Belgique de s'approvisionner librement et d'exporter dans le monde sans de heurter à des barrières douanières, monétaire ou autres, injustifiées et insurmontables.”⁸⁵

Achteraf gezien bleek het naïef om te geloven in het politieke heil van de appeasement doctrine. Handel met Duitsland bleef wel gelegitimeerd en vrijhandel op wereldschaal kon de Belgische economie alleen maar ten goede komen, maar de politiek droeg wel bij tot de versterking van het Duitse oorlogsvermogen.⁸⁶

Naast de vrijhandel en appeasement verdedigde Silvercruys ook vurig de neutraliteitspolitiek die gevolgd werd op aangeven van de vorst om de vrijheid van de natie, die volgens het legatiehoofd al sinds de Romeinse tijd door de Belgen werd nagestreefd, veilig te stellen:

“Between friends and neighbors, she [België] is careful to steer a course clear of political implications; she is equally careful to remain aloof when her own interests are not at stake; and she is resolved not to depart from a strictly national policy, which policy is justified by her special position, her special duties and by her special rights. For years, Belgium has been in a position to bring about better understanding between nations. (...) Belgium seeks nothing from anyone. Belgium has nothing to receive, except security. She is perfectly satisfied with her lot. Her ardent desire is to work in peace, to join with other nations to make the world a better place to live in. Peace is indeed our main objective. We realize perhaps more keenly than others that war does not pay. That war can never be justified, unless in self-defense.”

Bovendien dichtte hij België een morele maar ook een leiders- en verzoenersrol toe. De neutraliteitspolitiek werd voorgesteld als moreel superieur en de enige mogelijkheid voor een vredelievende en handelsnatie als België, die bovendien haar verantwoordelijkheid niet

⁸³ AMBZ, 18434-1, Toespraak voor Canadian Manufacturers Association, Toronto, 3 juni 1937.

⁸⁴ AMBZ, 18434-1, ‘Van Zeeland sees war unless trade expands’, *The Globe and Mail* (6 december 1938), Toronto.

⁸⁵ AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruys voor Association Belgique-Canada, 13 januari 1940, sl.

⁸⁶ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 314.

ontliep en zich bewapende om de neutraliteit te garanderen. België was een betrouwbaar land dat zijn internationale rol van verzoener wilde opnemen.

“Duty, we share with others in contributing to the maintenance of peace. Belgium remains faithful to the League [Volkenbond] and brings to it her loyal collaboration. All the more so since the plighted word and the written signature have of late been too often disregarded. Belgium remains a vital spot in terms of war. Therefore, when we take necessary measures to prevent our country from being used as a highway for aggression, we feel that we are reducing in no small degree the possibility of international conflict and the risks of war. By organizing her national defense, Belgium is giving to Europe all that is incumbent upon her and all that Europe can legitimately ask of her. Situated at a crossroads where greater powers meet with their trade, their influence and ambition, and where they have often clashed in the past, Belgium is in a position to bring about a better understanding by each one, of the other’s point of view. For years, on more than one occasion, she has succeeded in bringing about this better understanding. True it is that Belgium has an international mission to perform.”⁸⁷

Hoewel neutraal, oriënteerde België zich traditioneel op Groot-Brittannië. Silvercruys verklaarde deze oriëntatie door te wijzen op een essentiële band tussen de volkeren in kwestie: hun streven naar vrijheid, een typisch Angelsaksisch ideaal en volgens hem “the keynote of our national lives”. Die vrijheid kon dus het best gegarandeerd worden door het VK en het *Commonwealth*. Hijzelf had naar eigen zeggen een sterke verbondenheid met die entiteit ontwikkeld tijdens zijn verblijf in Londen:

“When I left London, I was very confident there were in the world many political volcanoes. Grievances were flaring up, ambitions were rising, nations were arming. But I was equally confident that the greatest asset to peace was the UK and its Empire. Their strength is an essential element of safety and security in the world today.”

Het Belgisch denken sloot aan bij dat van het Britse Gemenebest:

“Both our actions are inspired by the conception of international order, the mutual respect for agreed canons of international law, the earnest desire to live and let live and the firm determination to live ourselves free and independent.”⁸⁸

Waarom zouden landen met een dergelijk intieme geestelijke band zich niet samen inspannen voor “bigger and better trade” en vrede vroeg Silvercruys zich af.

Hij loofde ook de politieke appeasement van het VK en de resultaten ervan die het behoud van internationale veiligheid en stabiliteit teweeg gebracht hadden. Na afloop van de Conferentie van München in september 1938 waarbij Duitsland Sudetenland mocht annexeren, zou Silvercruys het volgende zeggen, conform de neutrale lijn die België aannam ten opzichte van de Duitse agressie:

“To prime minister Chamberlain should go the credit, though the French government should be praised for magnificent restraint and the dictators for a degree of

⁸⁷ AMBZ, 18434-1, Toespraak Silvercruys voor Rotary Club van Ottawa, 3 mei 1937.

⁸⁸ AMBZ, 18434-1, Toespraak Silvercruys voor Rotary Club van Ottawa, 3 mei 1937.

*moderation. Dictators are usually extreme, but in this instance they showed definite moderation.*⁸⁹

Hij zou zich net zoals vele anderen zwaar vergissen.

Silvercruys situeerde België dus nadrukkelijk in de Britse sfeer voor de oorlog. Drie factoren speelden hierin een rol. Hij verbleef vooreerst in een *dominion* van het VK, dus wilde hij hiermee goede banden smeden en behouden. Daarnaast volgde hij gewoonweg de regeringspolitiek. Brussel had zich in 1936 uit de sfeer van de Volkenbond losgeweekt, het Frans-Belgisch militair akkoord uit 1920 opgezegd en de neutraliteit afgekondigd. Desalniettemin leunden vele politici traditioneel aan bij het VK, enkel de liberalen waren nog voorstander van nauwe banden met Frankrijk.⁹⁰ Ten slotte speelde zeker ook de Angelsaksische oriëntatie van de diplomaat zelf mee. Ondanks het neutraliteitsbeleid pleitte hij toch voor een België dat op sleeptouw genomen werd door het VK, zonder dat het middels formele alliantie verbonden was.

Opvallend is dat Silvercruys niet alleen naar het *Commonwealth* keek maar ook oog had voor zijn oude gastland de VS. Hij voorspelde in 1938 al dat “the key to lasting peace, security and sound prosperity of the world would be found on the North-American continent”. Hij erkende dat het VK de hoeksteen was en bleef van de stabiliteit in Europa, maar volgens hem zou het samenbrengen van de vredelievende krachten van het Amerikaans continent oorlog onmogelijk maken.⁹¹ Dit statement zou kunnen geïnterpreteerd worden als een zekere hoop van de diplomaat op een Atlantisch verbond waarin de VS en het Gemenebest samen zouden waken over wereldvrede. Een dergelijke constructie zou pas na de tweede wereldbrand tot stand komen. Toch lijkt het dat Silvercruys reeds voor de oorlog met dergelijke gedachten speelde. Hij zag alleszins nu reeds het economisch en politiek belang in van het continent, alsook het nut van internationale organisaties voor het bewaren van de vrede.

Het resultaat van de handelsreizen en beurzen die Silvercruys in 1937 en 1938 organiseerde en waarop hij de bovenstaande ideeën toelichtte, was dat er onderhandelingen opgestart werden over een nieuw handelsverdrag tussen België en Canada dat het oude van 1924 zou vervangen. Uiteindelijk wonnen onder meer Belgische staal- en glasproducenten een betere toegang tot de Canadese markt.⁹² Silvercruys erkende echter dat het commercieel akkoord tussen Canada en de VS afgesloten in november 1938 belangrijker was dan de bilaterale akkoorden tussen zijn land en Canada. Dit maakte echter de handel in Noord-Amerika vrij en zou Canada dwingen tarieven te verlagen zodat ook België zou profiteren.⁹³

⁸⁹ AMBZ, 18434-1, ‘Belgian envoy has high praise for Chamberlain’, *Winnipeg Tribune* (1 oktober 1938), Winnipeg.

⁹⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 276-278.

⁹¹ AMBZ, 18434-1, ‘Key to world peace to be found on this continent, Baron Silvercruys thinks’, *The Citizen* (27 juli 1938), Ottawa.

⁹² AMBZ, 18434-1, ‘Three more trade agreements likely at Ottawa by year-end’, *The Gazette* (4 september 1937), Montréal.

AMBZ, 18434-1, ‘Trade pact views given by minister’, *The Gazette* (1 maart 1938), Montréal.

⁹³ AMBZ, 18434-1, SILVERCRUYS, ‘L’accord commercial entre le Dominion du Canada et les Etats-Unis’, *Bulletin Commercial belge* (18 september 1939), 2303-2307.

Silvercruys sloeg drie vliegen in één klap. Vooreerst promoveerde hij met succes de Belgische export door het aanboren van afzetmarkten en het pleiten voor vrijhandel. De Belgische industrie kreeg overzees voet aan de grond, al bleven de belangrijkste handelspartners de continentale buurlanden. Anderzijds verdedigde hij de ideologische houding van zijn regering, namelijk de neutraliteits- en appeasement-politiek. Het is duidelijk dat hij echt geloofde in het heil van de vrijhandel als panacee tegen oorlog. De vraag blijft wel of hij ook echt in de politieke appeasement-strategie geloofde die uiteindelijk uitiem zou falen. Alleszins leek ook voor Silvercruys het economische belang de veiligheidsbekommernissen te overstijgen. Hij sloot zich hier aan bij de politieke elite en kleurde binnen de lijntjes van premier van Zeeland en buitenlandminister Spaak. Ten derde verstevigde hij de band tussen België en het *Commonwealth*. Het benadrukken van de “étroite parenté spirituelle et la frappante similitude de nos concepts et de nos aspirations” zou de diplomatieke techniek bij uitstek zijn van de diplomaat om aan de bilaterale relaties te bouwen.⁹⁴ Door te wijzen op gemeenschappelijke idealen en belangen kon hij het vertrouwen winnen en de interesse opwekken van economische en politieke machtsfiguren. Hetzelfde doel indachtig drong Silvercruys er ook op aan dat Canada een legatie zou openen in Brussel.⁹⁵ Hij leek zelfs al voorzichtig een lans te breken ten voordele van een Atlantisch gemenebest waarin ook de VS zou vervat zitten en waaraan België zich nauw zou verbinden.

De werkwijze van de diplomaat was efficiënt. Hij zette België op de kaart door rond te reizen, beurzen te organiseren en publiek te spreken. Silvercruys bleek een retorisch talent, die in zijn exposés overtuigende argumenten aanhaalde gebaseerd op cijfers van de Volkenbond, citaten van Canadese politici en geschriften van vrijhandelsetconomen.⁹⁶ Zijn liefde voor de taal, die al bleek uit zijn poëtische ambities, was hier niet vreemd aan. Hij maakte een goed geïnformeerde indruk op de Canadese pers die veel aandacht aan zijn Belgisch-Canadese week en zijn speeches besteedde. Ook in België werden de eerste wapenfeiten van Silvercruys opgemerkt. Van Zeeland schreef aan Roberts zus Suzanne dat hij hoopte dat de intelligente diplomatie en activiteiten van haar broer vele vruchten zouden afwerpen.⁹⁷ De Belgisch-Canadese week werd ook thuis bejubeld als een succes. Misschien belangrijker dan de publieke optredens van Silvercruys waren de besloten diners die hij organiseerde tijdens dewelke hij Belgische en Canadese ondernemers en politici samenbracht, zoals bijvoorbeeld in 1938 bij het bezoek van Paul van Zeeland.⁹⁸ Deze informele bijeenkomsten waren uiterst efficiënt en eigen aan de stijl van Silvercruys, zoals verderop zal blijken. Ze droegen bij aan de extensieve netwerken die hij opbouwde, alsook aan zijn reputatie van sterk diplomaat en *matchmaker*.

⁹⁴ AMBZ, 18434-1, ‘Nos relations commerciales avec la Belgique’, *Le Canada* (4 mei 1937), Montréal.

⁹⁵ AMBZ, 18434-1, ‘Belgian good-will party guests of Government at luncheon’, *The Citizen* (1 juni 1937), Ottawa.

⁹⁶ Zo haalde hij bijvoorbeeld de inzichten van Lewis Douglas aan, die een vurig tegenstander van handelsbarrières was. Hij citeerde onder meer ook volksvertegenwoordiger Dunning, die dezelfde vrijhandelsgedachten uitdroeg.

⁹⁷ AMBZ, 18434-1, van Zeeland aan Suzanne Silvercruys, Brussel, sd (1937).

⁹⁸ AMBZ, Personeelsdossier, N2885/729, Silvercruys aan Spaak, Ottawa, 26 mei 1937.

3. Diplomatie tijdens Wereldoorlog II

3.1. Imagoschade en bijdrage aan de oorlogsinspanning

Op 10 mei 1940 startte het Duitse leger Operatie *Fall Gelb* en viel het de Lage Landen binnen. Achttien dagen later capituleerde Leopold III. Ideologische meningsverschillen tussen vorst en regering over de neutraliteitspolitiek kwamen nu bovendrijven. Leopold zag Frankrijk en het VK als garanten, niet als bondgenoten. Eenmaal verslagen had België geen verantwoordelijkheid meer ten opzichte van hen. De vorst wilde in België blijven, mede uit angst voor het verdwijnen van België indien ook hij zou vertrekken. De ministers daarentegen wilden dat de vorst hen volgde naar Frankrijk om daar de strijd verder te zetten. Ze veroordeelden de houding van de koning, de breuk was compleet. Na de Franse capitulatie in juni nam de regering zelf ontslag en staakte het net zoals Leopold de strijd. Tijdelijk werd alle contact verbroken met de diplomatieke posten en Silvercruys ontving, net zoals alle andere diplomaten, dus geen instructies meer. Geleidelijk aan wist de Britse regering de Belgische toppolitici te overtuigen naar Londen te komen om aldaar een regering in ballingschap te vormen. De Britten wilden beschikken over de Belgische handelsvloot, de grondstoffen uit Congo en de goudvoorraad van de Nationale Bank van België (NBB). In december 1940 vormden premier Pierlot, buitenlandminister Spaak, minister van Financiën Gutt en minister van Koloniën De Vleeschauwer de officiële Belgische regering in ballingschap. Spaak informeerde alle buitenlandse diplomatieke zendingen dat België zich niet bij een verdragsrechtelijke alliantie had aangesloten, maar dat het zich achter de Britse oorlogsinspanning schaarde. Op deze manier kwam er een definitief einde aan de neutraliteitspolitiek van België.⁹⁹

Silvercruys legde zichzelf drie prioriteiten op tijdens de oorlog waarvan hij dacht dat ze het land ten goede zouden komen: het vertrouwen in de vorst bewaren, de regering in Londen steunen en de eenheid tussen alle Belgen, thuis en in het buitenland, verstevigen.¹⁰⁰ De belangrijkste taak van Silvercruys tijdens de oorlogsjaren zou echter de propagandacampagne worden ten voordele van de Belgische betrouwbaarheid als partner, de oorlogsinspanning en de vorst. Na de achttiendaagse veldtocht en de daaropvolgende capitulatie had het land immers ernstige imagoschade opgelopen. Op de dag van de Duitse inval stuurde het posthoofd in Ottawa Silvercruys een persbericht de wereld in en gaf hij een radiotoespraak op de *Canadian Broadcasting Corporation*. Hierin stelde hij dat België zijn internationale verplichtingen nakwam door de gewapende neutraliteit te verdedigen. Ook werd de keuze voor de neutraliteit, die onder vuur lag in Groot-Brittannië, nogmaals verdedigd.¹⁰¹ Na de vermeende kracht en inspanningen van de Belgische troepen in de verf te zetten, waarschuwde hij tegelijkertijd dat een klein land als België weinig kansen maakte tegen het gemechaniseerde leger van een totalitaire staat. Alle hoop werd gesteld in de koning die volgens Silvercruys het land door de donkere dagen zou leiden, net zoals zijn vader dat

⁹⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 306-310.
DUMOULIN, *Spaak*, 213-250.

¹⁰⁰ AMBZ, 18434-2, Silvercruys aan Helbig de Balzac (Belgisch consul in Mexico), Ottawa, 10 november 1941.

¹⁰¹ AMBZ, 18434-2, Persbericht Silvercruys, Ottawa, 10 mei 1940.

tijdens de vorige beproeving had gedaan. Ten slotte liet hij ook zijn verachting jegens de Duitsers blijken:

*“This explosion may shake the foundations of the world. (...) After biding their time, the Germans decided to smash the barrier [België en Nederland] and they entered into this new and sinister enterprise with their customary disregard for every rule of decency. For Germany, necessity knows no law. It is 1914 all over again, and Belgium will provide once more something Germany can take no pride in: honour in war as well as in peace.”*¹⁰²

Enkele dagen later berokkende de capitulatie van de vorst het land zware imagoschade. Onmiddellijk poogde Silvercruys om het vertrouwen in de koning te behouden en de eenheid en reputatie van het land veilig te stellen. Op Churchilliaanse wijze sprak hij via de radio de Belgen in Canada toe:

*“Si violent que soit l’orage, notre foi reste inébranlable. Les puissances du mal peuvent triompher, mais il est deux choses que rien n’a jamais pu abattre au cours de vingt siècles de lutte: la parole du Christ et la liberté. Soyons fiers de notre Roi, à la tête d’une armée héroïque. Cette guerre est une guerre totale. C’est votre appui total que nous attendons.”*¹⁰³

De situatie waarin de koning als oorlogsgevangene verkeerde, moest publiekelijk toegelicht worden om imagoschade te voorkomen. Silvercruys zei dat zijn vorst de meest humane keuze had gemaakt die hem opgelegd was in een uitzichtloze situatie. Doorvechten en nog meer soldaten en burgers opofferen zou onverantwoord geweest zijn. In plaats daarvan koos hij ervoor bij zijn troepen en volk te blijven.¹⁰⁴ Een jaar later zou Silvercruys het als volgt verwoorden: “To put down one’s arms in order to avoid a vain massacre and to refuse to continue the struggle, are certainly not the same things, and we Belgians have never confused them.”¹⁰⁵ Het is niet duidelijk of Silvercruys op eigen houtje dit standpunt ten opzichte van de vorst innam. Het diplomatiek contact met de regering lag ondertussen al een maand stil. Hij wilde vooral de eenheid bewaren en de imagoschade van België beperken. Dit hield ook de verdediging van de houding van de koning in, en vooral de ontkenning dat de vorst het op een akkoordje met de Duitsers had gegooid, iets wat de Franse premier Reynaud de Belgen verweet na de capitulatie.¹⁰⁶ Pas in 1941 kwam de regering zelf met een officiële tekst waarin verdachtmakingen van collaboratie van de vorst met de Duitsers ontkracht werden.¹⁰⁷

Waarschijnlijk sloot Silvercruys zich aan bij het standpunt van de regeringsleden -en tevens kennissen van Silvercruys zoals Jaspar- volgens wie België de strijd moest verderzetten aan de kant van de geallieerden. Dit was ook een van de drie prioriteiten die hij destijds expliciet vermeldde in zijn brief aan collega de Balzac. Zijn vooroorlogse standpunten over internationale samenwerkingsverbanden om de vrede te bewaren en zijn oriëntatie op Angelsaksische landen die hierboven aan bod kwamen, wijzen ook in die richting. Het is dus

¹⁰² AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBC Radio One (CBO), Ottawa, 10 mei 1940.

¹⁰³ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBO, Ottawa, 22 mei 1940.

¹⁰⁴ AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruys ter ere van nationale feestdag, Montréal, 21 juli 1940.

¹⁰⁵ AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruys voor St. Lawrence Kiwanis Club of Montréal, Montréal, 28 mei 1941.

¹⁰⁶ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBO, Ottawa, 19 januari 1941.

¹⁰⁷ J. HELMREICH, *Belgium and Europe, a study in small power diplomacy*, Den Haag, 1976, 378.

Deze tekst droeg de titel ‘Belgium: The official account of what happened’.

moeilijk denkbaar dat Silvercruids zich ideologisch aansloot bij het kamp van de vorst, zoals diens getrouwe diplomaten d'Ursel, van Zuylen of Davignon dewelke aanvankelijk vasthielden aan de neutraliteit en ruimte lieten voor een België dat zou functioneren binnen een door nazi-Duitsland overheerst Europa.¹⁰⁸

Negatieve berichtgeving over de vooroorlogse neutraliteitspolitiek en de capitulatie van de vorst bleven Silvercruids beroeren gedurende de hele oorlog, en zelfs jaren daarna. Maar naast het ontcrachten van dergelijke verwijten, poogde de diplomaat vooral ook positieve berichten over zijn land de wereld in te sturen. Silvercruids vermeldde steeds de heldhaftige Belgische soldaten die in het VK klaar stonden om de wapens weer op te nemen, maar de meeste aandacht ging uit naar de economische bijdrage die België leverde. Spaak had begin 1941 een akkoord gesloten met het VK waardoor dat land er zich toe verbond te helpen bij de naoorlogse restauratie van België, een gedeelte van de Congolese productie gelijk te schakelen met producten uit het Britse *Empire* en Congo voor de duur van de oorlog op te nemen in de Sterlingzone, een soort monetaire unie binnen het Britse Rijk. Op die manier werd het decenniaoude doel om België op te nemen in het preferentiële *dominion*-systeem deels gerealiseerd. In ruil zou België transportschepen leveren, aankopen in de VS financieren met het goud van de Nationale Bank en vooral de grondstoffen van Congo exclusief ter beschikking stellen aan de geallieerden.¹⁰⁹ In de zomer van 1942 kreeg ook de VS toegang tot de Congolese rijkdommen via een bilateraal *lend-lease* akkoord met België. De Belgische koloniale autoriteiten waren hier echter niet zo mee opgezet en vreesden, net als de regering trouwens, de plundering van Congo zonder enige tegenprestatie. Daarom werd er op het eind van dat jaar een tweede akkoord gesloten dat de Belgische controle over de leveringen garandeerde. De Belgische soevereiniteit was gevrijwaard.¹¹⁰

Silvercruids kon deze aanzienlijke bijdrage aan de oorlogsinspanning wel goed verkopen in de vorm van propaganda. Hij verkondigde fier aan de pers hoeveel ton edele, zware en non-ferrometalen België in Congolese mijnen won ten voordele van de oorlogsinspanning.¹¹¹ Bovendien had Ryckmans, gouverneur-generaal van Congo, de Congolese *Force Publique* gemobiliseerd om te assisteren bij de bevrijding van het Keizerrijk Ethiopië in 1941.¹¹² Kortom, volgens Silvercruids was België een trouwe, zo niet de trouwste bondgenoot van het *Empire*, gezien bovenstaande inspanningen. Silvercruids stelde dat “all men of goodwill to whom peace will come in victory will say that Belgium, in the most tragic hour of its history, did not cease, by supreme faith, to believe in life” en dat “for all contributions to war and to peace, for better and for worse, you can count on us”.¹¹³ Zijn

¹⁰⁸ COOLSAET, 307, 330.

¹⁰⁹ *Idem*, 331.

¹¹⁰ T. GROSBOIS, ‘Les Relations Diplomatiques entre le Gouvernement belge de Londres et les Etats-Unis (1940-1944)’, *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 202-203 (2001), 182.

¹¹¹ AMBZ, 18434-2, ‘Belgium to draft her men in Canada’, *New York Times* (26 oktober 1940), New York. AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruids op CBO, Ottawa, 19 januari 1941.

¹¹² AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruids op CBO, 4 maart 1942.

HELMREICH, *Belgium and Europe*, 374.

Later ondernam de Force Publique ook nog veldtochten in Nigeria, Egypte en Palestina.

D. VAN REYBROUCK, *Congo, een geschiedenis*, Amsterdam, 2010, 199-206.

¹¹³ AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruids voor St. Lawrence Kiwanis Club of Montréal, Montréal, 28 mei 1941. AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruids ter ere van nationale feestdag, Montréal, 21 juli 1942.

toehoorders en de pers pikten deze positieve en hoopvolle boodschappen gretig op, getuige hiervan zijn de vele krantenartikelen gewijd aan Silvercruys' woorden. Toen het einde van de oorlog in zicht kwam, loofde de diplomaat ook het dappere Belgische volk en vooral het omvangrijke Belgische verzet dat de bevrijding vergemakkelijkte. Opnieuw wees Silvercruys op de eenheid van zijn volk. Mensen van verschillende politieke meningen en van beide landsdelen hadden "de vlam van de vrijheid in hun hart niet laten doven en waren samen opgestaan om de nazi's te verdrijven".¹¹⁴

Naast de pr-campagne ten voordele van België ondernam Silvercruys ook bescheiden acties ter ondersteuning van de geallieerde oorlogsinspanning. Bij het uitbreken van de oorlog werkte de legatie samen met het Canadese Rode Kruis om hulppakketten te verzamelen voor de Belgische bevolking. Ook verleende Silvercruys steun aan het noodfonds voor Belgische slachtoffers en stelde hij zijn kanselarij ter beschikking voor een *fundraiser* georganiseerd door de *Ottawa women Canadian Club*.¹¹⁵ In 1941 riep hij alle Belgische onderdanen in Canada op om zich in te schrijven op een Canadese staatslening ten voordele van de oorlogsinspanning. Dit deed hij per brief, uitzonderlijk in het Nederlands opgesteld, waarin hij de lening aanpreept als de "leening der zegepraal". Wat waren materiële goederen immers waard zonder vrijheid?¹¹⁶

Daarnaast begeleidde Silvercruys ook de militaire inspanning van Belgen in Canada. Aanvankelijk liet de legatie zich in met het oproepen en verschepen van alle weerbare Belgische mannen in Canada.¹¹⁷ Deze kregen in het VK een opleiding.¹¹⁸ Vanaf 1941 kwam er echter een militaire samenwerking tussen het *dominion* en België tot stand. Belgische soldaten werden opgeleid in het militair trainingskamp *Joliette* te Cornwall, Ontario en Belgische zeelui genoten een training in Halifax, Nova Scotia alvorens naar Europa gezonden te worden om zij aan zij met de geallieerden te strijden.¹¹⁹ Samen met Belgisch minister van Financiën en Oorlog Gutt en de nieuwe Canadese gouverneur-generaal Earl of Athlone zwaaide Silvercruys de troepen uit.

Tijdens de *Ottawa Air Training Conference* in mei 1942 werd een samenwerkingsverband tussen de geallieerde luchtmachten opgestart met als ultiem doel de totale controle van het wereldluchtruim. Silvercruys was de vertegenwoordiger van België op deze conferentie en wilde graag ook een Belgische duit in het zakje doen.¹²⁰ Vandaar de oprichting van het trainingsprogramma van Belgische piloten boven de vlakten van Alberta in West-Canada, in samenwerking met de luchtmacht van het *Empire*. Bij het overhandigen van de vleugels aan de afgestudeerde piloten zei Silvercruys eloquent en in de stijl van een waar

¹¹⁴ AMBZ, 18434-3, Toespraak Silvercruys voor Canadian Club, Toronto, 29 januari 1945.

¹¹⁵ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBO, Ottawa, 22 mei 1940.

AMBZ, 18434-2, 'Baron Silvercruys opens his home for successful Tea for War Work', *The Citizen* (31 oktober 1940), Ottawa.

¹¹⁶ AMBZ, 18434-2, 'Brief van den minister van België aan de Belgen die in Canada wonen', *Tillsonburg News* (5 juni 1941), Tillsonburg.

¹¹⁷ Ongeveer 1500 Belgen vertrokken tijdens de oorlog vanuit Canada naar België.

¹¹⁸ AMBZ, 18434-2, 'Belgium to draft her men in Canada', *New York Times* (26 oktober 1940), New York.

¹¹⁹ AMBZ, 18434-2, 'Baron Silvercruys inspects Belgians at Cornwall camp', *The Citizen* (14 maart 1941), Ottawa.

¹²⁰ AMBZ, 18434-2, Confidential report of proceedings of Ottawa Air Training Conference, Ottawa, mei 1942.

Afbeelding 4: Silvercruys overhandigt het *Belgian Military Service Cross* aan eskadronleider R.E.Watts te De Winton, Calgary, augustus 1943.

leider: “These wings will save the world and bring us peace. May they help you to soar like eagles into the dawn of victory.”¹²¹

Hij zou ook niet nalaten deze inspanning van de Belgische Canadezen, een bewijs van de Belgische toewijding aan de vrede, tijdens radio-interviews in de verf te zetten. Hij buitte bovendien beide wereldoorlogen goed uit als tastbare band tussen de Belgen en Canadezen. Silvercruys wijdde herdenkingsmonumenten in en deelde militaire eretekens uit om uitdrukking te geven aan de dankbaarheid van de Belgen tegenover de Canadezen die hen tot twee maal toe bevrijd hadden.¹²² Deze fysieke en geestelijke band, gesmeed door het samen bloed vergieten in de West-Vlaamse

loopgraven, op de stranden van Normandië en in de bossen van de Ardennen, zette hij later ook in de verf in de VS.

3.2. Veranderende visies op de naoorlogse wereld

Hoe evolueerden Silvercruys’ visies op alliantievorming en de wereldorganisatie tijdens de oorlog?¹²³ Vooreerst is het opvallend dat de diplomaat het niet eens leek te zijn met de voornoemde nota van Spaak die in december 1940 werd uitgestuurd naar alle posten. Volgens die nota was België geen geallieerd, maar nog steeds een neutraal land dat zich aan de zijde van de geallieerden had geplaatst. Silvercruys schreef aan Van Langenhove, de secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken gevestigd in Londen, dat er tussen België en het VK meer dan een morele en solidaire verbinding was. De interesses van beide landen vielen volledig samen, de onafhankelijkheid van het land lag in de handen van de Britten en België droeg gevoelig bij aan de oorlogsinspanning. Silvercruys vroeg zich dan ook openlijk en retorisch af of België niet expliciet de titel van geallieerd land moest

¹²¹ AMBZ, 18434-3, ‘Address to graduates’, *The medicine Hat daily news* (6 augustus 1943), Medicine Hat.

¹²² AMBZ, 18434-2, ‘Honors bestowed on Canadians by government of Belgium’, *Ottawa Citizen* (4 november 1942), Ottawa.

¹²³ Deze analyse van de visies van Silvercruys is voornamelijk gebaseerd op speeches en krantenartikelen. Er is dus niet onderzocht in welke mate de regering Silvercruys opdrong om dergelijke visies te verkondigen. Het is daarnaast ook onmogelijk om in te schatten wat de diplomaat nu echt dacht, en of er een verschil was tussen zijn gedachten en uitgesproken woorden.

aannemen.¹²⁴ Hoewel dat *de facto* het geval was, was de regering hierover blijkbaar iets terughoudender dan Silvercruys, vooral omdat er geen juridische verbintenis was afgesloten tussen beide landen.¹²⁵

Hoger werd al aangetoond dat Silvercruys voor de oorlog reeds naar het gehele Noord-Amerikaans continent en het VK keek als garanten van stabiliteit, vrede en welvaart. Voor Silvercruys was het duidelijk: België moest zich inschakelen in een alliantie met het Britse Rijk en bij uitbreiding de VS, tijdens maar ook na de oorlog, en dit op basis van gemeenschappelijke doelen en principes, zoals vrijhandel en vrijheid.

*“Belgium may be one of the smallest nations of the world, but she prides herself in embodying the very principles which your great empire is upholding today. These principles will provide the foundations of the world of tomorrow.”*¹²⁶

Het ontging Silvercruys, een Amerikakenner, niet dat de VS dezelfde idealen nastreefde. Eind 1940 voorspelde Silvercruys reeds aan zijn zus dat de VS een cruciale rol zou gaan spelen:

*“Great changes are taking place in the world, greater changes are inevitable. When this war is over, the universe will not be the same. The United States will be different from what they seem today. This is a cosmic upheaval and there is no control over earthquakes. We are at a turning point of civilization.”*¹²⁷

Tijdens een speech op de BBC radio gericht aan de Belgen in bezet land in augustus 1941 verkondigde Silvercruys zijn Atlantische toekomstvisie voor een breed publiek. Eerst merkte hij op dat de VS begon af te wijken van zijn traditioneel isolationistische houding. Het land was nog niet officieel “en guerre” maar wel al “dans la guerre” volgens Silvercruys: “L’Amérique elle aussi, a puisé dans l’histoire des vingt dernières années des enseignements qui sont la sauvegarde de l’avenir.” Als de VS daarenboven zijn gehele productie zou inschakelen ten voordele van de strijd tegen Duitsland, tezamen met het Britse Rijk, zou Duitsland verslagen kunnen worden. Hitler kon immers geen strijd op twee fronten winnen tegen én Rusland én de ‘Atlantisten’. Deze laatsten waren voor het legatiehoofd duidelijk de garantie op een overwinning en duurzame vrede:

“Les Etats-Unis travaillent d’achevied à créer, pour leur propre compte et pour leur propre sécurité, une force sans précédent dans leur histoire et cette force est l’assurance de la victoire. L’Atlantique du Nord est aujourd’hui la grande avenue de la liberté, gardée non seulement par les forces britanniques, mais protégées et patrouillées par la marine américaine, par l’aviation américaine et par des bases d’opérations américaines. C’est avec eux que nous gagnerons cette guerre et c’est avec eux que le monde de demain sera recrée.”

Voor zij die de toekomstvisie van Silvercruys nog niet begrepen hadden, voegde hij nog toe: “N’en doutez pas. C’est dans la liberté économique, dans la justice sociale et dans la sécurité politique que seront ancrées les bases du monde nouveau.”¹²⁸

¹²⁴ AMBZ, 18434-2, N1069/C1:742, Silvercruys aan Van Langenhove, Ottawa, 1 februari 1941.

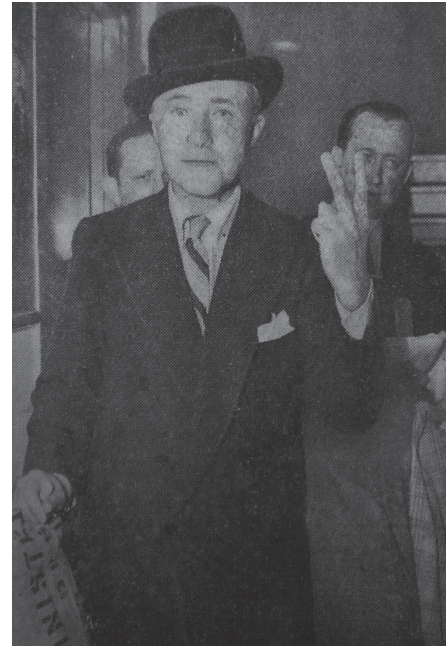
¹²⁵ AMBZ, 18434-2, Van Langenhove aan Silvercruys, Londen, 25 februari 1941.

¹²⁶ AMBZ, 18434-2, Toespraak Silvercruys voor Canadian society of technical agriculturalists, sl, 23 juni 1941.

¹²⁷ AMBZ, 18434-2, Silvercruys aan Suzanne Silvercruys, Ottawa, 8 november 1940.

¹²⁸ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op BBC, Londen, eind augustus 1941.

Deze nieuwe wereld werd dus door hem Atlantisch opgevat. Er moest een soort verbond komen tussen het economisch machtige Britse rijk en de VS, dat een gigantisch economisch en militair potentieel aan het opbouwen was. Hierbij moest het kleine België zich op een of andere manier aansluiten omwille van de economische handelsmogelijkheden en de veiligheidsgaranties die het zou krijgen, de twee klassieke hoofddoelen van de Belgische diplomatie. Over hoe dit praktisch in zijn werk moest gaan, bleef Silvercruys echter op de vlakte. Hij was alleszins verheugd toen de VS zich ook effectief in de oorlog stortte na de aanval op Pearl Harbor in december 1941.¹²⁹ Silvercruys repte in 1941 geen woord over Europese blokvorming of over een mondiale organisatie.

Afbeelding 5: Silvercruys komt aan in New York na een bezoek aan zijn regering in ballingschap, september 1941.

Liep Silvercruys in 1941 voor op zijn regering te Londen met zijn Atlantische oriëntatie? Het was geen geheim dat de regering een soort economische eenheid van België en zijn kolonie nastreefde met het Britse *Empire*. De regering was bereid geweest de neutraliteit op te geven ten voordele van afzetmarkten. De politici maakten volgens Coolsaet echter de fout om er van uit te gaan dat de Britse economische dominantie na de oorlog hersteld zou worden.¹³⁰ Silvercruys daarentegen leek al meer aandacht te hebben voor het potentieel van de Amerikaanse economie en zijn leger. In die zin liep hij zeker voorop op zijn regering. Naar het eind van de oorlog toe zag ook Gutt wel in dat het belang van de VS sterk zou toenemen en hij wilde zich degelijk informeren over de naoorlogse politieke en economische visies van de nieuwe supermacht.¹³¹ Silvercruys leek voornamelijk aandacht te hebben voor het vrijhandelsprincipe op wereldvlak, terwijl zijn regering eerst en vooral keek naar economische samenwerking op het continent met de belangrijkste handelspartners rondom België, de plannen voor Benelux waren hier een voorbeeld van.¹³²

Over alliantievorming waren de meningen in Londen sterk verdeeld. Van Langenhove wilde internationale engagementen vermijden om de nationale soevereiniteit volledig te vrijwaren. Socialisten zoals Spaak waren voor alliantievorming maar enkel met het VK en eventueel Frankrijk om een systeem van collectieve veiligheid te realiseren. Hiervoor waren ze bereid de nationale soevereiniteit deels in te perken. Neutraliteit en isolationisme had immers tot oorlog geleid. Volgens Spaak leken de VS te veraf om het veiligheidsbeleid op te

¹²⁹ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBC, Ottawa, 8 november 1942.

¹³⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 329.

¹³¹ F. VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid: acht jaren besluitvorming binnen het Belgische buitenlandse beleid onder leiding van Paul-Henri Spaak (1940-1948)*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, departement Geschiedenis, 2002, 81.

¹³² COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 332.

focussen, dus koos hij traditioneel voor het VK.¹³³ Hij streefde wel goede economische relaties na, en wilde de VS te vriend houden gezien hun immense invloed op het wereldtoneel.

Er waren slechts twee grote tenoren, de katholieken Van Cauwelaert en van Zeeland - twee goede vrienden van Silvercruys-, die wel een alliantie wilden aangaan waarin de VS betrokken was. Voor van Zeeland was het Amerikaanse economisch potentieel onmisbaar voor het Belgische herstel en naoorlogse ontwikkeling. Van Cauwelaert bekeek de mogelijke Atlantische alliantie vanuit een militair oogpunt: met de Amerikaanse ruggensteun moest België een nieuwe Duitse aanval kunnen weerstaan.¹³⁴ Bovendien meende hij dat de VS en het VK garanties konden bieden voor het voortbestaan van de volledige soevereiniteit van kleine landen. Het is alleszins duidelijk dat er tijdens de oorlog nog geen sterk afgelijnde doctrine bestond binnen de politieke en diplomatieke elite.

Vanaf de Belgische ondertekening van het Atlantisch Charter in januari 1942 wijzigde Silvercruys zijn discours en ging hij de meer afgetekende lijn van de regering volgen.¹³⁵ Hij had altijd al betreurd dat het gebrek aan internationaal overleg en economische interdependentie door vrijhandel geleid hadden tot oorlog.¹³⁶ Hij stond dus zeker achter het principe van internationale samenwerking om de vrede in de toekomst te bewaren en de wereldeconomie te laten bloeien. Tot 1942 koppelde hij dit echter niet noodzakelijk aan een collectief wereldsysteem zoals de toekomstige Verenigde Naties. Vanaf 1942 veranderde dat dus. Hij liet zijn exclusief Atlantisch discours wat achterwege en sprak nu enkel nog in termen van de Verenigde Naties. Het verschil tussen beiden was dat in het eerste model België en andere West-Europese landen zich nauw met de VS en het VK zouden verbinden in een geprivilegieerd partnerschap. Binnen de VN zouden alle landen samen tegen Duitsland en Japan strijden, maar later ook samen de vrede bewaken middels een systeem van collectieve veiligheid, waarbij de kleine landen ondergeschikt waren aan de grootmachten. België zou in zulk een systeem minder druk kunnen uitoefenen gezien het geen geprivilegieerde band met die machten zou hebben. Silvercruys' minister Spaak had zich echter achter de VN geschaard en bovendien was de VN deels een Amerikaans concept.¹³⁷ Gezien Silvercruys zijn voorliefde voor dat land en de diplomatieke trouw aan zijn minister zou hij dat concept dus niet afschieten.

Silvercruys bewees nu dus lippendienst aan de grote coalitie van de vrijheid die uitgebreid was met de Sovjet-Unie en China. Samen met de VS, het VK en kleinere landen moest er een onbreekbare solidariteit tot stand komen.¹³⁸ Hij geloofde in een systeem van algemeen geldende verbintenissen met verplichtingen en garanties en hij hoopte dat zulk een systeem de oorlog zou overleven:

¹³³ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 334-335.

¹³⁴ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 81-83.

¹³⁵ Dat charter was oorspronkelijk een gemeenschappelijke Brits-Amerikaanse verklaring waarin een aantal principes werden vastgelegd voor de komende vreedetijd. Zo zou er een vereniging van naties opgericht moeten worden, had elk volk recht op zelfbeschikking, moest er vrije toegang tot de wereldzeeën en -markten zijn en moesten handelsbelemmeringen geruimd worden.

KISSINGER, *Diplomacy*, 391.

¹³⁶ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBC, Ottawa, 4 maart 1942.

¹³⁷ AMBZ, 18434-2, 'La sécurité collective s'imposera', *La Presse Montréal* (24 oktober 1941), Montréal.

¹³⁸ AMBZ, 18434-2, Radiotoespraak Silvercruys op CBC, Ottawa, 4 maart 1942.

*“If, after the war is over, the same spirit of cooperation, which is being shown in war, prevails, the future will take care of itself. International cooperation rests on the willingness of all to give for the good of all.”*¹³⁹

België hoorde thuis in zulk een partnerschap omdat het een betrouwbaar land was, zoals bleek uit de pr-campagne, en omdat het de meeste idealen van het Charter onderschreef. Het zelfbeschikkingsrecht van de koloniale volkeren zou immers gevoelig liggen voor de Belgen. Daarenboven wilde België ook constructief meewerken in dat *partnership*.¹⁴⁰ Toch had de diplomaat ook enige reserves bij de slaagkansen van de VN. Hij dacht dat het project alleen zou lukken indien alle landen samen onbaatzuchtig streefden naar hetzelfde doel: de vrede. Indien de VN een forum zou worden waar landen eigen voordeel zochten, was het hele opzet nutteloos.¹⁴¹ Uit het voorgaand citaat blijkt ook dat hij vreesde dat kleine landen zouden verdrinken in een globale organisatie. Het is duidelijk dat hij de VN met enige scepsis zou omarmen omdat hij niet anders kon gezien de houding in Brussel en Washington, maar zijn voorkeur zou onderhuids toch blijven liggen bij een geprivilegieerde band met het VK en de VS die gemakkelijker te realiseren zou zijn.

Naar het einde van de oorlog toe droeg Silvercruys dus in Canada de beleidlijnen van de Belgische ballingschapsregering uit. In oktober 1943 had die samen met de Nederlanders en de Luxemburgers de grondvesten van de Benelux gelegd, en een jaar later werd de douane-unie opgericht. Het grotere doel was om België te verankeren in een regionale economische unie met zijn belangrijkste handelspartners. Spaak wilde hierin zeker ook het VK betrekken, om commerciële, monetaire en veiligheidsredenen. Deze regionale entente was de kleinste en belangrijkste eenheid binnen het drietrapsmodel van het buitenlands beleid dat Spaak in december 1944 uit de doeken deed in het parlement.¹⁴² Silvercruys verkondigde in Canada na een bezoek aan het bevrijde België het nieuwe Belgische evangelie, waar geen plaats meer was voor de VS:

“For post-war solutions of problems, Belgium looks hopefully forward to a good neighbor partnership with Great Britain, Holland and eventually France. Not a mere military alliance in the old sense of that term, but a real economic, political and defensive interweaving of effort and resources. (...) The pre-war policy of so-called neutrality is dead and well dead. It could be resurrected only by a revival of isolation on the part of the major allied powers and the drifting back to a state of general collective insecurity. While upholding a wide organization of peace on a world basis, the people in Belgium believe that some form of closer and more immediate partnership should be established with their good neighbors. We are keenly alive to the fact that the integrity of Belgium and the safety of Great Britain are bound

¹³⁹ AMBZ, 18434-3, Interview met Silvercruys, *The Albertan* (7 augustus 1943), Calgary.

¹⁴⁰ AMBZ, 18434-3, Toespraak Silvercruys op diner ter ere van Canadees ambassadeur Vanier, Ottawa, 20 februari 1943.

¹⁴¹ AMBZ, 18434-3, Radiotoespraak Silvercruys op CBC, Ottawa, 12 september 1943.

¹⁴² COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 336, 343.

Het hele plan voor het naoorlogs buitenlands beleid komt in volgend hoofdstuk uitgebreid aan bod.

together. It is clear that to all military and defense purposes those countries are but one.”¹⁴³

Met het einde van de oorlog in zicht begon Silvercruys ook opnieuw vurig te pleiten voor vrijhandel. De Belgen waren volgens hem bereid onmiddellijk buitenlandse goederen zonder heffingen toe te laten, maar ze verwachtten wel dezelfde toegang tot buitenlandse markten. Het vrijhandelsbeleid gold bovendien ook voor Congo. Deze kolonie zou nooit een gesloten bedrijf zijn, protectionistisch uitgebuit ten koste van de lokale bevolking. Silvercruys haalde dit element aan op instructie van Spaak.¹⁴⁴ Het koloniale systeem was immers zwaar onder druk komen te liggen tijdens de oorlog, mede door het Atlantisch Charter. In het interbellum had de diplomaat de vrijhandel bepleit als een garant van de vrede. Deze redenering werd nu omgedraaid, gezien de vrede, gerealiseerd door een systeem van collectieve veiligheid, na de oorlog de *conditio sine qua non* werd om een wereldwijd regime van vrijhandel te kunnen installeren en handhaven.¹⁴⁵

Uit de persoonlijke visie van Silvercruys op de naoorlogse wereld blijkt dat hij naast wereldwijde vrijhandel en het collectieve veiligheidssysteem een zeer verregaande Europese economische integratie voor ogen had:

*“Belgium must look for larger markets in seeking economic associations with countries which can make the economic equilibrium as near complete as possible. Such a federation of nations would not be separated by customs barriers. It would form a true customs union, it would have the same monetary unit, it would apply the same credit system and policy. But, a nation entering such a federation cannot expect to retain her full sovereignty.”*¹⁴⁶

Verlies van soevereiniteit was dus de prijs voor een economisch geïntegreerd continent. Verderop zal blijken dat de diplomaat Europese samenwerking steeds vanuit dit economisch oogpunt zou bekijken en minder interesse had voor politieke samenwerking. Van een Atlantisch *partnership* van West-Europa en het Britse Rijk met de VS was -tijdelijk- echter geen sprake meer. Zijn minister schatte het belang van dat land voor België immers gering in. Het uitbreken van Koude Oorlog zou hierin verandering brengen.

4. Silvercruys in Canada: netwerk en cultuur

Op welke manier probeerde Silvercruys zijn visies uit te dragen, hoe zag hij zijn eigen rol als diplomaat en in welke kringen bewoog hij zich? Het antwoord op deze vragen zegt veel over de ‘diplomatieke cultuur’ van Silvercruys. Diplomatieke cultuur is volgens Van Kemseke een historisch gegroeid, duurzaam geheel van ideeën, tradities en normen die

¹⁴³ AMBZ, Toespraak Silvercruys bij terugkeer uit België, Ottawa, 19 november 1944.

¹⁴⁴ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 186.

¹⁴⁵ AMBZ, 18434-3, Radiotoespraak Silvercruys op CBC, Ottawa, 21 juni 1944.

¹⁴⁶ AMBZ, 18434-3, Toespraak Silvercruys (naar eigen zeggen persoonlijke visie), sl, mei 1944.

diplomaten uitdragen bij het uitoefenen van hun activiteiten.¹⁴⁷ Silvercruys was in dit opzicht zeker een kind van zijn tijd. Hij had carrière gemaakt in het interbellum toen het korps nog zeer elitair was samengesteld en hij zou oude tradities en codes in zekere mate in ere houden en overdragen naar de na-oorlog. Liefst van al bedreef Silvercruys zijn job tijdens kleine diners met diplomaten en politici. Tegelijkertijd omarmde hij ook de moderniteit, door bijvoorbeeld publiekelijk naar voren te treden via de radio.

Silvercruys zijn tactiek bestond erin om zo goed mogelijke persoonlijke relaties op te bouwen met de personen van het gastland met wie hij professioneel in contact kwam. Netwerk en cultuur gingen hand in hand. Een klein land streefde typisch altijd duurzame verhoudingen na met andere landen, bijvoorbeeld door het posthoofd lang op zijn plaats te houden vanwege zijn contacten.¹⁴⁸ Uit de privécorrespondentie blijkt dat Silvercruys uitgebreide toegang had tot de belangrijkste Canadese politieke, commerciële, militaire en diplomatieke actoren. Met deze figuren bouwde hij een vriendschappelijke relatie op, door kleine attenties en verjaardagwensen te verzenden maar vooral door intieme diners te organiseren. Zo was hij bijvoorbeeld goed bevriend met gouverneur-generaal Lord Tweedsmuir. Hij stuurde hem zijn tweede dichtbundel *Suite Nocturne* op. Tweedsmuir schreef in antwoord: “You have a most delicate gift of imaginative reminiscence, and, in an age of confusion and experiment, you preserve the purity and lucidity of the classical tradition. I hope that official life will not silence the Muses.”¹⁴⁹ Deze complimenten konden even goed toepasbaar zijn op de diplomatieke stijl van Silvercruys als op zijn poëzie.

De beste relatie had Silvercruys met de liberale premier Mackenzie King, misschien wel de belangrijkste figuur in Ottawa. Beiden konden het ideologisch met mekaar vinden en hadden gelijklopende visies op de toekomst. Via King had het posthoofd de kans om wereldleiders te ontmoeten, maar ook als vrienden dineerden ze bijna wekelijks samen. Silvercruys had immers zijn kanselarij gevestigd in een residentie naast de ambtswoning van de premier op 395 Laurier Avenue.¹⁵⁰ Beide burens en vrijgezellen hadden elk een Ierse terriër, en net zoals hun baasjes kwamen Denny en Pat goed overeen.¹⁵¹

Silvercruys bewoog zich dus effectief in de hoogste Canadese regionen. Hij was één van hen, hij integreerde zich volledig in de netwerken en kon op die manier zijn werk als Belgisch diplomaat optimaal verrichten. In 1939 reeds schreef het hoofd van de *Canadian Pacific Railway Company* aan hem:

*“I do not think you ever need have any worries about becoming a ‘good Canadian’, because I think you already hold membership in that company – not only because of your interest in this country, but also because you have been so successful in interpreting our two nations, one to the other.”*¹⁵²

¹⁴⁷ P. VAN KEMSEKE, *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000, 10.

¹⁴⁸ THUYSBAERT, *Het Belgisch buitenlandse beleid*, 46.

¹⁴⁹ AMBZ, 18434-1, Lord Tweedsmuir aan Silvercruys, Ottawa, 2 maart 1937.

¹⁵⁰ Hij huurde het gebouw al enkele jaren en de regering kocht het in 1943 voor \$45.000.

AMBZ, 18434-3, ‘Belgium buys property on Laurier Avenue’, *The Citizen* (3 september 1943), Ottawa.

¹⁵¹ AMBZ, 18434-1, ‘Baron Robert Silvercruys shipwrecked off China coast’, *Ottawa Journal* (9 december 1939), Ottawa.

¹⁵² AMBZ, 18434-1, President Canadian Pacific Railway Company aan Silvercruys, Montréal, 18 april 1939.

Silvercruys toonde dus interesse voor een land als Canada, dit was geen verrassing gezien zijn Angelsaksische oriëntatie, maar hij werd vooral geloofd omwille van dé diplomatieke vaardigheid bij uitstek: het juist interpreteren en vertalen van interesses van thuis- en gastland. Het was naar eigen zeggen zijn persoonlijke missie om de belangen van België te verdedigen, maar tegelijkertijd geen moeite te sparen om het gastland vooruit te helpen.¹⁵³ Dit leverde hem in 1939 reeds, als eerste diplomaat, een eredoctoraat op van de *McGill University* in Montréal. Tijdens zijn aanvaardingstoespraak benadrukte hij opnieuw zijn voorliefde voor Angelsaksische landen met wie België spirituele, economische en politieke banden had. Hij verzweeg, bewust of onbewust, zijn missie in China.

*“For over 20 years, during which I have had the honor of serving my Sovereign in the US, in Great Britain and in Canada, I have sought between those nations and my own country a closer understanding along spiritual as well as economic and political lines. These humble efforts do not warrant any significant distinction. The university has had in mind, not the diplomat, but Belgium.”*¹⁵⁴

Over zijn eigen rol als diplomaat in deze relaties bleef Silvercruys steeds bescheiden. Hij was van mening dat “diplomats, like children, should be seen, not heard”.¹⁵⁵ De diplomaat moest de nodige contacten leggen en een smeermiddel zijn, politici bleven nog steeds de protagonisten. Bovendien was zijn legatie in Ottawa niet de enige actor in de bilaterale relaties, minstens even belangrijk waren de banden van de burgers onderling en organisaties in Canada zoals de *Union belge*, *Association Belgique-Canada* en *Chambre de commerce belge*.¹⁵⁶

Daarenboven had Silvercruys ook goede contacten met de pers, niet onbelangrijk gezien zijn propagandamissie tijdens de oorlog. Zo wisselde hij brieven uit met het hoofd van onder meer de *Montréal Star*. Getuige van deze goede band en van het succes van zijn pr-campagne zijn de vele krantenartikelen die de pers telkens wijdde aan zijn speeches, opinies en activiteiten. Hij maakte blijkbaar indruk als charismatisch spreker omwille van zijn trage en gevarieerde intonatie, gecombineerd met krachtige gebaren.¹⁵⁷ Bovendien springt het aantal radiotoespraken in het oog. Enkele keren per jaar, en zeker tijdens de oorlog kroop Silvercruys in de studio om de Belgen in Canada, maar ook de Canadezen te bereiken. Zelfs zijn landgenoten in België sprak hij tijdens de donkere oorlogsdagen toe via de BBC radio tijdens zijn bezoek aan Londen. Hij gebruikte dus effectief het moderne massacommunicatiemedium om eenheid onder de Belgen te promoten en België aan te prijzen bij de geallieerde partners. Buitenlandminister Spaak en minister van Informatie en Justitie Delfosse loofden Silvercruys dan ook voor de uitgebreide zendtijd die hij wist te verkrijgen op de Canadese radio en voor de effectieve propaganda die gewenste resultaten met zich meebracht.¹⁵⁸

¹⁵³ AMBZ, 18434-3, ‘Baron Silvercruys taking his dog with him to Washington next week’, *Ottawa Journal* (27 januari 1945), Ottawa.

¹⁵⁴ AMBZ, 18434-1, Toespraak Silvercruys aan McGill University, 25 mei 1939, Montréal.

¹⁵⁵ AMBZ, 18434-1, ‘Race mixture called asset’, *Toronto globe & mail* (5 december 1938), Toronto.

¹⁵⁶ AMBZ, 18434-3, Toespraak Silvercruys aan Union belge, Montréal, 21 januari 1945.

¹⁵⁷ AMBZ, 18434-3, ‘Personality Parade’, *The Winnipeg Tribune* (12 oktober 1944), Winnipeg.

¹⁵⁸ AMBZ, 18434-3, N800/44-604, Spaak aan Silvercruys, Londen, 7 mei 1943.

Silvercruys was dus een populair en zichtbaar publiek figuur, bijgevolg was ook zijn persoon zelf geregeld onderwerp van een krantenartikel. De *Ottawa Journal* omschreef de diplomaat in Canada als volgt:

*“Silvercruys is debonair, and in an unobtrusive way always extremely well dressed. Beneath the suavity of his manner a keen business sense is to be found, for he realizes that he is the representative of Belgium, Incorporated. His realistic outlook however, has been tempered with idealism. (...) The life of a diplomat is made up of more than social events, the feverish round of gaiety. The minister is noted for his driving force and close application to affairs.”*¹⁵⁹

Uiteraard moeten alle complimenten in de pers en persoonlijke briefwisseling altijd met een korrel zout genomen worden. Op de vraag waarom hij voor de diplomatieke carrière koos antwoorde hij dat “the world was too small not to be thoroughly explored” en dat de carrière het ideale medium was voor zulk een ontdekkingsreis. Als hobby’s vermeldde hij poëzie en golf. Deze laatste sport beoefende hij samen met enkele Canadese parlementsleden en naar eigen zeggen “usually in the bunkers”, opnieuw een bewijs van zijn bescheidenheid en persoonlijke omgang met professionele contacten. Zijn belangrijkste bezigheid was het verzamelen van vrienden, gezien het cultiveren van vriendschap belangrijker was dan de accumulatie van kennis. Het artikel besloot met de vaststelling dat Silvercruys de langst dienende diplomaat in Canada was, de *dean of the diplomatic corps* of de *primus inter pares*. Deze laatste titel leek de auteur nog het meest toepasselijk.¹⁶⁰

Ondertussen onderhield Silvercruys ook excellente relaties met familie en Belgische politici en diplomaten. Zijn zus Suzanne was Robert na haar scheiding in 1936 gevolgd naar Ottawa, waar ze twee jaren gastvrouw werd van de legatie. In 1939 hertrouwde ze met de Amerikaanse kapitein Edward Ford Stevenson en verhuisde ze opnieuw naar de States.¹⁶¹ In 1940 richtte ze samen met oud-presidentsvrouw Hoover de *American Women’s division of the commission for relief in Belgium* op om de voedsel- en kledinghulp in de VS op te starten. Opnieuw zou ze de States rondtrekken om te gaan spreken ter ondersteuning van dit project. Omdat ze publiekelijk de verdediging van Leopold III op zich had genomen, wat niet overall in de VS in goede aarde viel, nam ze al snel ontslag als hoofd van de organisatie om de inzamelingen voor België niet te hypothekeken.¹⁶²

Silvercruys schreef Paul Van Zeeland regelmatig in de laatste jaren voor de oorlog, voornamelijk om diens doortastendheid als toenmalig premier aan te prijzen. Beiden hadden een vriendschapsband, die blijkt uit de gemoedelijke toon van de correspondentie, maar ook ideologisch klikte het tussen de diplomaat en liberaal-katholieke premier. De diplomaat kon het ook goed vinden met de liberaal Camille Gutt. Het is opvallend dat Silvercruys zijn vriend inschakelde om gunsten te verkrijgen van de buitenlandminister Spaak. Zo vroeg hij in 1941 via Gutt een opslag om de verwarming van de kanselarij te kunnen betalen. De minister van

¹⁵⁹ AMBZ, 18434-1, ‘Baron Robert Silvercruys shipwrecked off China coast’, *Ottawa Journal* (9 december 1939), Ottawa.

¹⁶⁰ *Idem*.

¹⁶¹ COOMANS, *Etat présent*, 157.

¹⁶² AMBZ, 18434-2, ‘Suzanne Silvercruys forming relief group’, *The Citizen* (14 mei 1940), Ottawa. AMBZ, 18434-2, ‘Resigns her post in Belgian relief’, *The Gazette* (25 juli 1940), Montréal.

Financiën regelde dit dan met Spaak en schreef aan Silvercruys: “Ne voyez pas dans ce que j’ai fait un gage de mon amitié, qui vous est toute acquise et s’évaluerait à des sommes beaucoup plus considérables, mais uniquement un souci de justice envers un de nos meilleurs diplomates.”¹⁶³ Gutt schreef ook aan Spaak om de carrière van zijn vriend een duwtje in de rug te geven: “Il y a des diplomates qui ne méritent guère leur traitement. J’ai trouvé à Ottawa une heureuse exception. Je vous ai dit les mérites de votre représentant, le baron Silvercruys, et la place qu’il avait su acquérir au Canada.”¹⁶⁴

Met oud-premier en katholiek Georges Theunis ontwikkelde Silvercruys een goede band tijdens de oorlog.¹⁶⁵ Theunis verbleef toen als speciaal gezant in New York en moest daar een economische en propagandamissie op poten zetten om de Amerikaanse publieke opinie te doen keren in het voordeel van de Belgen, iets waar Silvercruys ook veel mee bezig was in Canada.¹⁶⁶ Silvercruys had geijverd bij Van Langenhove om in Ottawa een soortgelijk Belgisch informatiecentrum op te richten, dit kwam er echter niet.¹⁶⁷ Ook Theunis prees zijn vriend aan bij Spaak: “J’ai eu plaisir à constater que notre ministre au Canada y occupe une très grosse situation et jouit de sympathies nombreuses dans les milieux officiels, parmi les dirigeants de la grande presse et de la grosse industrie.”¹⁶⁸ Een Canadees minister had Silvercruys zelfs omschreven aan Theunis als “our number one diplomat”.¹⁶⁹ De uiterst hechte relatie die tussen België en Canada tot stand was gekomen was volledig op het conto van Silvercruys te schrijven volgens Theunis. Deze relatie kon België na de oorlog nog van pas komen gezien Theunis hoopte dat Canada, een land economisch en politiek halfweg tussen de VS en het VK en met dezelfde idealen als België, België zou steunen binnen de Verenigde Naties. Ook Mackenzie King dacht met kleine landen samen te spannen tegen de *Big Four*. Spaak had zich over deze Canadese houding en standpunten inzake de VN verheugd.¹⁷⁰

Ten slotte had de diplomaat ook persoonlijk contact met de katholiek Van Cauwelaert, wiens visie op de rol van de States parallel liep met die van Silvercruys. De contacten met de socialist Spaak daarentegen waren louter van professionele aard en afstandelijker, dit zou nooit echt veranderen in de toekomst. Het leek dus dat Silvercruys vooral contact leek te hebben met ideologisch gelijkgezinden. Hij organiseerde steeds de officiële en informele bezoeken van deze Belgische politici en hij bracht hen in contact met de Canadese prominenten. Ook ging de gezant zelf enkele keren tijdens de oorlog naar Londen en later Brussel om er overleg te plegen met de regering.

¹⁶³ AMBZ, 18434-2, Gutt aan Silvercruys, Londen, 27 mei 1941.

¹⁶⁴ AMBZ, Personeelsdossier Silvercruys, Gutt aan Spaak, Londen, 19 mei 1941.

¹⁶⁵ Ook Van Alstein wijst op basis van de privépapieren Theunis op de vriendschapsrelatie tussen Silvercruys en laatstgenoemde.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 35.

¹⁶⁶ GROSBOIS, ‘Les Relations Diplomatiques’, 175-176.

¹⁶⁷ AMBZ, 18434-2, van den Bosch (ministerie buitenlandse zaken) aan Silvercruys, Brussel, 10 december 1942.

¹⁶⁸ AMBZ, 18434-2, Theunis aan Spaak, New York, 23 november 1940.

¹⁶⁹ AMBZ, 18434-3, N719/273, Theunis aan Spaak, New York, 3 april 1944.

AMBZ, 18434-3, N655/249, Theunis aan Spaak, New York, 28 maart 1944.

¹⁷⁰ BRUSSEL, Fondation Paul-Henri Spaak (FPHS), Stuknummer 2489, Spaak aan Silvercruys, Londen, 3 augustus 1943.

Daarnaast onderhield Silvercruys ook relaties met enkele collega's. Enerzijds informeerden getrouwen, vaak ex-medewerkers zoals Jean van den Bosch of Ernest de Selliers, hem confidentieel over nieuwigheden binnen de regering of het ministerie. Maar anderzijds hielp Silvercruys deze diplomaten ook een eind op weg door hen aan te bevelen bij zijn contacten. Dit deed hij bijvoorbeeld voor de Selliers bij Theunis.¹⁷¹ Op die manier had hij enige invloed op benoemingen en de diplomatieke stoelendans. Tot slotte bleven de relaties met de Marchienne hartelijk, ook hij deed een goed woordje voor Silvercruys bij Spaak. Diplomaten als Le Ghait, de kabinetschef van Spaak, en Van Langenhove hadden een eerder professionele relatie met het posthoofd in Ottawa.¹⁷²

Silvercruys' inspanningen voor de Belgisch-Canadese relaties werden beloond door de Canadezen. Hun diplomatieke zendeling bij de Belgische regering in Londen, generaal Vanier, stelde in november 1943 aan Mackenzie King voor om de Belgische legatie tot ambassade te promoveren. Dit was een hele eer voor België gezien enkel de Amerikanen, Chinezen, Russen en Brazilianen reeds een dergelijk statuut genoten. Na de oorlog zouden de meeste landen inzetten op een aanwezigheidsbeleid door wereldwijd posten op te waarderen tot ambassade of nieuwe zendingen te stichten.¹⁷³ Spaak en het ministerie van Buitenlandse Zaken waren geen voorstanders van zulke wijzigingen tijdens de oorlog. Ze maakten zich vooral zorgen over wat het VK hiervan zou denken, gezien een *dominion* zelfstandig deze beslissing tot promotie nam. Het was zeker niet de bedoeling om Londen voor het hoofd te stoten door de promotie te accepteren. Uiteindelijke stemde Spaak toch in, mede omdat ook hij de promotie zag als een waardering van Silvercruys' excellent werk.¹⁷⁴ Ook de Canadese pers stelde vast dat hij het was geweest die de funderingen had gelegd van solide culturele, economische en politieke banden.¹⁷⁵ Op 1 februari 1944 overhandigde Silvercruys, nu voor het eerst als volwaardig ambassadeur, zijn geloofsbrieven aan gouverneur-generaal Athlone. Het had de diplomaat zesentwintig jaar gekost om de hoogste trap van de diplomatieke *cursus honorum* te bereiken.¹⁷⁶

Lang zou Silvercruys deze functie echter niet meer uitoefenen in Canada. Eind oktober 1944 kreeg hij immers bericht van Spaak dat hij hem de post in Washington toevertrouwde.¹⁷⁷ Mackenzie King organiseerde een groots diplomatiek diner ter ere van zijn vriend, toppolitici schreven hem afscheidsbrieven, en de pers beschouwde zijn vertrek als een persoonlijk verlies voor Canada: "He represented Belgium with zeal and understanding. Silvercruys, suave, handsome, amiable, discreet and dignified, is the picture of the perfect diplomat."

¹⁷¹ De Selliers zou Brussel eventueel mogen verlaten om de missie van Theunis in New York te gaan versterken gezien de zwakke diplomatieke positie van België in de VS (zie volgend hoofdstuk).

AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan de Selliers (kabinetsmedewerker van Gutt), Ottawa, 10 april 1943.

¹⁷² AMBZ, 18434-3, Van Langenhove aan Silvercruys, Londen, 21 december 1943.

AMBZ, 18434-3, de Marchienne aan Spaak, Londen, 20 mei 1944.

¹⁷³ THUYSSBAERT, *Het Belgisch buitenlandse beleid*, 45-46.

¹⁷⁴ FPHS, Nr.2516, Spaak aan Silvercruys, Atlantic City, 24 november 1943.

FPHS, Nr.2514, Spaak aan Silvercruys, Atlantic City, 17 november 1943.

¹⁷⁵ AMBZ, 18434-3, 'Recognition of service', *The Standard* (18 december 1943), Montréal.

¹⁷⁶ De carrière bestond uit volgende consecutieve stappen: attaché, tweede secretaris, eerste secretaris, raad, gevolmachtigd minister en ambassadeur.

DELCORDE, *Belgische diplomaten*, 170.

¹⁷⁷ AMBZ, 18434-3, Telegram Spaak aan Silvercruys, Brussel, 23 oktober 1944.

Daarbovenop ontving hij nog een tweede Canadees eredoctoraat van de *University of Toronto*.¹⁷⁸ Baron Silvercruys nam eind januari 1945 na acht jaren afscheid van Canada.

5. Besluit

Tijdens de vooroorlogse jaren liet Silvercruys zich in Canada voornamelijk in met economische diplomatie en de handelsbelangen van zijn thuisland. Hij zocht en vond betere toegang tot de Canadese markt voor Belgische producten, die slechts restrictief toegelaten werden onder het Britse preferentiële handelsregime binnen het *Empire*.¹⁷⁹ De diplomaat nam de rol van handelsvertegenwoordiger aan en maakte België en zijn producten zichtbaar door beurzen te organiseren en het land rond te trekken. Ideologisch bepleitte hij de vrijhandel, net zoals zijn oversten in Brussel. Vrijhandel was een panacee dat naties economisch zou doen bloeien, onderling afhankelijk maken en bijgevolg oorlog onmogelijk zou maken.

Tijdens de oorlog verdween het economisch motief tijdelijk naar de achtergrond. Propaganda ten voordele van de Belgische vorst, dapperheid, betrouwbaarheid en militaire en economische oorlogsinspanningen kwamen noodgedwongen op de voorgrond. *Spindoctor* Silvercruys poogde om zich, net zoals België had gedaan tijdens de Eerste Wereldoorlog, te beroepen op het aloude beeld van een loyaal, moreel en eerbaar België dat zich verdedigde tegen Duitse agressie, ondanks dat dit tijdens deze nieuwe oorlog misschien minder het geval geweest was.¹⁸⁰ Toch slaagde hij er in om het grondig beschadigde beeld van zijn land succesvol bij te sturen middels toespraken en radio-optredens. België werd gepromoot als een trouwe en betrouwbare bondgenoot die zich onvoorwaardelijk achter de oorlogsinspanning schaarde en later zou meebouwen aan een stabiele vrede. Zelf droeg Silvercruys ook bij aan de oorlogsinspanning door Belgische militairen te mobiliseren, een trainingsprogramma voor piloten op te starten en fondsen te werven.

Zijn grootste doel en verdienste was de promotie en vormgeving van een nauwe band tussen België en de Angelsaksische landen. Voor de oorlog verdedigde Silvercruys trouw de neutraliteits- en appeasement politiek van Brussel die hand in hand ging met het pleidooi voor vrijhandel. De Belgische politieke en diplomatieke elite oriënteerde zich economisch, politiek en ideologisch op het VK. Toch had Silvercruys reeds voor de oorlog aandacht voor het Amerikaans continent waar volgens hem de sleutel tot vrede, veiligheid en welvaart lag. In dat opzicht was hij een buitenbeentje.

Tijdens de verwarrende begindagen van de oorlog verkondigde Silvercruys vrij en openlijk zijn verlangen naar een soort verbond tussen de Angelsaksische naties en België, gebaseerd op de gemeenschappelijk idealen vrijheid, democratie en vrijhandel. Het VK en de

¹⁷⁸ AMBZ, 18434-3, 'We lose a Baron', *The Ottawa Journal* (9 december 1944), Ottawa.

AMBZ, 18434-3, N5602-709, Silvercruys aan Spaak, Ottawa, 24 november 1944.

¹⁷⁹ AMBZ, 18434-3, 'L'ambassadeur de Belgique', *Le Droit* (1 februari 1944), Ottawa.

¹⁸⁰ J. HELMREICH, *United States relations with Belgium and the Congo, 1940-1960*, 1998, Delaware, 18.

VS zouden garant staan voor de overwinning, het bewaren van de vrede, de veiligheid en vrijheid van België en een wereldwijd vrijhandelsregime waarin België vrij zou kunnen exporteren. Deze visie die hij reeds in 1941 uiteenzette, zou eigenlijk in principe nooit meer wijzigen. De hele propagandacampagne van de diplomaat had tevens ook mogelijk gemaakt dat het betrouwbaar en zelfredzaam België zich ideologisch in de lijn van zijn grote burens kon en mocht plaatsen. Volgens Silvercruids was het verbond daarenboven ook tastbaar geworden door samen tweemaal met de Britse en Amerikaanse bloedbroeders te strijden aan het front. Relaties tussen België en Canada, en ook andere Angelsaksische bondgenoten, zouden voor Silvercruids altijd getekend zijn door die oorlogen en de daaruit voortvloeiende Belgische dankbaarheid.

Toen vanaf 1942 duidelijk werd dat het samenwerkingsverband grootschaliger zou worden, namelijk op wereldniveau conform het Atlantisch Charter, verschoof Silvercruids zijn Atlantische ambities wat naar de achtergrond. Toch bleef hij sceptisch tegenover een mondiale organisatie omdat kleine landen dreigden te verdrinken en omdat hij grondige en eerlijke samenwerking tussen alle grootmachten niet als haalbaar inschatte. Tussen de Angelsaksische naties en landen zoals België zou dit gemakkelijker te realiseren zijn omwille van hun politieke, economische en ideologische gelijkenissen. Hij volgde desalniettemin trouw de lijn van Brussel en Washington die de retoriek van de VN ondersteunden. In het Belgisch kamp bleef hij wat geïsoleerd omdat zijn landgenoten het buitenlands beleid quasi-exclusief economisch en politiek op het VK wensten te oriënteren en weinig aandacht hadden voor de VS. De enige uitzonderingen waren zijn vrienden Van Cauwelaert en van Zeeland, beiden uit het katholiek-liberaal milieu net zoals Silvercruids en in mindere mate de liberaal Gutt. Desalniettemin vertelde Silvercruids tijdens zijn laatste speech voor een Canadees publiek over het Atlantisch eenheidsgevoel waarin ook Amerika een plaats had:

*“But there the three flags were flying, symbols of liberation, symbols of endurance, symbols of unbroken friendship, symbols of hope for the new era of peace and understanding amongst men. United in deep and tried friendship and standing together in suffering and in hope, we are ready to march forward side by side in a free partnership between the good neighbours across the seas that divide us, and yet unite us.”*¹⁸¹

Idealiter zou dus in de toekomst op deze geestelijke grondvesten een verbond gebouwd worden dat garant zou staan voor de politieke vrijheid en economische welvaart van de volkeren. Dit verbond zag hij dus breder dan zijn regering. Over Europa had hij eenmaal gesproken. Het continent moest zich naar zijn mening economisch verenigen door de handel vrij te maken.

Wat betreft de werkwijze en cultuur springen enkele zaken in het oog. Vooreerst was Silvercruids in Canada een geliefd publiek figuur. Hij sprak zeer vaak op de nationale radio en zijn retorische speeches gingen ook niet onopgemerkt voorbij aan de pers. Met zijn

¹⁸¹ Silvercruids beschreef hoe de Amerikaanse, Britse en Belgische vlag zij aan zij hingen in het bevrijde Brussel dat hij eind 1944 bezocht had. AMBZ, 18434-3, Toespraak Silvercruids voor Canadian Club, Toronto, 29 januari 1945.

aanwezigheidsbeleid plaatste hij België in de kijker bij het brede publiek. Dit was op zich modern voor een diplomaat van zijn tijd.

Daarnaast bouwde hij bewust sterke persoonlijke en vriendschappelijke banden op met zijn professionele contacten, met wie hij geregeld in kleine kring en in besloten milieu samenzat tijdens diners of lunches. Dit zou ook in de VS dé werkwijze bij uitstek en het handelsmerk van Silvercruys worden. Door deze vriendschapsrelaties had hij directe professionele toegang tot bijvoorbeeld de premier of de gouverneur-generaal. Op die manier werd de Belgische stem dan ook zeker gehoord. Het viel diplomaten en ministers in Brussel, al dan niet vrienden van Silvercruys, dan ook op dat hij een uitzonderlijke positie had weten te verwerven in de hoogste Canadese kringen.

Een andere tactiek van de diplomaat bestond erin ook de belangen van zijn gastregering te verdedigen en de nauwe politieke, economische en ideologische band tussen beide naties in de verf te zetten. Diplomatie was volgens hem dan ook een tweerichtingsstraat. Zijn werk werd daarom aan weerszijden van de oceaan erg op prijs gesteld. Bij aankomst in Canada in 1937 had hij zichzelf drie doelstellingen opgelegd: het opstarten van de bilaterale relaties, de overzeese banden promoten en de toegang tot de Canadese markt vergroten van economische betrekkingen. Hij slaagde erin allen te verwezenlijken en door zijn professionele verdiensten was hij tot het select groepje van topdiplomaten gaan behoren. Mede daarom vertrouwde Spaak de ambassade in DC toe aan hem, een cruciale post voor de toekomst, alleen zou de minister zelf dat in 1944 nog niet zo inschatten.

DEEL 2

DE AMERIKAANSE JAREN
1945-1959

HOOFDSTUK III

HET UITBREKEN VAN DE KOUDE OORLOG

1945-1947

1. De Belgisch-Amerikaanse relaties tijdens de oorlog en de benoeming van Silvercruys

Voor de Tweede Wereldoorlog waren de Belgisch-Amerikaanse relaties vriendschappelijk, maar ook niet meer dan dat. De wederzijdse politieke en economische interesse was veeleer gering.¹⁸² De oorlog zou de katalysator vormen voor en de kiemen bevatten van hechtere bilaterale banden na 1945, maar tijdens de oorlogsjaren waren de betrekkingen allerm minst hartelijk. Vooreerst was de Belgische vooroorlogse keuze voor neutraliteit, de capitulatie van de koning en later de regering niet in goede aarde gevallen in de Angelsaksische milieus. Van meet af aan werd België omwille van zijn defaitistische houding gepercipieerd als een geallieerde van derde rang, en dit zowel in officiële kringen als in de publieke opinie. Met het oog op een propagandacampagne om het negatieve beeld van vorst en koninkrijk bij te stellen werd Georges Theunis in 1939 benoemd tot *ambassador at large*, een speciaal gezant van België gevestigd in New York. Hij moest ook op zoek gaan naar economische steun voor het vaderland, maar de Britse blokkade van het continent stuurde deze economische plannen al snel in de war.¹⁸³

Daarnaast had president Franklin Delano Roosevelt weinig aandacht en respect voor kleine Europese landen. Hij speelde zelfs met ideeën om België op te delen of het in een nieuwe geografische entiteit onder te brengen. Tijdens de oorlog zouden de Amerikanen de Belgische regering in Londen bijna nooit consulteren. Het feit dat er slechts één Amerikaanse ambassadeur was voor alle regeringen in ballingschap in Londen was ook een illustratie van de Amerikaanse desinteresse.¹⁸⁴ Bovendien waren de persoonlijke relaties tussen FDR en Spaak niet al te best. Spaak bewonderde de president voor zijn *New Deal* programma, maar was zwaar teleurgesteld in de Amerikaanse leider na een onderhoud in oktober 1941. Spaak wilde opnieuw proberen een bevoorradingsprogramma ten voordele van België op te zetten met Amerikaanse steun, naar model van de *Commission for Relief in Belgium* van Hoover tijdens de vorige oorlog. FDR was echter niet bereid om de voornoemde blokkade op te heffen om levensmiddelen aan het continent te leveren. Ook de houding van België voor en

¹⁸² HELMREICH, *United States relations*, 15.

¹⁸³ GROSBOIS, 'Les relations diplomatiques', 168, 174.

¹⁸⁴ *Idem*, 172, 177.

tijdens de oorlog zou niet bijgedragen hebben aan de bereidwilligheid van de Amerikanen om het Belgisch volk genereus bij te staan zoals het dat tijdens de Eerste Wereldoorlog wel gedaan had.¹⁸⁵ Bij een tweede bezoek van Spaak aan de VS in 1943 werd het wantrouwen en de non-interesse ten opzichte van België bij het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, het *Department of State*, en het Witte Huis herbevestigd. Spaak mijmerde dat de Verenigde Staten “soient incapables de comprendre réellement l’Europe”.¹⁸⁶ Hij was samen met de regeringen van andere kleine landen in ballingschap verontwaardigd toen de plannen van FDR voor de hertekening van West-Europa uitlekten. De grootmachten hadden geen oog en oor voor deze kleine naties, immer bezorgd om hun soevereiniteit. Spaak zou wachten op het aantreden van Harry Truman in 1945 om de officiële regeringscontacten te hervatten.¹⁸⁷

Hoewel de relaties met de VS niet opperbest waren, vonden Spaak en Gutt het toch opportuun om na de aanval op Pearl Harbor ook de oorlog aan Japan te verklaren. Op die manier zou België zijn solidariteit en steun aan de oorlogsinspanning kunnen bevestigen en misschien opnieuw wat meer in de gratie van de VS terecht komen.¹⁸⁸ Ook het Belgisch-Amerikaanse *lend-lease* akkoord, getekend in juni 1942, bracht beide landen wat dichterbij mekaar. België zelf zou de VS quasi geen goederen of diensten kunnen leveren, maar het was de VS te doen om toegang tot de economisch en strategisch belangrijke grondstoffen van Congo. De kolonie zou uitgroeien tot een van de belangrijkste *nexi* tussen België en de VS. De Belgen vreesden echter de plundering van Congo door de Amerikanen zonder wederdienst. Daarom sloten ze in januari 1943 een akkoord af dat er voor zorgde dat de regering controle bewaarde over de leveringen aan de States. Hoewel de Belgen terughoudend waren over de leveringen van Congolees materiaal, speelden ze deze bijdrage aan de oorlogsinspanning goed uit in de propaganda in de VS. De geheime leveringen van uranium, sinds 1944 officieel geregeld door een tripartite akkoord met de Britten en de Amerikanen, versterkten de interesse van de VS in goede relaties met België.¹⁸⁹ Positieve berichtgeving over Congo was intussen onontbeerlijk geworden gezien de Amerikaanse ideologische houding ten opzichte van kolonies, gekenmerkt door het streven naar zelfbeschikkingsrecht en openheid van koloniale markten.¹⁹⁰

De bilaterale relaties bleven echter stroef verlopen omwille van problemen met de diplomatieke vertegenwoordiging van België in de VS. Het land werd *de facto* vertegenwoordigd door twee ambassadeurs. De ambassade in Washington stond sinds 1935 onder leiding van graaf Robert van der Straten-Ponthoz. Deze diplomaat had net na het uitbreken van de oorlog de pensioenleeftijd bereikt. De Amerikanen waren echter geen voorstander van postwisselingen tijdens het conflict en daarom werd zijn missie uitzonderlijk

¹⁸⁵ HELMREICH, *United States relations*, 21.

¹⁸⁶ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 80.

¹⁸⁷ P.H. SPAAK, *Combats inachevés*, I, Parijs, 1969, 188-191.

GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 173.

DUMOULIN, *Spaak*, 271-273.

¹⁸⁸ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 180.

¹⁸⁹ HELMREICH, *United States relations*, 24-27.

VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 83.

¹⁹⁰ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 181-185.

HELMREICH, *United States relations*, 38-40.

verlengd. Daarnaast was er de missie van Theunis in New York. Deze was zeer succesvol en de Belgisch-Amerikaanse relaties werden dan ook tijdens de oorlog gedomineerd door deze figuur. Theunis onderhield ook goede contacten met Spaak en was een belangrijk raadgever van de buitenlandminister.¹⁹¹ De officiële vertegenwoordiger van der Straten-Ponthoz sloeg een bleek figuur in vergelijking met de speciaal gezant. De ambassadeur was niet meer erg actief of dynamisch en beperkte zich tot de traditionele diplomatieke vertegenwoordigingstaken. Het is tekenend dat de Amerikaanse pers de ambassadeur bij zijn afscheid in 1945 enkel nog herinnerde omwille van zijn vele mondaine recepties en zijn wijde cirkel van vrienden waarmee hij ging jagen en golfen.¹⁹² Ambassadeeraad baron Hervé de Gruben ontwikkelde zich in deze context tot schaduwambassadeur.¹⁹³

Wanneer de betrekkingen tussen beide landen intenser werden in 1941 gingen de poppen aan het dansen. Spaak had immers tijdens zijn bezoek aan de States in de herfst van 1941 met eigen ogen kunnen vaststellen dat de motor stokte op de ambassade. Silvercruids werd ondertussen op de hoogte gehouden van de problemen op de ambassade in DC door zijn contacten op het ministerie. De Selliers, toenmalig kabinetsmedewerker van minister Gutt, schreef aan zijn oude baas Silvercruids naar aanleiding van dat bezoek van Spaak aan de VS en Canada: “Inutile de vous dire le plaisir que m’ont fait ces éloges décernés à si juste titre à mon ancien chef. Ajouterai-je qu’il est beaucoup plus réticent au sujet de votre collègue résidant dans la capitale des Etats-Unis!”¹⁹⁴ Spaak stelde op de ministerraad in december 1941 dan ook voor om de ambassade te versterken door de Gruben te vervangen door de huidige ambassadeur in China baron Jules Guillaume. Na de oorlog zou deze dan de “lome” van der Straten-Ponthoz opvolgen. Ook zou de beloftevolle Walter Loridan, op dat moment in Mexico, de ambassade moeten vervoegen. Dit plan werd nooit uitgevoerd omdat de betrokkenen weinig interesse vertoonden.¹⁹⁵

In het voorjaar van 1943 kwam er opnieuw een plan op tafel om de Belgische positie te versterken: minister De Schryver moest samen met de diplomaten Wauters, Loridan en de Selliers de missie van Theunis gaan versterken in New York.¹⁹⁶ Silvercruids toonde duidelijk interesse voor de Amerikaanse situatie en informeerde zich meermaals onrechtstreeks over de discussies binnen de regering bij zijn oud-medewerker Jean van den Bosch. De diplomaat in Ottawa ergerde zich duidelijk aan de huidige aanpak maar moeide zich niet: “Ce n’est pas en cassant un oeuf de plus dans une mauvaise omelette qu’on l’améliore. Comme je ne suis ni maître-queue, ni client, je reste à l’écart de la cuisine.”¹⁹⁷ Er zijn ook effectief geen sporen

¹⁹¹ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 174-175.

¹⁹² AMBZ, 18434-3, ‘Belgian ambassador resigns; baron Silvercruids to return’, *Evening Star* (15 december 1944), Washington.

¹⁹³ Het was blijkbaar een publiek geheim dat de Gruben veel in de pap te brokken had op de ambassade. Theunis verwees op volgende manier naar de ambassadeur: “VDS, c.a.d. Hervé”

AMBZ, 18434-3, Theunis aan Silvercruids, Brussel, 22 oktober 1944.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 62.

¹⁹⁴ AMBZ, 18434-2, de Selliers aan Silvercruids, Londen, 28 november 1941.

¹⁹⁵ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 176.

¹⁹⁶ Het was in deze context dat Silvercruids een demarche deed bij Theunis om zijn oud-medewerker de Selliers aan te bevelen voor de post in New York te versterken (zie vorig hoofdstuk).

AMBZ, 18434-3, Silvercruids aan de Selliers (kabinet minister Gutt), Ottawa, 10 april 1943.

¹⁹⁷ AMBZ, 18434-3, Silvercruids aan van den Bosch (directie-generaal van de politiek), Ottawa, 10 april 1943.

teruggevonden die wijzen op een directe demarche van Silvercruids bij één van zijn contacten met als doel zichzelf kandidaat te stellen.

Tijdens een ministerraad eind 1943, na terugkeer van zijn tweede bezoek aan de States, stelde Spaak vast dat de situatie onhoudbaar geworden was:

“On ne peut dire qu’elle [de Belgische positie in de VS] soit bonne et il est plus vrai de dire qu’elle n’existe pas. (...) Notre représentation diplomatique bicéphale ne nous assure pas une position avantageuse. L’une des ambassades déborde sur l’autre. En fait, il serait utile de remplacer notre ambassadeur à Washington et de nommer quelqu’un qui puisse donner plus d’ampleur à ce poste.”

Spaak wilde echter de ambassadeur niet terugtrekken bij gebrek aan een bekwame kandidaat die de belangrijke post zou kunnen leiden. In de zomer van 1944 viel de keuze dan opnieuw op Guillaume, nu directeur-generaal van de politiek van het buitenlandministerie, maar de VS weigerde opnieuw om een postwissel te accepteren tijdens de oorlog, gezien alle aandacht nu ging naar de bevrijding.¹⁹⁸ De Selliers bracht Silvercruids op de hoogte van deze Amerikaanse beslissing, die overigens in Londen niet begrepen werd gezien de Amerikanen nu zelf klaagden over de moeilijkheden die ze ondervonden in het contact met de Belgen in de States. Hier voegde de *insider* nog aan toe dat “on [het ministerie] ne se tient pas pour battu paraît-il, et on va faire une nouvelle démarche officieuse pour savoir si l’agrément serait donné pour un remplaçant éventuel du Comte van der Straten. Si Guillaume est maintenu à Londres, m’a dit Spaak, la personne toute désignée pour Washington serait le baron Silvercruids”. Gutt had zich overigens positief over deze optie uitgelaten.¹⁹⁹

Guillaume zou echter posthoofd in Parijs worden, dus Spaak moest de alternatieve piste volgen. Opvallend is een brief van ambassadeur graaf de Kerchove de Denterghem aan Silvercruids. Hierin vertelde hij dat Spaak hem in oktober 1944 de post in DC had aangeboden, maar dat hij die geweigerd had omwille van gezondheidsredenen. Terecht zo bleek want hij overleed reeds in mei 1945.²⁰⁰ Als Spaak wist dat de gezondheid van de Kerchove zo slecht was, is het echter ondenkbaar dat hij hem zou aanduiden als nieuwe ambassadeur in DC, of het moest een eerbetoon zijn vanuit de wetenschap dat de graaf toch zou moeten weigeren. Indien daarentegen de Kerchove onverwacht overleed en Spaak hem echt naar DC wilde sturen, betekent dit dat Silvercruids niet de tweede maar slechts de derde keus van Spaak was.

Wat er ook van zij, op 23 oktober 1944 ontving Silvercruids, op dat moment in Londen voor een audiëntie bij King George VI, een telegram van Spaak waarin hij meedeelde dat hij de baron zou voordragen bij Regent Karel als vervanger van graaf van der Straten.²⁰¹ De minister feliciteerde hem kort: “Je suis persuadé que, comme par le passé, vous ne négligerez aucun effort pour sumer à bien votre nouvelle et importante mission.”²⁰² In antwoord schreef Silvercruids, overigens zonder Spaak rechtstreeks te bedanken: “J’ai l’honneur de vous prier

¹⁹⁸ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 176-177.

¹⁹⁹ AMBZ, 18434-3, de Selliers aan Silvercruids, Londen, 17 augustus 1944.

²⁰⁰ De Kerchove de Denterghem schreef Silvercruids om hem te feliciteren met zijn nieuwe post in DC. AMBZ, 18434-3, de Kerchove de Denterghem aan Silvercruids, Lissabon, 9 maart 1945.

²⁰¹ AMBZ, 18434-3, Telegram Spaak aan ambassade te Londen, Brussel, 23 oktober 1944.

De regent bevestigde de benoeming op 7 december 1944.

²⁰² AMBZ, Personeelsdossier, Spaak aan Silvercruids, Brussel, 10 januari 1945.

d'agr er mes très vifs remerciements pour le concours que votre département n'a cess  de m'apporter dans l'exercice de mes fonctions."²⁰³ De relatie tussen diplomaat en minister bleef professioneel. In april 1945 promoveerde Silvercruys tot *envoyé extraordinaire et ministre pl nipotentiaire de première classe*, de officiële graad van een ambassadeur.²⁰⁴ Van der Straten-Ponthoz werd per telegram door Spaak zonder meer bedankt voor bewezen diensten.²⁰⁵ Hij verhuisde bij aanvang van zijn pensioen op 1 februari 1945 naar Argentinië, het land van herkomst van zijn vrouw.²⁰⁶

Waarom kreeg Silvercruys de post toevertrouwd? Nadat de voorkeurskandidaten van Spaak waren afgefallen, was Silvercruys de volgende in lijn en de *candidat incontournable* omwille van zijn ervaring in de States en successen in Canada. Kamervoorzitter en vriend Van Cauwelaert vatte het treffend samen:

*“Je ne dois pas vous dire combien l'ambassade de Washington est devenue importante par les  v nements des dernières années, ni les raisons pour lesquelles sa direction doit être prise en mains par un homme actif, intelligent et compréhensif de la mentalité américaine. Votre passé et, notamment, les succès que vous avez obtenus comme ministre et ambassadeur à Ottawa, vous désignent naturellement pour cette mission et je suis certain que vous ne d mentirez pas vos titres du passé.”*²⁰⁷

Camille Gutt, de nummer twee inzake buitenlands beleid tijdens de oorlog die de kandidatuur van Silvercruys in de zomer nog een duwtje in de rug had gegeven, schreef zijn vriend: “Good luck in the US! Votre d vise est déjà: bigger and better!”²⁰⁸ De diplomaat had inderdaad ambitie en was thuis in de Amerikaanse denkwereld en cultuur, getypeerd door het *American dream*-paradigma, terwijl hij zich ergerde aan de Belgische bescheidenheid:

*“Penser petitement à des petites choses. Ce fût hélas une vieille habitude chez nous, et je me demande si jamais nous la perdrons. Vous êtes passé par New York et par Montréal et vous savez qu'aux bords du grand Saint-Laurent comme dans le canyon de Wall Street ou devant les buildings Rockefeller on continue de penser petitement à de petites choses. Et je ne suis pas convaincu qu'il n'en soit pas de même le long des plates-bandes d'Eaton Square. C'est la force des gens de chez nous de rester ce qu'ils sont. Mais que ne sacrifierais-je pas pour leur ouvrir l'horizon et leur donner un peu le sens de la grandeur. Plus la cible est loin, plus il faut tirer haut pour l'atteindre.”*²⁰⁹

Misschien was Silvercruys daarom wel de geschikte man op het geschikt moment. De Belgisch-Amerikaanse relaties waren nog steeds onderkoeld en dat op een punt waarop België

²⁰³ AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan Spaak, Ottawa, 31 januari 1945.

²⁰⁴ Silvercruys had die graad de facto al bereikt toen de legatie in Ottawa tot ambassade werd verheven eind 1943. Als ambassadeur verdiende hij nu 120.000 frank op jaarbasis.

AMBZ, Personeelsdossier, Spaak aan Silvercruys, 16 april 1945, Brussel.

²⁰⁵ AMBZ, Personeelsdossier, Telegram Spaak aan van der Straten-Ponthoz, Brussel, 8 november 1944.

²⁰⁶ Van der Straten had tijdens zijn carrière gediend in Bern, Parijs, Madrid, Argentinië, Denemarken, Noorwegen en de VS.

AMBZ, 18434-4, ‘Belgian ambassador resigns; Baron Silvercruys to return’, *Evening Star* (15 december 1944), Washington.

²⁰⁷ AMBZ, 18434-3, Van Cauwelaert aan Silvercruys, Brussel, 10 januari 1945.

²⁰⁸ AMBZ, 18434-3, Gutt aan Silvercruys, Londen, 25 december 1944.

Spaak en Gutt zetten tijdens de oorlog samen de grote bakens van het buitenlands beleid uit.

VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 20.

²⁰⁹ AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Gutt, Ottawa, 5 januari 1943.

de economische en ook militaire steun van de overzeese buur broodnodig had voor het herstel. Hij, een man met veel Amerikaanse ervaring, had het potentieel om, net zoals in Canada, *one of them* te worden en de relaties na jaren verwaarlozing te verbeteren.

De kersverse ambassadeur was zich bewust van de moeilijke taak die hem te wachten stond. Hij identificeerde de desinteresse en minachting van de VS voor België als het hoofdprobleem:

*“Je me rends compte de l’importance de ma nouvelle mission. L’Amérique est un pays gigantesque qui a pris conscience de sa force. La Belgique n’est plus essentiellement pour elle, comme elle le fût il y a vingt-cinq ans, le champion d’une grande cause; Elle ne se dégage pas de l’ensemble des autres nations et je ne suis pas sûr que certaines de celles-ci n’apparaissent pas avec plus d’éclat aux yeux de l’oncle Sam. Je me rends compte des efforts à poursuivre et de l’oeuvre à accomplir pour mieux éclairer le visage de notre pays et provoquer un courant d’opinion qui soit entièrement favorable aux préoccupations politiques et aux intérêts économiques.”*²¹⁰

Een positieve Amerikaanse opinie over het land was de voorwaarde om steun voor de Belgische economische en politieke belangen te verkrijgen. Tegelijkertijd onderschatte Silvercruys het militair, economisch en moreel belang van de VS allerminst. Hij keek er naar uit om oude banden in de States weer aan te halen en de bilaterale relaties te versterken samen met alle geallieerden.²¹¹ Ondertussen maakte hij zich wel reeds zorgen om meningsverschillen tussen de *Big Three*, die later nog vele plannen van de Belgische diplomatie in de war zouden sturen:

*“On ne sait encore quand l’oncle Sam pourra se rencontrer avec l’oncle Joseph et l’oncle Winston. La guerre n’est d’ailleurs pas près de finir et plus on s’attache au règlement des problèmes de la paix, mieux on se rend compte des obstacles qu’il faudra surmonter. J’espère que ces difficultés contribueront à renforcer de part et d’autre l’esprit de coopération et la bonne entente sans lesquels les solutions seront encore plus difficiles.”*²¹²

Met deze uitgangspunten vertrok Silvercruys op 1 februari 1945 naar Washington. Zijn thuis- en gastland waren ondertussen door de oorlog echte partners geworden, met de kolonie als belangrijke tussenschakel.²¹³

²¹⁰ Na de Eerste Wereldoorlog had België kunnen rekenen op veel bewondering van de grootmachten, vijftientig jaar later was het omgekeerde waar. Hierdoor dreigde België aan de kant geschoven te worden. AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan graaf van de Vyvere (minister van staat), Ottawa, 4 december 1944.

²¹¹ AMBZ, 18434-3, Verklaring Silvercruys, Ottawa, 7 december 1944.

²¹² AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Theunis, Ottawa, 19 december 1944.

²¹³ HELMREICH, *United States relations*, 16.

2. Naoorlogse uitgangspunten van het Belgisch buitenlands beleid

Met welk vanuit Brussel opgelegd kader in het achterhoofd vatte Silvercruys zijn missie in DC aan? Hogerop werd reeds gewag gemaakt van enkele leidmotieven die zich tegen eind 1944 zouden uitkristalliseren tot een beleidsplan. Op economisch vlak werd onverkort voor internationalisatie gepleit. Op globaal-economisch niveau moest er een universeel vrijhandelsregime tot stand komen, met onbelemmerde toegang tot de wereldmarkten voor de Belgische exportproducten in een stabiel macro-economisch klimaat. Met deze doelen voor ogen schaarde België zich achter de Amerikaanse plannen tijdens de Conferentie van Bretton Woods in 1944 waar beslist werd tot de oprichting van de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds. Ook zou het land een grote voorstander zijn van het *General Agreement on Tariffs and Trade* in 1947, een aantal gemultilateraliseerde bilaterale afspraken die de handelsbarrières moesten slechten. België had tijdens de onderhandelingen wel steeds bezwaren gehad tegen de dominante rol van de grootmachten, een steeds weerkerend motief. Tegelijkertijd moest België ingeschakeld worden in een regionale groepering met de belangrijkste handelspartners op het oude continent. Hiervan werd meer heil verwacht dan van de universele schema's. Een eerste stap in deze richting werd reeds tijdens de oorlog genomen door de oprichting van de Benelux, een tariefgemeenschap met intern gestabiliseerde wisselkoersen. De Belgen hoopten dat andere landen zich snel zouden aansluiten bij dat economisch project.²¹⁴

De neutraliteitspolitiek werd tijdens de oorlog reeds voorgoed begraven: België zou zich aan de zijde scharen van de geallieerden en na de oorlog samenwerken voor vrede, veiligheid en welvaart in een internationaal en regionaal verband. Een beperkte afstand van de nationale soevereiniteit ten voordele van nauwe onderlinge samenwerking tussen kleinere landen werd aanvaard als prijs om een tegenwicht te kunnen bieden aan de supermachten. Tussen idealiter het VK, Frankrijk, België, Nederland en Luxemburg moesten politieke en militaire afspraken gemaakt worden die gedragen werden door de voornoemde economische en monetaire fundamenteen.²¹⁵ Wie moest het leiderschap op zich nemen van een dergelijke regionale groepering? “Les Etats-Unis me semblent trop loin, la Russie trop différente, à trop de points de vue, la France est trop affaiblie et l’Allemagne trop haïe”, aldus Spaak in 1943.²¹⁶

Waarom zag Spaak geen heil in de betrokkenheid van de VS op het continent? Zijn negatieve ervaringen bij de bezoeken aan het land, de geringe Amerikaanse interesse en respect voor de kleine landen, het risico op een herleving van het traditioneel isolationisme en hun hostile houding ten opzichte van het kolonialisme speelden allen een rol.²¹⁷ De Verenigde Staten waren geen geschikte bondgenoot maar moesten wel te vriend gehouden worden, aldus Spaak. De VS kon immers het economisch herstel en de welvaart van België bespoedigen door goede handelsrelaties en het land had een dominante invloed in de nieuwe

²¹⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 332-333.

²¹⁵ *Idem*, 336-337.

²¹⁶ P.F. SMETS, *La pensée européenne et atlantique de Paul-Henri Spaak*, I, Brussel, 1980, 19.

²¹⁷ GROSBOIS, ‘Les relations diplomatiques’, 178, 186.

internationale organisaties.²¹⁸ Spaak dichtte de VS slechts een tweederangs rol toe en bijgevolg beschouwde hij ook de ambassade in DC niet als dé belangrijkste naoorlogse diplomatieke post, dat zou later pas zo worden. Zoals hierboven reeds werd aangehaald, schatte niet iedereen binnen de politieke elite de betekenis van de VS voor België zo gering in. Belangrijke uitzonderingen waren Van Cauwelaert, Gutt, van Zeeland en ook Silvercruys, overigens een ideologisch en vriendschappelijk homogeen gezelschap.

Wat met de Belgisch-Russische naoorlogse relaties? In 1941 werden de diplomatieke contacten opnieuw opgestart, na een onderbreking sinds 1939 ten gevolge van het Molotov-Von Ribbentropact.²¹⁹ In 1945 stuurde Spaak zijn kabinetschef Le Ghait naar Moskou als ambassadeur, een teken van het grote belang dat de minister hechtte aan deze post. Ondanks het feit dat de Sovjet-Unie “trop différente” was, moesten ook met deze grootmacht hartelijke relaties tot stand komen om het ontstaan van vijandelijke blokken in Europa en de wereld te voorkomen.²²⁰ Spaak zou tot 1947 een bilateraal vriendschapsverdrag nastreven met de SU. Stalin stond echter negatief ten opzichte van het Europese plan van Spaak, gezien de Belg volgens de maarschalk een antisovjet blok trachtte te vormen. Ook de exclusieve uraniumleveringen aan de States waren een doorn in het oog van de Sovjets.²²¹ België koos de facto immers op die manier de kant van de Amerikanen.

Voor Spaak bleef er dus maar één mogelijke natuurlijke voogd voor West-Europa over: het Verenigd Koninkrijk, dat traditioneel economische, koloniale en veiligheidsbelangen deelde met België. De reactie van Churchill op de Europese plannen van Spaak was echter een streep door diens rekening. De Britse premier beschouwde de continentale staten als zwakke schakels. Hij keek daarentegen westwaarts en wilde de Atlantische band versterken door een *junior partnership* aan te gaan met de Verenigde Staten. Met de Sovjetleider Stalin streefde hij een goede verstandhouding na.²²² Van meet af aan zouden de beleidslijnen van Spaak dus moeilijk te realiseren zijn.

Spaak zette desalniettemin zijn naoorlogse visie uiteen in de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers op 6 december 1944. Voorgaande leidmotieven werden samengebracht in een drietrapsmodel. De minister vertrok vanuit het Duits probleem. België zou een harde vrede eisen van de agressor die niet alleen militair maar ook economisch ontwapend moest worden. Om nieuwe oorlogen te vermijden was er een driedelige mondiale architectuur noodzakelijk. De eerste trap noemde Spaak ‘collectieve veiligheid’. De VN en aanverwante organisaties moesten de veiligheid en welvaart van de wereld garanderen. De VS en de SU moesten zeker lid worden van deze organisatie en de kleine landen mochten niet in verdrukking komen. Het middelste niveau bestond uit een ‘Europese alliantie’. Deze etage moest een forum worden om pan-Europese problemen te bespreken. Dit was de plaats bij

²¹⁸ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 82-83.

²¹⁹ Dit Duits-Russisch pact bevatte een wederzijdse belofte om mekaar niet aan te vallen. Duitsland verbrak het pact toen het in juni 1941 Rusland binnenviel. Op die manier kwam de Sovjet-Unie aan de zijde van de Westerse geallieerden terecht.

KISSINGER, *Diplomacy*, 350.

²²⁰ DUMOULIN, *Spaak*, 275.

²²¹ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 86-100.

²²² COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 339.

uitstek voor de dialoog en samenwerking met de SU. De meeste aandacht van Spaak ging naar de ‘regionale entente’, het voornoemd economisch, politiek, militair samenwerkingsverband in West-Europa onder leiding van de Britten.²²³

Afbeelding 6: Spaak en Silvercruys hijsen de Belgische vlag aan de kanselarij in DC, september 1945.

Dit drietrapsmodel zou de leidraad van Spaak zijn voor de komende jaren. Zeer concreet was dit echter niet. De Belgische diplomatie entte zich dus vooral op volgende basisuitgangspunten: oriëntatie op het VK, afstandelijkheid ten opzichte van Frankrijk, onverschilligheid ten aanzien van de VS, verzoening met de SU en onzekerheid over Duitsland.²²⁴ Dat de VS effectief geen belangrijke plaats innam in Spaaks visie blijkt uit het feit dat hij het land niet eens vermeldde tijdens zijn speech wanneer hij sprak over de geallieerde oorlogsinspanning en de ‘Belgische vrienden’.²²⁵ Ondertussen begon de Koude

²²³ F. VAN LANGENHOVE, *La sécurité de la Belgique, contribution à l’histoire de la période 1940-1950*, Brussel, 1971, 104-105.

SMETS, *La pensée européenne et atlantique*, I, 52-63.

²²⁴ C. WIEBES, B. ZEEMAN, *Belgium, the Netherlands and alliances, 1940-1949*, Doctoraatsproefschrift in de Politieke Wetenschappen, Universiteit Leiden, 1993, 52.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 344.

²²⁵ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 109.

Oorlog zich echter te manifesteren en geraakte de wereld opgedeeld in twee vijandige en ideologische kampen. De VS werd stilaan wél een cruciale factor voor België. De Belgische diplomaten volgden per definitie hun minister, maar tijdens dit proces van bipolarisering tussen 1945 en 1949 weken sommige diplomaten van Spaaks plan af. Uiteindelijk bleek het model van de minister in die mate onhoudbaar dat hij het buitenlands beleid rond 1948 omgooide en de Koude Oorlogconsensus aanvaardde. Deze bestond volgens Van Alstein uit Atlantisme, Europeanisme en antisovjetisme.²²⁶ België verankerde zich in een Westers Atlantisch blok onder Amerikaans -en niet Brits- leiderschap. Had Silvercruys een invloed gehad op de zwenking van het buitenlands beleid?

3. Het Belgische naoorlogs herstel

3.1. Aankomst in het District

Baron Silvercruys arriveerde op 2 februari 1945 in het District of Columbia, maar hij was al weken in de weer om zijn missie voor te bereiden. Zo maakte hij een verlanglijstje van mogelijke ambassade medewerkers. In 1945 was er plaats voor negen personeelsleden, zijnde een ambassaderaad, juridisch adviseur, commercieel adviseur, commercieel secretaris, eerste secretaris, twee tweede secretarissen, een persattaché en een militair attaché.²²⁷ Dit personeel had twee typisten ter beschikking. De ambassade was dus stevig bezet, wat wijst op het -traditioneel hoofdzakelijk economisch- belang van deze post. Georges Theunis hielp Silvercruys een eind op weg met de keuze van het personeel door te tippen wie geschikt was voor bepaalde posities en welke diplomatieke stoelendans het ministerie voor ogen had. Wijzend op het grote economische belang van de VS, probeerde Theunis actief de beste diplomaten naar daar te sturen, “la pauvreté du cadre diplomatique” indachtig. Bovendien moest Theunis’ propagandamissie van weleer verdergezet worden door Albert Goris die het informatiecentrum van België in New York onder zijn leiding nam.²²⁸

Silvercruys ging voor zijn aankomst ook op zoek naar een nieuwe residentie voor de Belgische ambassadeur. Sinds 1920 was deze gevestigd op 1780 Massachusetts Avenue NW. De diplomaat was echter de mening toegedaan dat dit gebouw niet langer volstond als ambassade omdat het veel te klein en niet prestigieus genoeg was. Silvercruys liet zijn oog vallen op een luxueuze villa op 2300 Foxhall Road NW.²²⁹ Volgens de legende zou hij het

²²⁶ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 7.

²²⁷ Silvercruys pende enkele namen neer op een briefje. In volgorde van de posten dacht hij aan : *Goffin, Nisot, Jennen, Léonard, Selys, Van Bellingen, Smets, Seynaeve en Borchgrave*. De namen in cursief bezetten ook effectief de posities.

AMBZ, 18434-3, Handgeschreven nota Silvercruys, sl, sd (eind 1944).

²²⁸ AMBZ, 18434-3, Theunis aan Silvercruys, Brussel, 3 januari 1945, 20 januari 1945 en 13 februari 1945.

²²⁹ Anna Dodge Dillman, weduwe van de bekende autoconstructeur, had deze villa laten bouwen voor haar dochter en schoonzoon. Architect Horace Trumbauer construeerde in 1931 een replica van het Parijse *Hotel de Rothelin-Charolais*, opgetrokken door en voor Lodewijk XVI. Ook het luxueuze interieur was in deze Franse stijl. In 1943 werd de residentie echter te koop aangeboden door Dodge Dillman gezien haar dochter de stad had verlaten na het overlijden van haar man.

risico genomen hebben om deze residentie, een replica van een renaissancistisch kasteel in de stijl van Lodewijk XVI, met eigen geld te kopen alvorens Brussel te overtuigen van het nut van een majestueus gebouw in DC.²³⁰ Documenten uit de privépapieren ontkrachten dit gerucht echter. Hij zocht immers voor de aankoop steun bij zijn vrienden Theunis en minister van financiën Gutt, die zich achter de plannen van de diplomaat scharden en beiden lobbyden voor de aankoop bij minister Spaak. Gutt kon de nodige dollars losweken binnen de regering en Silvercruys haalde zijn slag in februari thuis en ging toen over tot de aankoop.²³¹ De ambassadeur had nu een gebouw dat de status van België en zijn persoon moest weerspiegelen en hij zou de residentie dan ook diplomatiek tot het uiterste benutten zoals verderop zal blijken. Na enkele verfraaiingen te hebben doorgevoerd, betrok hij zijn nieuwe woonst eind september 1945.²³² Aan dit architecturaal paradepaardje hing wel een duur onderhoudsprijkskaartje vast dat de diplomaat blijkbaar had onderschat. In 1947 al vroeg hij financiële steun aan het ministerie om de energierekeningen te betalen die “grèvent mon budget” en een tiende van zijn loon opslokten.²³³ De kanselarij, de werkplaats van de Belgische vertegenwoordiging, bleef nog een tiental jaren gevestigd op 1715 22nd Street NW.

Afbeelding 7: De Belgische residentie op Foxhall Road.

Enmaal geïnstalleerd trok Silvercruys op 8 maart 1945 voor de eerste maal naar het Witte Huis om zijn geloofsbrieven te overhandigen aan president Roosevelt. Hierin stelde hij:

Embassy of Belgium, Washington, DC – Ambassador's Residence, 2012
(<http://www.diplobel.us/Ambassador/ResidenceArchitect.asp>).

²³⁰ O. STEVENS, *België en haar mooiste ambassades wereldwijd*, Doornik, 2003, 180.

²³¹ AMBZ, 18434-3, Theunis aan Silvercruys, Brussel, 25 januari 1945 en 19 februari 1945.

²³² AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Theunis, DC, 18 juni 1945.

²³³ Na onderhandelingen met Spaak werd de helft van de kosten in de komende jaren terugbetaald door het ministerie.

AMBZ, Personeelsdossier, Silvercruys aan Casteur (secretaris-generaal ministerie), DC, 25 februari 1947.

*“Under your leadership, the United States of America has attained a power and a moral influence never equalled in its glorious history. It is Belgium’s conviction that this power and influence will continue to serve mankind in a world partnership in peace and for peace. I am deeply conscious of the importance of the mission for which I have been chosen on behalf of the King prisoner by His brother, the Prince Regent. In the discharge of my duties, it will be my constant purpose to serve the great interests the two nations have in common. I shall spare no effort in order to further strengthen the bonds of friendship between our countries. I shall always be grateful to Your Excellency and to the American Government for the help extended to me in the fulfilment of this task.”*²³⁴

President Roosevelt antwoordde *on the record* dat hij er naar uit keek om samen met België in het kader van de Verenigde Naties te werken voor het bewaren van de vrede. Daarnaast engageerde hij zich om het Belgische volk, verscheurd door de bezetting, van humanitaire hulp te voorzien.²³⁵ Het gesprek achter gesloten deuren tussen de president en ambassadeur verliep zonder protocol en ging voornamelijk over de leveringen van levensmiddelen aan

België en het herstel van de oorlogsschade, maar ook over de koningskwesie. FDR toonde zich bezorgd over de positie van de koning en regent, maar Silvercruy stelde hem gerust dat regent Karel zich volledig kon vinden in de geallieerde inspanning en de initiatieven voor de organisatie van de vrede.²³⁶ De VS had dus geen weerspanning Belgisch staatshoofd meer te vrezen, des te meer omdat het buitenlands beleid nu exclusief terrein van de regering geworden was.²³⁷

Afbeelding 8: Het salon van de residentie met een portret van Silvercruy van de hand van Alfonse Jongere uit 1943.

²³⁴ AMBZ, 18434-3, Geloofsbrief Silvercruy voor President Roosevelt, DC, 8 maart 1945.

²³⁵ AMBZ, 18434-3, Aanvaardingsbrief Roosevelt aan Silvercruy, DC, 8 maart 1945.

²³⁶ AMBZ, 10.984bis, D984 N1367-244, Silvercruy aan Spaak, DC, 8 maart 1945.

²³⁷ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 357.

3.2. Economische afhandeling van de oorlog

Silvercruys zou zich tijdens de eerste twee jaren in Amerika voornamelijk bezig houden met het bespoedigen van het economisch herstel van zijn land. Volgens Helmreich was de stabiliteit van de Belgische regering en het land in het belang van de VS gezien de Belgische rol in de rehabilitatie van de wijde regio en het verzwakken van de communistische binnenlandse dreiging. Eind 1944 en begin 1945 ging alle Amerikaanse aandacht echter nog naar de oorlogsinspanning.²³⁸ Dit had volgens Silvercruys en de Belgen gevaarlijke gevolgen. In februari had hij enkele informele contacten met het Witte Huis en de Amerikaanse ministeries van Oorlog en Buitenlandse Zaken. Daar kaartte hij het bevoorradingprobleem aan. De haven van Antwerpen was immers quasi geannexeerd door het Amerikaans leger die de volledige capaciteit van de haven gebruikte voor de oorlogsinspanning. Onder deze omstandigheden konden de Belgen dus geen grondstoffen en levensmiddelen importeren. Tegen Samuel Rosenman, een persoonlijk raadgever van de president, zei hij dat de Amerikanen te weinig oog hadden voor het potentieel van de Belgische productie, die onmiddellijk moest heropgestart worden. Daarvoor moesten er grondstoffen geleverd worden, alsook voedsel. De heropgestarte productie zou de werkloosheid verlagen en de interne stabiliteit van het land ten goede komen. Tevens zou deze productie ingeschakeld kunnen worden voor de resterende oorlogsinspanning. De ambassadeur stelde het Belgisch industrieel potentieel voor als onmisbaar voor een aanslepende oorlog.²³⁹ Ten slotte vroeg Silvercruys ook de expliciete steun van de Amerikanen aan de Belgische regering, de enige garant van stabiliteit in het land. De meeste Amerikaanse gesprekspartners deelden Silvercruys' bezorgdheden.²⁴⁰ In de lente van 1945 ebde het bevoorradingprobleem geleidelijk aan weg naarmate de oorlogsinspanning op het westers front op zijn laatste benen liep. Meer en meer schepen gevuld met voedsel en hulp bereikten nu de dokken van Antwerpen. De rol van de Belgische diplomatie in deze kwestie was natuurlijk miniem geweest, de oorlogsinspanning ging voor alles.²⁴¹ Silvercruys en zijn collega's konden niet meer doen dan wijzen op de noden.

Het lobbywerk van de ambassadeur was complementair met de Amerikaanse missie van Belgisch minister van Bevoorrading Paul Kronacker in het voorjaar van 1945. Deze had de aankoop van grondstoffen en levensmiddelen in de States tot doel. Omdat België op dat moment nog niet beschikte over grote voorraden deviezen, kwam Silvercruys op het idee om het geld dat het Canadees leger opgevraagd had bij de Nationale Bank van België, terug te vorderen in Canadese staatsbonnen of dollars. Deze zouden dan kunnen gebruikt worden voor de aankoopmissie van Kronacker. Spaak ging akkoord en de Selliers, een vriend van Silvercruys, wees erop dat dit plan enkel kon slagen door het vertrouwen dat de ambassadeur gecreëerd had gedurende zijn carrière in Canada en de States.²⁴²

²³⁸ HELMREICH, *United States relations*, 67-68.

²³⁹ AMBZ, 10.984bis, D8443/3/G, Memorandum van Silvercruys, DC, 6 februari 1945.

²⁴⁰ AMBZ, 10.984bis, D8443/3 N1139-206, Silvercruys aan Spaak, DC, 26 februari 1945.

²⁴¹ HELMREICH, *United States relations*, 68, 71.

²⁴² AMBZ, 18434-3, Telegram van Spaak aan Boël (lid van missie Kronacker), Brussel, 8 februari 1945. AMBZ, 18434-3, de Selliers aan Silvercruys, DC, 30 maart 1945.

Onder het *lend-lease* akkoord van 1942 had België een gigantisch *reverse lend-lease* krediet opgebouwd ten opzichte van de VS gezien het voor \$400 miljoen goederen en diensten had geleverd via Congo, terwijl het zelf zeer weinig had ontvangen. In januari 1945 begonnen de heronderhandelingen van het akkoord met oog op de nakende vrede. De Gruben, *chargé d'affaires* na het vertrek van van der Straten, nam aanvankelijk de onderhandelingen voor zijn rekening. Later werd hij vervangen door Gutt en Silvercruyts. Het probleem was dat de Amerikanen hun oorlogsinspanning 'in bloed' maten, en op die manier de economische hulp van België minimaliseerden. Ze stelden een weinig genereus compromis voor waaronder België \$325 miljoen zou krijgen in 1945 en de *reverse lend-lease* prestaties verlengd werden in duur. De Belgen accepteerden en op 18 april ondertekenden Silvercruyts en *Secretary of State* Stettinius het vernieuwd *lend-lease* akkoord.²⁴³

Afbeelding 9: Silvercruyts en Secretary of State Edward Stettinius ondertekenen een nieuwe *lend-lease* akkoord op 18 april 1945 te Washington. Achteraan staan Camille Gutt en Paul-Henri Spaak.

In september 1945 zakten Spaak, Gutt en Kronacker opnieuw af naar de VS. Ditmaal wilden ze een lening afsluiten, opnieuw aankopen doen en de *lend-lease* akkoorden beëindigen.²⁴⁴ Op voorhand had Silvercruyts er bij de buitenlandminister op aangedrongen “d’apporter à la grande alliée toute l’aide nécessaire”.²⁴⁵ Als België welwillend goederen en diensten zou blijven leveren aan het Amerikaans leger op Belgische bodem, zou België op

²⁴³ HELMREICH, *United States relations*, 70-72.

AMBZ, 18434-3, ‘Belgium receives new *lend-lease*’, *New York Times* (19 april 1945), New York.

²⁴⁴ AMBZ, 18434-3, D1088 N4859, Telegram de Selliers aan Silvercruyts, Brussel, 31 augustus 1945.

AMBZ, 18434-3, Gutt aan Devoghel, DC, 16 september 1945.

²⁴⁵ AMBZ, 18434-3, Silvercruyts aan Gutt, DC, 23 augustus 1945.

wederzijdse *goodwill* kunnen rekenen. Het lijkt erop dat Silvercruys goede relaties verkoos boven een volledig evenwichtige afrekening van de oorlogsdiensten. In oktober bereikten de onderhandelaars een nieuw compromis. België had sinds *Victory in Europe day* in totaal \$90 miljoen meer aan de States gegeven dan omgekeerd, daarom kreeg het voor dit bedrag extra militair materiaal en Amerikaanse goederen. Bovendien werden alle extra kosten in schaarse dollars uitbetaald.²⁴⁶ De Belgen poogden eveneens Belgische geblokkeerde tegoeden in de VS los te krijgen. De ambassadeur ondernam hiertoe later nog meerdere demarches.²⁴⁷ De ambassadeur had deze missie begeleid door de nodige contacten te leggen en diners te organiseren voor de Belgische politici met prominente Amerikanen.

Ook in 1946 bleef de ambassade betrokken bij de financiële afhandeling van de oorlog. Minister Gutt zocht een lening in de VS om voldoende dollars ter beschikking te hebben voor aankopen in dat land nu de *lend-lease* transacties afgesloten waren. Silvercruys legde de nodige contacten voor Gutt en gouverneur van de Nationale Bank Maurice Frère en voerde zelf ook verkennende gesprekken.²⁴⁸ België verkreeg een krediet van \$100 miljoen voor industriële rehabilitatie via de Amerikaanse *Export-Import Bank*.²⁴⁹ Tevens arrangeerde Silvercruys voor Kronacker een ontmoeting met president Truman. De drie heren bespraken de omschakeling naar de vredeseconomie. De ambassadeur bedankte voor de uitgebreide Amerikaanse steun, maar benadrukte ook de zelfredzaamheid van zijn land, een typisch terugkerend discours waarbij in dit geval naar de monetaire Gutt-operatie en de sociale zekerheid werd verwezen. De Belgen waren fier op hun bijdrage aan de oorlog onder de *lend-lease* verdragen en de Amerikanen stelden de vlotte samenwerking met België en haar nieuwe functionarissen op prijs.²⁵⁰ Tegelijkertijd zochten de Belgische onderhandelaars in het *oval office* ook actief naar betere handelsmogelijkheden tussen beide landen en benadrukten ze de wederzijdse economische interdependentie.²⁵¹ Beide landen hadden immers belang bij een mondiaal vrijhandelsregime. In de loop van dat jaar bleven Silvercruys, Gutt en gouverneur Frère en directeur Ansiaux van de Nationale Bank bezig met de financiële eindafrekening van de oorlog.²⁵² In september ondertekende de ambassadeur het slotakkoord waarover hij het volgende bericht de wereld instuurde:

“This agreement will stand as a landmark in the relations between US and Belgium. It may well blaze the trail and pave the way for others. We, Belgians, shall always look upon it as a final memento of the colossal help received from the US, of their exertions and sacrifices for the restoration of our independence, at a time when, crushed as we

²⁴⁶ Foreign Relations of the United States (FRUS), 1945, Vol.IV, Secretary of State Byrnes aan Silvercruys, DC, 19 oktober 1945, 112.

HELMREICH, *United States relations*, 73.

AMBZ, 18434-3, ‘US to make up \$90 million to Belgium on lend-lease’, *NYTimes* (21 oktober 1945), New York.

²⁴⁷ AMBZ, 10.984bis, D8607/BR N5026-814, Silvercruys aan Spaak, DC, 31 mei 1946.

²⁴⁸ AMBZ, 18434-4, Gutt aan Silvercruys, Jette, 29 januari 1946.

²⁴⁹ HELMREICH, *United States relations*, 79.

²⁵⁰ *Idem*, 73.

²⁵¹ AMBZ, 10.984bis, D8239 N921-185, Silvercruys aan Spaak, DC, 4 februari 1946.

²⁵² L. DE VOS e.a., *Belgische Diplomatieke Stukken 1941-1960* (BDS), II Defensie, Silvercruys aan Spaak, 4 april 1946, 283-285.

were by the enemy, we had little left but gave it all, free men and colonial resources, for the success of the cause common to us all."²⁵³

Tijdens publieke optredens bepleitte Silvercruy de vrijhandel op wereldschaal, conform de Belgische economische diplomatieke beleidslijn. Aan het tweede economische dogma, economische integratie op het continent, kon Silvercruy in DC voorlopig immers weinig bijbrengen.²⁵⁴ Hij poogde dan maar de handelsstroom tussen beide landen te bevorderen en een betere toegang tot de immense Amerikaanse afzetmarkt te verwerven. De ambassadeur haalde het redeneringsschema uit het interbellum weer van stal, vrijhandel was dé voorwaarde voor vrede:

"Peace will soon prevail again. Yet the world cannot long remain free if trade control and restrictions must hamper again the exchange of goods between nations and between private concerns. The new-born freedom of this world must not be strangulated again by measures of various nature, which invariably contribute, under dubious names, to economic isolation and international strife. In the life of nations, there is no freedom of want and fear without freedom of trade. That freedom has been the cornerstone of the economic and social policy of Belgium."²⁵⁵

Publiekelijk onderschreef de ambassadeur dus wel de vrijhandel, maar de Belgen waren toch bezorgd dat ongebreidelde vrijhandel hun goudreserves zou uitputten. Daarom streefden ze naar een grotere export en het recht op beperkte importcontrole om de Belgische frank te beschermen. De Amerikanen erkenden deze nood. Beide landen onderschreven in 1947 het GATT, maar onderhandelingen voor een nieuw commercieel verdrag werden steeds uitgesteld. De Belgen wilden immers Congo buiten zo een verdrag houden. Volgens de koloniale administratie en sommige politici had België al genoeg rijkdommen aan de Amerikanen prijsgegeven.²⁵⁶

Silvercruy's economische diplomatie reikte verder dan de VS. Bij een bezoek aan België vroeg hij ook van zijn landgenoten een inspanning. De Belgische export van hoogwaardige producten, broodnodig om deviezen te verwerven, kon alleen maar stijgen indien de Belgische prijzen concurrentieel waren. Daarom bepleitte de baron loonmatiging. De levensstandaard en lonen zouden pas weer kunnen stijgen als de productiekosten daalden door implementatie van nieuwe technieken. De VS hadden in dit opzicht het goede voorbeeld gegeven.²⁵⁷ De diplomaat onderschreef dus de klassiek-liberale economische theorie en de Amerikaanse notie van *self help*: als België zelf voldoende inspanningen leverde, zou de export groeien en zou de VS het land wel bijstaan in zijn herstel. Silvercruy zelf poogde de modernisering van de Belgische industrie te ondersteunen door het promoten van interuniversitaire uitwisselingsprogramma's, onder meer door een bezoek van de Leuvense rector van Waeyenberghe te begeleiden.²⁵⁸ Silvercruy begreep het belang van deze

²⁵³ AMBZ, 10.984bis, D1056 N3512-502, Silvercruy aan Spaak, DC, 4 april 1946.

AMBZ, 18434-4, Statement Silvercruy, DC, 24 september 1946.

²⁵⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 354.

²⁵⁵ AMBZ, 18434-3, Toespraak voor Belgische kamer van koophandel, New York, 5 april 1945.

²⁵⁶ HELMREICH, *United States relations*, 79-80.

²⁵⁷ AMBZ, 18434-4, Persconferentie Silvercruy, Brussel, 2 januari 1946.

²⁵⁸ Zo begeleidde hij bezoeken van Belgische onderzoekers om de industrie en landbouw te moderniseren.

AMBZ, 18434-4, Lepage (instituut voor wetenschappelijk onderzoek in industrie en landbouw) aan Silvercruy,

modernisering om concurrentieel te blijven met de Amerikaanse producten. Toch zouden constructieve vernieuwingen van het industrieel weefsel pas doorgevoerd worden in de jaren 1960.²⁵⁹ Tevens beschouwde Silvercruys van meet af aan de VS en in mindere mate het VK als de motoren van economisch herstel.²⁶⁰ Reeds in 1945 liet hij zich tegenover Spaak enthousiast uit over een hersenspinsel van buitenlandminister Byrnes. Dit voorzag in aanzienlijke kredieten voor Europese landen om hun economie weer op gang te trekken, hen in staat te stellen Amerikaanse goederen te kopen en hen in de richting van liberaal-economische handelsblokken te sturen.²⁶¹ De ambassadeur steunde dus al vroeg een prototype van het latere *European Recovery Program*, beter bekend als het Marshallplan.

3.3. Propaganda voor vorst en koninkrijk

Naast de economische situatie had Silvercruys bij het indienen van zijn geloofsbrieven ook de koningskwestie met FDR besproken. Uit briefwisseling blijkt dat de ambassadeur, een Vlaamse katholiek, zelf voorstander leek van de terugkeer van zijn vorst Leopold III die hij steeds bleef verdedigen, ondanks dat minister Spaak en zijn goede liberale vriend Gutt ardente tegenstanders waren. Bij de bevrijding van de vorst sprak Silvercruys openlijk zijn wens uit voor een snelle terugkeer naar België, gezien dit de wil van het volk was.²⁶² De Amerikaanse publieke opinie was echter nog steeds van mening dat België en vooral de vorst in 1940 verzaakt hadden aan hun plicht door zich zonder consultatie met andere belligerenten over te geven. Silvercruys waarschuwde zijn minister dat die hardnekkige beschuldigingen van verraad niet zouden verdwijnen zolang de Belgen geen demarches deden bij de Amerikaanse pers.²⁶³ Na de oorlog was het dan ook broodnodig om de propagandamissie in de States verder te zetten. Dit vooral om de publieke opinie te bespelen. De banden met de politici waren immers reeds verbeterd, zeker met de komst van Truman en de goede economische verstandhoudingen tussen België, de VS en Congo.²⁶⁴ Silvercruys beschreef Truman als “un homme simple” en een praktisch politicus die de lijn van het buitenlands beleid van zijn voorganger zou doortrekken.²⁶⁵

De propagandatactiek van Silvercruys bleef ongewijzigd. Indien er negatieve berichten in de pers verschenen, probeerde hij die recht te zetten door demarches te ondernemen bij de redacties in kwestie. De ambassadeur bleef ook nauw samenwerken met Theunis, die de propagandamissie in de VS de voorgaande jaren had geleid. Beide heren trachtten de stroom aan negatieve berichten te stoppen:

Brussel, 23 april 1947.

In 1946 waren er dertig Belgische wetenschapsstudenten naar de States getrokken.

AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys aan Drexel Institute of Technology, Philadelphia, 17 juni 1946.

AMBZ, 18434-4, Silvercruys aan van Waeyenberghe, DC, 24 juni 1946.

²⁵⁹ BUYST, ‘Van industriële grootmacht’, 169-173.

²⁶⁰ AMBZ, 10.984bis, D1085 N5474-938, Silvercruys aan Spaak, DC, 23 augustus 1945.

²⁶¹ AMBZ, 10.984bis, D4505 N8173-1469, Silvercruys aan Spaak, DC, 21 november 1945.

²⁶² AMBZ, 18434-3, ‘Belgian envoy honored’, *NY Times* (7 april 1945), New York.

²⁶³ AMBZ, 10.984bis, Silvercruys aan Spaak, DC, 23 juli 1945.

²⁶⁴ HELMREICH, *United States relations*, 78.

²⁶⁵ AMBZ, 10.984bis, N2209-354, Silvercruys aan Spaak, DC, 16 april 1945.

*“Les mensonges et les calomnies de 1940, réédités en 1945, ont provoqué de la part de plusieurs journaux des commentaires qu’il vaut encore mieux ne pas relever. Nous avons pu remonter le courant, non sans efforts. Il ne reste plus, qu’à attendre la fin de la crue. Il n’est rien, en effet, que l’on puisse faire ici même pour arrêter le courant”.*²⁶⁶

De meeste energie stak de ambassadeur echter opnieuw in het verspreiden van een positief imago, net zoals in Canada. Silvercruys wilde vooruitkijken naar de toekomst, die moest de aandacht afleiden van de gebeurtenissen van 1940. Volgens de diplomaat moest de focus van de propaganda liggen op de hardwerkende Belg en de zelfredzaamheid van het land, niet op de vorst en de Belgische politici:

*“Indépendamment des avantages évidents que comportent des relations culturelles, raisonnables et intelligentes, je crois que la seule propagande politique est celle susceptible d’être faite par le peuple belge lui-même, -son goût du travail, son retour à l’activité, ses qualités de mesure, ses préoccupations d’unité, son bon sens et son acceptation des solutions hardies lorsqu’elles sont dictées par les besoins suprêmes de la nation. Ce sont toutes ces qualités qui ont fait impression dans le monde depuis quelques mois et si le Belge redevient “épatant” je suis convaincu que cette réputation est due à nos compatriotes beaucoup plus qu’à des services de propagande officielle.”*²⁶⁷

Het volk had barre tijden meegemaakt tijdens de oorlog, en ook nu nog in de nasleep van de bevrijding, maar zou kracht putten uit de herwonnen vrijheid om samen met andere volkeren te werken voor vrede en welvaart, verklaarde hij op de Amerikaanse radio.²⁶⁸ In wezen probeerde de ambassadeur dus het Belgische volk Amerikaanse eigenschappen zoals hard werk en zelfontplooiing toe te dichten in de hoop dat de Amerikanen sympathie zouden tonen voor hun ‘gelijken’.

Deze propagandatechniek, die Silvercruys ook had toegepast in Canada, benadrukte dus de band tussen twee volkeren. De ambassadeur zag zichzelf als een micro-voorbeeld van de goede relaties tussen beide landen die samen een ideologische band deelden die de garant was voor de toekomst. Aan een universiteit in Philadelphia verklaarde hij:

“I came to the United States some 27 years ago with a natural inclination for your country and a sincere admiration for its people. Today, this inclination has grown into a genuine attachment. This admiration –and respect- has been fortified by your achievements in peace and in war. For many years, I have sought to promote between these great nations [VK, Canada en de VS] and my own country a fuller understanding along spiritual as well as economic and political lines. This understanding between sister nations so closely related is but the natural and necessary expression of ideals shared in common, of the same fundamental conception of life, of identical aspirations, of a passionate belief in the dignity of men, of an unquenchable thirst for freedom. At no time have I felt more strongly that this

²⁶⁶ AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Theunis, DC, 6 augustus 1945.

²⁶⁷ AMBZ, 18434-9, Silvercruys aan Wauters, DC, 23 oktober 1945.

²⁶⁸ AMBZ, 18434-9, Radiotoespraak Silvercruys, sl, 21 juli 1945.

understanding remains, in a wider frame of goodwill among the people everywhere, the first cornerstone of peace and progress. In San Francisco, a charter for international cooperation has been drafted that will lay the foundations of peace and provide the basis of collective security. With this unity, we shall march together through the gate of freedom towards a happier and a better world."²⁶⁹

De ambassadeur poogde België opnieuw in de gratie van het Amerikaanse volk te werken door als een trouwe en respectabele bondgenoot de volle steun uit te spreken voor de VN, een organisatie waar de Amerikaanse publieke opinie veel belang aan hechtte. Belangrijker dan de ideologische band was echter de tastbare verbondenheid, gecreëerd door de oorlog. Meer nog dan in Canada zou Silvercruys deze kaart uitspelen. Het Belgische volk was ontzettend dankbaar voor hun bevrijding maar had ook heldhaftig aan de zijde van de Amerikanen gestreden, vertelde de ambassadeur op de radio. Hij bezocht onder het oog van de pers gewonde soldaten in het ziekenhuis, en vroeg dan nonchalant "how'd you like our girls"?"²⁷⁰

De *Battle of the Bulge*, de Slag om de Ardennen van eind 1944, vormde het middelpunt van de belangstelling: zowel Amerikanen als Belgen hadden deze donkerste episode van de oorlog samen doorstaan. De baron contacteerde Amerikaanse officieren en vroeg hen of ze hommage wilde brengen aan de moedige Ardeense burgers.²⁷¹ Met succes, de Belgische inspanningen werden officieel erkend door het geallieerd commando. In januari 1946 decoreerde Silvercruys in zijn residentie vijf generaals, waaronder McAuliffe en Taylor, en enkele kolonels met het Grootkruis in de Orde van Leopold II in aanwezigheid van president Truman, de minister van Oorlog en enkele congresleden.²⁷² De baron trok in juni zelfs naar het Witte Huis om samen met Belgisch defensie-minister de Fraiteur een aandenken met aarde uit Bastogne te overhandigen aan Truman. Vervolgens bezocht hij in de komende jaren verscheidene legerkampen van eenheden die gevochten hadden in België: "In our common strife for liberty and against injustice and oppression the names Roosevelt, America and the famous forth infantry will always echo the word freedom."²⁷³ Silvercruys slaagde erin voldoende media-aandacht naar deze campagne te trekken en op deze manier veroverde hij de harten van de gewone Amerikaan.

²⁶⁹ AMBZ, 18434-3, Toespraak aan Temple University, Philadelphia, 21 juni 1945.

²⁷⁰ AMBZ, 18434-3, 'Belgian envoy thanks vets', *Service Stripe* (31 maart 1945), sl.

²⁷¹ AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Theunis, DC, 18 juni 1945.

²⁷² AMBZ, 18434-4, 'Remise de distinctions belges à des generaux americains', *La Libre Belgique* (12 februari 1946), Brussel.

In 1948 ontvingen Fleet Admiral Nimitz en General of the Army Arnold ook elk twee Belgische onderscheidingen uit handen van Silvercruys.

²⁷³ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys voor 4th Infantry Division, Camp Butner (NC), 9 februari 1946.

Afbeelding 10: Silvercruys decoreert generaal McAuliffe in de Belgische residentie, 31 januari 1946.

Afbeelding 11: Silvercruys overhandigt de aarde van Bastenaken aan president Truman voor de West Wing van het Witte Huis, 10 juni 1946.

De baron had dus niet veel moeite om zich te re-integreren en positioneren in het District. Bij zijn aankomst in de lente van 1945 organiseerde de voormalige Amerikaanse ambassadeur in Ottawa Cromwell een diner ter ere van zijn Belgische collega met hoge

genodigden. Silvercruids werd meteen geïntroduceerd bij toenmalig vicepresident Truman, enkele ministers en congresleden. Hij ontving in twee jaar tijd eredoctoraten van *Temple University* en *Drexel Institute of Technology*, beiden in Philadelphia. Ook de pers verwelkomde enthousiast Silvercruids en bemerkte vooral dat hij nog vrijgezel was. De ambassadeur werd omschreven als de “bold bad baron”, “the new pin-up boy of the diplomatic corps” en “a blond adonis with a ready smile, a flair for making friends quickly and an engagement book already jammed with dinner appointments up until the end of May”.²⁷⁴ Deze beschrijvingen -zorgvuldig door de baron zelf bewaard- wijzen op de populariteit van de ambassadeur, die ook in DC niet verlegen was om zich publiekelijk te vertonen.

Het is mogelijk dat zijn persoonlijkheid op zich dus ook bijdroeg tot een verbeterde publieke opinie ten opzichte van België. Toch verkoos Silvercruids nog steeds kleinschalige intieme contacten boven de mondaine massarecepties, die hij na een korte *acte de présence* langs de achterdeur verliet.²⁷⁵ Goede relaties onderhield hij dus met de mensen die er echt toe deden, onder meer *assistant secretary of state* William Clayton, *undersecretary of state* Dean Acheson en de buitenlandministers Edward Stettinius en James Byrnes. De voornaamste persoonlijke Belgische contacten in deze periode had de diplomaat met Theunis, Van Cauwelaert, Gutt en André de Staercke, kabinetschef van regent Karel. Theunis bleef Silvercruids inlichten over de binnenlandse politieke toestand van België en de ontwikkelingen binnen het ministerie. Gutt, vanaf 1946 directeur van het IMF, becommentarieerde in zijn brieven aan de ambassadeur de internationale en binnenlandspolitieke gebeurtenissen.

Afbeelding 12: Silvercruids ontvangt zijn eredoctoraat van *Temple University* in Philadelphia, 21 juni 1945.

²⁷⁴ AMBZ, 18434-3, ‘These charming people’, *Washington Times Herald* (25 februari 1945), Washington. AMBZ, 18434-3, Artikel, *Washington Post* (18 maart 1945), Washington.

AMBZ, 18434-3, ‘Just about Washington’, *Wichita falls record news* (11 april 1945), Wichita Falls (TX).

²⁷⁵ AMBZ, 18434-3, ‘Washington scene’, *Daily Mirror* (13 november 1945), New York.

4. Silvercruys en de Verenigde Naties

4.1. Een multilateraal orgaan in kinderschoenen

België had zich sinds de ondertekening van de Verklaring van de Verenigde Naties in 1942 feitelijk geëngageerd in de naoorlogse wereldorde. De basisprincipes daarvan werden door de Grote Drie onderling verder onderhandeld en vastgelegd op de Conferentie van Dumbarton Oaks in het najaar van 1944. Op die bijeenkomst werden de krijtlijnen van een nieuw op te richten internationale organisatie, de Verenigde Naties, uitgetekend. Het plan voorzag in een Veiligheidsraad met elf leden waaronder de ‘vier politiemannen’, namelijk het VK, de VS, de SU en China, die zich zou inlaten met veiligheidskwesties. Deze grote staten zouden bovendien beschikken over een vetorecht. Alle andere kwesties zouden behandeld worden in de Algemene Vergadering met universeel lidmaatschap en zonder veto’s.²⁷⁶

De Belgische diplomaten waren niet bepaald enthousiast over het Dumbarton Oaks ontwerp. Nisot, de juridische raadsheer op de Belgische ambassade in DC en specialist volkenrecht, vreesde dat de kleine landen onderworpen zouden worden aan een soort voogdij van de grootmachten.²⁷⁷ Velen deelden zijn mening. Van Langenhove wilde dan ook bekomen dat “une représentation adéquate fut assurée au Conseil de Sécurité à des états comme la Belgique qui, en raison de leur position géographique et de leur rayonnement économique, sont en mesure d’apporter une contribution substantielle au maintien de la paix et sont prêts à consentir de larges sacrifices à cette fin.”²⁷⁸ Hoewel de organisatie geen waterdichte veiligheids garanties bood, waren de Belgen het er toch over eens dat ze moesten toetreden tot de VN. Dit zou immers het forum bij uitstek zijn voor de samenwerking tussen de grootmachten, de bovenste etage van Spaaks spreekwoordelijk gebouw. Silvercruys en Van Langenhove deelden die mening: het fundament van het systeem van collectieve veiligheid lag in het behoud van de overeenstemming tussen de grootmachten. De Veiligheidsraad was hiertoe het gepaste instrument ter verzoening.²⁷⁹

Afbeelding 13: Silvercruys en de Belgische delegatie te San Francisco in juni 1945. Centraal zit delegatieleider August de Schryver, uiterst rechts zitten Fernand Van Langenhove en Albert Goris.

²⁷⁶ P. VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad 1946-2006*, Leuven, 2007, 14.

²⁷⁷ FPHS, Nr.119/2726, Analyse des recommandations de Dumbarton Oaks door Joseph Nisot, sl, 23 februari 1945.

²⁷⁸ VAN LANGENHOVE, *La sécurité de la Belgique*, 156.

²⁷⁹ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 142.

Baron Silvercruys toonde veel belangstelling voor de Verenigde Naties, zo bleek reeds uit zijn vroegere toespraken. Toen alle landen die de oorlog hadden verklaard aan de Asmogendheden uitgenodigd werden om deel te nemen aan de Conferentie van San Francisco voor de oprichting van de VN, zocht Silvercruys dan ook proactief het lidmaatschap van de Belgische delegatie. Daarvoor contacteerde hij secretaris-generaal Van Langenhove die zijn kandidatuur verdedigde bij minister Spaak. Silvercruys' aanvraag kreeg een extra stimulans doordat het *State Department* expliciet gevraagd had om de Europese ambassadeurs in DC te ontbieden naar California.²⁸⁰ Op 25 april 1945 arriveerde de achttienkoppige Belgische delegatie in San Francisco. De Belgische ambassade was met vijf leden sterk vertegenwoordigd.²⁸¹ Bij aanvang verwoordde delegatieleider Spaak het belang van de conferentie voor België als volgt: "The test of what the United Nations are trying to do in the conference is whether a small nation like Belgium can live securely under world justice."²⁸² Tijdens zijn openingsrede legde hij de nadruk op de noodzaak van eenheid tussen de grootmachten voor de wereldvrede en bijgevolg de Belgische veiligheid.²⁸³

De Belgen stelden zich twee doelen voor de Conferentie van San Francisco waar de plannen van Dumbarton Oaks zouden besproken worden: de bestrijding of inperking van het vetorecht van de grootmachten om de gelijkheids- en soevereiniteitsprincipes te handhaven en de erkenning van regionale veiligheidsorganisaties. Zo een organisatie, liefst onder leiding van het VK, moest volgens Spaaks plan immers de waterdichte veiligheidsgarantie bieden aan het kwetsbare België.²⁸⁴ Silvercruys waarschuwde echter op voorhand voor regionalistische tendensen. Aanleiding was de bijeenkomst van de landen van het gehele Amerikaanse continent in Chapultepec, Mexico. Daar werd de basis gelegd van het latere Verdrag van Rio, een regionaal veiligheidsverdrag waaronder elke aanval op een medelid beschouwd werd als een aanval op het eigen land. De ambassadeur vroeg zich af of die regionale veiligheidsorganisatie zich wel kon integreren in het collectieve mondiale veiligheidssysteem van de VN. Hij vreesde met andere woorden dat de VS een soort continentaal isolationisme zouden gaan aanhangen en dat ze in San Francisco de kaart van het regionalisme zouden trekken. Dit zou het collectief veiligheidssysteem meteen op de helling zetten.²⁸⁵ Silvercruys wilde zich dus vooral van de ruggensteun van de VS verzekeren voor het Belgisch veiligheidsbeleid, via de VN of -later- via een Atlantisch verbond.

Alle delegaties mochten tijdens de conferentie in San Francisco amendementen indienen bij het voorstel van Dumbarton Oaks, maar het was duidelijk dat Alger Hiss, de secretaris-generaal van de conferentie, dit voorstel ongewijzigd wilde doordrukken. De

²⁸⁰ AMBZ, 10.984bis, Telegram Nr.37, Silvercruys aan ministerie, DC, 15 februari 1945.

AMBZ, 10.984bis, Telegram Nr.77, Silvercruys aan ministerie, DC, 12 maart 1945.

²⁸¹ Naast Silvercruys, waren ook Nisot (juridisch raadsman), de Gaiffier d'Hestroy (eerste secretaris), Smets (perssecretaris) en Dekock (attaché bij economische missie) ontboden. De consuls-generaal van der Elst te San Francisco en Daufresne de la Chevalerie te New York maakten ook deel uit van de delegatie, net zoals kabinetschef Loridan en secretaris-generaal Van Langenhove.

R. YAKEMTCHOUK, *L'adhésion de la Belgique à l'ONU 1944-1945*, Louvain-la-Neuve, 1995, 45.

²⁸² AMBZ, 18434-3, 'Editorial page : Belgium', *San Francisco Chronicle* (26 april 1945), San Francisco.

²⁸³ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 145.

²⁸⁴ VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 16-18.

DUMOULIN, *Spaak*, 388-392.

²⁸⁵ AMBZ, 10.984bis, D8443/2-5024 N1382-245, Silvercruys aan Spaak, DC, 10 maart 1945.

Belgische bewegingsruimte om het veto in te perken was dus miniem, des te meer omdat amendementen een tweederdemeerderheid vereisten. Bovendien had Silvercrucy er intern op aangedrongen de VS niet teveel voor het hoofd te stoten door het veto vurig te bestrijden.²⁸⁶

De ambassadeur zetelde samen met de Laveleye, liberaal ex-minister, in het subcommissie bevoegd voor de samenstelling en procedureregels van de Veiligheidsraad.²⁸⁷ In dit comité lag de vetokwestie ter discussie en botsten de grote met de kleine staten. De Belgische delegatie schaarde zich samen met alle andere kleinere landen achter een Australisch compromisamendement dat het vetorecht wilde beperken tot het ‘gewapend optreden’ en dus buiten de ‘vreedzame oplossing van geschillen’ wilde houden. De Laveleye kreeg tijdens de debatten de reputatie “un des adversaires les plus acharnés du veto” te zijn. Hij hield dus allerminst rekening met het advies van Silvercrucy. Het amendement werd uiteindelijk weggestemd en het oorspronkelijk artikel aangenomen, ondanks een Belgische onthouding. Het is niet uitgesloten dat België, net zoals andere ‘tweederangslanden’, informele beloften op een niet-permanent zitje in de Veiligheidsraad kregen.²⁸⁸

Het is markant dat Silvercrucy zich in stilzwijgen huldigde wanneer de vetokwestie ter discussie lag. Hij was het duidelijk niet eens met de Belgische positie. Een Belgisch delegatielid schreef tijdens de conferentie naar de ambassadeur, die toen reeds terug in DC was:

*“La presse vous aura tenu au courant de notre attitude en matière de veto. Elle ne facilitera pas toujours la position de notre Ambassadeur, mais elle devait cependant être prise. Nous avons mené la bataille en nous arrêtant au point où elle aurait pu compromettre le succès même de la conférence. Nous avons tenu cependant à marquer le coup.”*²⁸⁹

Wat waren de redenen voor zijn afwijkende houding binnen de delegatie? Het is plausibel te veronderstellen dat hij in de hoedanigheid van kersvers ambassadeur zijn handen niet wilde verbranden aan dergelijke standpunten die radicaal ingingen tegen de wensen van zijn gastland. Hij wilde zijn geloofwaardigheid en krediet in de States niet onmiddellijk hypothekeren omwille van een bij voorbaat verloren zaak. Daarnaast is het mogelijk dat hij, net zoals toekomstig secretaris-generaal de Gruben, het veto ondersteunde om de werking van de organisatie niet te verlammen en om een terugkeer naar Amerikaans isolationisme te voorkomen.²⁹⁰ Van Alstein stelt dat de Gruben met deze mening alleen stond, maar het is echter denkbaar dat ook Silvercrucy zo redeneerde gezien zijn natuurlijke inclinatie richting VS en het VK. Bovendien wijzen de vele rapporten over mogelijke opflakkingen van isolationisme en de argwaan waarmee de baron deze evoluties opvolgde ook in die richting.²⁹¹

²⁸⁶ YAKEMTCHOUK, *L'adhésion de la Belgique à l'ONU*, 55.

²⁸⁷ De Belgische delegatie in de hoofdcommissie die zich over de Veiligheidsraad boog, werd geleid door Spaak en Van Langenhove, de twee Belgische zwaargewichten in San Francisco. Silvercrucy zetelde daarnaast ook nog in het subcomité betreffende samenstelling en procedures van de Algemene Vergadering.

YAKEMTCHOUK, *L'adhésion de la Belgique à l'ONU*, 58.

²⁸⁸ *Idem*, 85-87.

²⁸⁹ AMBZ, 18434-3, Ongeïdentificeerd Belgisch delegatielid aan Silvercrucy, San Francisco, 12 juni 1945.

²⁹⁰ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 143.

²⁹¹ Net na afloop van de conferentie schreef Silvercrucy nog dat de publieke opinie grote voorstander was van deelname en engagement in de internationale organisatie. Het ‘spook van Senator Cabot Lodge’ - isolationisme - leek verdwenen. Later rapporteerde hij dan weer dat het merendeel van de Amerikanen voorkeur gaven aan

Het staat buiten kijf dat Silvercruys puur vanuit nationaal perspectief tegen het veto was, maar hij zag tevens in dat het dé voorwaarde was om de grootmachten aan boord te houden en de VN levensvatbaar te maken. Hij was dus minder idealistisch dan Spaak en schatte de betekenis en toedracht van de conferentie realistischer in. Dit blijkt uit een brief aan zijn vriend Theunis waarin hij stelde dat de bijeenkomst niets meer was dan “se mettre d’accord sur la rédaction définitive d’un texte déjà préparé”. Hij beklagde zich ook over de ellenlange commissiesessies waarin elk land zijn standpunten stap voor stap uiteenzette. Daarnaast zag hij het nut niet in van alle amendementen die werden ingediend om vervolgens weggestemd te worden.²⁹² Dat wilde echter niet zeggen dat Silvercruys een stille of passieve getuige was geweest van de geboorte van de Verenigde Naties. Amerikaans buitenlandminister Stettinius schreef hem immers na afloop van de conferentie eind juni dat “The manner in which you gave so freely of your broad diplomatic experience was extremely gratifying to all who came in contact with you.”²⁹³

De naoorlogse economische wereldorde, met de Bretton Woods instellingen en de GATT, sloot quasi volledig aan bij de Belgische belangen. De Belgen waren daarentegen een heel pak minder opgezet met de politieke wereldorganisatie. Kleine landen waren er niet in geslaagd de macht van de groten in de Veiligheidsraad te breken ten voordele van bevoegdheden voor de Algemene Vergadering en het Internationaal Gerechtshof. Spaak vroeg aan het parlement het Handvest te ratificeren, maar verborg zijn teleurstelling over het uitgebreide vetosysteem niet. Idealisme had moeten wijken voor realisme, maar er was nu tenminste een internationale organisatie die alle grootmachten verenigde.²⁹⁴ De Belgen stelden hun hoop in artikel 51 dat bepaalde dat “nothing in the present Charter shall impair the inherent right of individual or collective self-defense if an armed attack occurs against a Member of the United Nations, until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security”.²⁹⁵ Het land bleef immers zoeken naar harde veiligheids garanties door middel van een regionaal akkoord, wiens werking door artikel 51 van hoofdstuk 7 en hoofdstuk 8 van het VN Handvest verzekerd werd.²⁹⁶

Silvercruys profileerde zich publiekelijk steeds als fervent aanhanger van de Verenigde Naties. In toespraken riep hij alle landen op zich te gedragen conform de geest van het Charter. Het is niet uitgesloten dat hij in 1945 ook effectief een grote hoop stelde en geloofde in het collectieve veiligheidssysteem. Naar aanleiding van het einde van de oorlog op het Europees toneel sprak hij volgende woorden op de radio in San Francisco:

“There are too many graves everywhere. This day of Victory in Europe is the day of the dead. At this very moment, representatives of some 49 nations are assembled here

isolationisme, indien dat mogelijk was.

AMBZ, 10.984bis, D8443/2 N4149-647, Silvercruys aan Spaak, DC, 2 juli 1945.

AMBZ, 10.984bis, D4976 N6450-1133, Silvercruys aan Spaak, DC, 24 juli 1946.

²⁹² AMBZ, 18434-3, Silvercruys aan Theunis, DC, 2 juni 1945.

²⁹³ AMBZ, 18434-3, Stettinius aan Silvercruys, San Francisco, 23 juni 1945.

²⁹⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 346-347.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 146.

HELMREICH, *Belgium and Europe*, 381.

²⁹⁵ *Charter of the United Nations – Chapter VII*, 2012 (<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>).

²⁹⁶ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 90.

*in San Francisco, firmly united in their resolve that no effort should be spared to free the world from another conflict. Millions of people are back of them, millions of people who know that the privilege to hope is theirs only because a multitude has died on all fronts. These are the unknown delegates to the UN conference. We owe it to them that their faith shall not be broken. We owe it to them to carry on the torch and, abiding by the last words of FDR, we owe it to them to go forward through the golden gate of freedom, towards the greatest contribution that any generation of human beings can make in this world, the contribution of lasting peace.*²⁹⁷

Afbeelding 14: Silvercruy met NBC radiopresentator Ben Grauer, San Francisco, 8 mei 1945.

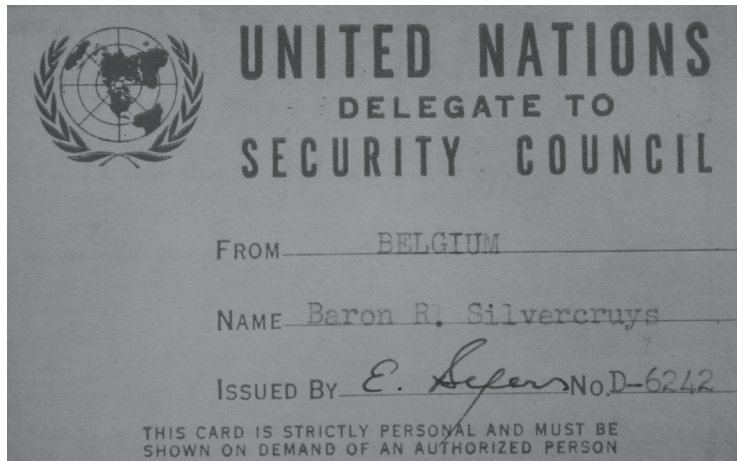
Opvallend is dat Silvercruy in een gepubliceerd artikel niet de Veiligheidsraad, maar de Economische en Sociale Raad (Ecosoc) als het kroonstuk van de organisatie beschouwde terwijl hij in interne rapporten enkel aandacht had voor het veiligheidsaspect van de VN. Een sterke Ecosoc was het stokpaardje van Spaak en de Belgische delegatie geweest op de afgelopen conferentie.²⁹⁸ Uit vorig hoofdstuk bleek dat ook Silvercruy geloofde dat politiek en economie, vrede en vrijhandel, twee keerzijden waren van eenzelfde medaille. Indien alle landen in welvaart leefden, zich konden ontwikkelen en toegang hadden tot kredieten, grondstoffen en voedsel was er geen reden voor oorlog. De Ecosoc, samen met het IMF, de Wereldbank, de *Food and Agriculture Organization*, de *International Labour Organization* en andere sociaaleconomische dochter- en zusterorganisaties waren dus volgens Silvercruy zijn artikel de echte garanten van de vrede, niet de Veiligheidsraad. De Ecosoc was voor Silvercruy “the motor of the organization, the importance of which cannot be exaggerated”.

²⁹⁷ AMBZ, 18434-3, Radiotoespraak Silvercruy op NBC, San Francisco, 8 mei 1945.

²⁹⁸ VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 19-20.

Ten slotte wees hij nog op het democratisch karakter van de samenstelling en beslissingsprocedures van de raad, een indirecte sneer naar de Veiligheidsraad.²⁹⁹ Waarschijnlijk verdedigde de ambassadeur met dit artikel vooral het standpunt van zijn minister. Hijzelf hechtte immers vooral waarde aan het collectief veiligheidssysteem van de VN. Economische samenwerking zag hij liever op een Atlantisch en Europees niveau tot stand komen.

In januari 1947 herbevestigde Silvercruids publiekelijk zijn geloof in de organisatie. België bezette toen voor het eerst een niet-permanente zetel van de Veiligheidsraad en Silvercruids kreeg de eer de Belgische ambassadeur bij de VN Van Langenhove voor een

maand te vervangen gezien deze nog niet in New York was aangekomen.³⁰⁰ De baron benadrukte in de Veiligheidsraad ditmaal de verantwoordelijkheid die dat orgaan droeg voor de vrede en veiligheid. Alle leden moesten niet hun eigenbelang maar het algemene wereldbelang nastreven: “Cette prédominance de l’intérêt collectif, tel que le conçoit la Charte, est la condition nécessaire sans laquelle ne saurait être

Afbeelding 15: Toegangsbadge van Silvercruids, de eerste Belg die ooit in de VN Veiligheidsraad zetelde, januari 1947.

assurée l’oeuvre de paix que nous nous sommes tous engagés à faire triompher à San Francisco.”³⁰¹ Het is maar de vraag in hoeverre Silvercruids effectief nog geloofde in het systeem van collectieve veiligheid. De Koude Oorlog begon nu immers echt los te barsten en de Veiligheidsraad raakte constant geblokkeerd door het veto. Daarom begon de VS vanaf 1947 ook steeds meer buiten het VN-kader te handelen. Voorbeelden hiervan waren de steun aan Griekenland en het Marshallplan.³⁰² Ook de ambassadeur trok nu binnenskamers het nut van de VN als garant voor de wereldvrede in twijfel, des te meer door de blokkerende houding van de SU. Het veto was in dit opzicht “une prérogative néfaste” geworden.³⁰³ Hieronder zal blijken dat de baron de VN enkel nog steunde omwille van het belang dat de VS er bleef aan vasthechten. Ook Silvercruids hoopte dus eerder op een regionale veiligheidsorganisatie, maar dan wel één die de VS onder zijn leden zou tellen.

²⁹⁹ R. SILVERCRUIDS, ‘The UN: Prospects for immediate realization’, *The annals of the American academy of political and social science*, 1946, 19-20.

³⁰⁰ AMBZ, 18434-4, Spaak aan Trygve Lie (secretaris-generaal VN), Brussel, 14 december 1946.

³⁰¹ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruids in Veiligheidsraad, New York, 7 januari 1947.

³⁰² In volgend hoofdstuk komen beide kwesties uitgebreid aan bod.

VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 25-31.

³⁰³ AMBZ, 10.984bis, D4975 N5948-1630, Silvercruids aan Spaak, 18 september 1947.

4.2. Prille relaties met Congo

Volgens Helmreich was de Amerikaanse naoorlogse diplomatieke interesse in België gebaseerd op twee elementen: het met België gedeelde belang van Europese integratie en de rijkdommen van Congo, voornamelijk het strategische uranium.³⁰⁴ In de eerste jaren van zijn missie in DC speelde Silvercruy nog geen prominente rol in deze kwesties. Dit wil niet zeggen dat Congo geen aandacht kreeg op zijn ambassade, integendeel. Silvercruy maakte zich intern immers meermaals ongerust over de antikoloniale ideologische houding in de VS die een gevaar kon betekenen voor de Belgische soevereiniteit in Congo. Hij stelde dat de publieke opinie slecht geïnformeerd was en dus geen evenwichtig oordeel kon vellen over de Belgische inspanningen in de kolonie. De Amerikanen velden passionele oordelen en toonden bitter weinig begrip.³⁰⁵ Deze Amerikaanse houding was hypocriet volgens de diplomaat gezien de VS zelf gebieden onder controle had zoals de Filipijnen en het zelfbeschikkingsrecht aan de Arabische volkeren ontzegde door plannen voor een joodse staat te steunen.³⁰⁶

De diplomaat zag in dat het opportuun was voor België om zich in koloniale kwesties te oriënteren op het VK en Frankrijk om tegengewicht te bieden aan de Amerikaanse naoorlogse plannen om alle kolonies onder internationale voogdij te plaatsen.³⁰⁷ Na gesprekken op het *Department of State* temperde Silvercruy: hoewel de VS geen sympathie kon opbrengen voor koloniale regimes, zag het wel in dat een premature onafhankelijkheid chaos en anarchie zou teweegbrengen, ook in Congo.³⁰⁸ De houding van de Amerikaanse politici was dus eerder principieel en zou niet meteen grote gevolgen hebben. Gezien deze Amerikaanse antikoloniale houding wel wijdverspreid was, ook in de publieke opinie, was er wel nood aan een degelijke propaganda ten voordele van de Belgische inspanningen in Afrika. Deze verliep in de VS echter voornamelijk via het *Belgian Government Information Center* in New York, onder leiding van Goris.

België probeerde eveneens Amerikaanse sympathie te winnen door onmiddellijk zijn mandaatgebied Ruanda-Urundi over te dragen aan de Trustschapsraad van de VN. Silvercruy informeerde zich in de loop van 1945 en 1946 meermaals bij het *State Department* om de Amerikaanse plannen en intenties met deze raad in kaart te brengen.³⁰⁹ Toch stond de ambassade ook in deze kwestie veeleer aan de zijlijn. Zo was de misnoegde ambassadeur klaarblijkelijk via het *Department of State*, en niet door zijn eigen regering, op de hoogte gebracht van het Belgisch ontwerpverdrag om Ruanda-Urundi over te dragen aan de raad.³¹⁰

Als Silvercruy publiekelijk sprak over Congo, kaderde hij het Belgisch beleid binnen de doelstellingen van de VN. Hij bewees steeds lippendienst aan het zelfbeschikkingsrecht en

³⁰⁴ HELMREICH, *United States relations*, 16.

³⁰⁵ AMBZ, 10.984bis, D6801/1 N1237-229, Silvercruy aan Spaak, 2 maart 1945.

³⁰⁶ AMBZ, 10.984bis, D5067 N8548-1684, Silvercruy aan Spaak, 8 oktober 1945.

³⁰⁷ AMBZ, 10.984bis, D8443/5 N1908-298b, Silvercruy aan Spaak, 5 april 1945.

³⁰⁸ AMBZ, 10.984bis, D5021 N7521-1320, Silvercruy aan Spaak, 25 oktober 1945.

³⁰⁹ AMBZ, 10.984bis, D8443-5 N8522-1675, Silvercruy aan Spaak, 7 oktober 1946.

³¹⁰ BDS, VIII Overzeese gebieden, Silvercruy aan Spaak, 18 mei 1946, 137.

benadrukte de politieke, economische en sociale beschavingsinspanningen in de kolonie: België beheerde zijn kolonie als een goede huisvader.³¹¹

Silvercruys ontwikkelde intussen een persoonlijke interesse voor de kolonie. In zijn functie als ambassadeur onderhield hij contacten met de Belgische administratie in Leopoldstad. Zo zorgde hij ervoor dat een Amerikaans militair schip Belgen repatrieerde na de oorlog.³¹² De ambassadeur, ondertussen benoemd tot commissielid van het instituut voor Congolese nationale parken, stimuleerde de Amerikaans-Congolese, en dus ook Amerikaans-Belgische relaties, ook door wetenschappelijke samenwerkingsprojecten te promoten. Zo bezocht de *New York Zoological Society* op zijn uitnodiging de kolonie en begeleidde de baron een studiereis van het Instituut voor wetenschappelijk onderzoek in Centraal-Afrika.³¹³ In de jaren 1950 zou Silvercruys veel nauwer betrokken geraken met de kolonie.

5. Belgische belangen in de Duitse Kwestie

5.1. Ambassade als informatiedienst voor Brussel en Washington

In de context van het uitbreken van de Koude Oorlog, een proces dat in een embryonale vorm aanving vanaf 1945 tijdens de conferenties tussen de Grote Drie in Yalta en Potsdam, was België een machteloos land dat haast enkel kon toekijken hoe de kloof tussen twee grootmachten groter werd. Als klein land had het zeer weinig invloed op wat de VS, de SU en het VK onder mekaar regelden. Voor de Belgische diplomatie zat er niets anders op dan zich te informeren over hun intenties en waar mogelijk de Belgische belangen in de verf te zetten. Dit is exact wat Silvercruys deed in DC tijdens de eerste naoorlogse jaren en zijn belangrijkste taak was dan ook het informeren van zijn minister in Brussel over alle mogelijke ontwikkelingen in zijn gastland. Dit deed hij op expliciete vraag van Spaak, die een genuanceerde en becommentarieerde informatiestroom verwachtte uit de VS.³¹⁴

Hoe ging Silvercruys te werk in zijn rol als hoofd van een ‘inlichtingendienst’? Eerst verzamelde hij informatie. Deze verkreeg hij onrechtstreeks via de pers of publieke mededelingen en publicaties van politieke centra in DC zoals het Witte Huis, het Congres, het Pentagon of het State Department. Daarnaast informeerde de ambassadeur zich ook rechtstreeks bij voorgaande instanties via persoonlijke gesprekken. Omgekeerd lichtte het Amerikaanse buitenlandministerie ook de ambassades in indien ze betrokken waren. Ten slotte stuurden ook de Belgische consulaten-generaal in de VS relevante informatie door naar de hoofdpoot in DC.³¹⁵ Vervolgens verwerkte Silvercruys deze informatie in een rapport dat

³¹¹ SILVERCRUYS, ‘The UN: Prospects for immediate realization’, 22-23.

³¹² AMBZ, 18434-4, Gouverneur-Generaal Ryckmans aan Silvercruys, Leopoldstad, 2 juni 1946.

³¹³ AMBZ, 10.984bis, D536 N200-43, Silvercruys aan Spaak, 10 januari 1947.

AMBZ, 18434-4, Brief van directeur instituut voor wetenschappelijk onderzoek in Centraal-Afrika aan Silvercruys, New York, 25 mei 1948.

³¹⁴ AMBZ, 10.984bis, D619 N1665-275, Silvercruys aan Spaak, 23 maart 1945.

³¹⁵ België had na de oorlog consulaten-generaal in New York, San Francisco, Chicago, Kansas en New Orleans.

hij stuurde naar het ministerie. Deze berichten behandelden voornamelijk aspecten van de Amerikaanse buitenlandse politiek, maar de ambassadeur rapporteerde eveneens over de relevante binnenlandse kwesties, zoals bijvoorbeeld kiescampagnes en verkiezingen, belangrijke postwissels en de sociaal-economische situatie. Silvercruys kaderde deze informatie steeds in een bredere context waar ook aandacht was voor bijvoorbeeld partijpolitieke spanningen en de publieke opinie, die hij overigens terecht als een belangrijk element in het Amerikaans politiek systeem beschouwde. Voor bepaalde kwesties zoals specifieke economische en militaire ontwikkelingen werd de ambassadeur soms bijgestaan door het gespecialiseerd ambassadepersoneel, in deze gevallen de commerciële raadsheer en militair attaché.

De rapporten waren doorgaans gebalanceerd en gaven voornamelijk de feiten weer. Silvercruys poogde om de politiek en de ideeën die leefden in de States te schetsen voor Brussel en tevens richtingen en veranderingen in het beleid of visie weer te geven. De eigen analyse en visie van de diplomaat waren slechts in een beperkt aantal rapporten aanwezig en meestal subtiel verdoken in woordkeuzes of zinsneden. Silvercruys was meer rapporteur dan analist of adviseur maar toch zou hij een zekere invloed op het denken van het ministerie uitoefenen.³¹⁶ De dossiers die deze rapporten bevatten, lezen als een geschiedenisboek over de Koude Oorlog en de Amerikaanse buitenlandse politiek. Uiteraard had de auteur, Silvercruys *in casu*, zijn eigen overtuiging en dus ook zijn invloed. Uit dit boek probeerde een klein land als België informatie te distilleren en op basis hiervan zijn positie te bepalen in het spel waar België aanvankelijk niet meer dan een speelbal in was. Desalniettemin legde de ambassadeur en bij uitbreiding de hele Belgische diplomatie zich hier niet zo maar bij neer. De Belgen probeerden toch te wegen op beslissingen, en dit in de kwestie die België in de eerste naoorlogse jaren het meest bezig hield: wat met Duitsland?

5.2. Geringe invloed op de rehabilitatie van de grote buur

De Belgische diplomatie had gedurende de hele oorlog geworsteld met deze vraag. Spaak had in het parlement verklaard dat België een harde vrede van de Duitsers zou eisen: Duitsland moest politiek gedesintegreerd, industrieel ontmanteld en ontwapend worden om een nieuwe agressie te voorkomen. De Grote Drie hadden gelijkaardige doelstellingen geformuleerd.³¹⁷ België was echter bevreesd voor wat de grootmachten binnenskamers zouden regelen zonder kleine staten te consulteren die ook een groot economisch en politiek belang hadden in de afhandeling van de Duitse kwestie.

Daarom droeg Spaak in de eerste naoorlogse jaren Silvercruys meermaals op, net zoals andere ambassadeurs bij de andere grootmachten, om een Belgisch zitje aan tafel af te

³¹⁶ De rapporten die in dit werkstuk geciteerd worden, geven een vertekend beeld. Dit zijn de rapporten waar de ambassadeur immers wel zijn mening of visie in verwerkte. Het grote merendeel van de rapporten is echter neutraal.

³¹⁷ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 347-348.

Voor de houding van de Belgische diplomatieke elite ten opzichte van Duitsland in 1945-1947 zie VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 121-127, 147-151, 187-193.

dwingen in de *Allied Control Council* maar vooral bij de conferenties van ministers van Buitenlandse Zaken.³¹⁸ Daar zou beslist worden over de vredesregelingen. Dit deed Spaak in april en september 1945, maart en november 1946, januari en februari 1948.³¹⁹ De Belgen beriepen zich hierbij op de Potsdamverklaring die stelde dat betrokken overheden recht hadden op een stem in de Duitse vredesregeling.³²⁰ De Amerikanen waren in principe niet tegen een deelname van de Benelux landen aan de gesprekken, maar de SU eiste dat dan ook Tsjecho-Slowakije en Polen aan tafel mochten zitten. Tevens wensten de grootmachten de kleine landen niet dezelfde stem- en spreekrechten toe te kennen. De Belgische demarches bleven dus zonder resultaat maar Spaak en Silvercruys gaven niet op. Zo vroeg de ambassadeur zelfs of het Department of State geen publieke lippendienst wilde bewijzen aan een deelname van de Beneluxlanden.³²¹

Volgens Helmreich kenden de Amerikanen de Belgische eisen ondertussen van buiten ten gevolge van de vele demarches van de ambassade.³²² Silvercruys was teleurgesteld in de zwakke steun van zijn gastland en de dominante houding van de grootmachten:

*“Rien ne nous assure que, malgré les bonnes paroles qui nous ont été dites, de ci de là, les grandes puissances ne décideront –une fois de plus- de déterminer entre elles, et à leur plus grande convenance, le règlement de la paix.”*³²³

De vrees dat dergelijk belangrijke kwesties zonder de kleine landen werden afgehandeld was natuurlijk algemeen binnen de politieke en diplomatieke elites van België en zijn lotgenoten.

Dit wilde niet zeggen dat België zijn stem niet kon laten horen. Silvercruys zocht regelmatig contact met *Foggy Bottom*, de wijk ten noorden van de *Mall* in Washington waar het State Department gevestigd is, om de Belgische standpunten inzake Duitsland duidelijk te maken en om informatie over Amerikaanse plannen los te weken.³²⁴ Ook nodigden hoge Amerikaanse buitenlandfunctionarissen zoals minister Byrnes en viceminister Lovett de ambassadeur meermaals uit om de Belgische standpunten op papier te zetten zodanig dat zij er rekening mee konden houden tijdens het volgende topperleg.³²⁵ Tevens poogden de Amerikanen de uitsluiting van overleg te compenseren door de ambassade prioritair in te lichten over de Duitse ontwikkelingen. Dit deden ze bijvoorbeeld uitvoerig inzake de oprichting van de *Bizone* en de economische gevolgen voor België.³²⁶ Op deze manier bleef

³¹⁸ De Geallieerde Controleraad bestond uit de vier bezettingsmachten van Duitsland, namelijk de SU, de VS, het VK en Frankrijk en moest dat land besturen.

Op de conferenties van de ministers van Buitenlandse Zaken zou een vredesregeling voor Duitsland worden onderhandeld.

B. KERREMANS, *Internationale politiek sinds 1945*, Leuven, 2010, 27, 30.

³¹⁹ AMBZ, 10.984bis, Telegram Nr.136, Silvercruys aan Spaak, 16 april 1945.

BDS, II, Nota ministerie, Brussel, 12 september 1946, 81-82.

BDS, II, Nota aan minister, Brussel, 24 januari 1948, 89-90.

AMBZ, 12.101, D1063 N702-235, Silvercruys aan Spaak, 10 februari 1948.

³²⁰ FRUS, 1945, Vol.II, Silvercruys aan Secretary of State Byrnes, DC, 24 september 1945, 358-359.

³²¹ FRUS, 1946, Vol.II, Memorandum of conversation, DC, 1 november 1946, 963.

³²² HELMREICH, *United States relations*, 75-77.

³²³ AMBZ, 10.984bis, D1087 N6565-1158, Silvercruys aan Spaak, 29 september 1945.

³²⁴ AMBZ, 10.984bis, D1057 N3564-544, Silvercruys aan Spaak, 9 juni 1945.

³²⁵ AMBZ, 10.984bis, D1087 N3784-613, Silvercruys aan Spaak, 24 april 1946.

AMBZ, 10.984bis, D546 N110-20, Silvercruys aan Spaak, 4 januari 1947.

³²⁶ AMBZ, 10.984bis, D1059 N6580-1171, Silvercruys aan Spaak, 27 juli 1946.

België dus via zijn ambassade in DC ten minste op de hoogte van de ontwikkelingen en kon het toch minimaal bijdragen aan het topperleg.

België wilde voornamelijk participeren aan het overleg over het toekomstig statuut van het Rijnland en Ruhrgebied en de wederopstart van de Duitse industrie en handel en dit natuurlijk omwille van Belgisch economische belangen.³²⁷ De Antwerpse zeehaven vereiste een actief hinterland en de Belgisch-Duitse handel vertegenwoordigde 25% van het totaal volume in de vooroorlogse jaren. Silvercruy had eind 1945 al de aandacht gevestigd op Amerikaanse plannen om de Duitse economie weer op poten te zetten, maar zelf was hij hier niet meteen enthousiast over. Hij rapporteerde dat de harde vrede van Potsdam bestaande uit denazificering, ontwapening en desindustrialisering verlaten werd en dat er nu een campagne werd opgezet “adroitement orchestrée et orientée vers une plus grande clémence, vers des solutions moins radicales que l’on travestira en politique plus humaine et plus réaliste.”³²⁸ Silvercruy deelde toen dus sterk de Europese vrees voor een Duitse wederopstanding. Volgens hem was het dan ook opportuun om het Franse voorstel om het Ruhrgebied politiek te isoleren en onder internationale controle te plaatsen voor te stellen als een West-Europees plan. Op die manier zou de VS meer aandacht hebben voor dit idee en de stem van de kleine landen:

*“Je suis convaincu que si l’organisation de l’Allemagne occidentale avait été présentée au gouvernement américain, non pas comme un thème français, mais comme un plan conçu et approuvé par les alliés de l’Ouest de l’Europe, elle aurait été examinée avec une attention plus grande, qui aurait pu déterminer une attitude moins passive.”*³²⁹

Silvercruy had dus in 1945 reeds begrepen dat de VS meer aandacht zouden hebben voor West-Europa en België indien het met één stem sprak. Vanaf 1946 begon België geleidelijk aan een gecontroleerde, economische heropbouw van Duitsland te ondersteunen en de Belgische militaire en veiligheidsbenadering van de Duitse kwestie verdween naar de achtergrond. Duitsland moest echter wel gedecentraliseerd zijn om communistische overheersing te verhinderen en grote industriebekkens moesten onder internationale controle geplaatst worden zodat de economische macht niet meer voor militaire doeleinden zou kunnen gebruikt worden.³³⁰ De ambassadeur leek zich te vereenzelvigen met dit Belgisch standpunt.

Inzake herstelbetalingen en territoriale compensaties nam de Belgische diplomatie in 1945 een afwachtende houding aan en de ambassadeur onderschreef deze positie.³³¹ In oktober van dat jaar vergaderden Spaak en Silvercruy op het State Department over de mogelijke compensaties die België kon eisen. Gezien Frankrijk de economische exploitatie van het Saargebied opeiste, zou België een gelijkaardige claim indienen om oorlogscompensaties in de vorm van steenkool en hout te onttrekken aan een klein Duits

³²⁷ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 124, 189.

³²⁸ AMBZ, 10.984bis, D1059 N8247-1479, Silvercruy aan Spaak, 24 november 1945.

³²⁹ AMBZ, 10.984bis, D1093 N8779-1589, Silvercruy aan Spaak, 14 december 1945.

³³⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 348-353.

³³¹ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4474-706, Silvercruy aan Spaak, 16 juli 1945.

gebied.³³² De territoriale eisen van de Belgen, enkele grenscorrecties in het oosten, waren zeer beperkt en daarom werden ze ook toegekend.³³³ De ambassadeur vond het echter niet nodig om in te gaan op een Frans voorstel om samen met Frankrijk een compensatieclaim in te dienen bij de *Allied Commission on Reparations*: “Indépendamment de nécessité assurer notre propre représentation, j’estime inopportun nous associer momentanément à une démarche qui nous rendrait dépendants des Français dans matière où nous avons un intérêt immédiat considérable”.³³⁴

Hoewel de Belgen aanvankelijk de Franse vrees voor een Duitse wederopstanding sterk deelden, gingen ze zich geleidelijk aan distantiëren van de Fransen. Die bléven immers, net zoals de Sovjets, een drastische houding aannemen inzake de economische ontmanteling van Duitsland en dit ging in tegen de Belgische economische belangen. Frankrijk geraakte zo geïsoleerd in West-Europa. Hoewel Silvercruys in 1947 nog een gemeenschappelijk Frans-Luxemburgs-Belgisch memorandum overhandigde aan het State Department inzake de industrie in het Ruhrgebied die bij voorkeur niet in Duitse handen mocht vallen, gingen de Franse plannen om het Rijn en Ruhrgebied af te splitsen van een nieuw Duitsland te ver en in tegen de Belgische economische belangen.³³⁵ Volgens de Brits-Amerikaanse plannen voor het gebied zou de Belgische economie immers kunnen profiteren door het gebruik van Belgische transportlijnen en middelen voor het vervoer van Duits kolen en staal.³³⁶

De Belgische politiek ten opzichte van Duitsland was dus grondig veranderd in de loop van 1945-1947. Duitsland was niet langer de vijand maar werd onder Amerikaans-Britse druk gerehabiliteerd. Omdat het Duits economisch potentieel van levensbelang was voor de Belgische economie, stemden de Belgen hier mee in. Ook Silvercruys accepteerde vlot de wederopstanding van West-Duitsland, vooral omwille van de economische reden en omdat de VS en het VK dit wilden. Verzet zou dus nutteloos zijn. Bovendien zou een militaire heropleving onmogelijk zijn dus was er niets te vrezen.

Intussen was eveneens de zwakte van het VK en de macht van de VS en de SU gebleken. Eind 1947 liep de voorlopig laatste ministeriële conferentie over Duitsland vast en verlieten de Sovjets de onderhandelingstafel. De Benelux-landen werden na nieuwe demarches in 1948 nu wel toegelaten tot het overleg over wat later de staat West-Duitsland zou worden.³³⁷ Hoe keken Silvercruys en de Belgische politieke en diplomatieke elite naar

³³² BDS, IV Europa (economische aspecten), Verslag vergadering op Department of State, DC, 2 oktober 1945, 51-52.

³³³ AMBZ, 12.101, D1063 N1702-438, Silvercruys aan Spaak, 11 april 1949. HELMREICH, *United States relations*, 76-77.

³³⁴ AMBZ, 10.984bis, Geheime telegram Nr.342, Silvercruys aan Spaak, 18 juli 1945.

³³⁵ AMBZ, 10.984bis, D1093 N5975-1637, Silvercruys aan van der Straten-Waillet (minister buitenlandse handel), 19 september 1947.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 353.

BDS, IV, Verslag vergadering op Department of State, DC, 2 oktober 1945, 51-52.

³³⁶ AMBZ, 10.984bis, D1093 N5783-1630, Silvercruys aan Spaak, 10 september 1947.

³³⁷ FRUS, 1947, Vol.II, Memorandum van gesprek Lovett, Van Kleffens en Silvercruys, DC, 26 november 1947, 772-774.

FRUS, 1948, Vol.I, Memorandum van gesprek Conklin (State Department) en Silvercruys, DC, 12 januari 1948, 23-24.

AMBZ, 12.439, D9972 N3521-1045, Silvercruys aan van Zeeland, 18 september 1952.

deze grondige wijzigingen in de globale machtsevenwichten in de context van de Koude Oorlog?

6. De ideologische weg naar een bipolaire wereld

6.1. Een nieuwe vriend

Toen de Koude Oorlog uitbarstte, kwam het hele schema van Spaak op de helling te staan. Goede relaties met de SU zouden onmogelijk blijken en dit terwijl de banden met de VS net veel sterker zouden worden dan de minister eind 1944 voor ogen had gehad. België moest zich immers bekennen tot één van de twee kampen. Hoe evolueerde het denken in Brussel naar deze bipolariteit en welke invloed had Silvercruyts op dit proces vanuit Washington?

De buitenlandse besluitvorming was grotendeels in handen van minister Spaak en zijn entourage, de regering en het parlement hadden slechts een minimale invloed. De dichtste medewerkers van Spaak waren kabinetschef Loridan en directeur-generaal van de politiek de Gruben. In een tweede concentrische cirkel rondom de minister bevonden zich de topambassadeurs, zijnde de oude kabinetschef en linkse Le Ghait te Moskou, de Thieusies in Londen, Guillaume in Parijs en Silvercruyts te Washington.³³⁸ Al deze vertrouwenspersonen van Spaak oefenden in zekere mate een invloed uit op de visie en het beleid van het ministerie via hun vertogen en advies. Deze zaten vervat in hun rapporten aan de minister. Deze heeft Van Alstein onderzocht en zijn conclusies worden op het einde van dit onderdeel gebruikt om Silvercruyts' visie op de Koude Oorlog af te toetsen aan de andere vertogen binnen de diplomatieke elite.

Silvercruyts stond vanaf het begin sceptisch tegenover de toppenpolitiek van de *Big Three*, zoals hierboven al bleek. Dit was niet geheel onterecht en typerend voor vertegenwoordigers van kleine landen. Na afloop van de Top van Yalta in februari 1945 bleek bijvoorbeeld dat er een geheim akkoord was gesloten dat Wit-Rusland en Oekraïne elk een stem gaf in de Algemene Vergadering van de VN, in ruil voor drie Amerikaanse stemmen. Silvercruyts zei: “cette une violation flagrante au principe de l'égalité de représentation des nations souveraines dans l'assemblée.” Het was een fout van Roosevelt “qui ne serait pas de sitôt oubliée, et qui n'est pas faite pour atténuer la méfiance des petits pays”.³³⁹ Dit was niet het laatste kritische geluid dat de ambassadeur liet horen over het gedrag van de VS op topontmoetingen. Deze kritiek bleef wel discreet want werd intern geuit. Toch gebruikte Silvercruyts scherpe woorden als “violation flagrante”. Hij beklagde zich meermaals over het gebrek aan een Amerikaans plan en visie wat betreft de te volgen politiek, voornamelijk inzake Duitsland.³⁴⁰

³³⁸ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 99.

³³⁹ AMBZ, 10.984bis, D4975-313b N2007, Silvercruyts aan Spaak, 9 april 1945.

³⁴⁰ AMBZ, 10.984bis, D1087 N6565-1158, Silvercruyts aan Spaak, 29 september 1945.

“Les conversations préliminaires en vue d’un traité de paix n’ont pas encore commencé que déjà les Grandes Puissances, celles qui se sont arrogées la mission de gardiennes de la paix, donnent des signes manifestes de faiblesse et de sensiblerie. Sed victoria uti nescis!”³⁴¹

Silvercruids uitte deze kritiek uit angst dat het verwarrend Amerikaans buitenlands beleid het Kremlin tot de mening zou kunnen verleiden dat de VS twijfelde en zwak was.³⁴² Dit was het tegenovergestelde van wat de diplomaat beoogde en hij prefereerde en verdedigde dus een ferme houding van de VS ten opzichte van de SU. Standvastigheid van de VS wilde echter niet zeggen dat “les Etats-Unis refuse de collaborer avec Moscou”:

Je crois, en vérité, que Washington est plus persuadé que jamais de la nécessité de trouver une base de coopération réelle avec les Soviets pour le rétablissement et la préservation de la paix du monde. L’explication de la nouvelle approche me paraît devoir être cherchée plutôt dans le caractère naturellement empirique des nations anglo-saxonnes. La méthode des concessions ayant fait faillite, on se tourne d’instinct vers celle de la fermeté, sans toutefois se départir de beaucoup de mesure dans la poursuite de cette nouvelle politique.”³⁴³

Dit was een duidelijke apologie van de Amerikaanse politiek. De schuld voor de oplappende spanningen moest niet in de VS gezocht worden. De baron had immers al zijn hoop gesteld in de VS als garant van de vrede:

“Le peuple des Etats-Unis hésite pour un instant à assumer les responsabilités de son nouveau destin de la plus grande nation du monde. Mon sentiment est qu’il vaincra ses hésitations. Je crois qu’après cet instant de recul -ou d’inquiétude- les deux nations [VK en VS] se retrouveront pour rechercher ensemble, chacune dans leur sphère propre, les bases d’une collaboration indispensable au maintien et à la consolidation de la paix.”³⁴⁴

Toch zou Silvercruids tegelijkertijd angst hebben voor een scenario waarin de VS Europa aan zijn lot overliet:

“L’Europe s’est trompée sur les Etats-Unis à Versailles et après. Elle ne semble pas avoir retenu la leçon. La France l’avait oubliée lorsque, à la veille d’être contrainte à plier les genoux devant Hitler, elle s’attendait encore à une intervention militaire de l’Amérique. Quant à nous, commettre encore aujourd’hui une erreur du même ordre, serait trahir l’avenir sans raisons, sans excuse, sans prétexte.”

³⁴¹ AMBZ, 10.984bis, D1059 N8247-1479, Silvercruids aan Spaak, 24 november 1945.

Het Latijns citaat werd uitgesproken door Maharbal tegen Hannibal na de slag bij Cannae waar de Carthagers de Romeinen een zware nederlaag toedienden. De officier merkte op dat Hannibal wel een slag kon winnen, maar niet wist hoe hij zijn overwinning moest gebruiken. Silvercruids verweet de grootmachten hetzelfde. Het was trouwens typisch voor Silvercruids om Latijnse citaten te gebruiken in zijn rapporten, wat wijst op zijn eruditie en liefde voor de letteren.

AMBZ, 10.984bis, D970 N2209-354, Silvercruids aan Spaak, 16 april 1945.

³⁴² AMBZ, 10.984bis, D4975 N7677-1345, Silvercruids aan Spaak, 1 november 1945.

³⁴³ Silvercruids heeft het over de niet-erkenning van de verkiezing van Tito door de Amerikaanse ambassade in Joegoslavië.

AMBZ, 10.984bis, D4975 N7222-1250, Silvercruids aan Spaak, 17 oktober 1945.

³⁴⁴ AMBZ, 10.984bis, D4975 N6313-1116, Silvercruids aan Spaak, 21 september 1945.

De diplomaat dacht dat de VS wel bereid was zich permanent te verbinden met het oude continent, hij hoopte dat ook alleszins, maar enkel op voorwaarde dat Europa zelf ook initiatief nam om zich te verenigen. Europa mocht niet zomaar onvoorwaardelijke Amerikaanse steun verwachten. Silvercruys poogde zich in te leven in het Amerikaans denkpatroon en onderscheidde twee cruciale elementen: de VS zou Europa enkel helpen op het juiste spoor te zetten richting grotere eenheid en Europa mocht niet afwijken van de politieke en sociaal-economische filosofie van de nieuwe wereld.³⁴⁵ Deze inschatting zou correct blijken, zo bleek na Marshalls toespraak in 1947.

Deze ‘verlatingsangst’ van Silvercruys kwam ook tot uiting in talrijke rapporten waarin hij zich zorgen maakte over de Westerse troepensterkte op het Europees continent en meer in het bijzonder de Amerikaanse plannen tot terugtrekking. Deze was in vergelijking met het Rode Leger een peulschil. De VS rekende te veel op de atoombom als dé garant voor veiligheid.³⁴⁶ De ambassadeur had dit wapen in augustus 1945 omschreven als “un engin terrible qui doit fatalement amener la révision de toutes les conceptions dans le domaine international”, maar hij zag het alleszins niet inzetbaar als verdediging voor het Europees continent.³⁴⁷ Opvallend is dus dat de ambassadeur reeds eind 1945, begin 1946 de Sovjet-Unie als potentiële agressor zag, van Duitsland was geen sprake meer. Hij volgde dus de tendensen van Foggy Bottom.

Afbeelding 16: Silvercruys in het *oval office* met president Truman in 1946.

³⁴⁵ AMBZ, 10.984bis, D4975 N8840-1606, Silvercruys aan Spaak, 18 december 1945.

³⁴⁶ AMBZ, 10.984bis, D1193 N2995-425, Silvercruys aan Spaak, 19 maart 1946.

³⁴⁷ AMBZ, 10.984bis, D1085 N5474-938, Silvercruys aan Spaak, 23 augustus 1945.

Voor Silvercruys was het duidelijk: de militaire macht van de VS moest nieuwe agressie ontraden en was de enige hoop op vrede in de toekomst. Zonder een sterk Amerika zou ook de VN tandeloos worden, iets wat Silvercruys zou betreuren:

“Ce qui importe, c’est bien plus de voir de recréer sur ce continent la force sans laquelle l’influence des Etats-Unis risque d’être inopérante au sein des Nations Unies. (...) A mon sens c’est vers une reconstitution rapide de la puissance des Etats-Unis, sur le plan technologique aussi bien qu’aérien, militaire et naval, que doivent tendrent les espoirs de ceux qui ont placé la paix sous l’égide des Nation Unies. Plus l’Amérique sera forte et plus la charte aura-t-elle le moyen de sortir tous ses effets. Plus l’Amérique sera faible et plus grands seront les dangers de désintégration de l’organisation. Elle ne serait alors qu’un nouveau leurre comme le furent les anciens protocoles, les pactes de non-agression et la ligne Maginot. Pour la paix, rien n’est plus dangereux que la fausse sécurité.”

Silvercruys schreef deze woorden naar aanleiding van de toespraak van Churchill in Fulton, Missouri. De Britse leider had daar voor een Angelsaksische alliantie gepleit. Hoewel Silvercruys hier wel voorstander van was indien België betrokken kon worden, zag hij het nut niet in om voor zo een alliantie te pleiten gezien de VS dergelijke plannen toch zou afwijzen. De VS wilde immers via de VN werken.³⁴⁸ Belangrijk is dat de diplomaat de redenering doortrok en stelde dat indien de VN zou mislukken, de VS terug isolationistische tendensen zou gaan vertonen. Dat was levensgevaarlijk in de huidige internationaal-politieke situatie.³⁴⁹ Silvercruys had dus zeer snel na de oorlog gekeken naar de VS als garant van de West-Europese veiligheid in geval van een Sovjetaanval. Het belang van de VN lag voor de ambassadeur vooral in het feit dat de VS de VN centraal plaatste in zijn beleid. Silvercruys volgde de Amerikanen.

Ook in publieke optredens verdedigde Silvercruys de buitenlandse politiek van de States en liet hij zijn voorkeur voor een nauwe band met dit land meermaals blijken. Begin 1946 vertelde hij in Brussel over zijn gastland:

“Cependant, les Etats-Unis sortent du conflit armés d’une puissance sans égale au monde. Puissance militaire, économique, financière qui étonne certains, inquiète d’autres et qui évoque le spectre de l’impérialisme. Certes, il existe un impérialisme américain, qui s’affirme hautement: c’est l’impérialisme de la paix. (...) Les Etats-Unis veulent donc construire et sauvegarder la paix dans tous les domaines. C’est pourquoi les problèmes particuliers qu’ils s’attachent à résoudre sont traités par eux dans le sens des solutions internationales.”

Bovendien omschreef de ambassadeur, wiens toespraak overigens op massale Belgische persbelangstelling kon rekenen, de Belgisch-Amerikaanse verhoudingen als een liefdesrelatie waarin beide partners veel voor mekaar gedaan hadden.³⁵⁰ Begin 1947 klonk het zo:

“L’amitié belgo-américaine est une très grande chose. Ce l’est, certes, par les souvenirs qui constituent son patrimoine, par la collaboration féconde des deux nations dans la paix et pour la paix, par leurs sacrifices au cours des deux guerres qui

³⁴⁸ AMBZ, 10.984bis, D1193 N2771-382, Silvercruys aan Spaak, 9 maart 1946.

³⁴⁹ AMBZ, 10.984bis, D5012 N2998-427, Silvercruys aan Spaak, 19 maart 1946.

³⁵⁰ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys ‘Relations belgo-américaines’, Brussel, 2 januari 1946.

les ont rapprochées dans un même effort, par les conceptions propres de nos deux peuples poursuivant un même idéal et se consacrant aux mêmes fins dans la liberté et pour la liberté; mais ce l'est aussi par le gage, dont elle est le symbole, d'une estime et d'une affection réciproques, qui ne sont prescrites par aucun traité parce qu'elles répondent à un sentiment spontané qui en assure l'empire en même temps que la destinée. Cette amitié n'est pas seulement le reflet du passé; elle répond aux nécessités de l'heure et, pour les uns comme pour les autres, elle apparait comme la garantie de l'avenir. (...) Mais cette amitié s'impose aussi parce qu'elle est en elle-même la garantie de l'avenir. Elle l'est assurément pour la Belgique, aujourd'hui relevée dans la dignité du travail, dans le respect de l'ordre, dans le souci d'assurer son redressement total. Elle l'est aussi pour les Etats-Unis dont notre pays est en Europe un fidèle et un sûr soutien."³⁵¹

Het is duidelijk dat de baron voor de Belgische toekomst over de grote oceaan keek. De vriendschap tussen de twee landen was dé garantie voor de toekomst. In deze speech voor de *Association belgo-américaine* haalde de diplomaat nogmaals alle elementen aan die aan de basis lagen van de goede band: de gemeenschappelijke oorlogsinspanning, idealen, Amerikaanse hulp en Belgische betrouwbaarheid. Voor een Amerikaans publiek besloot de ambassadeur een gelijkaardige speech als volgt: "Only through unity, the world will march forward in concord, in greatness and in the image of God."³⁵²

6.2. Een nieuwe vijand

De oriëntatie van Silvercruyts op de VS werd na de oorlog onlosmakelijk verbonden met een complementair vijandbeeld van de Sovjets. Aanvankelijk huldigde de VS bij monde van FDR het Yalta-axioma. Volgens dit uitgangspunt volgde de Sovjet-Unie een klassieke grootmachtenpolitiek waarbij enkel nationale belangen werden nagestreefd vanuit voornamelijk defensieve intenties. Alle woorden en daden, bijvoorbeeld de Russische houding inzake satellietstaten en de Poolse grenzen, moesten geïnterpreteerd worden vanuit de Russische angst voor nieuwe agressie. Ook het merendeel van de Belgische diplomaten onderschreef in 1945 nog dit axioma en pleitte voor een samenwerking met de SU. Vooral Le Ghait en Spaak waren voorstander van betere relaties met dit land en streefden een vriendschapsverdrag na.³⁵³ Het lijkt erop dat ook Silvercruyts het Yalta-axioma hanteerde. Begin 1946 schreef hij dat het State Department overtuigd was dat Stalin geen oorlog wilde. Hijzelf onderschreef de interpretatie van de oorlogsprak van Stalin als "récréer une psychose de guerre, -avec les notions de discipline, de travail, de sacrifices et de privations qu'elle comporte- pour renforcer une unité de doctrine, pour reconstituer une conviction de partisans."

³⁵¹ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruyts voor L'association belgo-américaine, Brussel, 7 februari 1947.

³⁵² AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruyts bij ontvangst eredoctoraat van Drexel Institute of Technology, Philadelphia, 17 juni 1946.

³⁵³ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 362.
VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 155-158.

Dit was nodig om harde inspanningen voor de vijfjarenplannen te kunnen eisen van het volk.³⁵⁴ Er viel dus geen oorlog te vrezen.

Wel wees de diplomaat de Sovjets telkens aan -eerst onrechtstreeks, dan rechtstreeks- als de schuldigen voor de oplopende spanningen. Na de mislukking van de eerste ministeriële conferentie in september 1945 te Londen suggereerde hij reeds dat de Sovjets voor moeilijkheden zorgden. Zij ondernamen acties of provoecerden het Westen, waarop de Amerikanen en Britten dan reageerden. Die laatsten trof geen schuld, zij wensten de coöperatie voort te zetten, ook in de VN, terwijl de Sovjets deze organisatie meer en meer boycotten.³⁵⁵ Ook de problemen binnen de Geallieerde Controleraad voor Duitsland schoof Silvercruys in Russische schoenen: “La formule de compromis qui l’a créé était une nécessité. Elle pouvait être appliquée avec une suffisante harmonie. Elle pourrait encore l’être d’ailleurs, et avec des résultats satisfaisants, si les Russes le voulaient. Ils obéiraient à des ordres du Kremlin, s’inspirant de considérations spécifiquement russes, qui font fi des soucis légitimes des autres puissances.”³⁵⁶ De Sovjets wilden enkel onderhandelen “sur les bases qui lui sont agréables.”³⁵⁷

Naar aanleiding van de toenemende spanningen tussen de SU en de VS, onder meer in Centraal- en Oost-Europa, de Dardanellen en Iran ontstond eind 1945 het Riga-axioma. Volgens deze leer was de SU geen berekenbare staat die nationale belangen en veiligheid nastreefde, maar een revolutionaire en irrationele natie die uit was op wereldoverheersing. Deze theorie kristalliseerde zich in de VS uit in het *containment policy* van de Amerikaanse diplomaat Kennan in 1946. Met de SU viel niet langer samen te werken, het land verstond alleen de taal van de macht, en de politieke en economische macht van het Westen moest aangewend worden om de verdere uitbreiding van de Sovjet invloedssfeer tegen te gaan.³⁵⁸ Silvercruys helde in deze periode ook over naar het nieuwe axioma. Hij was immers ook zeer sceptisch over de ambities van de Sovjets die machtsevenwichten in gevaar brachten in Turkije, Iran en Oost-Europa. Hij waarschuwde eveneens voor nieuwe Sovjet-pogingen tot uitbreiding van hun invloedssfeer.³⁵⁹

Het is frappant dat Silvercruys ondertussen geen enkele kritiek had op de globale Amerikaanse aspiraties die zich onder meer uitten in de oprichting van een globaal netwerk van marine- en luchtmachtbasissen. De diplomaat bekeek deze Amerikaanse acties louter als een reactie op het Sovjet-gedrag en weigerde om het provocerend effect hiervan, en van bijvoorbeeld het atoommonopolie, op de Sovjets te erkennen.³⁶⁰ Een ander treffend voorbeeld was zijn analyse van de Russische en Amerikaanse intenties in Iran. De SU was op zoek naar economische rijkdom in de vorm van olie, maar ook naar politieke dominantie. De

³⁵⁴ AMBZ, 10.984bis, D5006 N2114-245, Silvercruys aan Spaak, 14 februari 1946.

³⁵⁵ AMBZ, 10.984bis, D1087 N6565-1158, Silvercruys aan Spaak, 29 september 1945.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 162-163.

AMBZ, 10.984bis, D4975 N2496-331, Silvercruys aan Spaak, 2 maart 1946.

³⁵⁶ AMBZ, 10.984bis, D1059 N1047-217, Silvercruys aan Spaak, 5 februari 1946.

³⁵⁷ AMBZ, 10.984bis, N3803-586, Silvercruys aan Spaak, 15 juni 1945.

³⁵⁸ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 362.

³⁵⁹ AMBZ, 10.984bis, N8877-1609, Silvercruys aan Spaak, 19 december 1945.

³⁶⁰ AMBZ, 10.984bis, N6001-1056, Silvercruys aan Spaak, 19 september 1945.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 175, 194.

Amerikanen daarentegen hadden wel oliebelangen, maar hun hoofdbezorgdheid was toch om het Charter na te leven en de vrede te bewaken in de Veiligheidsraad.³⁶¹ Silvercruys werkte met twee maten en twee gewichten en had zich dus reeds stevig in het Amerikaans kamp geplaatst. Hij velde geen neutraal oordeel meer over de oplopende bipolaire spanningen.

Het echte kantelpunt kwam er voor de Amerikanen in de lente en zomer van 1946. Naar aanloop van een nieuwe interministeriële conferentie te Parijs in april werd Silvercruys ontboden op het State Department. Het rapport dat hij over dit onderhoud schreef, spreekt boekdelen:

*“De récentes conversations au département d’état, j’ai retiré l’impression que la politique américaine vis-à-vis l’Europe subissait de profondes modifications. Il y a un an, la principale préoccupation était de supprimer indistinctement tous les facteurs qui auraient pu – même indirectement- permettre à l’Allemagne de recouvrer son potentiel de guerre. Il n’en est plus ainsi à présent. En fait, le danger allemand est considéré comme n’existant plus. Existerait-il, ne fut-ce qu’à l’état larvé, la politique du Kremlin reste, en tout état de cause, l’élément cardinal qui doit déterminer la politique extérieure des grandes et petites puissances. Il faut reconnaître que l’Europe est aujourd’hui divisée en deux blocs. L’avenir dira, prochainement peut-être, si ces blocs sont irréconciliables. Il s’agit moins, semble-t-il, de chercher à affaiblir l’Allemagne économiquement et de faire obstacle à son relèvement pacifique, que de trouver une solution susceptible de faciliter le règlement des problèmes de l’Europe centrale, grâce à la constitution d’une nouvelle Allemagne ordonnée et saine, dont la prospérité exercerait, par elle-même, une influence favorable à la stabilité européenne. Le souci est d’en faire, s’il en est temps encore, un état tampon pour endiguer ou retarder le débordement russe. Pour éviter que l’Europe ne soit irréductiblement scindée en clans opposée, sinon hostiles, les pays de l’Europe occidentale, m’a-t-on dit, auraient tout intérêt à envisager dès à présent une politique de plus grande coordination sur le plan économique, et une plus étroite collaboration au point de vue politique et militaire.”*³⁶²

Silvercruys rapporteerde dus dat in de Amerikaanse hoofden de Koude Oorlog nu definitief een feit was. Duitsland was niet langer een gevaar, de SU des te meer. West-Europa moest zich nu verenigen en Duitsland rehabiliteren om samen met de VS een blok te vormen tegen het Sovjetrijk. Er is in dit rapport geen duidelijk onderscheid te maken tussen wat het State Department aan Silvercruys vertelde en wat hij zelf aanvulde. Dit wijst erop dat Silvercruys de Amerikaanse zienswijze waarschijnlijk deelde. Het voortzetten van de entente zou onmogelijk zijn, de wereldpolitiek was voortaan bipolair en België kon maar beter de Westerse kant kiezen. De volgende top in Parijs mislukte inderdaad en Silvercruys wees op de “écart béant” tussen de grootmachten, niemand begreep nog de standpunten van de Sovjets.³⁶³

Silvercruys was vooral ongerust over de ontwikkelingen in Oost-Duitsland:

³⁶¹ AMBZ, 10.984bis, N2998-427, Silvercruys aan Spaak, 19 maart 1946.

³⁶² AMBZ, 10.984bis, D1059 N4049-631, Silvercruys aan Spaak, 25 april 1946.

³⁶³ AMBZ, 10.984bis, N4814-773, Silvercruys aan Spaak, 23 mei 1946.

“La zone est progressivement transformée en une unité politique selon les méthodes qui ont si bien réussi dans les états se trouvant à la périphérie de l’union soviétique. En fait, Moscou aurait déjà intégré dans son économie la zone d’occupation qui lui a été réservée en Allemagne, ca ressemble à une annexion.”³⁶⁴

Het is opmerkelijk dat Silvercruys niets vermeldde over de Brits-Amerikaanse plannen die hetzelfde voorhadden met hun bezettingszones. De diplomaat bekeek de Duitse kwestie exclusief door de Angelsaksische bril en weigerde een genuanceerde analyse te maken. Silvercruys waarschuwde Spaak voor het ‘rode gevaar’ en beschreef in beladen termen de onheilssfeer die Europa volgens de diplomaat in zijn greep hield:

“Molotow a parlé à Paris comme Hitler l’eût fait à Berlin. Il le fit avec plus d’atouts dans son jeu que n’en avait le führer après l’accord de Munich. Cet accord avait été compris par la Wilhelmstrasse comme donnant main libre à l’Allemagne dans les Balkans. Aujourd’hui, l’oeuvre du Kremlin s’achève en Europe orientale: les Russes dominant idéologiquement, politiquement et économiquement, non seulement les Balkans mais aussi la Yougoslavie et les pays constituant les voies de communication naturelles entre ces deux régions.”

De echte boodschap van dit rapport bewaarde Silvercruys tot het einde:

“Nos pays démocratiques ne pourront jamais agir avec la désinvolture et la mauvaise foi de l’URSS. C’est un défaut congénital, qui fait la grandeur de notre position morale, mais la faiblesse de notre politique étrangère.”³⁶⁵

De ambassadeur maakte de analogie tussen nazi-Duitsland en Sovjet-Rusland. Alle schuld voor het falen van overleg tussen de grootmachten werd gelegd bij het Kremlin. De Russische beleidsmakers waren ondoorgrondelijk en onvoorspelbaar. Dit was te verklaren door het ideologisch revolutionaire karakter van het regime maar ook door een culturele dimensie. Silvercruys beschreef immers “l’esprit russe” als een “esprit asiatique”.³⁶⁶ Volgens Van Alstein werden deze twee typering frequent aangewend door Sovjetsceptici om de Russen als buitenstaanders in de internationale diplomatie te definiëren.³⁶⁷ Volgens Silvercruys zou het een kapitale fout zijn om de overlegpolitiek met de SU verder te zetten. Het was tijd om het Belgisch buitenlands beleid grondig om te gooien. Hierin volgde hij duidelijk zijn gastland.

In de VS groeide in de tweede helft van 1946 consensus over de noodzaak van een doortastende politiek ten opzichte van het ‘imperialistische Kremlin’:

“On se rend compte graduellement des responsabilités que les Etats-Unis doivent assumer, en Europe en dans le monde, pour éviter le retour à une situation dont pourrait brusquement surgir une conflagration susceptible, en cet âge atomique, de conséquences encore imprévisibles. La conviction commence à se faire jour que l’Oncle Sam doit monter la garde là où la paix est en danger.”³⁶⁸

³⁶⁴ AMBZ, 10.984bis, D1021 N5301-870, Silvercruys aan Spaak, 10 juni 1946.

³⁶⁵ AMBZ, 10.984bis, D1059 N6581-1173, Silvercruys aan Spaak, 29 juli 1946.

³⁶⁶ AMBZ, 10.984bis, D4976 N6451-1134, Silvercruys aan Spaak, 24 juli 1946.

³⁶⁷ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 157.

³⁶⁸ AMBZ, 10.984bis, D4975 N7744-1502, Silvercruys aan Spaak, 10 september 1946.

“En l’absence de tout système effectif de droit international, l’alternative de la neutralisation de la puissance soviétique ne saurait être que la domination russe en Europe.”

Beide Amerikaanse partijen waren het erover eens geworden dat de bemiddelaarsrol ingewisseld moest worden voor een leiderschap van een Anglo-Amerikaanse en anti-Sovjet coalitie, zo rapporteerde Silvercruyts kritiekloos.³⁶⁹ Critici, zoals minister van handel Wallace, die vreesden dat een ferm beleid enkel een kordater Sovjet-beleid zou uitlokken, werden aan de kant geschoven. Theunis schreef aan Silvercruyts dat hij, net zoals de hele wereld buiten de ‘roden’, tevreden was met het ontslag van Wallace.³⁷⁰ Een Amerikaans isolationisme was niet langer te vrezen, daar kon Silvercruyts alleen maar blij om zijn.³⁷¹

Eind 1946 was de Koude Oorlogsconsensus in de VS volledig doorgedrongen, alsook op de Belgische ambassade in Washington, maar hoe zat het in de andere Belgische posten en in Brussel? In 1945 was volgens Van Alstein het ‘samenwerkingsparadigma’ nog algemeen aanvaard binnen de Belgische diplomatieke elite. Die geloofde nog in het partnerschap tussen de Grote Drie en redeneerde volop vanuit het Yalta-axioma. De focus lag voornamelijk op West-Europa, terwijl de diplomatie lippendienst bewees aan samenwerking met de SU en de VS eerder afwezig was.³⁷² Silvercruyts paste slechts deels in dit plaatje. Hij had immers de VS reeds sinds de oorlog een meer centrale plaats toegekend in de naoorlogse orde dan algemeen aanvaard in Brussel. Tevens bewees hij niet eens lippendienst aan samenwerking met de SU.

Wanneer de spanningen toenamen vanaf de zomer van 1945, tekenden zich twee strekkingen af binnen de Belgische diplomatie. Enerzijds waren er diplomaten zoals de ambassadeur in Londen de Cartier de Marchienne en Silvercruyts die de Sovjets ontegensprekelijk de schuld voor het mislukken van topoverleg in de schoenen schoven. Silvercruyts beschuldigde de Sovjets minder expliciet dan zijn oude leermeester, wiens Sovjetsceptische reservoirs volgens Van Alstein al reeds voor de oorlog waren volgelopen. Het was ook deze groep diplomaten die onheilsberichten over een nieuw conflict naar Brussel stuurden.³⁷³ De vraag is maar hoezeer zij echt geloofden in een oorlog met de SU. De kans is reëel dat zij het angstklimaat wilden uitbuiten om het beleid in Brussel te sturen. Zeker in het geval van Silvercruyts zou dit het geval zijn.

Hiertegenover stonden personen zoals de ambassadeur in Moskou Le Ghait en minister Spaak. Zij probeerden een meerzijdige analyse van de conflicten te maken zonder meteen beschuldigende vingers uit te steken. Vooral Le Ghait bleef vasthouden aan het Yalta-axioma en benadrukte dat de Sovjetpolitiek van strategische en machtspolitieke en niet van ideologische aard was.³⁷⁴ De SU was inderdaad een moeilijke partner, maar geen vijand. Spaak van zijn kant zag stilaan in dat de wereld zich inderdaad in de richting van de bipolariteit bewoog, zoals Silvercruyts enkele maanden eerder had aangegeven. De minister

³⁶⁹ AMBZ, 10.984bis, D4975 N8412-1635, Silvercruyts aan Spaak, 3 oktober 1946.

³⁷⁰ AMBZ, 18434-4, Theunis aan Silvercruyts, Brussel, 23 september 1946.

³⁷¹ AMBZ, 10.984bis, D4976 N9512-1872, Silvercruyts aan Spaak, 7 november 1946.

³⁷² VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 155-158.

³⁷³ *Idem*, 158, 169.

³⁷⁴ *Idem*, 210.

trachtte zich hiertegen in 1946 nog te verzetten.³⁷⁵ Diplomaten zoals de vertegenwoordiger in Duitsland generaal Goethals, ambassadeurs de Thieusies te Londen en Guillaume te Parijs positioneerden zich nog niet meteen eenduidig tijdens de eerste naoorlogse jaren.

Rond de jaarwisseling naar 1947 won het Sovjet-kritische kamp duidelijk aan belang binnen de Belgische elite en volgde die groep de tendens tot confrontatie in de internationale politiek. Van Alstein onderscheidde drie groepskenmerken: het beschuldigen van de Sovjets voor de spanningen, de beklemtoning van de ideologische dimensie van de Russische politiek en de complete afwezigheid van een zoektocht naar motieven en beweegredenen van de Sovjets.³⁷⁶ De belangrijkste exponenten van deze strekking waren de Marchienne, Silvercruys, zijn raadsman Goffin en de Gruben. Deze figuren hadden reeds voor de echte breuk tussen Oost en West het antisovjetisme aangenomen. Het is opvallend dat dit een homogene groep was die allen gediend hadden in de VS en met wie Silvercruys veel in contact kwam. Hetzelfde gold voor van Zeeland en Van Cauwelaert die ook reeds voor 1947 naar de VS keken, respectievelijk om economische en veiligheidsredenen. Silvercruys had daarentegen geen contact met de diplomaten die een andere visie hadden. De twijfelaars neigden nu ook meer naar het Sovjet-kritische kamp. Le Ghait bleef na 1947 de enige verdediger van een meer verzoenende politiek. Spaak had rond 1947 het samenwerkingsparadigma verlaten en de bipolariteit geaccepteerd maar niet het vijandbeeld. De vreedzame bipolariteit werd de nieuwe en officiële beleidslijn.³⁷⁷

De finale breuk tussen Oost en West kwam er in de zomer van 1947 met de Trumandoctrine en het Marshallplan. De *hardliners* zoals Silvercruys zouden nu nog explicieter het Sovjet-vijandbeeld verspreiden, omdat ze zelf intellectueel overtuigd waren van dit paradigma en omdat dergelijke opinies nu algemeen aanvaardbaar waren. Van Alstein wijst erop dat Spaak zich vooral aanpaste aan de evoluties zonder zich effectief te vereenzelvigen met de uitgangspunten van het anti-Sovjetvertoog.³⁷⁸

In die zin had Silvercruys met zijn rapporten een grote invloed uitgeoefend op de minister. De diplomaat vertaalde immers steeds het Amerikaanse vertoog naar Brussel. Dat vertoog was aanvankelijk geruststellend conform het Yalta-axioma. De SU was geen agressieve entiteit. Eens de spanningen in 1946 opliepen en de Amerikanen de Sovjets afschilderden als irrationele imperialisten nam Silvercruys dit beeld meteen over. Zijn rapporten vertaalden zonder enige kritiek of reflectie de Amerikaanse standpunten waarmee hij zichzelf overigens vereenzelvigde. De ambassadeur deed op die manier zijn en de Amerikaanse denkpiste ingang vinden in Brussel. Silvercruys had de Koude Oorlogconsensus als één van de eerste Belgen geïnternaliseerd en aangehangen. Hoe ver die invloed van de ambassadeur op de Belgische visie reikte, blijft natuurlijk moeilijk in te schatten. Uiteraard was zijn vertoog niet allesbepalend in Brussel. Wat zou er bijvoorbeeld gebeurd zijn als Spaak in DC een diplomaat als Le Ghait had geïnstalleerd? In volgend hoofdstuk zal duidelijk worden dat Silvercruys het antisovjetisme en het heersende angstklimaat aanwendde als

³⁷⁵ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 213.

³⁷⁶ *Idem*, 233.

³⁷⁷ *Idem*, 275.

³⁷⁸ *Idem*, 276.

hefboom om België in het Westers kamp te verankeren. Dat was immers een oude ambitie van de diplomaat.

7. Besluit

De ambassade in Washington was eind 1944 verre van de belangrijkste post in Spaaks visie. België streefde enkel een goede band na met de grootmacht omwille van zijn gewicht op het internationale forum en zijn economische potentieel. De minister was op zoek naar een ambassadeur die de stoeve bilaterale relaties van tijdens de oorlog uit het slop kon halen. Silvercruys was niet de eerste keus van Spaak, maar bleek wel de geknipte man gezien zijn kennis van en vertrouwdheid met de Angelsaksische wereld en zijn verdiensten in Canada. Eveneens genoot zijn kandidatuur steun van gewichtige figuren zoals Gutt en Van Cauwelaert.

Tijdens de eerste twee à drie jaren ondernam de ambassadeur voornamelijk acties achter de schermen. Hij faciliteerde de financieel-economische afhandelingen van de oorlog. De dans werd in deze geleid door minister van Financiën Gutt en de top van de Nationale Bank, maar de diplomaat was wel aanwezig om de onderhandelingen te vergemakkelijken, de juiste contacten te leggen, en de protocollaire handtekeningen te plaatsen. Het was opvallend dat hij steeds pleitte voor een toegeeflijkheid ten opzichte van de Amerikanen. Goede en vlotte relaties en wederzijdse *goodwill* die daaruit zou voortvloeien waren voor hem meer waard dan een perfect eerlijke financiële deal. Om het wereldwijd economisch herstel te bespoedigen en de vrede te bewaren was Silvercruys vurig voorstander van vrijhandel. Deze drie elementen waren nog steeds onlosmakelijk verbonden en de diplomaat sloot zich dan ook ideologisch aan bij de klassiek-liberale economische leer.

Inzake Duitsland trad de diplomaat iets meer op de voorgrond. Zijn ambassade ging functioneren als een cruciale informatiedienst voor zowel de Belgische als Amerikaanse overheid. Hij informeerde zich immers uitgebreid bij het State Department over wat er allemaal boven het hoofd van België beslist werd inzake Duitsland. In omgekeerde richting vertaalde hij de Belgische wensen en gevoeligheden naar de Amerikanen. Omdat de Belgen geen zitje aan de onderhandelingstafel konden versieren, ondanks vele demarches van Silvercruys, was de Belgische invloed op dit proces gering. In 1945 vreesde ook Silvercruys nog een wederopstanding van Duitsland. Eens de VS echter begon te pleiten voor een rehabilitatie om economische en internationaalpolitieke redenen, volgde de diplomaat snel de visie van zijn gastland. Dit zou een weerkerend patroon worden. Hij zag immers in dat verzet tegen de Amerikaanse wensen weinig zou opleveren. De Belgische elite volgde snel de Amerikanen en Silvercruys gezien België vooral economisch belang had om Duitsland een nieuwe kans te geven.

Indien hij publiekelijk optrad, was dit om handel te promoten maar vooral om de publieke opinie bij te sturen. De capitulatie van Leopold in 1940 had het land immers grote imagoschade berokkend. Silvercruys poogde dit beeld bij te stellen maar focuste voornamelijk

op het uitdragen van een nieuw positief beeld, bijvoorbeeld van België als een trouwe bondgenoot en een Belgisch volk dat sterke gelijkenissen vertoonde met het Amerikaans volk. Op die manier probeerde hij sympathie op te wekken. Silvercruys slaagde erin het beeld van België en in mindere mate zijn vorstenhuis te rehabiliteren en promoveerde vurig de Belgisch-Amerikaanse relatie. Deze was gebaseerd op een gemeenschappelijk verleden waarin de gedeelde oorlogsinspanning centraal stond, maar vooral ook op een gedeelde toekomst. Silvercruys profileerde zichzelf als de incarnatie van die vermeende hechte band. Deze ideologische band moest conform Silvercruys' wereldvisie ultiem resulteren in een politieke en economische overzeese band.

Schade aan de relaties moest dus vermeden worden. Silvercruys wilde dan ook op de Conferentie van San Francisco het conflict met de VS over het vetorecht vermijden. Toen de Belgische delegatie zijn advies in de wind sloeg, onthield hij zichzelf dan maar van enige commentaar op het veto. Op die manier behield hij zijn diplomatieke geloofwaardigheid in zijn gastland. Het veto was volgens de ambassadeur ook noodzakelijk om het welslagen van het collectieve veiligheidssysteem van de VN te garanderen. Ook toen de Veiligheidsraad steeds geblokkeerd geraakte in de context van de oplopende Oost-West spanningen, bleef hij de VN publiekelijk verdedigen. De enige reden hiervoor was dat de VS de organisatie nog niet had opgegeven. Zelf was Silvercruys voorstander van een regionale veiligheidsorganisatie waarin de VS garant zou staan voor de vrede en veiligheid van België. Daarvoor was het echter nog te vroeg.

Ideologisch was Silvercruys een ware vaandeldrager binnen de Belgische diplomatieke elite. In de vorige hoofdstukken bleek reeds dat de diplomaat altijd al sterk georiënteerd was op de VS. Ook na de oorlog pleitte hij dus intern en publiek voor een groter en beter *partnership* met dat land. Vernieuwend was echter dat de samenwerking er nu moest komen omwille van een nieuw gevaar. In DC schatte de politieke elite in de loop van 1945 en 1946 de Sovjet-Unie, en niet Duitsland, in als dé toekomstige bedreiging. De ambassadeur onderschreef zeer snel de Duitse rehabilitatie en het nieuwe anti-Sovjet denken dat zich in de VS had uitgekristalliseerd. Opvallend was dat hij zich daarbij geen vragen stelde: hij nam het bijzonder eenzijdige vertoog kritiekloos over en vertaalde dit naar Brussel. Enkel de SU trof schuld aan de oplopende spanningen.

Silvercruys pleitte echter nog niet expliciet voor de alliantie zoals die enkele jaren later tot stand zou komen omdat hij correct inschatte dat de Amerikanen daar nog geen voorstander voor waren, maar hij had zich alleszins wel al duidelijk in het Amerikaans kamp gepositioneerd. De VS en haar militaire kracht zouden garant moeten staan voor de veiligheid van België, al zou dit tijdelijk nog in het kader van de VN gebeuren. Het is onwaarschijnlijk dat Silvercruys écht angst had voor een Russische inval. Deze vrees bestond wel zeker in Europa, maar de diplomaat beschikte over voldoende genuanceerde Amerikaanse informatie om beter te weten. Toch stuurde hij onheilspellende rapporten naar Brussel die de SU demoniseerden. Dit anti-Sovjetdiscours bleef wel nog binnenskamers, publiekelijk bleef hij de hoop op vreedzaam overleg binnen de geest en het charter van de VN bepleiten.

Zag hij in de Koude Oorlog en het bijhorend angstklimaat een hefboom om het idee van een Atlantisch verbond tussen de VS en West-Europa door te drukken in Brussel? Indien beide blokken zich verder van mekaar verwijderden, was het immers onmogelijk om neutraal te blijven. Feit blijft dat de baron zeer vroeg het Amerikaanse Koude Oorlogdenken overnam. Hij verstuurde deze Sovjet-kritische rapporten vanuit eigen overtuiging, niet onder Amerikaanse druk. Samen met nog enkele andere Belgische diplomaten liep Silvercruys voor op buitenlandminister Spaak die pas na de effectieve Oost-Westbreuk medio 1947 met veel reserves van gedachten zou beginnen te veranderen. De acties en ideeën van de diplomaat smolten dus samen: hij poogde het beleid en de visie van Brussel te beïnvloeden door het verzenden van zijn geladen rapporten. De rol van Silvercruys als informant, en dus ook opiniemaker, was in deze internationaal-politiek woelige periode van gewichtig belang voor de koersbepaling van het ministerie.

Twee elementen van de Koude Oorlogconsensus, namelijk Atlantisme en antisovjetisme, had Silvercruys in 1946 reeds omarmd. Van het derde element Europeanisme was nog maar weinig sprake. Wel zag hij in 1945 al in dat West-Europa als een blok zou moeten optreden, zichzelf zou moeten helpen en de sociaal-economische en politieke richting van de VS zou moeten volgen indien het op Amerikaanse steun zou willen rekenen. De ambassadeur was dus steeds op de hoogte en zelf gevoelig voor de wensen en opinies van zijn gastland die hij vertaalde naar Brussel.

Tijdens de eerste jaren in Amerika sprongen volgende diplomatiek-culturele elementen in het oog. Silvercruys maakte nog steeds gebruik van zijn Belgische connecties om zich te informeren over tendensen op het ministerie. Hij werkte samen met Theunis aan de rehabilitatie van het Amerikaans beeld van België. Ten slotte bouwde hij een zeer goede band uit met zijn landgenoot die nu ook permanent in DC woonde, IMF-directeur Camille Gutt.

Ook met beleidsfiguren uit zijn gastland had Silvercruys goede contacten. Tijdens zijn eerste jaren in Washington had de diplomaat wel minder rechtstreekse toegang tot de top dan in Canada. DC had dan ook een belangrijker profiel op wereldschaal en de deuren van 1600 Pennsylvania Avenue stonden slechts uitzonderlijk open voor de diplomaat. Dat was op Laurier Avenue in Ottawa ooit anders geweest. De ambassadeur had wel meteen toegang tot de lagere echelons zoals het State Department. De invloed van België in DC en de wereld was dan ook over het algemeen gering. Silvercruys wist ondertussen wel belangrijke figuren te verleiden om in zijn residentie te komen dineren. Daar bouwde hij aan vriendschappen met de Amerikaanse *officials*.

Ten slotte is het ook opmerkelijk dat Silvercruys aanvankelijk minder publiek aanwezig was in de States. De radiotoespraken en publieke speeches waren op twee handen te tellen, hij trok nog niet rond door het land en organiseerde geen grootse evenementen. Ook dit contrasteerde met zijn verblijf in Canada. De ambassadeur nam in de beginjaren dan ook vooral tijd om zich te vestigen en in te werken, later zou hij opnieuw meer naar buiten treden en uitgroeien tot een publiek figuur en groots en geroemd ambassadeur. Het feit dat de economische en politieke belangen van Amerika, België en bij uitbreiding West-Europa vanaf 1947 sterk verstrengeld geraakten, speelde hier natuurlijk een rol in.

HOOFDSTUK IV

SILVERCRUYS EN DE ATLANTISCHE WENDING

1947-1949

1. De Trumandoctrine als mentale breuklijn

Uit vorig hoofdstuk bleek dat de Trumanadministratie en acolieten zoals Silvercruys reeds voor 1947 het gevoel hadden dat een bipolaire opdeling van de wereld onafwendbaar was en dat het Westers kamp zich maar best verenigde en versterkte. De eerste echte breuk volgde echter pas in het voorjaar van 1947. Eind 1946 had de Britse regering aan het State Department laten verstaan dat het niet langer de Griekse rechtse regering kon ondersteunen in hun verzet tegen de communisten omwille van financiële redenen. Het ooit zo trotse *Empire* zou noodgedwongen zijn globale imperiale rol terugschroeven. Het Witte Huis zag de noodzaak om die rol over te nemen, want conform de dominotheorie zouden na Griekenland, het Middellands Zeegebied, het Midden-Oosten, Italië en Frankrijk vallen. De Amerikaanse publieke opinie en het republikeins Congres waren traditioneel echter niet bereid zulk een globale rol op te nemen. Op 27 februari werd de republikeinse senator Vandenberg met enkele collega's ontboden in het *oval office*. Viceminister van Buitenlandse Zaken Acheson nam het woord en stelde dat er slechts twee grootmachten overbleven: "Not since Rome and Carthage had there been such a polarization of power on this earth." De VS moest vrije landen beschermen die bedreigd werden door de communisten om zo zijn eigen vrijheid te garanderen.³⁷⁹

Een dag later sprak Silvercruys met Acheson, ondertussen een frequent contact van de diplomaat. In zijn verslag over dit onderhoud benadrukte de ambassadeur de miserabele situatie waarin het VK zich bevond. Het Britse Rijk stond op instorten en er was nood aan een alternatieve stabiliserende factor.

"Partout, l'idéologie et l'influence Soviétique, que M. Acheson a qualifiées d'agressives et envahissantes, gagnent du terrain. (...) Au fur et à mesure que l'Angleterre devra se replier sur elle-même, l'Amérique sera obligée, pour d'impérieux motifs de sécurité, de réviser sa position et de déterminer ses responsabilités nouvelles."

Voorts stelde hij dat "si l'on nourrit encore certains espoirs ici, du moins a-t-on renoncé à entretenir des illusions." De Amerikaanse politiek stond nu echt op een keerpunt. Ten slotte vertelde Silvercruys dat hij een boodschap voor buitenlandminister Marshall had meegegeven

³⁷⁹ KISSINGER, *Diplomacy*, 451-452.

aan Acheson: zijn missie was volgens de ambassadeur cruciaal voor de rust en welvaart van de wereld.³⁸⁰

De baron had jaren voordien reeds zijn hoop uitgesproken voor een grotere rol van zijn gastland in de wereld. Hij wees daarbij telkens op de verantwoordelijkheid die dat land moest opnemen. Nu was het land hier zelf stilaan klaar voor en Silvercrucy's juichte deze evolutie blijkbaar toe. Hij zag de nieuwe rol van de VS dan ook bijzonder groot en allesomvattend: "Les Etats-Unis seront appelés à reprendre la succession de l'Empire Britannique en temps que facteur d'équilibre et de sécurité dans le monde."³⁸¹ Dit is wat de diplomaat altijd beoogd had: een nauwe Atlantische band waarbij de VS de veiligheid van West-Europa en de hele wereld zou garanderen. Het VK was voor Silvercrucy's compleet uitgeteld, Spaak moest en mocht niet langer naar de Britten kijken voor veiligheids garanties.

Op 12 maart 1947 sprak Truman het Congres toe om steun te zoeken voor het Amerikaanse hulpprogramma voor Griekenland en Turkije. Dit moest de communistische dreiging in die landen counteren. De president rechtvaardigde zijn doctrine en de nieuwe rol die de VS zich daardoor aanmat door de huidige tweestrijd voor te stellen als een globale krachtmeting tussen democratie en dictatuur. De VS handelde ter verdediging van het eerste en dus volgens het VN Handvest. Voortaan zou Amerika 'hulp verlenen aan vrije volken die zich verzetten tegen pogingen om hen te onderwerpen door gewapende minderheden of door druk van buitenaf'. Kissinger stelt de Trumandoctrine voor als een *point of no return*, een cruciale mijlpaal in de Koude Oorlog gezien "the kind of Realpolitik Stalin understood best would be forever at an end, and bargaining over reciprocal concessions would be out of the question. Henceforth, the conflict could only be settled by a change in Soviet purposes, by the collapse of the Soviet system, or both."³⁸²

De afkondiging van de Trumandoctrine werd door Silvercrucy's als een vrijgeleide geïnterpreteerd om nu volop van leer te trekken tegen de Sovjets en de VS op te dringen aan Brussel als *dux mundi*. De diplomaat ging akkoord met de principes waarop de doctrine gestoeld was. Er moest een reactie komen tegen "l'influence envahissante de l'URSS en d'autres pays". Truman nam dus simpelweg zijn verantwoordelijkheid op en zijn doctrine was gebaseerd op "des principes sains". Silvercrucy's uitte geen enkele bedenking bij de reden van de afkondiging, namelijk de Russische dreiging. Dit wijst er volgens Van Alstein op dat hij wel degelijk het Sovjetgedrag als bedreigend aanvoelde.³⁸³ Het is echter niet ondenkbaar dat Silvercrucy's die Russische dreiging, net zoals de Amerikanen dit wat deden, overdreef en zo gebruikte om een andere agenda door te drukken, namelijk een Westers verbond creëren.

Silvercrucy's ging verder: "Il [Truman] exprime avec une netteté qui ne peut tromper personne, aux préoccupations des Etats-Unis de s'opposer à toute immixtion d'une puissance étrangère dans la politique intérieure d'un autre Etat."³⁸⁴ In de verdediging van Trumans

³⁸⁰ AMBZ, 10.984bis, D4975 N1640-379, Silvercrucy's aan Spaak, 28 februari 1947.

³⁸¹ AMBZ, 10.984bis, D5002 N1705-396, Silvercrucy's aan Spaak, 5 maart 1947.

³⁸² KISSINGER, *Diplomacy*, 453.

³⁸³ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 254.

³⁸⁴ AMBZ, 10.984bis, N1974-480, Silvercrucy's aan Spaak, 15 maart 1947.

AMBZ, 10.984bis, N2675-684, Silvercrucy's aan Spaak, 9 april 1947.

beleid zat duidelijk een contradictie. De VS zou zich immers zelf gaan inlaten met binnenlandse zaken van andere landen. Silvercruys legitimeerde echter het beleid door te stellen dat de VS weerloze democratieën te hulp kwam: “La politique dont le président Truman a recommandé l’adoption au Congrès n’est pas impérialiste et ne saurait être comprise comme une déclaration de guerre au communisme: ce n’est que l’affirmation de l’intention qu’ont les Etats-Unis de ne pas laisser de petits pays démocratiques être subjugués contre leur gré par le communisme.”³⁸⁵ De politiek van het Kremlin was daarentegen wel zuiver imperialistisch, de ambassadeur verwees naar Sovjet-inmenging in Griekenland, Mantsjoerije, Korea en Iran.

Opnieuw accentueerde de ambassadeur het ideologische en dus volgens hem onberekenbare element in die Russische expansiepolitiek. De VS echter handelde uit praktische -lees rationele- in plaats van ideologische overwegingen: het land wilde de vrije wereld beschermen en het handelde daarbij naar de geest van het Charter. Silvercruys vond dat de VS de VN niet ondergroef gezien het de SU was die de organisatie lam legde door middel van zijn veto.³⁸⁶ De diplomaat zag dus geen internationaalrechtelijk probleem in het Amerikaanse optreden: “Consciente de l’interdépendance étroite des nations, l’Amérique a adopté la Charte dans l’espoir d’assurer la paix du monde. Si les circonstances propres à chaque pays les obligent à des sacrifices destinés à réaliser cet idéal commun, les Etats-Unis ont été à la hauteur des responsabilités qu’aucun grand pays n’a le droit de décliner dans cette tâche gigantesque.”³⁸⁷ Bovendien zou de doctrine geen oorlog uitlokken gezien geen troepen maar financiële steun zou geleverd worden. Dit vergrootte alleen nog maar Silvercruys’ enthousiasme.

In de huidige situatie zag Silvercruys dus geen andere optie meer dan een Amerikaans leiderschap in de wereld. Van de vier politiemannen van Roosevelt bleef er nog maar één over die met de juiste intentie handelde of daar toe in staat was:

*“Il n’est pas de problème international de quelque intérêt auquel un grand pays comme les Etats-Unis puisse rester indifférent. Nécessairement amenés à intervenir dans chaque situation qui serait de nature à influencer les relations internationales, les Etats-Unis le font avec le sentiment qu’ils sont responsables d’un ordre mondial conforme à leur idéal de liberté.”*³⁸⁸

Het is opmerkelijk dat de diplomaat niet alleen slechts naar één land keek, maar daarbovenop ook een vrijgeleide gaf voor inmenging in zowat alle kwesties.

Silvercruys wendde de toenmalige gebeurtenissen in Hongarije, waarbij de democratische oppositie stap voor stap werd uitgeschakeld door communistisch leider Rakosi, aan om zijn punt kracht bij te zetten: “Si d’aucuns pouvaient encore entretenir ici des illusions sur les fins que poursuit la politique du Kremlin décrite officiellement par le sous-secrétaire d’état comme étant ‘expanding and aggressive’, le coup d’état dont Budapest est aujourd’hui le théâtre suffirait en lui-même à dessiller les yeux.” Opnieuw vergeleek de diplomaat de

³⁸⁵ AMBZ, 10.984bis, D4975 N2037-495, Silvercruys aan Spaak, 15 maart 1947.

³⁸⁶ AMBZ, 10.984bis, D5002 N2251-552, Silvercruys aan Spaak, 27 maart 1947.

³⁸⁷ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4581-1211, Silvercruys aan Spaak, 7 juli 1947.

³⁸⁸ AMBZ, 10.984bis, D8523 N3588-935, Silvercruys aan Spaak, 15 mei 1947.

“pénétration Soviétique” en “le travail d’érosion du Kremlin à la faveur de l’instabilité” met de daden van Hitler: “les méthodes soviétiques rappellent sous une forme plus astucieuse et peut-être plus efficace celles qui contribuèrent il y a quelque dix ans à l’absorption par l’Allemagne de l’Autriche d’abord, de la Sudétie et de la Tchécoslovaquie ensuite.”³⁸⁹

Silvercruyts verstuurde dus zeer onheilsPELLende rapporten naar Brussel. De vraag blijft natuurlijk wat de diplomaat hiermee trachtte te bereiken. Hij was alleszins voorstander van de nieuwe politiek die een halt zou moeten toeroepen aan Russische expansie. Opnieuw was Silvercruyts bewust bijzonder eenzijdig en kritiekloos in zijn verslagen. Het is duidelijk dat hij onmiddellijk de mentale breuk tussen Oost en West omarmde. Andere diplomaten zoals Guillaume en de Thieusies reageerden veel gematigder op de Amerikaanse wending. Volgens Coolsaet had de afkondiging van de Trumandoctrine geen effect op het Belgische beleid en bleef voor buitenlandminister Spaak de VS te veraf gelegen om het leiderschap van het Westen op zich te nemen.³⁹⁰ Misschien wilde Silvercruyts met zijn rapporten net op dat punt zijn ministerie bijsturen. Alleszins wendde hij de nieuwe politiek van de States aan om zijn eigen ideologische visie nog meer te expliciteren, in eigen besloten kring weliswaar. Ondertussen stapten in maart 1947 de Belgische communisten uit de regering en werden iets later de plannen voor het vriendschapsverdrag met de Russen opgeborgen, ook in Brussel werd de mentale kloof groter. De Trumandoctrine had het proces van vijandige bipolarisering in een hogere versnelling gebracht.³⁹¹

2. Silvercruyts’ hand in het Marshallplan

2.1. De nood aan een economisch hulpprogramma

Na de oorlog had de Belgische economie zich opvallend snel hersteld. De industriële en transportinfrastructuur had weinig te lijden gehad onder het geweld. De Belgische zeehavens werden nog lang door de geallieerden gebruikt als bruggenhoofd met het oude continent. De levering van goederen en diensten aan de geallieerde legers leverden bovendien voldoende deviezen op, net zoals de verkoop van Congolese grondstoffen. In België was er dus niet meteen sprake van een dollartekort. De Belgen konden vlot grondstoffen en machines uit de VS importeren zonder te raken aan de goudreserves. De monetaire Gutt-operatie van eind 1944 had de inflatie kunnen temperen. Zodra in 1946 de productiecapaciteit hersteld was, kon het land ook opnieuw buitenlandse afzetmarkten bedienen. De export bloeide en dit leverde de Belgische frank zelfs de bijnaam ‘dollar van het Westen’ op. Het Belgisch mirakel kon dus op veel belangstelling rekenen in het buitenland, des te meer omdat de andere Europese naties het veel slechter deden. Door massaal uit België te importeren ontwikkelden deze landen een tekort op hun betalingsbalans, terwijl België stilaan zulk een tekort

³⁸⁹ AMBZ, 10.984bis, D4975 N3969-1037, Silvercruyts aan Spaak, 1 juni 1947.

³⁹⁰ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 255.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 361.

³⁹¹ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 276.

opbouwde ten opzichte van de VS. De sociale vrede werd in België afgekocht met hoge salarissen, lage prijzen en de eerste stappen richting een systeem van sociale zekerheid. Dit alles ging echter meteen ten koste van investeringen in de verouderde infrastructuur. Vanaf 1947 werd het rantsoeneringssysteem en het economisch dirigisme verlaten ten voordele van het economisch liberalisme.³⁹² Hierboven werd reeds aangetoond dat Silvercruys tijdens privé- en publieke optredens het Belgisch mirakel aanwendde als propaganda en daarbij de Belgische zelfredzaamheid en liberale economie, beiden Amerikaanse idealen, in de kijker zette.

De rest van West-Europa bleef echter achterop hinkelen. In de hongerwinter van 1946 viel de import uit België stil, de Europese handelspartners hamsterden waardevolle dollars. Bovendien waren de Europese munten onderling niet convertibel. De Belgische leningen aan de buurlanden die hen in staat moesten stellen hun aankopen in België voort te zetten, vergrootten alleen maar de tekorten op hun handelsbalansen. Daarnaast volstonden de Amerikaanse leningen via de Wereldbank niet om de economie van Europa terug op gang te trekken. Overal groeide de sociale onrust, en daarmee de binnenlandse communistische dreiging. De Amerikanen zagen nu stilaan in dat hun naoorlogs plan voor een economische open-wereldorde dreigde in duigen te vallen. Om een nieuw nationalisme, protectionisme, economische crisis en een groeiende macht van communisme in West-Europa te vermijden, moest er door de VS ingegrepen worden.³⁹³

In het voorjaar van 1947 begon het State Department een duurzaam herstelprogramma voor West-Europa voor te bereiden. De wederopbouw van het economisch potentieel van Europa, inclusief West-Duitsland, en Europese economische integratie volgens liberale principes stonden hierin centraal. In het vorig hoofdstuk werd reeds aangehaald dat Silvercruys in 1945 al voorstander was van een dergelijk economisch hulpprogramma. Toen hij lucht kreeg van Marshalls plannen in mei 1947, liet hij minstens even positieve geluiden horen, des te meer omdat nu de communistische dreiging zulk een hulpplan nog meer noodzaakte. Hij maakte in zijn rapporten twee zaken duidelijk aan Brussel. Het zou gaan om assistentie zonder wederdienst in plaats van leningen en de politieke en economische vereniging van West-Duitsland zouden als uitgangspunt voor een economisch eengemaakt Europa gebruikt worden.³⁹⁴

“C’est à cette unification, à l’amélioration des conditions économiques de l’Ouest européen, sans lequel le rapprochement politique est impossible, que songent naturellement ceux que préoccupe le souci d’opposer un programme positif et dynamique à l’emprise grandissante des Soviets. Chef d’état-major de l’armée américaine, le général Marshall a minutieusement préparé son programme d’invasion militaire. Cette préparation, qui sembla lente parce qu’elle était méthodique, prit plusieurs mois. Tout fait prévoir qu’il aura recours, en sa qualité de secrétaire d’état,

³⁹² G. KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall ou les paradoxes des relations belgo-américaines’, *Revue belge de philologie et d’histoire*, 71 (1993), 293-295.

BUYST, ‘Van industriële grootmacht’, 167-168.

³⁹³ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 354, 363-364.

³⁹⁴ AMBZ, 10.984bis, D4976 N3466-900, Silvercruys aan Spaak, 9 mei 1947.

à des méthodes identiques pour jeter les bases d'une action progressive tendant à une nouvelle libération."³⁹⁵

Silvercruyts contrasteerde dus het 'positief en dynamisch' economisch programma met de 'negatieve ondernemingen' van de Sovjets. Oud-generaal Marshall, in wie de diplomaat groot vertrouwen had, zou Europa opnieuw bevrijden, ditmaal van het communisme. Naast financiële steun, die trouwens enkel voor democratische landen weggelegd zou zijn, zou de VS ook meer gaan importeren uit Europa om het dollardeficit en onrechtstreeks het communisme terug te dringen:

"Si l'on veut éviter qu'une véritable crise sociale et politique –qui ouvrirait le champ au communisme– ne se développe en Europe, il faut que les Etats-Unis agissent d'urgence pour procurer aux pays appauvris du Vieux Continent les dollars qui leur sont nécessaires pour ces importations."³⁹⁶

Op 5 juni 1947 deed Marshall aan *Harvard University* zijn plan voor de economische wederopbouw van Europa officieel uit de doeken. Dit programma zou een stabiel West-Europa moeten garanderen, wat in het economisch, politiek en militair-strategisch belang was van de VS. Silvercruyts rapporteerde daags erna uitgebreid maar zonder veel interpretatie over deze belangrijke gebeurtenis. Hij benadrukte wel dat "il convient que les puissances européennes prennent d'abord l'initiative de se concerter sur l'établissement en commun d'un plan de redressement et d'intégration économique de l'Europe", een uitdrukkelijke voorwaarde van de Amerikanen.³⁹⁷ De ambassade reageerde aanvankelijk zeer afwachtend. Silvercruyts schreef aan zijn minister: "Mon rapport précité n'a pas demandé une déclaration du Gouvernement belge. J'estime préférable, en effet, éviter geste quelque peu spectaculaire parce que susceptible éveiller espoir avant que problème n'ait été suffisamment approfondi. (...) Ce que j'ai préconisé dès le 6 juin, c'est échange de vues personnel entre Clayton et vous-même."³⁹⁸ Het was dus best dat Spaak even zou overleggen met Clayton, buitenlandfunctionaris voor Europa, wanneer die in Europa was om de ware toedracht en de potentiële Belgische betrokkenheid te bespreken.

Ook Brussel reageerde voorzichtig, vooral omdat België niet meteen nood leek te hebben aan de steun gezien de sterke economische positie. De Amerikanen deelden deze mening. In een preliminaire Amerikaanse studie werd België omschreven als "a political and economic regime which is in closer accord with our principles and interests than that of any other Continental country." België zou enkel wat supplementaire kredieten, een vergrote export naar de VS en een herstelde transithandel met Duitsland nodig hebben om economisch versterkt te worden.³⁹⁹ Vooreerst wilde Spaak dus te weten komen hoe de Amerikanen hun hulp zouden verdelen over de Europese landen en wat België er potentieel kon uithalen. De minister was echter meer bezorgd over de definitie van 'Europa' in het plan. Indien Europa stopte aan het IJzeren Gordijn zou het plan de opdeling van het continent teweeg brengen en

³⁹⁵ AMBZ, 10.984bis, D4975 N3303-853, Silvercruyts aan Spaak, 1 mei 1947.

³⁹⁶ AMBZ, 10.984bis, N3493-909, Silvercruyts aan Spaak, 12 mei 1947.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 267.

³⁹⁷ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4042-1060, Silvercruyts aan Spaak, 6 juni 1947.

³⁹⁸ BDS, IV, Telegram Silvercruyts aan Spaak, 12 juni 1947, 96.

³⁹⁹ KURGAN-VAN HENTENRYK, 'La Belgique et le plan Marshall', 295.

dit wilde Spaak kost wat kost vermijden.⁴⁰⁰ Kurgan-Van Hentenryk stelt dat Silvercruys deze mening deelde, maar de anti-Sovjetretoriek die hierboven uitgebreid aan bod kwam, doet gegronde twijfels rijzen bij deze stelling. Het is wel duidelijk dat de diplomaat, net zoals de meeste Belgen, twijfelde aan de toegevoegde waarde van het plan en hulp voor België.

Silvercruys had in zijn rapporten ook aangegeven dat de Amerikanen telkens de Benelux aanhaalden als voorbeeld van de economische integratie die de Amerikanen voor het hele continent voor ogen hadden: “L’union économique des Low Countries est considérée ici, comme le premier pas vers une intégration économique de l’Europe, et qui, à ce titre, est suivi avec un intérêt que le public belge ignore peut-être”.⁴⁰¹ Deze unie was in de praktijk echter nog onbestaande. Desalniettemin hadden ook de Nederlanders dit opgemerkt en zij wensten samen met België en Luxemburg een positieve reactie op het Marshallplan te geven om op die manier het prestige van de Benelux te verzilveren. Nederland had immers wel hoge nood aan Amerikaanse economische hulp. Op 15 juni, vooraleer samen te zitten met Clayton, gaf Spaak Silvercruys de toestemming om samen met de twee andere Benelux-ambassades een positief antwoord op te stellen.⁴⁰² Op 18 juni verwelkomden de drie landen de Amerikaanse hulp bij het herstel van een wereldwijde gezonde economie en benadrukten ze de pioniersrol van de Benelux: “Il est évident qu’ils sont prêts, en outre, à prendre en considération toutes nouvelles suggestions qui pourraient contribuer à l’assainissement de la situation en Europe, et à collaborer à leur réalisation.”⁴⁰³ Opvallend was het ontbreken van de Belgische wens om ook effectief hulp te ontvangen.⁴⁰⁴

Bij het overhandigen van de Benelux-nota vertelde het State Department Silvercruys dat Clayton Spaak zou ontmoeten in Brussel om de details van het plan te bespreken. Tijdens datzelfde onderhoud had de ambassadeur de indruk opgedaan dat het plan, officieel voor heel Europa, exclusief voorbehouden leek voor westelijk deel: “Le département d’état est nettement d’avis que toute participation russe risquerait de faire reporter *sine die* l’élaboration du programme envisagé”.⁴⁰⁵ Daags erna bevestigde hij zijn vermoeden: “On n’est pas loin de souhaiter, en vue de la mise sur pied rapide d’un programme d’ensemble, absence de ceux dont la plus entière bonne volonté n’est pas assurée.”⁴⁰⁶ Dit was echter wat Spaak wilde vermijden. Toch stellen Coolsaet en Wiebes en Zeeman dat Spaaks houding na deze berichten van Silvercruys omsloeg. Als samenwerking met de Russen onmogelijk bleek, moest Europa zich maar zonder hen organiseren. De splitsing tussen Oost en West zou niet opwegen tegen de voordelen van het ‘world shaking’ plan. België zou wel varen bij de inschakeling van Duitsland in de Europese economie, de promotie van Europese eenmaking en extra zuurstof

⁴⁰⁰ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 299-300.
VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 279-280.

DUMOULIN, *Spaak*, 405-410.

⁴⁰¹ AMBZ, 10.984bis, D4975 N3849-999, Silvercruys aan Spaak, 27 mei 1947.

AMBZ, 10.984bis, D4975 N4042-1060, Silvercruys aan Spaak, 6 juni 1947.

⁴⁰² BDS, IV, Spaak aan Silvercruys, 15 juni 1947, 96-97.

⁴⁰³ AMBZ, 10.984bis, Mededeling Beneluxlanden aan State Department, DC, 18 juni 1947.

⁴⁰⁴ DUMOULIN, *Spaak*, 406.

⁴⁰⁵ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4272-1116, Silvercruys aan Spaak, 18 juni 1947.

⁴⁰⁶ BDS, IV, Silvercruys aan Spaak, 19 juni 1947, 99.

voor de Belgische handel.⁴⁰⁷ Ook Van Aken dicht een grote rol toe aan Silvercruys' berichtgeving over het Marshallplan. Samen met de Nederlandse druk en de congruente Amerikaanse plannen voor Europese integratie zou die Spaak overtuigd hebben het plan te aanvaarden.⁴⁰⁸ Van Alstein daarentegen benadrukt dat Spaak ook na 18 juni zeer terughoudend bleef ten opzichte van het Marshallplan en opties voor samenwerking met de Sovjets openliet.⁴⁰⁹

Ambassadeur Silvercruys omarmde het concept van economische hulp aan noodlijdende West-Europese landen om op die manier de gevreesde Sovjetexpansie tegen te gaan. Hij interpreteerde het Marshallplan immers net zoals de Amerikanen in de Koude Oorlogscontext: "Le gouvernement américain se rend compte que celui-ci doit être mené à bonne fin à peine de voir une partie de l'Europe, orientée aujourd'hui vers l'Occident, se tourner dans une direction opposée."⁴¹⁰ Het plan was de economische tegenhanger van de ferme Trumandoctrine, beide keerzijden van dezelfde medaille hadden als doelstelling "la poussée rouge" en "le cancer des idées communistes" te counteren.⁴¹¹

De conferentie te Parijs in juli 1947 waar de Sovjet-Unie weigerde deel te nemen aan het Marshallplan, bracht nu ook bij Spaak uiteindelijk de mentale Oost-Westbreuk teweeg. De Grote Alliantie was definitief ter ziele gegaan en het Westen moest zich nu organiseren zonder de Sovjet-Unie.⁴¹² Silvercruys, die de breuk reeds jaren voordien en expliciet sinds de Trumandoctrine aanvaard had, vatte de mislukking positief op: West-Europese landen werden nu nog meer in elkaars armen gedreven om samen het herstel te bewerkstelligen zonder dat er een land was dat nog stokken in de wielen kon steken.⁴¹³

Vanaf juli vergaderden zestien West-Europese landen om op vraag van de VS een gemeenschappelijk eisenpakket, herstel- en integratieplan op te stellen. De Belgische delegatie wilde vooral de intra-Europese handel stimuleren en liberaliseren en een multilateraal betalingssysteem tot stand brengen om de Europese munten onderling convertibel te maken. Zelf hadden ze geen nood aan verse dollars, maar via dit systeem zouden de handelspartners hun dollars kunnen aanwenden om aankopen te doen in België en hun schulden af te betalen. Tevens poogden de Belgen de Duitse rehabilitatie hoog op de agenda te plaatsen.⁴¹⁴ De Amerikanen zouden op de achtergrond de Benelux gebruiken om hun gelijklopende ideeën en plannen voor Europa en Duitsland door te drukken op de conferentie. De vele gesprekken tussen Spaak en Clayton waren hier getuige van. Eind september kwam de 'Conferentie van de Zestien' met een eerste rapport. Dit was volgens de Belgen veel te zwak gezien het zweeg over het Duits probleem en omdat de Britten de monetaire plannen van de Belgen hadden gedwarsboomd. De andere landen hadden een

⁴⁰⁷ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 366.

WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 123.

⁴⁰⁸ VAN AKEN, *Van wanhoop tot vastberadenheid*, 133.

⁴⁰⁹ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 283-284.

⁴¹⁰ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4834-1280, Silvercruys aan Spaak, 17 juli 1947.

⁴¹¹ AMBZ, 10.984bis, N5149-1370, Silvercruys aan Spaak, 4 augustus 1947.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 286.

⁴¹² VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 286.

⁴¹³ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4698-1239, Silvercruys aan Spaak, 9 juli 1947.

⁴¹⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 367.

boodschappenlijstje opgesteld van hulp die ze konden gebruiken zonder weinig aandacht te geven aan de Amerikaanse eis tot integratie.⁴¹⁵

Ondertussen had Moskou het Kominform opgericht, de vereniging van alle communistische partijen en opvolger van de vooroorlogse Komintern. Dit gegeven werd door Silvercruys allerminst geïnterpreteerd als een reactie op de vereniging van de westerse wereld. Hij zag het eerder als een “offensive communiste” en hij hoopte dat de VS sterk achter het Marshallplan zou blijven staan want “toute carence des Etats-Unis conduirait au triomphe du Comintern”. Dat offensief, hoofdzakelijk gericht op Frankrijk en Italië, was volgens de baron een soort oorlogsverklaring van de Sovjets: “La guerre blanche, que l’on appelle ici the Cold War, est a présent déclarée.” De baron sprak telkens over de voorloper, de Komintern: “La réapparition du Comintern a fait songer à des rivières dont le cours disparaît sous terre pour réapparaître à quelque distance. L’abolition du Comintern en 1943 apparaît enfin à tous sous son aspect véritable d’opportunisme politique. Ayant disparu de vue aux jours sombres de la guerre, l’Internationale Communiste laisse tomber la masque pour répondre aux besoins de l’heure.”⁴¹⁶ Hieruit blijkt dat hij reeds voor de oorlog een afkeer had van het communistisch bewind, net zoals zijn leermeester de Marchienne.⁴¹⁷ Alle schuld werd opnieuw bij het Kremlin gelegd, er was geen ruimte voor een genuanceerd verhaal inzake de Sovjet-Unie op 1715 22nd Street.

Tijdens deze eerste fase had Silvercruys vooral als informant gefunctioneerd. Hij communiceerde uitvoerig over de Amerikaanse reacties op de gebeurtenissen tijdens de conferentie, maar ook over technische problemen, nieuwe plannen en de te verwachten ratificatiemoeilijkheden in het republikeins Congres. Dat wilde voornamelijk de Amerikaanse afzetmarkt in Europa garanderen en werd uiteindelijk door de Democraten verleid met een harde antisovjetretoriek. Tegelijkertijd waarschuwde hij ook voor de terughoudendheid van de Amerikaanse publieke opinie: “L’afflux de dollars ne saurait suffire à sauver les peuples qui ne sont pas décidés à se tirer eux-mêmes d’embarras, vivent au-delà de leurs moyens, tolèrent dans leur sein l’activité d’éléments communistes, mesurent l’effort dans le travail et acceptent des grèves prolongées.”⁴¹⁸ De Europeanen moesten dus zelf ook inspanningen leveren en niet blind op Amerikaanse steun rekenen. Silvercruys gaf tevens aan dat de Amerikanen bijzonder opgezet waren met de pro-integratiehouding van Brussel.⁴¹⁹ Hij bouwde ondertussen zelf ook mee aan de nauwere band die tussen de VS en België ontstond. Beide landen hadden nu een gemeenschappelijk doel en de diplomaat benadrukte dit uitvoerig bij viceminister Lovett: “J’avais attiré son attention sur la nécessité de voir les Etats-Unis s’associer le plus étroitement possible à l’élaboration du programme européen.” Lovett antwoordde dat de VS Europa zou begeleiden maar niets zou opleggen. Bovendien moest het

⁴¹⁵ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 303-308.

⁴¹⁶ AMBZ, 10.984bis, D9455 N6410-1758, Silvercruys aan Spaak, 10 oktober 1947.
VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 307.

⁴¹⁷ Ook Van Alstein acht het waarschijnlijk dat Silvercruys’ antisovjetisme stamde uit het interbellum, net zoals dat bij de Gruben en de Marchienne het geval was. Sommige andere diplomaten ontwikkelden het vijandbeeld pas na de Tweede Wereldoorlog.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 351.

⁴¹⁸ AMBZ, 10.984bis, D4975 N5977-1639, Silvercruys aan Spaak, 18 september 1947.

⁴¹⁹ AMBZ, 10.984bis, D4975 N4834-1280, Silvercruys aan Spaak, 17 juli 1947.

Europees plan van de zestien realistisch blijven om het Congres niet voor het hoofd te stoten: “La crainte du Congrès est le début de la sagesse”, waarschuwde Silvercruyts.⁴²⁰

In de herfst van 1947 werd het Marshall-dossier overgedragen aan de ministeries van Buitenlandse Handel en Ravitaillering, onder leiding van van der Straten-Waillet en Moens de Fernig. Buitenlandse Zaken werd niet meer rechtstreeks betrokken.⁴²¹ België was in die periode nog steeds niet overtuigd van het nut van het plan voor het land. Nadruk bleef liggen op de convertibiliteit van de Europese munten. De Amerikanen drongen via hun ambassade in Brussel echter aan op participatie en beklemtoonden dat het weigeren van dollars op de lange termijn een achterstand voor België zou betekenen, voornamelijk op vlak van industriële modernisering.⁴²² Op 3 november kreeg ambassadeur Silvercruyts instructie om de nieuwe houding van de Belgische regering duidelijk te maken. België eiste dat deelnemende landen hun dollars zouden mogen gebruiken om hun schuld aan België terug te betalen. Indien dit niet mogelijk was, zou België zelf rechtstreekse hulp vragen om de groeiende dollarput te vullen.⁴²³

Inhoudelijk deed Silvercruyts geen uitspraken. Hij was blijkbaar vooral geïnteresseerd in de nauwere band die nu ontstond tussen de VS en zijn moederland door het Europees project. Hij trok samen met Spaak in oktober naar het Witte Huis om hun interesse in de Amerikaans-Europese samenwerking te herbevestigen. Achteraf verheugde hij zich dat het bezoek “bien plus une visite d’amitié que de pure courtoisie” was geweest.⁴²⁴ Naast informant was Silvercruyts in deze periode dus ook een belangrijke liaison. Zo nodigde hij aan de vooravond van de Harvard-toespraak buitenlandminister Marshall en minister van Financiën Snyder uit op de ambassade. Ook tijdens de Belgische missie in oktober 1947 organiseerde hij diners voor Spaak en de Fernig met de West-Europese ambassadeurs, Lovett, Acheson, Clayton van het State Department en landbouwminister Anderson.⁴²⁵ De diplomaat begeleidde de bezoeken van de Belgen aan de VS en bracht hen in contact met de hoogste Amerikaanse kringen. De diplomaat was in die zin het smeermiddel in DC. Het is duidelijk dat hijzelf intensiever in contact met deze kringen kwam naarmate de Belgisch-Amerikaanse relaties versterkten in de loop van 1947 en 1948. In december dineerde hij met Truman en in het voorjaar van 1948 zat hij meermaals samen met minister Marshall en viceminister Lovett om het hulpplan te bespreken. De diplomaat functioneerde ook als tussenpersoon tussen de twee regeringen. Zo communiceerde het ministerie van naoorlogs herstel met hem over de Belgische noden, die de ambassadeur dan aftoetste bij het State Department. Op vraag van de Amerikanen stelden de Belgische ministeries van Handel en Ravitaillering dan een vraagpakket op.⁴²⁶

⁴²⁰ AMBZ, 10.984bis, D4975 N5602-1521, Silvercruyts aan Spaak, 28 augustus 1947.

⁴²¹ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 313.

⁴²² *Idem*, 309-310.

⁴²³ *Idem*, 311-312.

⁴²⁴ AMBZ, 10.984bis, D8440 N6323-1734 Silvercruyts aan Spaak, 7 oktober 1947.

⁴²⁵ AMBZ, 18434-4, ‘M. Spaak chez M. Truman’, *Le Soir* (8 oktober 1947), Brussel.

⁴²⁶ BDS, IV, Ministerie van nationale wederuitrusting aan Silvercruyts, Brussel, 28 februari 1948, 151.
BDS, IV, Silvercruyts aan van der Straten-Waillet, 26 maart 1948, 158.

Intussen poogde de baron het aanzien dat de Benelux als lichtend voorbeeld en hefboom voor Europese integratie genoot in de VS verder te verzilveren. Aan de vooravond van de inwerkingtreding van de douane-unie begin 1948 schuwde Silvercruys geen grote woorden om het nobel initiatief, en dus ook het Belgisch prestige, in de verf te zetten:

“The conception of Benelux under the conditions prevailing at the time may well have been an act of faith. It implied an abiding hope in the future. It bore witness to the conviction that in the post-war period the salvation of Europe would call for a bold and generous spirit. Three years have passed and an untimely frost seems to have bitten already the fruits of victory. In a world struggling to emerge from confusion and maladjustment, Benelux is now recognized as a courageous and wise contribution to economic prosperity. Not an experiment, but a reality. It stands as a beacon, at once an inspiration and a challenge. The three countries realize that in the world to come, the age old concept of sovereign rights, vested national interests and forbidding tariff walls should be as dead as the depressions, crises, the miseries, the fears and the wars they often helped producing in the past. Benelux is a new force in world relations. Advocated by all, international cooperation has often existed in principle only. In practice however, it has concealed other motives and it has led to bargaining for the promotion of national interests. Such is not cooperation. I submit that the test of international cooperation is not the eagerness to receive, it is the willingness to give for the good of each and all. I believe that Benelux has met the test.”⁴²⁷

Ook publiceerde de ambassadeur met zijn Nederlandse en Luxemburgse collega's Van Kleffens en Le Gallais een tijdschriftartikel waarin de toedracht van Benelux werd uitgelegd aan een Amerikaans publiek. Er werd veel verwacht van het demonstratie-effect dat zou uitgaan van het initiatief om ook grotere burenen te laten toetreden tot de economische unie. Deze was trouwens conform wat het VN Handvest stipuleerde inzake regionale akkoorden en moest de weg wijzen naar globale vrijhandel en dus vrede.⁴²⁸ Silvercruys was zelf oprecht vurig voorstander van de douane-unie.

2.2. Moeilijke bilaterale onderhandelingen over het European Recovery Program

In april 1948 keurde het Congres de *Economic Cooperation Act* goed. Jaarlijks zou het Congres stemmen over nieuwe schijven van Marshallhulp naargelang de noden. Er werd ook een *Economic Cooperation Administration* (ECA) opgericht om de allocatie in goede banen te leiden en de Europese economieën te sturen. Aan Europese kant creëerden de zestien enkele dagen later de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES).⁴²⁹ Omdat de Amerikanen de Europese plannen voor integratie ontoereikend achtten, wilden ze met elk

⁴²⁷ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys bij Kamer van Poophandel van Benelux, New York, 10 december 1947.

⁴²⁸ AMBZ, 18434-4, SILVERCRUYS, VAN KLEFFENS en LE GALLAIS, 'Benelux', *The Knickerbocker*, November 1947, 4.

⁴²⁹ KURGAN-VAN HENTENRYK, 'La Belgique et le plan Marshall', 312-314.

ontvangend land een bilateraal akkoord afsluiten alvorens hulp toe te kennen om zo hun controle te vergroten.⁴³⁰

Afbeelding 17: Silvercruys fungeert als tolk van Spaak die de journalisten te woord staat op het State Department, april 1948.

Onder de Amerikaanse *Act* zouden België en Luxemburg samen \$295 miljoen ontvangen tijdens het eerste werkingsjaar van het *European Recovery Program* (ERP). De relatieve sterke positie van de Belgische economie en gunstige betalingsbalans hadden het Congres er toe gebracht slechts een relatief klein hulppakket toe te kennen aan de Belgen.⁴³¹ De specifieke allocatie zou in het bilateraal akkoord bepaald worden. Silvercruys raadde aan om vooral de *offshore purchases* aan te wenden. Onder deze formule zou de ECA in België producten kunnen aankopen met dollars die bestemd waren voor de hulp aan een ander deelnemend land. Volgens de ambassadeur was deze formule geschikt voor België omdat op die manier deels het probleem van de scheve betalingsbalansen en interne muntconvertibiliteit opgelost kon worden.

“Je crois en conséquence qu’il serait utile de mettre en lumière la contribution que notre pays peut apporter au relèvement européen à ce titre. Compte tenu des estimations américaines sur les besoins des XVI, et l’impossibilité pour ce pays d’y faire face, la Belgique devrait pouvoir exploiter avec succès la voie des Offshore purchases. Ceux-ci pourraient se traduire pour l’Union économique belgo-luxembourgeoise en une aide bien plus efficace et plus considérable que celle qui nous

⁴³⁰ BDS, IV, Silvercruys aan Spaak, 26 maart 1948, 159.

⁴³¹ HELMREICH, *United States relations*, 91.

*sera accordée directement sous forme de remboursement de nos importations payables en dollars.*⁴³²

Silvercruys was dus ook geen voorstander van directe hulp en stuurde Brussel effectief in de richting van indirecte steun. Op 30 april liet hij aan Marshall weten dat de Belgische overheid de voorwaarden van de ECA accepteerde en dat ze wensten een bilateraal akkoord met de VS aan te gaan om deel te nemen aan het hulpplan.⁴³³

Het bilateraal ontwerpakkoord van de Amerikanen ontstemde echter de Belgen om twee redenen. Vooreerst was de eerste hulpschijf van giften ter waarde van \$3 miljoen en leningen voor \$17 miljoen te beperkt. Daarnaast stipuleerde het ontwerpverdrag dat België het IMF moest consulteren op vraag van de VS indien ze de koers van de Belgische frank wilden bijstellen. Dit was een onaanvaardbare inbreuk op de soevereiniteit van het land. De Belgen voelden zich onheus behandeld omdat de Amerikanen enkel de gunstige betalingsbalans in rekening hadden genomen en geen aandacht hadden voor het feit dat de Belgen meteen teruggekeerd waren naar de vrije markteconomie, ten nadele van de wederopbouw. Dankzij het ‘Belgisch mirakel’ was steun niet nodig geweest maar in de loop van 1948 kwam de Belgische economie meer en meer op losse schroeven te staan en verwerd het land tot een *fool’s paradise*. De betalingsbalansen groeiden steeds schever en de debiteurs konden België niet terugbetalen. Ondertussen bleef België massaal aankopen doen in de VS en op die manier kampte het nu zelf met een dollardeficit. Bovendien stakte de export omdat de loonkosten te hoog opliepen in vergelijking met de buurlanden en omdat de concurrentiedruk steeg nu ook andere landen stilaan hun productie heropstartten.⁴³⁴ Minister Moens de Fernig stelde openlijk in vraag of het nog wel nut had om aan het ERP deel te nemen onder de huidige voorwaarden.⁴³⁵ Ansiaux van de Nationale Bank en Snoy, directeur-generaal van het departement Economische Zaken, stelden voor om uit het ERP te stappen en bilaterale leningen aan te gaan bij de VS via de OEES.⁴³⁶

Op dat hachelijk moment schoot Silvercruys in actie. Hij wilde kost wat kost voorkomen dat België zich zou terugtrekken uit het ERP omdat dit zware consequenties zou hebben. Daarom verzamelde de ambassadeur Gutt, Jaspar, de Selliers en zijn ambassadepersoneel in zijn residentie om noodoverleg te plegen. Het gezelschap was unaniem over de noodzaak om deel te nemen aan het programma. Silvercruys zag geen mogelijkheid om de omvang van de steun te verhogen, ook de interestvoet op de leningen zou niet verminderd kunnen worden gezien deze voor al de zestien deelnemers gold. Bovendien zou een weigering van de financiële giften grote politieke gevolgen hebben. Vooreerst zou de Amerikaanse sympathie voor België een lelijke deuk krijgen, terwijl het land nu net als voortrekker en ideologisch congruente bondgenoot werd beschouwd. Daarnaast zou die financiële steun de enige manier zijn om het oplopend dollardeficit terug te dringen. Het verminderen van het tekort door een vergrote export was moeilijk en ook bijkomende leningen aangaan was geen oplossing gezien de hoge interest. Bovendien zou België achterop

⁴³² BDS, IV, Silvercruys aan van der Straten-Waillet, 2 april 1948, 160-161.

⁴³³ BDS, IV, Silvercruys aan Marshall, 30 april 1948, 166.

⁴³⁴ BUYST, ‘Van industriële grootmacht’, 169.

⁴³⁵ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 314-315.

⁴³⁶ AMBZ, 18434-4, Ockrent aan Gutt, Brussel, 9 juni 1948.

gaan hinken inzake industriële infrastructuur en wederopbouw omdat alle buurlanden wél steun aanvaardden. Ten slotte vroeg Silvercruys om Moens de Fernig, Ansiaux, Ockrent en Snoy op het eerste vliegtuig naar DC te zetten voor verder overleg.⁴³⁷

Naast Silvercruys liet ook Gutt zich niet onbetuigd in het overtuigen van minister Spaak en Ockrent, het hoofd van de Belgische administratie voor economische samenwerking. Gutt benadrukte in zijn capaciteit van minister van staat dat het ERP de enige logische mogelijkheid was om dollars te verkrijgen en dat Spaak het plan moest ondersteunen: “Je n’hésiterais pas à accepter le plan. On ne sait pas aujourd’hui comment on paiera l’intérêt demain? Mais ce que vous savez, c’est qu’il faut les dollars aujourd’hui, qu’il n’y a pas de succédanées pour eux, et qu’ils ne peuvent venir en volume nécessaire que d’ici. Sans eux, on ne peut rien espérer que dépenser tout l’or de la banque nationale en un an. Avec eux, on peut espérer.”⁴³⁸ Spaak liet in zijn antwoord vooral ongerust te zijn over het aangaan van zware leningen waar het land op dat moment niet meteen nood aan had. Ook was hij teleurgesteld in het beperkte bedrag aan directe hulp.⁴³⁹ Aan Ockrent schreef Gutt dat het plan van Snoy en Ansiaux om bilaterale leningen met de VS buiten het ERP af te sluiten idioot was omdat de dollars toch van dezelfde bron zouden komen.⁴⁴⁰

Brussel en de ambassade bleven in nauw contact tijdens de onderhandelingen over het bilateraal akkoord, die voornamelijk door het gezelschap in DC op instructie van minister van der Straten-Waillet gevoerd werden.⁴⁴¹ Ondanks de Amerikaanse terughoudendheid om uitzonderingen aan België toe te kennen, sloeg het gezelschap op de ambassade er uiteindelijk in extremis in om de omstreden clausule over het overleg inzake koersaanpassing te schrappen. De Belgen moesten wel toegeven op andere punten. Zo moest België, inclusief Congo, onder de *stockpiling*-clausule grondstoffen leveren aan de States indien er tekorten op de Amerikaanse markt ontstonden. Dit herinnerde België aan de oorlogsperiode en was een nieuwe inbreuk op de soevereiniteit. Ook de verplichting om Belgische tegoeden op Amerikaanse rekeningen te gebruiken voor het herstel ging in tegen dat principe. Silvercruys en zijn gezelschap slikten deze clausules in ruil voor interpretatieve annexen die stelden dat België toch beperkte controle over deze zaken zou behouden.⁴⁴²

Op 2 juli 1948 werd het bilateraal akkoord ondertekend en trad het programma in werking. Het was paradoxaal dat het land dat zich het meest vereenzelvigde met de liberaal-economische en pro-Europese politiek van de VS, slechts een beperkt deel van de steun kreeg.⁴⁴³ Silvercruys had zwaar gelobbyd in Brussel om onder deze veeleer slechte voorwaarden toch deel te nemen. Voor hem persoonlijk, in de hoedanigheid van Amerikanofiel ambassadeur, was het ondenkbaar om aan de zijlijn te blijven staan. Bovendien deelde hij nu de angst om economisch achterop te geraken in Europa nu het tij keerde voor de

⁴³⁷ BDS, IV, Silvercruys aan van der Straten-Waillet, 9 juni 1948, 178-179.

⁴³⁸ AMBZ, 18434-4, Gutt aan Spaak, DC, 7 juni 1948.

⁴³⁹ FPHS, Nr.3053, Spaak aan Gutt, Brussel, 18 juni 1948.

⁴⁴⁰ AMBZ, 18434-4, Gutt aan Ockrent, DC, 12 juni 1948.

⁴⁴¹ BDS, IV, van der Straten-Waillet aan Silvercruys, 25 juni 1948, 203.

⁴⁴² KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 315-316.

HELMREICH, *United States relations*, 92-93.

⁴⁴³ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 316.

Belgen. Samen met zijn getrouwen Gutt en de Selliers had de ambassadeur Brussel weten te overhalen om niet als enige aan de kant te blijven staan. Dit zou rampzalige politieke en economische gevolgen gehad hebben voor België

2.3. Discours over het Marshallplan en de handelsmissies van Silvercruys

Meteen na de ondertekening sprak Silvercruys in het openbaar over het ERP. Deze toespraken volgden een vast stramien. Eerst werd de nadruk gelegd op de harde monetaire en economische maatregelen die België vanaf de bevrijding had genomen. Die zelfredzaamheid volstond echter niet omdat het Belgisch herstel grotendeels afhing van het Europees herstel. Daarom had België kredieten aan zijn handelspartners verstrekt om de export te garanderen en samen met Luxemburg en Nederland de Benelux gevormd. Nu was België echter zelf op zijn grenzen gestoten en kampte het met een dollartekort. Het ERP zou daartoe het middel zijn maar naast dollars verschaftte dat programma ook iets waardevoller, namelijk hoop:

“If the American aid to Europe is to be measured only in terms of billions of dollars, I readily agree that it represents a considerable and generous help; but I submit that this assistance has accomplished, in immeasurable ways, something which is deeper and more lasting, something that cannot be assessed in financial terms. The Marshall plan has rekindled a new faith in the Western European democracies. It has brought them a new hope, it has given them a new strength.”

Financiële steun alleen zou niet voldoende zijn, Europa moest ook zichzelf helpen door zich te verenigen en België zou een trouwe partner in deze missie zijn:

“We are faced with the difficult and exacting task of bringing about in one form or another greater unity to the continent of Europe. We can only do so by persuasion, by agreement, by example and by compromise. From this mission we cannot retreat. We shall all be sustained in the knowledge that mutual help and assistance within the framework of the Marshall plan embracing at once the countries of Europe and those of the western hemisphere provide the only solution to prosperity and to peace.”⁴⁴⁴

De ambassadeur verborg dus de interne strubbelingen en Belgische teleurstelling in hun bondgenoot om voor het grote publiek vooral de Belgische inspanningen, dankbaarheid voor de Amerikaanse hulp en Europese toewijding te onderstrepen. Het ERP was voornamelijk “an opportunity to the nations of Western Europe to band together and to organize, in the incentive it provides for closer integration and for unity in the future.”⁴⁴⁵ Ten slotte linkte hij het ERP ook aan de terugdringing van het communisme en zag hij de multilaterale samenwerking binnen het ERP ook als een stimulans voor de bilaterale betrekkingen tussen de VS en België:

“Belgium’s friendship with the United States is an example of the way in which we are rapidly changing our notions about geography. There are people and nations which

⁴⁴⁴ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys aan University of Vermont, Burlington (VT), 1 juli 1948.

⁴⁴⁵ AMBZ, 18434-5, Toespraak Silvercruys op tweede verjaardag van Harvardspeech Marshall, DC, 5 juni 1949.

may seem far away, but actually they are closer to us than others. After all, what do distance, oceans or mountains matter?”⁴⁴⁶

Hoewel Gutt geen alternatieve mogelijkheden dan het Marshallplan gezien had om het oplopend dollardeficit terug te dringen, poogde de ambassadeur dit doel toch te bereiken door de export naar Amerika te bevorderen. In de herfst van 1948 zakte Silvercruys af naar New Orleans waar Belgische exportproducten aangeprezen werden op een internationale handelsbeurs. Zijn oude medewerker Léonard was daar nu consul-generaal. In zijn openingstoespraak stelde hij het dollartekort illustratief voor:

“When we were little boys, we played marbles. When our marbles were gone, we were out of the game. Today our marbles are dollars, which we must have if we are to stay in the running, if we are to continue to buy in American markets.”

De Amerikanen moesten meer beginnen te importeren uit België want “commerce is plied on the lanes of two-way traffic. It must be give and take, if nations are to prosper. Nor is prosperity an end in itself. It is woven into the very fabric of peace.” De welvaart van België was gelinkt aan de mogelijkheid om te verkopen in de dollarmarkt. Bovendien waarschuwde de baron dat “the European aid program will lose its beneficial effects if the nations concerned are not given ways whereby they will secure, through naturally profitable trade, the means of servicing and reimbursing the loans granted by the US.” Ook zei hij dat een Verenigde Staten van Europa sinds vele jaren een doel was geweest, maar dat dergelijke integratie tijd zou vragen. Ten slotte haalde de ambassadeur nog de bilaterale banden aan. Antwerpen en New Orleans waren de twee natuurlijke *gateways* tot Europa en Amerika. Handelsbanden moesten dus versterkt worden want “the better we know our neighbor, the better we shall get along

Afbeelding 18: Baron Silvercruys opent de *International Trade Mart* in bijzijn van organisator Clay Shaw en burgemeester Morrison, New Orleans, 9 september 1948.

⁴⁴⁶ AMBZ, 18434-4, ‘West Europe reds decline’, *Sunday World-Herald* (6 juni 1948), Omaha (NE).

together.”⁴⁴⁷ Initiatief moest daarbij komen van de ondernemer zelf aangezien “people always do their job better than the government does it for them”, een typisch Amerikaans credo.

Een jaar later gingen de Belgen een stap verder in de exportpromotie door permanente exhibities te openen in Dallas, New Orleans, Kansas City en Chicago. Daar benadrukte Silvercruys dat België zijn dollars zelf wilde verdienen in afwezigheid van een Europees systeem van muntconvertibiliteit en dat “we are making a bid for an equitable place in your markets. Self help and mutual aid must go together.” De ambassadeur wist handig het Belgisch probleem voor te stellen als een Amerikaans probleem gezien hun exportmarkten zouden opdrogen: “In the long run, the American problem of exporting can best be settled by solving the problem of importing. Indeed, every Belgian import you buy is an American export already paid for.” Bovendien benadrukte hij dat de Belgische producten, voornamelijk handgemaakte luxegoederen en half afgewerkte producten, de Amerikaanse markt vervulde en niet beconcurrerden:

*“Years of exploration ensued during which men of vision navigated over the seven seas and blazed over unknown territories the trail of progress. Paradoxically, however, as we constantly drew closer together, we have somewhat remained separated. Today we still hear a great deal about frontiers, trade restrictions, quotas, immigration, economic and political curtains. Because of this unbearable situation, we are gradually opening the frontiers of our minds. At this moment we are interested in just one thing and that is trade. Not that we covet the gold and riches of the Indies, we come to you not as explorers but as traders and we wish to buy as keenly as we want to sell. The bid we are making is for bigger and better trade. Our hand is stretched out to you, let us make a deal.”*⁴⁴⁸

Maurice Heyne, handelsvertegenwoordiger op de ambassade en oudgediende onder Silvercruys in Ottawa, stelde dat de persoon Silvercruys een grote indruk had nagelaten tijdens zijn handelsreis in het zuiden: “Tout le monde vous voit comme un enfant du Sud, vous êtes un ‘top salesman’.”⁴⁴⁹ De baron zette zijn missie kracht bij door de steun van Sawyer, de Amerikaanse ambassadeur in Brussel tijdens de oorlog, in te roepen. In 1950 opende Silvercruys samen met Amerikaans minister van Financiën Snyder nog permanente exhibities in St.Louis, Los Angeles, San Francisco en Seattle.⁴⁵⁰ De ambassadeur wist dus zijn persoonlijke contacten ook te instrumentaliseren voor het Belgisch belang.

Eveneens onderhield de diplomaat goede contacten met de Kamers van Koophandel in verschillende Amerikaanse steden. Zo decoreerde hij het hoofd Kaufmann van de Kamer in Philadelphia en prijsde hij de inspanningen van diens collega in Seattle. Ook de

⁴⁴⁷ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys bij opening International Trade Mart, New Orleans, 9 september 1948.

AMBZ, 18434-4, ‘Belgian imports displayed in Big Trade Mart Exhibit’, *The Times-Picayune* (10 september 1948), New Orleans.

⁴⁴⁸ AMBZ, 18434-5, Toespraak Silvercruys tijdens de State Fair, Dallas, 12 oktober 1949.

AMBZ, 18434-5, Toespraak Silvercruys bij Kamer van Koophandel, Dallas, 11 oktober 1949.

⁴⁴⁹ AMBZ, 18434-5, Heyne aan Silvercruys, sl, 14 oktober 1949.

⁴⁵⁰ AMBZ, 18434-6, ‘Belgian trade exhibition opens’, *St.Louis Globe-Democrat* (24 juni 1950), St.Louis.
AMBZ, 18434-6, Brochure “Goods from Belgium”, sl, 1950.

industriebaron Iversen uit Pittsburgh, Pennsylvania ontving een Belgische onderscheiding.⁴⁵¹ Tot slot steunde de ambassadeur ook Belgische ondernemingen die actief waren in de States, zowel voor als achter de schermen. Zo trok hij de media-aandacht naar de opening van de eerste vestiging van Val Saint-Lambert in de VS maar ook Sabena hielp hij een handje. De baron was steeds van de partij bij de inhuldiging van pas aangekochte Amerikaanse toestellen en hij stimuleerde mee de uitbreiding van de activiteiten op Amerikaanse bodem via nieuwe verbindingen.⁴⁵² De relatie met de wapenfabrikant FN lag iets moeilijker. Zo ontving de ambassadeur klachten toen bleek dat de Luikse firma wapens had geleverd aan Venezuela, een land wiens leider opvallende communistische sympathieën vertoonde.⁴⁵³

2.4. De paradox van het herstelprogramma

Met de afsluiting van het bilateraal akkoord in juli 1948 waren de problemen nog niet van de baan. België bleef met de *Economic Cooperation Administration* onderhandelen om meer steun en betere voorwaarden te bekomen. In oktober 1948 leidde dit tot een eerste succes in de vorm van een gevoelige verhoging van hulp aan België en een eerste stap op vlak van de gewenste monetaire multilateralisering. Tegen de zin van de Britten, opgezaald met een zwakke pond, werd het systeem van *conditional aid* ingevoerd. Landen met een financieel surplus zoals België mochten nu voor elke dollar rechtstreekse steun die ze ontvingen eenzelfde tegenwaarde in Belgische frank ter beschikking stellen die andere Europese landen konden aanwenden voor hun aankopen in België.⁴⁵⁴ Ook Silvercruys had voor dit systeem en een verhoging van de directe hulp gepleit in DC bij de administrateur van de ECA Hoffman.⁴⁵⁵ De Belgische industriëlen voeren hier wel bij en het merendeel van de ontvangen dollars werd dan ook naar dat systeem gesluisd.

Het probleem was dat op die manier directe investeringen in innovaties opnieuw uitbleven. Daarom trok financiënminister Eyskens met Frère en Ansiaux van de Nationale Bank in de herfst van 1948 naar de VS om een lening van \$200 miljoen af te sluiten die moest dienen voor die moderniseringsinvesteringen. Silvercruys ontving de Belgen en bracht hen in contact met Snyder, Lovett en Hoffman. Tevens regelde de ambassadeur ontmoetingen met de potentiële republikeinse opvolgers van hen, gezien de peilingen erop wezen dat Truman in november de verkiezingen zou verliezen. Eyskens prees in zijn memoires de behulpzaamheid, gastvrijheid en goede raad van de ambassadeur. Het gezelschap wist echter maar een lening van \$50 miljoen af te sluiten.⁴⁵⁶

⁴⁵¹ AMBZ, 18434-5, 'Un ami de la Belgique', *Le Soir* (18 november 1949), Brussel.

AMBZ, 18434-5, Toespraak Silvercruys, Pittsburgh (PA), 2 mei 1949.

⁴⁵² AMBZ, 18434-6, de Labry (Val Saint-Lambert) aan Silvercruys, New York, 28 april 1950.

AMBZ, 18434-4, 'Belgian envoy greets plane', *New York Herald Tribune* (13 april 1946), New York.

AMBZ, 12.439, D9972 N3521, Silvercruys aan van Zeeland, 18 september 1952.

⁴⁵³ AMBZ, 12.101, Telegram Nr.2, D5063 N368, Silvercruys aan Spaak, 11 februari 1948.

⁴⁵⁴ HELMREICH, *United States relations*, 94.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 367-368.

⁴⁵⁵ AMBZ, 10.984bis, D4975 N3308-969, Silvercruys aan van der Straten-Waillet, 2 juli 1948.

⁴⁵⁶ G. EYSKENS, *De mémoires*, Tielt, 1993, 237-239.

Eyskens haalde een anekdote aan die een perfecte illustratie was van de Amerikaanse terughoudendheid ten

Bovendien bleek in 1949 dat België niet echt profiteerde van de conditionele hulp omdat de trekkingsrechten ofwel onbenut bleven ofwel onvoldoende waren. De landen die massaal uit de VS importeerden en investeerden boekten ondertussen wel resultaten.⁴⁵⁷ Toch bleef Brussel alles inzetten op de *conditional aid* en Silvercruys poogde de geplande vermindering van die hulp in 1949 tegen te houden. Hij vertelde Lovett dat het volledig productiepoteentieel van België pas tot zijn recht zou komen indien die hulp nog zou verhoogd worden.⁴⁵⁸ Opvallend is dat de baron in een rapport aan Spaak ondertussen wel wees op de nood aan directe steun in de vorm van leningen om de noodzakelijke modernisering door te voeren.⁴⁵⁹ Dit was niet de eerste keer dat Silvercruys nadruk legde op het belang van die investeringen, hij hamerde hier reeds op in 1945.

In de zomer van 1949 begon ook de Nationale Bank stilaan het geweer van schouder te veranderen. Gouverneur Frère schreef de ambassadeur dat het ontoelaatbaar was dat België er bijna niet in slaagde kredieten via de Wereldbank los te krijgen voor directe investeringen, terwijl de ontvangen directe steun via het Marshallplan quasi nul was.⁴⁶⁰ Bovendien devalueerden de Britten in september het pond. Dit was een nieuwe kaakslag voor de Belgische export en het was duidelijk dat de Belgische frank zou moeten volgen om de concurrentiekracht te vrijwaren. In september zakte de gouverneur af naar DC om samen met de ambassadeur onderhandelingen te voeren: “Les négociations que nous aurons à conduire là-bas seront sans doute délicates et je compte beaucoup, comme toujours, sur vos bons conseils.”⁴⁶¹ Ook kersvers buitenlandminister van Zeeland bezocht DC om de financiële situatie te bespreken. Dit deed hij samen met de ambassadeur en president Truman. Traditiegetrouw organiseerde de baron ook een diner voor zijn minister met diens Amerikaanse ambtgenoot Acheson en financiënminister Snyder.⁴⁶² Tijdens deze Marshallonderhandelingen ontwikkelde de ambassadeur een goede relatie met het personeel van de Nationale Bank dat steeds overnachtte in zijn residentie zoals de meeste Belgen op doortocht deden. Thomas Basyn van de NBB informeerde de baron vanuit Brussel over de stand van zaken. Eind 1949 werd hij aan de ambassade toegevoegd als financieel raadsman. Ook het hoofd van het IMF Gutt ten slotte bleef *inside information* delen met zijn vriend. Deze laatste pleitte voor een forse devaluatie, maar was tegen een fluctuerende frank omdat deze de akkoorden van Bretton Woods zou schenden en de goede relatie met de “entente Anglo-Américaine” zou compromitteren.⁴⁶³ Silvercruys was dus direct en indirect betrokken bij de financiële onderhandelingen.

Na 1949 verdween het ERP-dossier stilaan van de tafel van de Belgische ambassade in Washington. De Belgische economische situatie bleef echter bergaf gaan. Brussel bleef

overstaan van directe leningen aan België. Bij zijn ontvangst op het State Department werd hij een plaats toegewezen aan een tafel waar een zilveren plaatje herinnerde aan de gememoratieerde schuld van België aan de VS na de Eerste Wereldoorlog.

⁴⁵⁷ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 331-332.

⁴⁵⁸ AMBZ, 12.101, Silvercruys aan Lovett, 14 januari 1949.

⁴⁵⁹ AMBZ, 12.101, D9594 N988-255, Silvercruys aan Spaak, 4 maart 1949.

⁴⁶⁰ AMBZ, 18434-5, Frère aan Silvercruys, Brussel, 4 mei 1949.

⁴⁶¹ AMBZ, 18434-5, Frère aan Silvercruys, Brussel, 11 augustus 1949.

⁴⁶² AMBZ, 18434-5, ‘Le président reçoit M. van Zeeland’, *Le Soir* (28 september 1949), Brussel.

⁴⁶³ AMBZ, 18434-5, Basyn aan Silvercruys, Brussel, 3 augustus 1949.

AMBZ, 18434-5, Gutt aan Spaak, DC, 3 oktober 1949.

inzetten op de conditionele hulp in de hoop de intra-Europese handel te stimuleren en de monetaire markt vrijer te maken. Het Europees project stond boven directe Belgische noden. Begin 1950 trokken Snoy, Ansiaux en Ockrent aan de noodbel en vroegen van Zeeland om nu directe hulp aan de VS te vragen omdat de Belgische achterstand op vlak van investeringen zeer gevaarlijk werd. Ondertussen had de oprichting van de Europese Betalingsunie (EBU) de vrijmaking van het monetair verkeer bespoedigd. Amerika was echter niet bereid om meer directe hulp aan België te verlenen omdat de Belgen elke economische inmenging weigerden. De VS eiste zelfs dat België zijn trekkingsrechten nog zou verhogen, dit terwijl België hier geen enkel voordeel meer mee deed. Uiteindelijk bereikten beide landen een compromis en kreeg België in 1950 \$55 miljoen directe hulp.⁴⁶⁴

Begin 1952 werd het ERP stopgezet ten gevolge van de fusie van economische en militaire hulp naar aanleiding van de Koreaanse oorlog. België had samen met Luxemburg en Congo in totaal \$560 miljoen ontvangen, minder dan 5% van het totaal, waarvan het overgrote deel in de vorm van conditionele hulp. De opgelopen achterstand op vlak van industriële en infrastructurele modernisering zou in de jaren 1950 zeer groot blijken. Op economisch vlak had België dus niet meteen een goede zaak gedaan. Het was er niet in geslaagd voldoende directe hulp los te weken van de terughoudende Amerikanen.⁴⁶⁵ In die zin was het land op lange termijn slachtoffer geworden van het Belgisch mirakel. Bovendien werd de schaarse directe steun dan nog geïnvesteerd in bodemloze putten zoals de zieltogende steenkoolsector. De te zwakke devaluatie van de munt eind 1949 verzwakte nog eens de concurrentiepositie.⁴⁶⁶

Paradoxaal genoeg was deze hele episode essentieel in de versterking van de bilaterale banden. België en de VS vonden mekaar op vlak van het Europees integratieproject en de liberaal-economische politiek. Spaak werd de grote vriend van de Amerikanen. Truman schreef aan Silvercruys dat Spaak “one of the world’s greatest statesmen” was, en dit “because he has guts”.⁴⁶⁷ Het contrast met de oorlogsjaren kon niet groter. Helmreich schrijft dat Spaak een “tool” van de Amerikanen was, maar zeker geen “puppet”. De bilaterale relaties waren volgens hem sterk afhankelijk van Spaak zelf, die “always in tune” was met het Amerikaans beleid.⁴⁶⁸ Silvercruys had hier zeker voor gezorgd in zijn hoedanigheid van cruciaal tussenpersoon. Hij werkte op de achtergrond steeds om de belangen van beide landen te expliciteren en waar mogelijk te verzoenen. Hij was het die reeds jaren een betere vriendschapsband beoogde, de fundamenten hiervan waren nu gelegd met instemming van de minister. Dit was mogelijk geweest nu het Marshallplan de feitelijke breuk tussen Oost en West had teweeg gebracht.

Eind jaren 1940 boterde het dus goed tussen de VS en België. Dit kwam niet enkel door het Europees project. België had zich ingeschakeld in het hulpprogramma, mede dankzij druk van de ambassadeur. Het land had met Amerikaanse steun in februari 1948 een plaats

⁴⁶⁴ KURGAN-VAN HENTENRYK, ‘La Belgique et le plan Marshall’, 342-346.

⁴⁶⁵ *Idem*, 346-350.

⁴⁶⁶ BUYST, ‘Van industriële grootmacht’, 172.

⁴⁶⁷ FPHS, Nr.7667, Truman aan Silvercruys, DC, 20 november 1948.

FPHS, Nr.7670, Truman aan Silvercruys, 11 mei 1956.

⁴⁶⁸ HELMREICH, *United States relations*, 96-97.

aan de Duitse onderhandelingstafel veroverd nu de Sovjet-Unie daar vertrokken was. Ondanks enkele strubbelingen bleven beide landen samenwerken op vlak van uranium en kernenergie.⁴⁶⁹ Deze episode wordt in volgend hoofdstuk behandeld.

Het staatsbezoek van de Regent Karel in het bijzijn van Spaak in april 1948 was tekenend voor de goede relaties. De broer van de verguisde Leopold III werd met de nodige eegards ontvangen door de president en toerde twee weken door de States tijdens een bezoek dat door Silvercruys en het State Department werd gepland. Achteraf schreef de ambassadeur dat het een eer was geweest de reis te mogen voorbereiden gezien deze de bilaterale banden danig had versterkt.⁴⁷⁰ Een cruciaal gevolg van de nauwere Belgisch-Amerikaanse relaties was de groeiende kloof tussen België en het VK. Dat laatste land was tegen de Europese integratieplannen en multilateraliseringsplannen inzake het betalingsverkeer gekant. Deze mentale breuk tussen België en het VK leidde meer en meer Belgische politici en diplomaten ertoe om verder westwaarts dan het Kanaal te kijken, ook inzake Europees veiligheidsbeleid waar de eerste stappen in 1948 werden gezet. Dit was een evolutie waarop Silvercruys misschien al jaren had zitten te wachten.

Afbeelding 19: De Groote, regent Karel, Spaak en Silvercruys in de tuin van de Belgische residentie, 1 april 1948.

⁴⁶⁹ HELMREICH, *United States relations*, 98-99.

⁴⁷⁰ AMBZ, 18434-4, Silvercruys aan Spaak, 20 april 1948.

3. De Noord-Atlantische ruimte verenigt zich

3.1. De Westerse Unie als opstap naar het Atlantisme

1947 was een cruciaal jaar geweest voor de opdeling van de wereld in twee kampen. De Trumandoctrine had duidelijk gemaakt dat de VS zich ver buiten zijn grenzen zou engageren om de uitbreiding van de Sovjetinvloedssfeer te verhinderen. Het Marshallplan pogde om West-Europa weer economisch weer op de been te krijgen. Nu de spanningen met Moskou opliepen handelde het Westen dus meer en meer autonoom, buiten het kader van de Grote Drie en de VN. Toen de ministeriële conferentie te Londen met de vier bezettingsmachten van Duitsland eind 1947 uitdraaide op een fiasco, was de breuk bij iedereen compleet. In 1948 begon vervolgens een proces waarbij eerst West-Europa en later de hele Noord-Atlantische ruimte, inclusief West-Duitsland, zich verenigde in allianties.⁴⁷¹

In januari 1948 ging de bal aan het rollen toen de Britse buitenlandminister Bevin aankondigde dat het VK veiligheidsakkoorden wilde sluiten met West-Europese landen. Directe aanleiding was de expansionistische politiek van de Sovjet-Unie. Bevin voorzag dat deze ‘Westerse Unie’ de militaire en financiële steun van de VS zou krijgen. In die zin was de beoogde organisatie slechts een tussenstap, maar deze intentie maakte hij niet publiekelijk bekend. Spaak reageerde zeer enthousiast op de rede van Bevin.⁴⁷² Eindelijk had het VK zich bereid getoond het leiderschap van zijn gedroomde West-Europese entente op zich te nemen. Hij zag deze unie inmiddels wel reeds als een tegengewicht tegen het zich vormend Oostblok. Het is echter niet duidelijk of de minister de vereniging als een derde blok opvatte of ook de aansluiting bij de VS zocht.⁴⁷³ Silvercruys benadrukte dat Bevins speech wel degelijk West-Europa wilde verenigen “pour s’opposer au bloc soviétique”.⁴⁷⁴

Op voorstel van België formuleerde de Benelux een gezamenlijk positief antwoord op het Britse voorstel. Bijgevoegd waren twee bedenkingen. Ten eerste wilden ze de nieuwe unie niet baseren op het Verdrag van Duinkerken, een bilateraal bijstandsakkoord tussen Frankrijk en het VK afgesloten in maart 1947 gericht tegen nieuwe Duitse agressie. De Benelux was immers intussen overtuigd van het nut van een rehabilitatie van Duitsland. Ze stelden voor om een regionaal pact naar het model van het Verdrag van Rio te sluiten, op basis van artikel 51 van het VN Handvest. Zulk een pact zou bescherming bieden tegen alle agressors. De Benelux kreeg in deze de ruggensteun van de VS. Silvercruys liet weten dat het State Department ook tegen een simpele uitbreiding van Duinkerken was.⁴⁷⁵ De Fransen en Britten wilden de Sovjets echter niet voor het hoofd stoten door een pact tegen ‘alle dreigingen’, dus de Sovjet-Unie te sluiten. Ten tweede braken de Benelux-landen een lans om het toekomstig veiligheidsakkoord aan te vullen met politieke en economische verdragen, dit was volledig in lijn met Spaaks idee van een Europa onder Britse leiding. Veel aandacht voor de VS had de minister immers nog steeds niet. Hij verklaarde aan Amerikaans ambassadeur Kirk wel dat het pact weinig zou betekenen zonder Amerikaanse steun, maar hij zag geen heil in

⁴⁷¹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 372.

⁴⁷² DUMOULIN, *Spaak*, 412-414.

⁴⁷³ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 319-320.

⁴⁷⁴ AMBZ, 12.101, D9504 N470-166, Silvercruys aan Spaak, 29 januari 1948.

⁴⁷⁵ AMBZ, 12.101, Telegram Nr.76, Silvercruys aan Spaak, 2 maart 1948.

Amerikaans lidmaatschap. Dit zou trouwens de Sovjets te sterk provoceren. De Britten en Nederlanders koesterden deze hoop wel. Zij dachten ook al sterker in antisovjettermen terwijl Spaak meer begrip had voor de Russische positie, zonder echter nog concessies aan hen te willen doen.⁴⁷⁶

De communistische coup in Praag eind februari 1948 was een factor van belang in deze hele ontwikkeling. Hoewel de Westerse publieke opinie sterk reageerde, schatten de politici, inclusief Spaak, de coup in als de bevestiging van de bestaande situatie. Moskou versterkte zijn greep binnenin zijn invloedssfeer als een reactie op onder meer het Marshallplan. Spaak beschouwde de gebeurtenis als een defensief manoeuvre maar zag in dat de publieke angst voor het rode gevaar de realisatie van zijn regionale entente kon vergemakkelijken.⁴⁷⁷ Naar aanleiding van de coup rapporteerde Silvercruids met zin voor theatraaliteit vanuit DC: “Hannibal ad portas!”⁴⁷⁸ Het is moeilijk te geloven op basis van het beschikbare bronnenmateriaal dat de diplomaat echt vreesde voor een Russische inval in West-Europa op dat moment. Hier was geen enkele indicatie voor. Zijn woordkeuze maakt alleszins duidelijk dat ook hij de dreiging wilde verzilveren om het Westen te verenigen. Dit was trouwens niet de eerste keer dat de diplomaat de analogie maakte tussen de Koude Oorlog en het episch antieke conflict tussen Rome en Carthago. De baron volgde hierin de typische voorstelling van de VS als opvolger van Rome. De coup had dus geen gewichtige implicaties voor de Oost-West verhoudingen, maar des te meer voor de onderhandelingen van het nieuwe pact. Gezien DC, gesteund door een geschokte publieke opinie, nu gewilliger was steun te verlenen aan een nieuwe entente volgens de lijnen van het Riopact, stapten Londen en Parijs af van de plannen om de Westerse Unie te baseren op het Verdrag van Duinkerken. Tevens stemden ze in met de Benelux-plannen voor de bredere politiek-economische benadering.⁴⁷⁹

Nu de doelstellingen van de vijf West-Europese naties sterk gelijklopend waren, begonnen ze begin maart te onderhandelen over de vorming van wat het Verdrag van Brussel zou worden. Belgisch permanent vertegenwoordiger bij de VN Van Langenhove leidde de onderhandelingen, de ambassade in DC was geenszins betrokken bij dit proces. Toch liet Silvercruids zijn stem horen door duidelijk te maken dat hij groot voorstander was van enige betrokkenheid van de VS bij het nieuwe pact, in tegenstelling tot zijn minister. Hij liet vooreerst weten aan Brussel dat de Amerikanen manieren zochten om het nieuwe pact te steunen nu de spanningen sterk opliepen na de coup in Praag en een nakende communistische verkiezingsoverwinning in Italië. Daarom stelde hij voor om de ontwerpakte van het verdrag nog voor de ondertekening te communiceren met DC. Met deze geste wilde de diplomaat het belang onderlijnen dat de vijf aan een mogelijke Amerikaanse factor hechtten. Het zou ook de VS in staat stellen een gepast antwoord te formuleren.⁴⁸⁰ De ambassadeur stapte ook ijverig naar Foggy Bottom om deze demarche bij zijn eigen overheid toe te lichten. Armour, de

⁴⁷⁶ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 323-338.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 373-374.

⁴⁷⁷ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 341.

⁴⁷⁸ AMBZ, 12.101, D4975 N1322-431, Silvercruids aan Spaak, 12 maart 1948.

⁴⁷⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 374.

⁴⁸⁰ AMBZ, 12.101, Telegram Nr.84, Silvercruids aan Spaak, 14 maart 1948.

assistent van Marshall, garandeerde dat de VS positief zou reageren op het toekomstig pact.⁴⁸¹ Daags erna rapporteerde Silvercruys over de Amerikaanse houding ten overstaan van de onderhandelingen. Het State Department achtte die onderneming waardeloos als het pact niet zo gedekt worden door een Amerikaanse militaire garantie.

“Les milieux officiels, dans leur grande majorité, se rendent compte que le Plan Marshall, vital pour assurer le redressement économique de l’Europe, est actuellement dépassé par les événements et ne pourra remplir utilement son but que s’il est renforcé par une garantie militaire.”

Nu de Sovjet-Unie meer en meer invloed leek uit te oefenen op het Europees continent groeide de overtuiging in DC van de noodzaak om “une fois pour toutes mettre un frein aux ambitions soviétiques”. Silvercruys prees eveneens de politieke moed van Truman “au moment où les Etats-Unis affrontent des décisions d’une importance déterminante pour le sort du monde.” De president droeg bij aan de toenadering tussen de VS en West-Europa en die was volgens de diplomaat een duidelijk signaal naar de Sovjets dat ze niet zomaar konden doen wat ze wilden. Desalniettemin meende de ambassadeur dat een volwaardige militaire alliantie van de VS met de vijf onwaarschijnlijk was. Foggy Bottom dacht volgens hem eerder aan een engagement in de lijn van de Trumandoctrine, wat gemakkelijker te slikken zou zijn voor het Congres.⁴⁸²

Op 17 maart 1948 ondertekenden de vijf het Verdrag van Brussel. Naast een sterk verwoorde automatische bijstandsverplichting omvatte het pact ook een economisch project. Spaak had jarenlang naar deze Westerse Unie verlangd en boekte nu een succes: België was een volwaardig bondgenoot van het VK en Frankrijk en de entente zou het pad effenen voor een stevige economische en politieke West-Europese samenwerking. De minister benadrukte dat het pact, dat overigens tegen niemand gericht was, kon evolueren naar een soort derde neutraal blok tussen de VS en de SU. Uitbreiding was mogelijk, maar niet gewenst op korte termijn en ook het lidmaatschap van de VS was geen doel.⁴⁸³ Silvercruys sprak in een *interview met de New York Times* in gelijkaardige termen: “it is not something against, it is a movement for”. Hij benadrukte dat het pact binnen het kader van de VN paste. Bovendien was er niets exclusiefs aan het pact, andere naties mochten het gezelschap vervoegen.⁴⁸⁴ De ambassadeur liet de deur voor uitbreiding dus wijder open dan zijn minister.

Intussen waren op conferenties te Londen eind februari en april de fundamenten van de West-Duitse staat gelegd door de VS, het VK, Frankrijk en de Benelux-landen die nu na vele demarches eindelijk mee aan tafel mochten. Duitsland zou economisch geïntegreerd worden in West-Europa maar het omstreden Ruhrgebied kwam onder internationale controle. De VS engageerde zich overigens om troepen in Duitsland gestationeerd te houden, een hele geruststelling voor de Fransen maar ook de Belgen. Plannen om een nieuwe munt in de

⁴⁸¹ FRUS, 1948, Vol.III, Memorandum van gesprek tussen Armour en Silvercruys, DC, 15 maart 1948, 53.

⁴⁸² AMBZ, 12.101, D4975 N1366-444, Silvercruys aan Spaak, 15 maart 1948.

⁴⁸³ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 374-375.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 346.

⁴⁸⁴ AMBZ, 18434-4, Interview met Silvercruys over Verdrag van Brussel, *New York Times* (11 maart 1948), New York.

Bizone in te voeren zouden in juni leidden tot de Berlijnse blokkade.⁴⁸⁵ Enkele maanden eerder schreef Silvercruys al dat “on est à la veille du partage définitif de l’Allemagne et que s’il existe encore quelque doute, ce n’est plus qu’à l’égard du moment précis ou la décision finale interviendra.”⁴⁸⁶ Van Alstein wijst er op dat de Belgische politiek nu op Duits en economisch vlak, met het Marshallplan en de OEES, sterk veramerikaniseerde.⁴⁸⁷ Op vlak van veiligheidsbeleid bleef het ministerie echter zeer terughoudend tegenover Amerikaanse participatie, tot spijt van Silvercruys.

3.2. De Vandenbergresolutie maakt de weg vrij voor Amerikaanse associatie

Meteen na de ondertekening van het Verdrag van Brussel kwamen de Britten, Amerikanen en Canadezen in het geheim samen in het Pentagon om te onderzoeken op welke manier Noord-Amerika betrokken kon worden in een alliantie met West-Europa. Zulke stappen zouden niet gezet worden uit vrees voor een militaire aanval maar eerder om het Pact van Brussel de nodige politieke en militaire steun toe te zeggen en de Amerikaanse strategische en economische belangen op het oude continent veilig te stellen.⁴⁸⁸ Toen Spaak in april afzakte naar DC, vertelde Foggy Bottom de minister en Silvercruys dat de VS momenteel onderzocht hoe het pact ondersteund kon worden. Tijdens deze contacten maakte Spaak duidelijk dat België geen formele verbintenissen wenste van de VS. De SU zou toch geen oorlog starten. Een alliantie zou bovendien impliceren dat andere West-Europese landen aan hun lot overgelaten werden en dus een makkelijke prooi vormden voor de Sovjet-Unie. In plaats van een papieren garantie was de Belgische minister meer geïnteresseerd in praktische militaire samenwerking en in een stevige steunverklaring aan het pact indien dat aangevallen werd.⁴⁸⁹ Deze houding tegen een formele alliantie met de VS was congruent aan de Franse, maar week duidelijk af van de Nederlandse en Britse wens voor een nauwere associatie met de VS. Dit zorgde in DC voor verwarring over de noodzaak om zich te associëren.⁴⁹⁰

Ondertussen zocht Lovett van het State Department in april toenadering tot de republikeinse senator Vandenberg, de voorzitter van de buitenlandcommissie. Deze erkende de noodzaak om een soort verzekering aan West-Europa te geven en steunde het idee om een resolutie voor te leggen in de Senaat die uitzicht gaf op een Amerikaanse verbintenis met een regionale organisatie gebaseerd op *mutual aid and self help*.⁴⁹¹ Vandenberg was geen onbekende voor Silvercruys. De ambassadeur had contact met de belangrijkste pionnen in DC, en deze republikeinse senator was daar zeker één van. De privépapieren van de baron laten sporen na van een vriendschappelijke relatie tussen de diplomaat Vandenberg. In februari 1948 schreef die laatste: “I hope our mutual efforts on behalf of a sounder and a better and a

⁴⁸⁵ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 376.

⁴⁸⁶ AMBZ, 12.101, D1059 N1860-569, Silvercruys aan Spaak, 8 april 1948.

⁴⁸⁷ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 367.

⁴⁸⁸ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 377.

⁴⁸⁹ DUMOULIN, *Spaak*, 414-416.

⁴⁹⁰ FRUS, 1948, Vol.III, Memorandum van onderhoud tussen onder meer Spaak, Silvercruys en Lovett, DC, 5 april 1948, 76-78.

WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 236-238.

⁴⁹¹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 240.

safer world may succeed.”⁴⁹² Ook dineerde Arthur Vandenberg meermaals met zijn vrouw Hazel in de Belgische residentie in de eerste helft van 1948. Het is gissen naar wat beide heren bespraken, maar bovenstaand citaat onthult dat Silvercruys waarschijnlijk wist dat de invloedrijke republikein bereid was zich met West-Europa te verbinden. Besprak hij een Atlantische alliantie? Het is zeer speculatief, maar ook niet ondenkbaar. Alleszins was bipartisans steun van het Congres onontbeerlijk voor dergelijke verreikende engagementen in de buitenlandse politiek. Daarom rapporteerde de ambassadeur jaar in en jaar uit uitgebreid aan Brussel over de Congressionele politiek en hield ook hij goed contact met figuren aan beide zijden van het altaar.

Afbeelding 20: Silvercruys en Frans diplomaat Armand Bérard op de trappen van het Congres, april 1948.

Nog een onderwerp dat in het oog springt in de rapportage van de ambassadeur was de militaire slagkracht van de VS en bij uitbreiding het hele Westen. Zo vertelde hij Brussel dat de Amerikaanse militaire getalsterkte ontoereikend was, niet alleen om de Trumandoctrine in de praktijk om te zetten op het wereldtoneel, maar zelfs om het eigen Amerikaanse grondgebied te verdedigen.⁴⁹³ Impliciet vroeg de ambassadeur zich af hoe de VS zichzelf, laat staan Europa zou kunnen verdedigen. Silvercruys ging zelfs zo ver om zijn ongenoegen te laten blijken over het naar zijn mening te zwakke herbewapeningsprogramma van de Truman-administratie en het gekibbel met het republikeins Congres. Toen dat laatste de verplichte legerdienst in vredetijd gedeeltelijk invoerde, was de baron dan ook verheugd: “C’est un succès pour les protagonistes de la politique étrangère de fermeté adoptée par

⁴⁹² AMBZ, 18434-4, Vandenberg aan Silvercruys, DC, 18 februari 1948.

⁴⁹³ AMBZ, 12.101, D7758 N1560-499, Silvercruys aan Spaak, 24 maart 1948.

l'administration".⁴⁹⁴ Bij dit gezelschap moest ook zeker Silvercruids zelf gerekend worden. Hij gaf toe geen directe aanleidingen voor een nieuwe oorlog te ontwaren, maar waarschuwde dat een incident snel gebeurd was. Zo haalde hij bijvoorbeeld de spanningen in Korea aan. De VS moest dus sterk en voorbereid zijn opdat de SU zich niet aan een conflict zou wagen:

*“L'impression générale est que si les Etats-Unis sont fermes et forts, sans provocation, il est peu probable que les Soviets se décident à courir les risques d'un conflit armé avec les conséquences qui en résulteraient pour eux. L'histoire établit que la Russie, au cours des siècles, a plus d'une fois marqué un point d'arrêt dans sa progression impérialiste lorsqu'elle s'est heurtée à la volonté, -et à la force- des puissances. La meilleure garantie de paix résidera peut-être demain dans la volonté des nations démocratiques, dans leur union et dans la conjonction de leurs ressources industrielles et militaires.”*⁴⁹⁵

De baron sprak dus opnieuw subtiel zijn voorkeur uit voor een vereniging van democratische naties, lees: West-Europa en Noord-Amerika. De vermeende of potentiële Sovjetdreiging werd daarbij als belangrijke stimulus of hefboom aangehaald.

In juni 1948 keurde de Amerikaanse Senaat de Vandenbergresolutie goed. Deze maakte de weg vrij voor de Truman-administratie om een Atlantisch verdrag te onderhandelen en voor het eerst in de Amerikaanse geschiedenis in vreedstijd een alliantie aan te gaan. In principe was het slechts een *ex post facto* legitimatie voor de voorgaande Pentagononderhandelingen. Silvercruids was verheugd over de bipartisane steun die het buitenlands beleid van Truman genoot nu de spanningen fors opliepen: “Ainsi se trouve fort heureusement réalisé, indépendamment des querelles ou des rancunes intérieures, un certain degré d'unité et de cohésion dont il est à espérer que la diplomatie américaine tirera profit dans les circonstances difficiles du moment.”⁴⁹⁶

3.3. Een eerste ronde verkennende gesprekken in Washington

Meteen na de stemming in de Senaat contacteerde buitenlandminister Marshall Silvercruids en zijn West-Europese ambtgenoten in DC met de boodschap dat hij verkennende gesprekken wilde aanvatten over de politieke aspecten van de mogelijke alliantie. Tegelijkertijd werden er Amerikaanse afgevaardigden naar Londen gestuurd om de militaire gesprekken van de Westerse Unie bij te wonen. De voorgaande Pentagongesprekken tussen de Angelsaksische landen werden evenwel geheim gehouden voor de West-Europese partners.⁴⁹⁷

De Amerikanen wilden tijdens die verkennende gesprekken het zwaartepunt leggen bij de Westerse Unie zelf. De vijf moesten zich versterken en de VS zou hen slechts bijstaan. Vele stemmen, niet in het minst die van Vandenberg “warned that the US should not be biting off more than it could chew”. De Britten daarentegen poogden reeds sinds begin 1948 de VS

⁴⁹⁴ AMBZ, 12.101, D7758 N3136-909, Silvercruids aan Spaak, 22 juni 1948.

⁴⁹⁵ AMBZ, 12.101, D7758 N2173-644, Silvercruids aan Spaak, 27 april 1948.

⁴⁹⁶ AMBZ, 12.101, D4975 N3765-1112, Silvercruids aan Spaak, 3 augustus 1948.

⁴⁹⁷ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 242-245.

in de richting van een verregerende alliantie te duwen, maar tot nog toe zonder veel succes. Spaak accepteerde de uitnodiging van Marshall maar was nog steeds afwachtend, net zoals de Fransen. Hij zag meer heil in een versterkte West-Europese samenwerking op alle gebieden: de Westerse Unie moest eerst tanden krijgen. Zijn ambassadeur in DC was zich bewust van die houding en kon zich dus niet expliciet uitlaten over zijn persoonlijke voorkeuren. Hij was ook niet goed op de hoogte van de voorgaande geheime gesprekken in DC. Wiebes en Zeeman vinden dit merkwaardig omdat de pers toch geruchten had verspreid. Zij stellen dan ook dat Silvercruys net zoals zijn minister minder interesse had voor een alliantie. Zijn Nederlandse collega Van Kleffens daarentegen was al lang openlijk een vurig Atlantist en was ook beter geïnformeerd.⁴⁹⁸ Deze studie van de persoon Silvercruys heeft echter al meermaals aangetoond dat ook Silvercruys de opportuniteit van zulk een Atlantische alliantie zeer genegen moet geweest zijn.

Vanaf juli 1948 zaten de Canadese en vijf Europese ambassadeurs samen met Robert Lovett van het State Department om de mogelijkheden van een Atlantisch verdrag te verkennen. Het was aan deze onderhandelingstafel dat het Noord-Atlantisch Verdrag geboren werd. Deze *Washington Exploratory Talks on Security* (WETS) liepen echter niet van een leien dakje. Zo zouden de verschillende verwachtingen van de deelnemende landen meermaals bovendrijven en voor spanningen zorgen.⁴⁹⁹ Zelfs voor aanvang van de gesprekken was er al onenigheid. Marshall wenste slechts één vertegenwoordiger voor heel de Benelux toe te laten, bij voorkeur de pro-Atlantische Van Kleffens. Meteen protesteerde Silvercruys hiertegen gezien de Benelux nog geen politieke eenheid vormde. Het State Department zag echter in dat ze de steun van de Belgische ambassadeur nodig zouden hebben om zijn terughoudende minister aan boord te krijgen en dus gaf Marshall toe.⁵⁰⁰

Bij ontvangst van de onderhandelingsagenda zond Spaak zijn instructies naar Silvercruys. Vooreerst moest de ambassadeur zoveel mogelijk Amerikaanse politieke en militaire informatie inwinnen over de Sovjetintenties en de veiligheidssituatie in Europa. Ten tweede moest hij duidelijk maken dat België geen onmiddellijke uitbreiding van het Verdrag van Brussel wenste maar de consolidatie hiervan prioritair achtte. Over het laatste agendapunt, de aard van het Amerikaans engagement binnen het Europese veiligheidssysteem onder de Vandenbergresolutie was Spaak duidelijk: dit was onnodig en onmogelijk. Hooguit mocht een unilaterale steunverklaring van de VS beoogd worden om zich te verzekeren van morele steun in geval van agressie tegen de vijf. Directe Amerikaanse militaire hulp achtte de minister wel wenselijk om de verdediging van en door West-Europa te versterken. De ambassadeur mocht dus geen garanties vragen aan zijn gastland en moest een voorzichtige en afwachtende houding aannemen. België zou zich dus in dezelfde lijn als Frankrijk plaatsen. De

⁴⁹⁸ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 246-249.

⁴⁹⁹ Het volgend relaas over deze onderhandelingen is voornamelijk schatplichtig aan het werk van Wiebes en Zeeman waarin de vorming van de NAVO en de rol van België en Nederland exhaustief wordt besproken. Tevens wordt gebruik gemaakt van het doctoraat van Van Alstein voor bijkomende duiding. De verslagen van de WETS werden integraal bewaard in de privépapieren van Silvercruys en zijn ook online consulteerbaar in het FRUS-volume 1948-III. Indien hier naar gerefereerd wordt, is de eigen lezing van deze onderhandelingen ook verweven in het relaas. De nadruk ligt op de rol en woorden van Silvercruys, de standpunten van de andere landen komen slechts kort en ter verduidelijking aan bod.

⁵⁰⁰ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 251-253.

Nederlandse ambassadeur kreeg daarentegen quasi vrij spel en zou samen met het VK om de hand van de VS vragen.⁵⁰¹

Afbeelding 21: De West-Europese ambassadeurs aan de onderhandelingstafel met State Department functionarissen, waaronder buitenlandminister Acheson (vijfde van links), zomer 1948.

Tijdens de eerste bijeenkomst van de ambassadeurs en State Department functionarissen op 6 juli maakte Lovett duidelijk dat het engagement van de VS moest kaderen in de Vandenbergresolutie en dus beperkt zou blijven tot “continuous self-help, mutual aid and in circumstances involving the national security of the US, i.e. Western Hemispheric security”.⁵⁰² Europa moest vooral zichzelf verenigen en herbewapenen en zou geen nieuwe militaire *lend-lease* steun mogen verwachten, een streep door de rekening van Spaak en zijn Franse collega Bidault. Voorts werd de Sovjetdreiging besproken. Het gezelschap was het eens dat er geen imminent gevaar voor een oorlog was. Desalniettemin was er een noodzaak aan veiligheidssamenwerking omdat er wel een ideologische dreiging uitging die de West-Europese vrije en democratische samenlevingen in gevaar bracht. Silvercruys stelde dat deze dreiging niet aangetoond moest worden, het feit dat ze vergaderden was al een bewijs van een onveiligheidsgevoel:

*“When freedom was threatened in vital parts of Europe, it was threatened everywhere. Insecurity is often aggravated by uncertainty as to the determination of other nations. Collective strengthening of our countries should eventually bring real security. In the meantime, the fullest measure of certainty as to the will of the nations involved would be the best deterrent to aggression.”*⁵⁰³

⁵⁰¹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 254-255.

⁵⁰² AMBZ, 18434-5, WETS, Eerste sessie, State Department DC, 6 juli 1948.

⁵⁰³ AMBZ, 18434-5, WETS, Tweede sessie, 6 juli 1948.

Deze redenering kon op bijval rekenen van Lovett gezien “determination would remove uncertainty”. De vergadering werd besloten met de conclusie dat de SU als een militaire en ideologische dreiging werd gepercipieerd.⁵⁰⁴

Daags erna lag de veiligheidspolitiek van de vijf ter discussie. De Franse ambassadeur Bonnet kwam in conflict met Lovett omdat die laatste opnieuw weigerde directe militaire steun te verlenen via *lend-lease* akkoorden. Lovett benadrukte ook dat het Amerikaans engagement voornamelijk ontradend moest werken, het land zou zich niet zomaar in een oorlog storten door een wederzijdse bijstandsclausule. Volgens de constitutie kon enkel en alleen het Congres de oorlog verklaren. Bovendien moesten strategische gebieden, de zogenaamde *stepping stones* zoals onder meer Groenmark, IJsland en de Azoren ook betrokken worden. Daarom pleitte de VS voor een nieuw verdrag naar het model van het Riopact. Bovendien werd door de Canadees Pearson geopperd om de veiligheidssamenwerking op een zo breed mogelijke en dus ook economische basis te stoelen. Silvercruys steunde dit idee, net zoals Kennan en Van Kleffens. De baron stelde dat “any effort of this sort would fall short of its purposes and lose its dynamic value if it were to assume a negative aspect instead of a positive one, namely the promotion of security and peace.”⁵⁰⁵ Hoewel ook Spaak militaire verdragen steeds economisch en politiek wou omkaderen, prefereerde hij dit toch binnen Europa te doen. De ambassadeur zag het duidelijk iets breder. Zulk een positieve onderneming zou ook gemakkelijker te verkopen zijn aan de publieke opinie en zou een levensgarantie voor de alliantie bieden indien de Sovjetdreiging ooit zou wegvallen. Op deze manieren werd de toekomstige gezamenlijke veiligheidssamenwerking gelegitimeerd.⁵⁰⁶

Tijdens de vierde bijeenkomst lag de mogelijke uitbreiding van de Westerse Unie op tafel. Canada, het VK en de VS sloten een toetreding tot de vijf onmiddellijk uit. De discussie ging dus al snel over de toetreding van andere Europese landen. Silvercruys volgde Spaaks instructie en stelde dat de Unie in principe wel open stond voor nieuwe leden, maar dat deze best eerst geconsolideerd werd. De oorspronkelijke leden deelden immers hun geschiedenis, geografie en interdependente veiligheid.⁵⁰⁷ Hij stelde dan ook voor om meteen over te schakelen naar het volgende agendapunt dat de aard van de Amerikaanse deelname zou bespreken, maar dit liet Lovett niet toe. Ook het VK, Nederland, en zeker Frankrijk waren voorstander om het lidmaatschap beperkt te houden. Bonnet kwam opnieuw in conflict met de Amerikanen door zijn expliciete veto tegen een uitbreiding. Lovett voer daarop uit tegen de Fransman door te stellen dat de *stepping stones* belangrijker waren voor de veiligheid van de VS dan sommige Europese landen. De bijeenkomst werd opgeschort gezien de Europeanen geen uitbreiding wilden toezeggen vooraleer de toedracht van de VS, het vierde agendapunt verduidelijkt werd.⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 261-262.

VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 370.

⁵⁰⁵ AMBZ, 18434-5, WETS, Derde sessie, 7 juli 1948.

⁵⁰⁶ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 263-265.

⁵⁰⁷ AMBZ, 18434-5, WETS, Vierde sessie, 8 juli 1948

⁵⁰⁸ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 265-266.

Op 9 juli bespraken de onderhandelaars deze heikele kwestie. Lovett bleef echter de Amerikaanse visie zo lang mogelijk achterhouden om op die manier de Europeanen uit hun tent te lokken en te achterhalen hoe ver zij bereid waren te gaan in hun eigen veiligheidsbeleid. Van Kleffens deed dan maar een voorstel voor een nieuw pact waarbij de Westerse Unie de pit van een denkbeeldige perzik zou zijn. Hierrond zat dan een Atlantisch pact met de VS en Canada dat een ietwat zachter omhulsel zou moeten voorstellen. De Nederlander zag immers in dat voor de Amerikanen het Verdrag van Brussel te nauw was in lidmaatschap en te breed in engagementen. Conform zijn instructies gaf Silvercruys aan geen voorkeur te hebben voor een nieuw pact of een toetreding van de VS tot het Brussels pact. Hij stelde wel dat indien de VS zich op een of andere manier zou betrekken, andere landen op de kar zouden springen en dat zo de Amerikaanse *security gaps* automatisch zouden gedicht worden.

Na alle standpunten aanhoord te hebben liet Lovett eindelijk zijn voorkeur blijken voor een Atlantisch pact. Hij zag het lidmaatschap daarvan ook zeer breed, inclusief West-Duitsland, Scandinavië, het Iberisch schiereiland en de volledige Middellandse Zee.⁵⁰⁹ Silvercruys leek net zoals zijn Franse collega de discussie over dit lidmaatschap uit de weg te willen gaan omdat er wel dringendere zaken te bespreken waren. Hij drong meermaals aan bij Lovett en de Canadees Pearson om te verduidelijken hoever zij nu eigenlijk wilden gaan in hun associatie bij dat nieuwe pact. Dit bleef echter onduidelijk.⁵¹⁰ Na dit vijfde onderhoud werd besloten om te rapporteren aan de regeringen en het overleg tijdelijk op te schorten.

De eerste ronde had duidelijk gemaakt dat alle landen buiten België en Frankrijk voorstander waren van een nieuw bijstandspact. Dit was niet meteen tegen een oorlogsdreiging gericht maar moest eerder een soort verzekeringspolis worden. De VS zou echter nooit zover gaan zich te verbinden in een *entangling alliance* waardoor het verplicht was een oorlog te gaan voeren. Silvercruys had zich zeer passief gedragen aan de onderhandelingstafel. Hij wilde vooral informatie inwinnen over de rol en toedracht van de VS. Hij bleef dus zeer trouw aan zijn instructies, ondanks zijn mogelijke persoonlijke voorkeuren: “Silvercruys indeed refrained from a clear position of Belgian objectives nor did he ask explicitly for more guarantees or did he press, like Bonnet, very hard and loud for practical military assistance.”⁵¹¹

De ambassadeur rapporteerde in het geheim en waarheidsgetrouw aan buitenlandminister Spaak over de afgelopen gesprekken. Hij stelde dat er waarschijnlijk met de VS en Canada een nieuw pact onderhandeld zou worden volgens de lijnen van het Riopact. Het zou dus gaan om “une association par opposition à une garantie”. Er was een breed lidmaatschap te verwachten, waaronder de *stepping stones*, en ook een laksere bijstandsclausule dan die van het Brussels verdrag. Voorts merkte de ambassadeur op dat “l’opinion sur la nature de l’association des Etats-Unis à un Pacte de l’Atlantique du Nord n’est pas cristallisée au Département d’Etat. J’ai essayé d’accrocher Mr. Lovett sur ce point sans pouvoir le décider à sortir de beaucoup de réserve. Il est certain que les Etats-Unis, comme le Canada, se refuseront à donner une garantie juridique. Peut-être pourraient-ils être

⁵⁰⁹ *Idem*, 267-268.

⁵¹⁰ AMBZ, 18434-5, WETS, Vijfde sessie, 9 juli 1948

⁵¹¹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 269-270.

amenés à apporter dans une large mesure la certitude d'une assistance et cette assistance à mes yeux est plus importante peut-être que la garantie même". De baron had dus ook een voorkeur voor militaire assistentie maar aan het eind van zijn bericht gaf hij een toch ietwat afwijkende persoonlijke visie mee aan zijn overste:

“Pour ma part, je ne suis pas loin d'envisager un arrangement de sécurité pour le nord de l'Atlantique comportant des engagements d'assistance mutuelle dans l'esprit du Traité de Rio de Janeiro. Cette assistance pourrait même entraîner, sans qu'il soit question de lend-lease, une aide militaire à des fins communes en vue de sauvegarder la paix et de prévenir l'agression. Le texte du Traité de Rio peut être imparfait; les engagements qui s'y trouvent consignés ne vont certes pas aussi loin que ceux du Traité de Bruxelles; mais la terminologie du Traité de Rio est familière au Sénat. Si celui-ci devait se prononcer sur un Pacte de l'Atlantique du Nord, dont le texte s'inspirerait en substance de celui du Traité de Rio, le voie serait largement ouverte à son approbation.”

Silvercruys drukte dus voorzichtig zijn eigen voorkeur voor de alliantie uit. Een grondige lezing doet zelfs vermoeden dat hij subtiel de voorgestelde formule acceptabel probeerde voor te stellen aan zijn sceptische minister. Zo wees hij erop dat de Westerse Unie onder het Atlantisch pact toch zou kunnen rekenen op militaire steun, een expliciete doelstelling van Spaak. Daarnaast gaf hij toe dat het Rioverdrag niet zo ver ging in garanties. De contractanten konden immers zelf beslissen of ze een daad als een aanval interpreteerden en waren niet verplicht tot bijstand. Dit vond de ambassadeur klaarblijkelijk jammer, net zoals zijn collega Bonnet, maar hij was realistisch genoeg om dit te beschouwen als een prijs die moest betaald worden voor het engagement van Noord-Amerika. Ten slotte verbond de baron gewiekst de huidige onderhandelingen met het ERP:

“Lorsque le vote de la seconde tranche du Plan Marshall sera soumis aux délibérations du Congrès celui-ci sera certainement influencé par le résultat de nos négociations. Sans doute les nations européennes qui bénéficient de ce Plan devront-elles essentiellement faire la démonstration des résultats atteints individuellement et collectivement. Le particularisme européen reste incompréhensible pour la majorité des Américains qui voient dans une unification de l'Europe occidentale la solution aux difficultés actuelles. Aussi la preuve des résultats tangibles de la coopération européenne devra-t-elle être faite. Mais cette preuve sera d'autant mieux accueillie que sur le plan politique ces nations auront trouvé le moyen de rejoindre par delà l'Atlantique les Etats-Unis et le Canada dans un arrangement de sécurité dont l'importance pour ces deux derniers pays est peut-être encore plus grande que pour nous.”⁵¹²

In feite impliceerde Silvercruys dat de ERP-hulp die België zou ontvangen afhankelijk was van de houding aan de onderhandelingstafel voor het Atlantisch pact. Op die manier poogde hij misschien ook druk te zetten op zijn minister, immer gevoelig voor het welslagen van Europese integratieplannen.

Ondanks dit rapport liet een nieuw pact Spaak nog steeds koud. Tijdens het overleg tussen de buitenlandministers van het Brussels pact in Londen midden juli verklaarde hij zijn

⁵¹² FPHS, Nr.5371, D9504 N3457-1016, Silvercruys aan Spaak, 13 juli 1948.

houding die sterk gelijklopend was met de Franse. De inhoud van het nieuwe pact was nog veel te onduidelijk. Tevens wilde Spaak niet te sterk onder Amerikaanse invloed komen. Hij had angst om meegesleurd te worden in een politiek die boven het Belgische hoofd gevormd zou worden. Een nieuwe oorlog zou immers tussen de twee grootmachten plaatsvinden, en hier zou West-Europa dan via de alliantie in meegesleept worden. Volgens Spaak was een Europees veiligheidssysteem met Amerikaanse steun nog steeds de betere optie. Die steun zou de vorm aannemen van militaire waarnemers bij de organen van het Brussels pact, troepen in West-Duitsland en militaire leveringen. De Belgische *patron* liet de deur wel op een kier: als DC werkelijk veel belang hechtte aan een pact en er een voorwaarde voor bijstand van zou maken, kon hij deze signalen niet zomaar negeren.⁵¹³

Ondertussen werd er verder vergaderd in DC, maar onder een andere formule. In de zomermaanden zaten de adviseurs van de ambassadeurs van de verschillende landen zestien keer samen. België werd vertegenwoordigd door Silvercruys' raadsheer Roger Taymans en attaché Robert Vaes. Deze diplomaten poogden vorm te geven aan de *Washington paper*, een soort werkversie van het nieuwe pact. Het gros van de vergaderingen werd opgeslorpt door de discussie over het lidmaatschap. De contributie van Taymans was miniem: "He maintained mostly a monumental silence, content merely to watch the other representatives behind an enormous pair of dark tortoiseshell spectacles. He sat throughout the talks as an inscrutable and impassive watchdog and barked only once when he tried to get the Belgian Congo in." Ook hij volgde dus trouw de instructie van Spaak. De onderhandelingen bereikten hun hoogtepunt toen begin augustus de bijstandsclausule zou worden besproken. Er werd echter geen consensus gevonden rond een Amerikaans voorstel. Wel werd er vastgelegd dat de partijen elkaar zouden consulteren in geval van een bedreiging. Het was trouwens Silvercruys die eerder had voorgesteld om het woord "endangered" door "threatened" te vervangen. Op die manier zou er veel sneller kunnen ingespeeld worden op potentiële dreigingen en gevaren.⁵¹⁴

3.4. Bemiddeling door Silvercruys en de daaropvolgende wending van België en Frankrijk

Midden augustus vielen de onderhandelingen stil. De houding van België en Frankrijk bleef immers problematisch. Spaak werd onder druk gezet door zijn Britse collega Bevin om het Atlantisch concept te accepteren, maar van grotere betekenis was een nota van Bonnet aan Marshall. Op 17 augustus schreef die dat Frankrijk het pact enkel zou accepteren op voorwaarde van onmiddellijke Amerikaanse militaire hulp aan en stationering van soldaten in Frankrijk. Ook moest er een geïntegreerd militair commando voor Europa komen. Hij vroeg tevens een nieuwe bijeenkomst op niveau van de ambassadeurs. Marshall was zwaar geïrriteerd en speelde met het idee om het hele Atlantische plan op te bergen.

Op dit hachelijk moment kwam Silvercruys tussen. Hij overtuigde Bonnet, Van Kleffens en Lovett om een informele vergadering te beslaan in die laatste zijn privéwoning.

⁵¹³ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 373.

⁵¹⁴ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 276-284.

Op die manier zou de Franse ambassadeur stoom kunnen aflaten en zouden zijn collega's hem kunnen overtuigen zich gematigder op te stellen. Ook zou een officiële bijeenkomst vermeden worden waarop de Fransen hun harde eisen op tafel zouden leggen, met een mogelijke deadlock tot gevolg. Bovendien zou Silvercruys in zulk een officiële meeting ook in de positie gedwongen worden om het standpunt van zijn minister te expliciteren, wat dodelijke gevolgen zou kunnen hebben voor de onderhandelingen.⁵¹⁵ De ambassadeur trad buiten zijn instructies en greep dus in op het moment waarop het hele project dreigde te mislukken. Hijzelf was immers in tegenstelling tot Spaak wel overtuigd van het concept. Wiebes en Zeeman stellen dat Silvercruys 'geïnfecteerd' werd door het Atlantisch virus tijdens de onderhandelingen van juli, maar er is reeds aangetoond dat hij al vroeger 'besmet' was. Het is dus beter Silvercruys' terughoudendheid tijdens de onderhandelingen te interpreteren als trouw aan de politieke lijn van zijn minister. Hij was echter niet bereid die trouw tot in het extreme door te trekken indien dat het project zou compromitteren.

Tijdens het overleg bij Lovett thuis op 20 augustus nam Silvercruys opnieuw het voortouw. De baron functioneerde immers als moderator door te informeren naar de verschillende standpunten van de aanwezigen. Alle heikele punten kwamen aan bod, zoals het lidmaatschap, militaire hulp en de engagementen van de VS. Zijn Nederlandse collega was al even bezorgd om de Franse houding en samen met Silvercruys probeerde hij Bonnet te reoriënteren. Bovendien vertelden de twee in vertrouwen aan Lovett dat zij persoonlijk voorstanders waren van het pact, maar dat hun ministers twijfels hadden en dit omdat ze volgens hen de Noord-Amerikaanse eisen niet goed begrepen. Ze stelden zelfs voor om naar Brussel en Den Haag te vliegen om hun ministers juist te informeren en op dezelfde lijn te brengen.⁵¹⁶ Zover kwam het niet, maar het was wel een ongewone gang van zaken. Ondertussen werd er sterk gelobbyd door de Canadezen, Britten en Amerikanen bij de Franse regering om hun houding aan te passen. Het *Quai d'Orsay* ging onder de druk door de knieën en Schuman droeg Bonnet op om zich positiever op te stellen.⁵¹⁷

Ook Spaak liet intussen zijn terughoudendheid ten overstaan van een Atlantisch pact varen in augustus 1948 en dit omwille van een veelvoud aan redenen.⁵¹⁸ Vooreerst waren er volgens Wiebes en Zeeman de subtiele berichten van Silvercruys en de druk van Bevin.⁵¹⁹ Daaruit bleek dat de Amerikanen inderdaad een groot belang hechtten aan het pact en het als een voorwaarde voor militaire steun aan Europa zagen. Spaak zou dus inderdaad deze factor niet kunnen negeren, zoals hij in juli al aangaf. Ten tweede zag hij volgens Coolsaet in dat de machtsverhoudingen grondig gewijzigd waren. Het VK was niet bij machte om de verhoopte leidersrol op zich te nemen. Dit in tegenstelling tot de VS die sinds 1947 het voortouw namen in de Westerse wereld door onder meer hun economische steun en stimulans tot Europese integratie. Amerika was het feitelijke referentiepunt van het Belgisch buitenlandse beleid geworden. België zou dus onmogelijk buiten het door de Amerikanen gewenste pact kunnen blijven. Het was de enige keuze die overbleef om de doelstellingen van 1944 te realiseren.

⁵¹⁵ *Idem*, 285-286.

⁵¹⁶ FRUS, 1948, Vol.III, Memorandum van conversatie, DC, 20 augustus 1948, 214-221.

⁵¹⁷ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 286-290.

⁵¹⁸ DUMOULIN, *Spaak*, 425-431.

⁵¹⁹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 298.

Een oorlogsdreiging had geen enkele rol gespeeld in de beslissing om zich te alliiëren met de VS.⁵²⁰

Spaak bekende zich enkele dagen later ook publiekelijk tot het Atlantisme en anticommunisme tijdens zijn legendarische *nous avons peur* rede voor de Algemene Vergadering van de VN. De politiek van het Westen moest vanuit een angst voor de Sovjets worden geïnterpreteerd. Vreedzame bipolariteit was nog mogelijk maar dat sloot niet uit dat landen die dezelfde waarden deelden zich moesten verenigen en versterken om hun veiligheid te garanderen. Van Alstein stelt dat in de tweede helft van 1948 de Koude Oorlogsconsensus nu op alle Belgische niveaus was doorgedrongen. Spaak was als laatste overstag gegaan. Le Ghait bleef de enige outsider, maar hij was inmiddels overgeplaatst naar China. In Moskou werd hij vervangen door Goffin, de oude ambassadeeraad van Silvercruids en eveneens een Sovjetscepticus.⁵²¹

Afbeelding 22: Spaak en Silvercruids, Washington DC, 6 april 1948.

⁵²⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 378-379.

⁵²¹ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 378-388.

3.5. Discussies over het ontwerpverdrag

Op Foggy Bottom hadden ze inmiddels de *Washington paper* opgepoetst en tot een compromisvoorstel geboetseerd. Zo werd er voorzien in drie soorten lidmaatschap, waardoor de Amerikaanse *stepping stones* gedeeltelijk geïntegreerd werden. Ook waren er drie versies van de bijstandsclausule, één leunde aan bij het Verdrag van Brussel, een ander bij het Riopact en een derde was een tussenoplossing.⁵²² Tijdens de zesde bijeenkomst op 3 september verklaarde Silvercruys net zoals de anderen zich akkoord met het ontwerp dat zou verstuurd worden naar de regeringen.⁵²³ De Canadese ambassadeur Wrong stelde enkele dagen later dat een dergelijk pact voorgaande twee oorlogen zou vermeden hebben en dat “the greatest advantage which the creation of such a system would bring would be the attainment of certainty, and particularly of continuing certainty about the long term position of the US as a partner in a North Atlantic security system; this alone far outweighed whatever new risks might conceivably arise from the conclusion of the pact”. Silvercruys wilde dat deze verklaring opgenomen werd in het rapport van de voorlopig laatste meeting.⁵²⁴

Vervolgens verzond de ambassadeur het ontwerp naar Brussel. In de begeleidende brief maakte hij gewag van meerdere ontmoetingen tussen Lovett en hemzelf, eventueel met andere collega's, in de woonst van Lovett, maar ook in de Belgische residentie. De informele bijeenkomst op 20 augustus was dus waarschijnlijk niet de enige keer geweest dat Silvercruys bemiddelde of zelfs onderhandelde. Hij had nu het gevoel dat “l'ébauche a pris forme et que, malgré ses imperfections, elle a trouvé son équilibre”. Hij overliep de nota en prees het compromis van het graduele lidmaatschap aan als een degelijke oplossing. Hij sprak geen voorkeur uit voor één van de drie bijstandsclausules. Daarnaast gaf hij aan dat er niet te veel moest verwacht worden van de economische, sociale en culturele samenwerking gezien Bevin dit liever dode letter zag blijven. Ten slotte gaf hij twee bedenkingen mee. De Amerikanen zouden militaire hulp verstrekken eens een politiek pact gesloten was en het pact mocht volgens de VS geen excuus zijn voor een vertraging van de Europese integratie. Silvercruys zei ten slotte dat “le projet de pacte contient en puissance les éléments d'un acte historique et marque un renversement sans précédent dans la vie politique de ce pays”.⁵²⁵ Of hij nu de VS of België bedoelde, maakt niet uit gezien de uitspraak voor beiden opging.

Eind oktober 1948 kwamen de vijf buitenlandministers van het Brussels pact samen om een gemeenschappelijke positie ten opzichte van de werkversie te bepalen. Allen gingen akkoord om een pact te sluiten. Spaak had zich naar eigen zeggen nu achter dit concept geschaard omwille van het grote belang dat de Amerikanen hieraan hechtten maar ook omdat hij middels een ferm signaal en nauwere samenwerking een nieuwe oorlog wilde vermijden.

⁵²² WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 293-295.

⁵²³ AMBZ, 18434-5, WETS, Zesde sessie, 3 september 1948.

⁵²⁴ AMBZ, 18434-5, WETS, Zevende sessie, 10 september 1948

⁵²⁵ FPHS, Nr.5373, D9504 N4237-1248, Silvercruys aan Spaak, 11 september 1948.

Uit dit rapport blijkt dat dit slechts de tweede brief was die de ambassadeur aan Spaak schreef sinds de start van de onderhandelingen. Dit is opmerkelijk. Naar alle waarschijnlijkheid hadden de twee wel meer contact via telegrammen. Het NAVO-dossier in de archieven van het Ministerie kunnen een nieuw licht werpen op deze contacten en de onderhandelingen maar zijn tot op heden nog niet vrijgegeven.

Dit was opmerkelijk gezien hij, net zoals de anderen, geen oorlog vreesde.⁵²⁶ De ministers gaven hun diplomaten in Londen de opdracht om een West-Europese ontwerpversie van het Atlantisch verdrag op te stellen. Dit document moest de leidraad worden voor de ambassadeurs in DC eens zij de hun onderhandelingen zouden hervatten. Spaaks instructies aan ambassadeur Obert de Thieusies waren duidelijk. Het geografisch toepassingsgebied moest duidelijk omschreven en zo Atlantisch mogelijk zijn. Spaak wilde de Amerikanen bijvoorbeeld niet te hulp schieten indien zij aangevallen werden in de Stille Oceaan. Indien de Fransen Noord-Afrika probeerden op te nemen, moest de Belgische delegatie ook Congo op tafel leggen. Ten tweede moest de bijstandsclausule zo stringent mogelijk zijn. De economische, sociale en culturele samenwerkingsclausule was daarentegen niet van belang voor België gezien dit het terrein moest worden van West-Europese samenwerking. Het enige wat Spaak dus beoogde met het Atlantisch pact was Amerikaanse en Canadese steun indien West-Europa aangevallen werd.⁵²⁷ In hun ontwerp verwijderden de diplomaten in Londen de economische samenwerkingsclausule en verwoordden de bijstandsclausule iets ferner. Ze wilden eveneens een politiek consultatieorgaan oprichten. Er werd geen hand uitgestoken naar Italië gezien dit ook Griekenland en Turkije op tafel zou brengen. Dit was allemaal conform de wensen van Spaak, de opname van Noord-Afrika en de exclusie van Congo daarentegen niet.⁵²⁸

Tijdens deze herfstmaanden bleef Silvercruys de posities in DC op de voet volgen. Zo ving hij geruchten op over plannen binnen het Pentagon om ook Spanje en West-Duitsland op te nemen in het pact. Hij was ook ongerust over de presidentsverkiezingen die de republikein Dewey leek te gaan winnen. De baron betreurde dat er een politiek opbod ontstond over het buitenlands beleid in de verkiezingscampagne, net nu wanneer er zoveel op het spel stond.⁵²⁹ De verhoging van de staat van paraatheid van het Amerikaans leger stelde hem wel enigszins gerust: “Ces dispositions indiquent à quel degré l’unanimité s’est faite sur la nécessité de mesures immédiates pour parer à la menace soviétique. Chaque jour, une majorité de plus en plus grande se dessine, en dehors de toute considération de parti, pour faire bloc avec les nations libres et résolues d’Europe, contre le péril communiste.”⁵³⁰ Silvercruys juichte toe dat heel Amerika en West-Europa zich begonnen te verenigen in een Westers blok dat elke agressie zou ontraden. Hij was dan ook zeer verheugd toen Amerikaanse defensie-minister Forrestal “un nouveau avocat –et non des moindres- vient de rompre une lance en faveur de l’aide militaire à l’Europe”. Forrestal beschouwde de Amerikaanse en West-Europese veiligheid als één en wilde een gemeenschappelijk defensieplan opstarten en West-Europa rijkelijk militair uitrusten. Silvercruys kon dit alleen maar aanmoedigen: “L’armement de l’Europe occidentale venant couronner ces formidables dépenses, il est heureux que le

⁵²⁶ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 307-308.

⁵²⁷ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 388-389.

⁵²⁸ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 322-325.

⁵²⁹ AMBZ, 12.101, D5025 N4705-1400, Silvercruys aan Spaak, 11 oktober 1948.

AMBZ, 12.101, D4969 N4789-1418, Silvercruys aan Spaak, 14 oktober 1948.

⁵³⁰ AMBZ, 12.101, D7758 N5105-1517, Silvercruys aan Spaak, 3 november 1948.

secrétaire de la défense n'envisage pas de tirer vers lui la couverture au détriment de l'Etranger".⁵³¹

Spaak was nu wel voorstander van een pact, maar had de Amerikaanse voorwaarden daarom nog niet noodzakelijk aanvaard. In november zei hij tegen Kirk, de Amerikaanse ambassadeur in Brussel, dat hij nu snel het pact wilde sluiten met de zeven onderhandelaars. Lovett ontplofte en antwoordde dat de VS de inclusie van alle Noord-Atlantische landen en Italië zou eisen. Spaak plooidde na deze uitval van Lovett en na een gesprek met Italiaans premier De Gasperi. Kirk vermeldde dat ook Silvercruys waarschijnlijk zijn minister in de richting van een meer toegeeflijke houding had bewogen.⁵³² Helmreich stelt dat de ambassadeur zelfs tot tweemaal toe op instigatie van Lovett zijn minister onder druk zette.⁵³³ Spaak vertelde nu aan Kirk dat België alle landen zou verwelkomen die de VS wenste uit te nodigen. Silvercruys kreeg desalniettemin een instructie om de geografische reikwijdte zo mogelijk te beperken. Daaruit bleek dat Spaak nog niet helemaal van gedacht veranderd was: "Il faut immédiatement faire le Pacte à Sept, et quand celui-ci sera devenu vraiment efficace, quand notre alliance donnera le sentiment de la force et de la puissance, elle agira comme un aimant et tous les autres pays de l'Europe Occidentale, et même probablement méditerranéenne, ne demanderont qu'à nous rejoindre. Si vous avez l'occasion de défendre ce point de vue au cours des discussions, faites-le sans hésiter".⁵³⁴ Daarnaast moest de ambassadeur ook pleiten voor een sterke bijstandsclausule.⁵³⁵

3.6. Hervatting van de ambassadeursvergaderingen in Washington

Op 10 december begon de tweede ronde van de toponderhandelingen in DC met de ambassadeurs. Die dag werd er enkel over de procedure beslist. Silvercruys stelde met Nederlandse ruggensteun voor om de *Washington paper* als uitgangspunt te nemen en niet het ontwerp dat de Westerse Unie had opgesteld.⁵³⁶ Zo wilden ze voorkomen dat de Amerikanen meteen geconfronteerd zouden worden met Europese eisen die hen niet zouden behagen. Tijdens de volgende intensieve gesprekken op twee niveaus lagen nog steeds dezelfde onderwerpen op tafel: het lidmaatschap, de bijstandsclausule, de economische samenwerkingsclausule en een restgroep aan bepalingen over onder meer de duur van de overeenkomst en de te creëren instellingen. Taymans van de Belgische delegatie legde opnieuw Congo op tafel binnen de diplomatenwerkgroep. Indien de kolonie niet zou opgenomen worden zou dit wel eens ratificatieproblemen in het Belgisch parlement geven, zo dreigde hij. Congo was echter veeleer een soort onderhandelingskaart. België zou deze eis intrekken in ruil voor een beperktere reikwijdte in Noord-Afrika. De Congolese eis werd

⁵³¹ AMBZ, 12.101, D9504 N5562-1629, Silvercruys aan Spaak, 2 december 1948.

⁵³² FRUS, 1948, Vol.III, Kirk aan Marshall, Brussel, 29 november 1948, 298-299.

⁵³³ HELMREICH, *United States relations*, 107.

⁵³⁴ FPHS, Nr.3250, N82 C1/14, Spaak aan Silvercruys, 20 december 1948.

⁵³⁵ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 330-331.

⁵³⁶ AMBZ, 18434-5, WETS, Achtste sessie, 10 december 1948.

echter meermaals onmiddellijk van tafel geveegd door de andere participanten.⁵³⁷ Taymans steunde ook een nieuwe en fermere bijstandsclausule.

Tijdens de tiende bijeenkomst vertolkte ook Silvercruids duidelijk de gedachten van Spaak. Hij herhaalde dat het pact beperkt moest worden tot West-Europa en niet het Middellands Zeegebied mocht omvatten. Hij kwam handig met een argument om de VS te overtuigen: de Scandinavische landen en *stepping stones* zouden bij een brede reikwijdte ook veel terughoudender zijn om toe te treden.⁵³⁸ De vergadering liep vast op Italië en Noord-Afrika. Silvercruids wilde beiden eruit houden, Lovett vond enkel Italië belangrijk omwille van de sterke communistische positie in dat land. Bonnet wilde beide gebieden betrekken.⁵³⁹ De Canadees-Europese tandem had van de VS inmiddels wel een bredere bijstandsclausule weten te bekomen. De Amerikanen waren na de verkiezingsoverwinning van Truman immers toegeeflijker, eenmaal de electorale steun voor hun buitenlandpolitiek verworven was. Het getrapte lidmaatschap werd opgegeven en de Westerse Unie zelf zou niet uitgebreid worden. Spaak kon tevreden zijn, des te meer omdat het lidmaatschap van Noord-Afrika en Italië nog niet vast lag.⁵⁴⁰ Aan het eind van 1948 werden de onderhandelingen opnieuw gestaakt voor overleg met de regeringen.

Aan de vooravond van de laatste onderhandelingsronde in DC gaf Spaak nieuwe en toegeeflijke instructies aan zijn ambassadeur. Silvercruids mocht de drie Algerijnse departementen accepteren binnen het verdrag om zo tegemoet te komen aan de Fransen, die dit dreigden als een *conditio sine qua non* door te duwen. Spaak wilde wel niet toegeven op de Italiaanse kwestie. Toetreding van dat land zou de deur openzetten om het heel Middellands Zeegebied op te nemen. Het was dus beter om een Mediterraan regionaal verdrag op te stellen. Desalniettemin moest Silvercruids toegeven als de anderen aandrongen op Italiaans lidmaatschap. Ten slotte wenste Spaak dat het verdrag zo lang mogelijk zou gelden.⁵⁴¹ Tijdens de elfde bijeenkomst half januari sprak Silvercruids volledig conform deze voorkeuren. Hij zei zelfs expliciet dat België niet in de weg zou staan in de Italiaanse en Algerijnse kwesties.⁵⁴² Het is niet duidelijk of dit wel de bedoeling was van Spaak. Alleszins wijst het erop dat Silvercruids geen verstorende factor wilde zijn en meteen aangaf wat voor België acceptabel was, zonder het spel hard te spelen.

Desondanks liepen de onderhandelingen toch zware vertragingen op. De nieuwe buitenlandminister Acheson die de zieke Marshall verving had immers de versterkte bijstandsclausule afgetoetst met de republikeinse senatoren en deze lagen dwars. Tijdens de volgende meeting begin februari waren alle deelnemers ontstemd over de vertraging en de Amerikaanse twijfels. Silvercruids stelde dat hij begrip en respect had voor het Congres maar hij benadrukte dat het verdrag een defensief pact met een duidelijke assistentieverplichting moest zijn en blijven. De bijstandsclausule was immers het resultaat van moeilijke onderhandelingen en was unaniem goedgekeurd aan het eind van 1948. De bewoording was

⁵³⁷ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 337-338.

⁵³⁸ AMBZ, 18434-5, WETS, Tiende sessie, 22 december 1948.

⁵³⁹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 345-349.

⁵⁴⁰ *Idem*, 350-353.

⁵⁴¹ FRUS, 1949, Vol.IV, Kirk aan Acheson, Brussel, 7 januari 1949, 13-14.

⁵⁴² AMBZ, 18434-5, WETS, Elfde sessie, 14 januari 1949.

eveneens reeds gelekt in de pers en het verzwakken ervan zou geïnterpreteerd kunnen worden als een overwinning voor de Sovjets, aldus Silvercruys en zijn Canadese collega Wrong.⁵⁴³ Truman en Acheson lobbyden zwaar bij de republikeinen en met succes. De bijstandsclausule werd licht afgezwakt zodat er geen automatische oorlogsverklaring zou zijn maar wel onmiddellijke Amerikaanse militaire hulp bij een oorlog. Iedereen was matig tevreden, toch kreeg Silvercruys de opdracht om de *pledge* opnieuw wat te versterken.⁵⁴⁴

Samen met zijn Europese collega's ondernam Silvercruys nog één vruchteloze poging hiertoe tijdens het onderhoud van 25 februari. De aandacht werd echter al snel opgeslorpt door de Italiaanse kwestie. Italië had even voordien immers zichzelf uitgenodigd, met sterke Franse ruggensteun. Acheson stelde voor om Italië toe te laten na de ondertekening, maar Bonnet weigerde en eiste dat Italië nu moest toegelaten worden tot de gesprekken, net zoals Noorwegen dat sinds deze vergadering mocht na Amerikaans aandringen. Silvercruys was duidelijk: volgens hem moest er nu snel een akkoord komen met de landen die de zeven zelf hadden uitgenodigd: Denemarken, IJsland, Ierland, Portugal, Noorwegen, en dus niet Italië. Bonnet ging door de knieën onder Amerikaanse druk toen hij in ruil zekerheid kreeg over de Algerijnse gebieden.⁵⁴⁵

Begin maart hadden ook het VK en de Benelux-landen aanvaard dat Italiaans lidmaatschap onvermijdelijk was. Silvercruys stelde nu zelfs voor om de bijkomende landen het pact op hetzelfde moment tezamen met de zeven te laten ondertekenen. Dit zou trouwens de ratificatie in bijvoorbeeld Italië vergemakkelijken en zou een duidelijk signaal zijn dat het land in het Westers veiligheidsordonnement viel. Daarnaast wilde Silvercruys de ondertekening laten plaatsvinden in Washington om op die manier het belang van de VS in de alliantie in de verf te zetten, opnieuw een krachtig signaal naar de Sovjets.⁵⁴⁶ Enkele dagen later bereikten de zeven een akkoord: Noorwegen, Italië, Denemarken, IJsland en Portugal zouden samen met hen het verdrag ondertekenen. Ierland trok zich terug. Op 15 maart kwamen de ambassadeurs voor de achttiende en laatste keer formeel bij mekaar om de laatste knopen door te hakken. De tekst werd bevroren en zou op 4 april ondertekend worden.⁵⁴⁷

Welke rol had Silvercruys gespeeld tijdens de *Washington exploratory talks*? Indrukken uit eigen lezing van de onderhandelingsverslagen en literatuur leveren hetzelfde beeld op. De diplomaat luisterde vooral en poogde informatie te verzamelen. Als hij sprak, vertolkte hij meestal duidelijk de instructies van Spaak, hoewel hijzelf persoonlijk minder of zelfs geen reserves had ten overstaan van het nieuwe verdrag. Wiebes en Zeeman stellen dat "Silvercruys acted more as the archetypal diplomat who is not used to display his own political convictions". Opvallend is dat de ambassadeur zijn opgelegde passieve rol compenseerde door boven de discussies uit te stijgen en zichzelf een rol van verzoener aan te meten. Hij vroeg iedereen om zijn mening, vatte samen, wees op overeenkomsten en verschillen en poogde steeds conflict uit de weg te gaan. Hij was het die in moeilijkheden de

⁵⁴³ AMBZ, 18434-5, WETS, Twaalfde sessie, 8 februari 1948.

⁵⁴⁴ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 366-369.

⁵⁴⁵ AMBZ, 18434-5, WETS, Dertiende sessie, 25 februari 1948.
WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 376-379.

⁵⁴⁶ AMBZ, 18434-5, WETS, Vijftiende sessie, 4 maart 1948.

⁵⁴⁷ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 385-388.

gesprekken gaande hield en een *deadlock* voorkwam. Een treffend voorbeeld was de interventie in augustus 1948. De diplomaat trad buiten de lijnen van Spaak door hem licht onder druk te zetten de Atlantische alliantie te omarmen. In deze context was het markant dat hij aan Lovett liet weten zelf er achter het project te staan en Spaak te willen overtuigen. Eens de minister overstag ging, mocht Silvercruys actiever deelnemen aan de gesprekken. Hij pleitte voor een beperkt lidmaatschap en een sterkere *pledge*. Ondanks zijn bemiddelingsrol had de baron echter weinig invloed aan tafel. De Belgen hadden immers geen enkele *bargaining power*, ze konden niets in de weegschaal leggen en ten slotte enkel dreigen met opstappen, wat Silvercruys zeker niet wilde doen.⁵⁴⁸

3.7. Een alliantie onder Amerikaanse dominantie

Op 3 april nodigden president Truman, buitenlandminister Acheson en defensie-minister Johnson alle betrokken buitenlandministers uit op het Witte Huis voor een diner. Waarschijnlijk hadden de Europeanen een aangenaam onderonsje verwacht om het Atlantisch pact te vieren, maar de bijeenkomst draaide uit op een kille preek van de Amerikanen. Deze maakten hen duidelijk dat vanaf nu de VS de touwtjes stevig in handen nam en dat de Europeanen geen hoop moesten koesteren om nog een onafhankelijk veiligheidsbeleid te voeren. Allen moesten ze dit nu immers onderschikken aan het gemeenschappelijk doel. Concreet drong Truman aan op volgende beleidsstappen: de re-integratie van West-Duitsland en Japan, de dekolonisatie van Azië, een verbeterde defensiesamenwerking, een groeiende Europese en trans-Atlantische economische samenwerking en een verregaande Europese politieke samenwerking. De president riep ten slotte op om een ferm front te vormen tegen de Sovjet-Unie. Om diens ideologie te bestrijden volstond het niet langer om die in te dijken, er moest een ideologische oorlog gestart worden tegen de Sovjetsfeer zelf. Over deze richtlijnen was geen discussie mogelijk, elk wederwoord werd afgeblokt. Wiebes en Zeeman concluderen dat “there was no other way out than to bow to US demands”.⁵⁴⁹ Een te grote afhankelijkheid van en ondergeschiktheid aan de VS was net wat Spaak zo gevreesd had.

Desalniettemin ondertekenden de twaalf landen op 4 april het Noord-Atlantisch Verdrag. Zowel Silvercruys als Spaak zetten hun handtekening onder een document dat de Belgische buitenlandse politiek grondig zou veranderen. Volgens Spaak was het sluiten van het pact de belangrijkste gebeurtenis sinds de oprichting van de VN. Het verdrag moest de consolidatie van de vrede dienen. De Westerse landen hadden het recht en de plicht om voorbereid te zijn tegen mogelijke agressie van landen die niet dezelfde democratische waarden aanhingen.⁵⁵⁰

⁵⁴⁸ Voor een gelijklopende analyse van de rol van Silvercruys zie: WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 258, 302, 355, 412, 435.

⁵⁴⁹ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 400-401.

⁵⁵⁰ VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 403.

Afbeelding 23: Spaak ondertekent op 4 april 1949 te Washington het Noord-Atlantisch Verdrag onder toezicht van Silvercruys

Afbeelding 24: Robert Silvercruys tekent als tweede Belg het Verdrag van Washington.

Silvercruys sprak in gelijkaardige termen door het pact als een “bastion of defense and one of the most important items transacted between freedom loving nations” te omschrijven:

*“L’histoire montre que le danger de guerre augmente proportionnellement avec la faiblesse et le manque d’union des nations menacées. Les forces de la liberté, qui rejettent toute idée de guerre agressive, ont maintenant décidé par l’union et par la force dans le cadre de la Charte, de mettre au service de l’humanité le plus puissant moyen de défense que le monde ait jamais connu.”*⁵⁵¹

Hij interpreteerde het pact dus vooral in defensieve en militaire termen. Tegelijkertijd wilde hij wel dat er een sterkere politieke samenwerking zou ontstaan, dit opnieuw vanuit anti-Sovjetoverwegingen:

*“Il y a une nécessité d’associer toutes les puissances alliées par le Pacte de l’Atlantique à l’élaboration d’une politique commune. De plus en plus aux Etats-Unis on reconnaît la nécessité d’opposer une unité d’action aux démarches synchronisées du bloc communiste. Trop souvent les divergences de vues qui existent entre les nations libres laissent au Kremlin l’espoir de profiter des tergiversations entre les alliées.”*⁵⁵²

Na 1949 zou de diplomaat zich inspannen om het militair pact ook een politieke en economische invulling te geven.

Silvercruys bemerkte in zijn rapporten dat er ook in de States ideeën voor een nauwere Westerse verbintenis circuleerden die “séduisent pour de simples raisons les esprits les plus avertis de chaque coté de l’Atlantique”. De diplomaat omschreef die redenen niet nader maar beschouwde ze blijkbaar wel als evident. Een voorstel van enkele Congresleden om een Atlantische federatie te vormen met een gemeenschappelijk leger, munt, buitenlandse politiek en regering vond Silvercruys wel bij het haar getrokken. Toch stelde hij dat het dom zou zijn om geen aandacht aan deze ideeën te besteden, ze konden de samenwerking alleen maar bevorderen.⁵⁵³

De persoonlijke relaties van de diplomaat met de Amerikanen bloeiden in deze periode uit tot vriendschapsbanden. Hij kwam immers veel en intens in contact met het State Department, het Pentagon en het Congres. Naar Lovett en Acheson stuurde hij een jaar na de ondertekening van het verdrag een zilveren sigarendoos met hun gegraveerde handtekeningen. Bijgevoegd was een briefje waarin hij zei dat hij hen als de grote vaders van de NAVO beschouwde, waarvoor hij hen wilde danken.⁵⁵⁴ Silvercruys was voldoende *down to earth* om zijn eigen rol in de genese van het Atlantisch pact niet te overschatten, toch lag de organisatie hem na aan het hart. Toen zijn vriend de Staercke in 1951 ambassadeur werd bij de NAVO schreef hij:

“Peut-être serait-il outreucidant de ma part d’assumer la copaternité de l’OTAN. Il n’en reste pas moins que je fus une des bonnes femmes qui en surveillèrent la

⁵⁵¹ AMBZ, 18434-5, ‘M. Silvercruys a déposé les instruments de ratification du Pacte de l’Atlantique’, *Le Soir* (18 juni 1949), Brussel.

⁵⁵² AMBZ, 12.439, D7758 N814-287, Silvercruys aan van Zeeland, 4 maart 1950.

⁵⁵³ AMBZ, 12.101, D9644 N3355-964, Silvercruys aan Spaak, 28 juli 1949.

⁵⁵⁴ AMBZ, 18434-5, Silvercruys aan Lovett, 23 maart 1949.
AMBZ, 18434-6, Acheson aan Silvercruys, DC, 5 april 1950.

grossesse et présidèrent à l'accouchement. Vous apporterez à cet enfant encore débile l'entrain, la sagesse et l'habilité, mais aussi la foi et le courage sans lesquels sa croissance sera retardée ou même compromise."⁵⁵⁵

Afbeelding 25: President Truman bekrachtigt het Noord-Atlantisch Pact in het oval office in aanwezigheid van de West-Europese ambassadeurs, 24 augustus 1949.

België zou uiteindelijk aanzienlijke voordelen uit de alliantie kunnen putten. Naast een stimulans tot verdere economische en politieke Europese integratie en een permanente militaire aanwezigheid in Duitsland, beoogde Spaak voornamelijk de Westerse Unie te versterken door Amerikaanse steun. België zou als het ware kunnen profiteren van de herbewapeningsinspanning van zijn grote bondgenoot die nu garant stond voor de Westerse veiligheid.⁵⁵⁶ Daags na de ondertekening overhandigden de ambassadeurs van de Westerse Unie een memorandum aan het State Department waarin ze hun gemeenschappelijk defensieprogramma toelichtten. Naast de vraag naar materiële en financiële assistentie om de plannen te doen slagen, benadrukten ze de gekende Amerikaanse voorwaarden, *self-help en mutual aid*. Maar meteen bleek ook al dat de Europeanen zelf hun inspanning niet ten koste wilden laten gaan van het economisch herstel: “Military strength should be developed without endangering economic recovery and the attainment of economic viability, which should accordingly have priority”.⁵⁵⁷

Silvercruys leek voorstander te zijn van aanzienlijke Amerikaans militaire hulp, maar waarschuwde toch ook dat een té verregaande Europese vraag het Congres sterk zou

⁵⁵⁵ AMBZ, 18434-9, Silvercruys aan de Staercke, 15 januari 1951.

⁵⁵⁶ WIEBES en ZEEMAN, *Belgium*, 434.

⁵⁵⁷ AMBZ, 12.101, D9505 N1624-415, Silvercruys aan Spaak, 8 april 1949.

verontrusten wat de ratificatie van het pact kon compromitteren. De last op de schouders van de Amerikanen zou dan immers niet meer opwegen tegen de beperkte veiligheidsvoordelen die de supermacht verwierf.⁵⁵⁸ Alleszins volgde de ambassadeur angstig het Amerikaans ratificatieproces op de voet, alsook het legislatief proces omtrent de Amerikaanse militaire hulpprogramma's. Eind januari 1950 ondertekenden alle NAVO-leden bilaterale akkoorden met de VS waaronder ze militair materiaal ontvingen. Silvercruys en Amerikaans viceminister van Buitenlandse Zaken Webb ondertekenden een protocol waaronder voor \$30 miljoen Amerikaans oorlogsmateriaal aanwezig in België overgedragen werd aan de NAVO-structuur.⁵⁵⁹ De collectieve herbewapeningsinspanning was echter niet eerlijk verdeeld en dit zou al snel leiden tot conflict en frustratie, zeker wanneer de spanningen ver van huis op het Koreaans schiereiland uitmondde in een nieuwe oorlog.

4. Besluit

De laatste jaren van de *fourties* waren cruciaal voor de ontwikkeling van een bipolaire wereld en de integratie van België in het Westers kamp. De Trumandoctrine bewerkstelligde in de VS een mentale breuk met de Sovjet-Unie en maakte een eind aan de onderhandelingspolitiek. Vanaf nu zou er kordaat worden opgetreden. Silvercruys omarmde en verdedigde deze nieuwe politiek resoluut. Hij kroop in de rol van een opiniemaker die het ministerie in Brussel trachtte te beïnvloeden. Hij informeerde niet alleen maar gaf ook zijn persoonlijke voorkeur en ideeën weer door te stellen dat de VS de vrije wereld moest gaan leiden nu het VK uitgeteld was. Dat leiderschap moest zowat alle domeinen beslaan. De eenzijdige rapporten van de fervente Sovjetcriticus droegen bij tot een groeiende mentale breuk in Brussel. Spaak was immers gematigder en zag een Amerikaans leiderschap nog steeds niet zitten. De diplomaat gebruikte de Koude Oorlogsspanningen als een hefboom, een sterk argument om het Westen te verenigen onder Amerikaanse vlag.

De complete breuk kwam er in Brussel echter pas dankzij het Marshallplan. Silvercruys interpreteerde dit plan volledig in het kader van de Koude Oorlog. De Amerikaanse economische steun zou het dollardeficit terugdringen, Europa weer op de been brengen en het sterker wapenen tegen de politiek en invloed van de Sovjets. Silvercruys sprak van een tweede bevrijding. Dat dit plan een definitieve breuk tussen Oost en West zou teweegbrengen, liet de diplomaat koud. Hierin week zijn houding af van die van Spaak.

Het 'Belgisch mirakel' indachtig, meende Silvercruys net zoals zijn landgenoten aanvankelijk dat België geen nood had aan rechtstreekse hulp. Het vrijmaken van het Europees betalingsverkeer en het verzekeren van de export waren de Belgische topprioriteiten.

⁵⁵⁸ AMBZ, 12.101, D9505 N1745-419, Silvercruys aan Spaak, 8 april 1949.

⁵⁵⁹ AMBZ, 18434-6, 'The Atlantic Pact Arms Agreements', *The illustrated London news* (11 februari 1950), Londen.

AMBZ, 18434-6, 'Les stocks de l'OMA sont transférés aux nations du Pacte Atlantique', *Le Soir* (21 april 1950), Brussel.

De ambassadeur steunde het Europees integratieplan samen met Spaak en de Amerikanen omwille van het economisch voordeel voor België, maar ook net omdat de belangen van zijn thuis- en gastland in dit dossier parallel liepen. De diplomaat functioneerde als een belangrijk informant en liaison tussen beide regeringen. Hij bracht alle politici informeel en formeel samen om het plan en de Europese component te bespreken. Belangrijk was dat hij de Amerikaanse opvattingen en gevoeligheden wist te vertalen naar Brussel.

Silvercruyts waakte nauwlettend over de bilaterale relaties. Toen de VS in de zomer van 1948 niet de meest gunstige voorwaarden om steun te ontvangen oplegde aan België, trad de ambassadeur samen met Gutt sterk naar voren om Brussel te overtuigen het programma alsnog te accepteren. Een weigering zou immers de politieke relaties zware schade berokkenen en er was geen echt alternatief om de slabakkende economie een nieuwe impuls te geven. De baron bemoeide zich meermaals met de onderhandelingen en kon enkele gunstige aanpassingen van de bilaterale overeenkomst bekomen. Silvercruyts had de kastanjes uit het vuur gehaald: het akkoord en de bilaterale relaties waren gered.

Zelf droeg de ambassadeur ook zijn steentje bij tot het terugdringen van het oplopend Belgisch dollardeficit door in de hele VS handelsbeurzen op te zetten en de export te promoten. Silvercruyts schakelde hoge Amerikaanse functionarissen in op deze evenementen om ze extra onder de aandacht te brengen. Hij hielp ook de Belgische ondernemingen een eindje op weg. Hij stelde in zijn toespraken het dollardeficit handig voor als een Amerikaans probleem door te verwijzen naar de slinkende Europese import. België werd afgebeeld als een land van harde werkers, ondernemers en plantrekkers, net zoals de VS dat was. Silvercruyts hielp eveneens met het afsluiten van leningen met de VS. In het Marshall-dossier nam de ambassadeur dus verschillende gedaanten aan: van lobbyist aan weerskanten van de oceaan, tot informant, financieel onderhandelaar en handelsvertegenwoordiger. Hij was de man die de Belgische en Amerikaanse politieke, economische en financiële elites verbond. De bilaterale relaties bloeiden open.

De oprichting van de NAVO vormde het kroonstuk van het proces waarbij België zich oriënteerde op de VS. Silvercruyts liet zich in tegenstelling tot zijn minister reeds voor de onderhandelingen subtiel uit pro een sterke Amerikaanse betrokkenheid bij het Pact van Brussel. West-Europa moest volgens zijn visie immers onder Amerikaanse leiding komen te staan. Opnieuw wendde hij de angst voor het rode gevaar, opgezweept door de coup in Praag, aan als middel om het Westers kamp te versterken. Hij vreesde geen nieuwe oorlog, maar wilde wel een sterk Westers blok tegenover de SU plaatsen om een nieuw conflict te voorkomen.

De ambassadeur kreeg een zeer grote verantwoordelijkheid toen hij mocht deelnemen aan de *Washington talks*. De beslissingen die aan deze onderhandelingstafel genomen werden, zouden het Belgisch veiligheidsbeleid grondig door mekaar schudden. Uiteraard was de diplomaat sterk gebonden aan instructies van de terughoudende Spaak. Deze zag geen heil in een alliantie met de VS, hij wilde enkel militaire steun van de Amerikanen aan de Westerse Unie bekomen. Omwille van die houding, hadden de Amerikanen gepoogd de Belgen aan tafel te weren door slechts één Benelux-vertegenwoordiger uit te nodigen. Silvercruyts

protesteerde en de Amerikanen zouden zich het achteraf gezien niet beklagen gezien de ambassadeur een sleutelrol speelde in het bekeren van zijn minister.

Tijdens de eerste onderhandelingsronde hield Silvercruys zich goed aan Spaaks instructies door voornamelijk te zwijgen en informatie over de Amerikaanse intenties te vergaren, ondanks zijn persoonlijke voorkeur voor een pact. In een eerste tussentijds rapport aan zijn minister liet hij die voorkeur wel expliciet blijken. Hij stelde het pact ook aanvaardbaar voor door te verwijzen naar objectieven van Spaak die zouden gerealiseerd kunnen worden middels een alliantie: Europese integratie en militaire steun. Hij vermeldde ook dat de Belgische en Franse terughoudendheid wel eens zware gevolgen zou kunnen hebben voor de economische hulp in de vorm van het Marshallplan. Zo zette Silvercruys Spaak subtiel onder druk en droeg hij bij aan diens Atlantische zwenking. Hij had zijn minister steeds trouw gevolgd zoals een diplomaat dat hoort te doen, zonder evenwel binnenskamers zijn voorkeur weg te steken.

In de zomer van 1948 nam Silvercruys even een andere houding aan. Toen het hele project op de helling kwam te staan door een buitensporige Franse houding, kwam Silvercruys voor een tweede keer in actie om een Atlantisch project te redden. In principe kleurde hij toen buiten Spaaks lijntjes. Dit deed hij eveneens door de Amerikanen toe te vertrouwen dat hij, in tegenstelling tot zijn minister, wel sterk voorstander was. Hij ging zelfs zo ver dat hij de Amerikaan verzekerde dat hij Spaak zou doen bijdraaien. Dit was de wereld op zijn kop. Even was Silvercruys de ambassadeur van de VS, maar dit is te verklaren door het feit dat hij zo begaan was bij het Atlantisch project. Daarom legde hij na de Franse en Belgische wending de onderhandelingen geen strobreed meer in de weg. Hij bemiddelde met Spaak zodat die toeliet dat de Amerikanen de invulling van het lidmaatschap mochten bepalen. Ook speelde hij open kaart tijdens de laatste onderhandelingen door meteen aan te geven wat zijn instructies waren en hoever hij mocht gaan.

Het sluiten van het pact was wat Silvercruys misschien al jaren beoogde. Zelf was zijn rol veeleer beperkt geweest gezien de Amerikanen de dans ten alle tijden geleid hadden, maar hij had het concept wel acceptabel gemaakt voor zijn minister. Hij compenseerde zijn nauwe instructies door aan de onderhandelingstafel als verzoener en soms moderator op te treden. Amerikaans onderhandelaar Hickerson noemde de Belgische ambassadeur “an excellent lubricant”, Helmreich schreef over Silvercruys’ rol het volgende: “A senior diplomat with extended residence in the capital, he had developed many personal relationships, awareness of American sensibilities and an audience in the State Department that was willing to listen as well as simply to hear. He kept discussions flowing and could effectively explain to the Americans why Europeans viewed certain points, or interpreted certain actions, in a manner differently than did the residents of Foggy Bottom. He did not often suggest major new ideas, but he was confident enough to take initiatives if he saw they were necessary, especially if they fell in the line of mediation among friends. He also was sufficiently secure in his own position within the Ministry of Foreign Affairs to convey messages that called for policy

reappraisal.”⁵⁶⁰ Deze schets stemt volledig overeen met het beeld van de diplomaat dat uit dit en vorige hoofdstukken reeds naar voren kwam.

Met de ondertekening van het Verdrag van Washington kwam op 4 april 1949 een eind aan de revolutie van het Belgisch buitenlands beleid. Spaaks gebouw bleek inderdaad onmogelijk te construeren. De samenwerking op globaal vlak in de VN liep mank en het pan-Europees overlegniveau zag nooit het levenslicht, beiden ten gevolge van de oplopende spanningen tussen Oost en West. De regionale entente kwam eveneens moeilijk van de grond, voornamelijk omwille van terughoudendheid in andere West-Europese landen en de onwil en onmogelijkheid van een Brits leiderschap. Het Marshallaanbod bracht schot in de zaak. België zag in dat zijn belangen grotendeels samenliepen met die van de Amerikanen. Beide landen wensten Duitsland grondig te rehabiliteren en Europa te integreren. Het Marshallplan was een instrument voor dat tweede doel. Het Atlantisme en de Amerikaanse invloed op de Belgische veiligheidspolitiek was aanvankelijk niet gewenst door Spaak, maar hij aanvaardde noodgedwongen deze optie omdat er geen andere keuze overbleef. Het Westen had zich nu economisch, politiek en militair verenigd en dit onder het mom van een Sovjetdreiging.⁵⁶¹ De samenwerkingstheze van tijdens en na de oorlog, de vreedzame bipolariteit en het derde blok waren opties die één voor één verlaten werden, door de één al sneller als door de ander. De Koude Oorlogsconsensus bestaande uit antisovjetisme, Atlantisme en Europeanisme was volledig op alle echelons aanvaard en de Oost-West verhoudingen waren gebetonneerd.⁵⁶²

De Belgisch-Amerikaanse relaties voeren er wel bij. Dit was zeker ook een verdienste van Silvercruys. Hoe meer beide landen in contact kwamen, hoe beter hij de professionele relaties kon cultiveren en vriendschappen opbouwen met belangrijke figuren. Ondanks het feit dat Spaak eind 1949 vervangen werd door de pro-Amerikaanse van Zeeland, zouden ook na de afsluiting van de alliantie de relaties nog moeilijke tijden kennen. Er was nog werk voor Silvercruys, die alvast voorlopig afscheid nam van Spaak met wie hij het op ideologisch vlak niet altijd eens was geweest. Desalniettemin had de minister volgens de diplomaat de juiste beslissingen genomen: “Ce n’est pas seulement les services que vous avez rendus dans les années les plus critiques à notre pays dont vous avez contribué à assurer l’avenir, c’est aussi l’éclat que vous lui avez donné qui justifie la satisfaction personnelle et la fierté que j’ai éprouvées à servir sous vos ordres.”⁵⁶³

België had zich verankerd in een Atlantisch Europa, voor Silvercruys was de toekomst verzekerd. Het beleid had immers zijn gewenste wending genomen. Jarenlang stond hij eenzaam aan de oever van de Rubicon te wachten. Subtiel poogde hij Brussel in zijn richting te bewegen, daarbij werd hij geholpen door de internationale gebeurtenissen en de daaropvolgende proactieve politiek van Truman en Marshall. Met de ondertekening van het Atlantisch pact stak België dan eindelijk de Rubicon over, op weg naar een buitenlands beleid dat gedomineerd zou worden door de VS. Het volgende doel van Silvercruys was de militaire alliantie uitbouwen tot een politiek en economische entiteit, het *Commonwealth of Freedom*.

⁵⁶⁰ HELMREICH, *United States relations*, 106.

⁵⁶¹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 380-385.

⁵⁶² VAN ALSTEIN, *De Belgische diplomatieke elite*, 404.

⁵⁶³ AMBZ, 18434-5, Silvercruys aan Spaak, 23 augustus 1949.

HOOFDSTUK V

DIPLOMAAT TEN DIENSTE VAN HET COMMONWEALTH OF FREEDOM

1950-1955

1. The search for peace

In februari 1950 zette Silvercruys in New York voor Amerikaanse bankiers en investeerders zijn visie uiteen over de toekomst van het Westen nu de bipolariteit in de wereld een feit was. Deze toespraak verleent een helder inzicht in de houding en visie van de diplomaat en deels ook van België in de komende jaren. De baron startte met te stellen dat de Tweede Wereldoorlog was ontsproten uit het falen van de Volkenbond. Doordat de grotere naties zich hadden teruggetrokken uit dit eerste systeem van collectieve veiligheid was de deur naar agressie opnieuw opengezet. De nieuwe wereldbrand had op zijn beurt de queeste naar de vrede opnieuw leven ingeblazen. Andermaal werd er een systeem van collectieve veiligheid opgezet, “but the maggot was already in the apple in San Francisco. Because of the veto which could be resorted to, even in the field of conciliation and pacific settlements of disputes, agencies devised for international cooperation were soon to be distorted and turned into instruments for division. Instead of providing the machinery for concord, they became a forum for agitation, accusation and reproach.” Silvercruys toonde hiermee aan dat de Belgische kritiek op het veto van destijds uiteindelijk terecht was gebleken. Eveneens bleek dat de baron nog weinig interesse toonde voor de VN als garant voor de vrede.

“The One World had been navigated on the rocks, we were gradually confronted by two worlds, under the threat of aggressive and expanding forces”, vervolgde Silvercruys. Dreiging ging enkel uit van de Sovjets: “The gospel of the Politburo leaves no doubt as to the aims pursued by the apostles of world conquest”. Hoewel dat West-Europa zich met de steun van de VS stilaan herstelde, lag de ‘Russische beer’ op de loer, ook in het Verre Oosten. In deze situatie was er enkel heil te verwachten van een Atlantisch *Commonwealth of Freedom*. Silvercruys wenste dus het Westen nog sterker te verenigen en dit op basis van drie dogma’s: een sterk VS, een beter georganiseerd Europa en een grotere eenheid tussen de Noord-Atlantische naties.

Over het eerste aspect was de diplomaat kort: de kracht van de VS moest ontradend werken zodat niemand een oorlog zou riskeren. Over de Europese integratie sprak Silvercruys

veel genuanceerder. Hoewel hij erkende dat die integratie onmisbaar was, riep hij zijn Amerikaanse toehoorders op toch begrip op te brengen voor de traagheid van dit proces. Hij wees op de verschillende historische achtergronden, talen, uiteenlopende noden, complexe economische realiteiten en de nationale trots van de verschillende West-Europese landen. Die namen momenteel de eerste initiatieven op monetair en economisch vlak en “it is only step by step, moving forward towards a better organization in the social, economic and monetary field, that Europe can approach the greater problem of closer integration and eventually, political unity”. Ook Silvercruys was dus in dit opzicht zeer Europees en voorstander van een *go slow* politiek, ondanks zijn sterke voeling met de Amerikaanse bezorgdheden en denkwijze. Hij dacht vooral aan “better cooperation and a pooling of interests”, terwijl hij verregaande supranationaliteit en bijvoorbeeld een Europees staatshoofd en parlement afwees.

De meeste aandacht ging uit naar het derde actiepunt, de Noord-Atlantische gemeenschap. Het Verdrag van Washington van 1949 had als primair doel het behouden van de vrede en de repressie van agressie. Silvercruys had een ruimere invulling voor ogen: “Limitation in our partnership goes counter to the very purpose which we sought to serve. The North Atlantic community should be honored as a new commonwealth of sovereign and independent nations ready to stand by each other in peace and for peace as they are pledged to stand by each other in war”. Vrede en vrijheid kon dus volgens hem enkel bewaard worden indien er een sterkere coöperatie kwam tussen de soevereine naties. De nadruk op die onafhankelijkheid kan wijzen op een garantie die de diplomaat wilde geven aan de terughoudende Amerikanen, of op zijn eigen terughoudendheid ten overstaan van supranationaliteit. Alleszins moest het gemenebest gemodelleerd zijn op het Britse lichtende voorbeeld en de garant worden van welvaart en vrede nu de VN gefaald had. Indien de drie punten verwezenlijkt zouden zijn, zou er een brug ontstaan tussen de oude en nieuwe wereld die de krachten van de vrijheid in een broederlijke associatie bijeen moest brengen. “Humanity stands, imploring us, at the crossroad”.⁵⁶⁴ Het *Commonwealth of Freedom* werd vanaf 1950 het leidmotief van de baron voor de komende jaren. Hij kon zich nu profileren als een openlijk Atlantist.

2. De Koreaanse Oorlog

Op 25 juni 1950 viel Noord-Korea zijn zuidelijke buur binnen. Twee dagen later verleende Truman militaire steun aan de Zuid-Koreanen. De communisten hadden niet verwacht dat de VS zich zou moeien in een gebied dat eerder nog omschreven werd als niet deel uitmakend van de Amerikaanse defensieperimeter. Bovendien had de VS ook niet gereageerd op de overwinning van Mao in de Chinese burgeroorlog in 1949. Truman lag echter onder zwaar republikeins vuur omwille van zijn lakse houding in China en wilde voor eens en voor altijd duidelijk maken dat communistische agressie beantwoord zou worden. Op

⁵⁶⁴ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys “The search for peace” bij Calvin Bullock Forum, New York, 21 februari 1950.

deze manier verwerd een lokaal conflict tot een globale strijd tussen de twee machtsblokken.⁵⁶⁵

Silvercruys werd eind juni samen met de andere NAVO-ambassadeurs ontboden op het State Department om de Amerikaanse reactie te bespreken. Na afloop schreef hij aan van Zeeland dat de VS inderdaad meer omwille van symbolische dan om strategische redenen handelde. De Truman-administratie geloofde immers in een wereldwijd communistisch complot waarin de strijd in Korea slechts een eerste stap vormde. Conform de dominotheorie zouden Formosa, Vietnam, de Filipijnen en misschien Japan snel volgen. Misschien was de agressie zelfs een afleidingsmanoeuvre om later West-Europa aan te vallen.⁵⁶⁶ Silvercruys stelde deze denkpiste en samenzweringstheorie allerminst in vraag, wat impliceert dat hij de redenering volgde.

Na de goedkeuring van de Veiligheidsraadresolutie van 7 juli die militaire steun legitimeerde en opriep tot het herstel van de Zuid-Koreaanse soevereiniteit, vormde de VS een brede internationale coalitie onder VN-banier. Verschillende landen zegden onmiddellijk hun steun toe. Silvercruys rapporteerde dat administratie en Congres de druk opvoerden op de twijfelaars, waaronder België. De diplomaat drong aan op een declaratie van zijn minister om de Amerikanen in zekere zin gerust te stellen. In dit document moest gewag gemaakt worden van de inspanningen die België al deed in Duitsland en het gevaar dat de verzwakking hiervan inhield. Voor het overige moest er vaag gesteld worden dat België bereid was de VN-actie te ondersteunen en dat het hierover overleg zou plegen met de VN-troepenmacht. De verklaring moest bij voorkeur publiek gemaakt worden tijdens de inwijding van het oorlogsmonument van Bastogne en op die manier een positieve indruk nalaten bij de Amerikanen.⁵⁶⁷

Van Zeeland zag geen nut in een militaire deelname gezien de structuur en toenmalige engagementen van het Belgisch leger op het Europese toneel. Hij droeg Silvercruys wel op steun toe te zeggen in vorm van wapenleveringen en bevoorradings.⁵⁶⁸ Die bemerkte echter dat Dean Rusk van het State Department samen met VN secretaris-generaal Lie toch aandrongen op grotere inspanningen. De ambassadeur had schrik voor een “impression fâcheuse” indien België een considerabele bijdrage bleef ontwijken.⁵⁶⁹ Hij was immer bezorgd over dergelijke opinies die de bilaterale relaties zouden schaden. Conform zijn visie was het eigenlijk de plicht van België, om als lid van het Atlantisch gemenebest, de actie te ondersteunen. Toch leek ook hij terughoudend om Belgische soldaten naar het Koreaanse schiereiland te zenden.

Op 20 juli stelde Silvercruys, op instructie van zijn minister, voor aan Foggy Bottom om DC-4 transporttoestellen van Sabena ter beschikking te stellen aan de *Pacific airlift* tussen

⁵⁶⁵ KISSINGER, *Diplomacy*, 473-478.

Voor een exhaustieve studie van de Belgische deelname aan de Koreaanse Oorlog, zie: J.P. GAHIDE, *La Belgique et la Guerre de Corée 1950-1955*, Brussel, 1991.

⁵⁶⁶ BDS, VII Conflictien et crissisen, Silvercruys aan van Zeeland, 27 juni 1950, 173-174.

⁵⁶⁷ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 13 juli 1950, 179-180.

⁵⁶⁸ BDS, VII, van Zeeland aan Silvercruys, Brussel, 19 juli 1950, 183-184.

⁵⁶⁹ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 20 juli 1950, 187-188.

San Francisco en Tokio.⁵⁷⁰ Het State Department reageerde positief en het Belgische departement huurde begin augustus een DC-4 van Sabena. Intussen bleef de administratie aandringen op grotere contributies in de vorm van een militaire legereenheid en meer vliegtuigen. De baron toetste meteen deze laatste optie bij Sabena af en de maatschappij reageerde positief. Op dit moment leek de ambassadeur er ook meer voor gewonnen om een militaire strijdkracht in te zetten en dit om twee redenen:

“Vu décisions prises par nombreux gouvernements membres O.N.U. envoyer effectifs militaires en général supérieurs à un millier d’hommes, il paraît indispensable que Belgique décide envoi forces militaires. Opinion américaine comprendrait d’autant moins que Belgique reste en dehors du combat qu’elle est partenaire Etats-Unis dans Traité Atlantique.”

Silvercruys stelde twee opties voor aan van Zeeland. Ofwel kon hij een twintigtal piloten en grondpersoneel sturen die dan met Amerikaanse vliegtuigen zouden vliegen, ofwel kon hij een vijfhonderdtal paracommando’s of parachutisten zenden. Gezien het om gespecialiseerde eenheden ging, was een lager aantal dan gelegitimeerd.⁵⁷¹ Op advies van onder meer Silvercruys en onder druk van een negatieve publieke opinie in de VS, besliste van Zeeland eind augustus om een bataljon vrijwilligers in te zetten. Eind januari 1951 kwamen de eerste van in totaal 3500 Belgen aan. België was permanent vertegenwoordigd door negenhonderd soldaten.⁵⁷²

Intussen ontspoorde de oorlog. Begin oktober was de *status quo ante* hersteld maar trokken de VN-troepen de 38ste breedtegraad over. Generaal MacArthur had Truman immers weten te overtuigen om een totale overwinning in de wacht te slepen en Korea te herenigen. Dit bracht echter de Chinezen in de oorlog en deze drongen de VN-troepenmacht terug tot ver onder de 38ste parallel.⁵⁷³ Silvercruys vroeg een ontmoeting met Rusk. Hij informeerde zich over de stappen die de VS nu wilde zetten op het veld en in de VN. De baron wilde de Amerikanen helpen met het verzamelen van steun in de Algemene Vergadering van de VN waar de Koreaanse kwestie besproken werd na de handige *Uniting for peace resolution*.⁵⁷⁴ Rusk gaf geen uitsluitsel over het gebruik van de atoombom, maar verzekerde hem wel dat de VS zich niet uit Korea zou laten verdrijven door China. Op zijn weg naar buiten vertelde Silvercruys Rusk dat “he could not see any particular value to using the bomb against Chinese cities. Why not go a little further and destroy the Soviet facilities for manufacturing atom bombs”.⁵⁷⁵ Het is niet duidelijk of de ambassadeur bedoelde dat de atoombom tegen de SU moest worden ingezet. Het is immers ook mogelijk dat hij wenste dat de Sovjetinstallaties

⁵⁷⁰ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 20 juli 1950, 188.

⁵⁷¹ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 9 augustus 1950, 189-190.

⁵⁷² GAHIDE, *La Belgique et la Guerre de Corée*, 37-41.

⁵⁷³ KISSINGER, *Diplomacy*, 481-482.

⁵⁷⁴ De Sovjets voerden in de Veiligheidsraad een legestoelpolitiek gezien het Westen communistisch China niet erkende en Taiwan dus de Chinese zetel in de Veiligheidsraad bezette. Door de afwezigheid van de SU kon de eerste resolutie omtrent Korea vlot gestemd worden. Na deze stemming haastten de Russen zich echter terug naar de Veiligheidsraad om nieuwe resoluties over Korea te kunnen blokkeren. Daarom kwamen de Amerikanen met een resolutie die stelde dat de Algemene Vergadering dringende veiligheidskwesties mocht bespreken indien de Veiligheidsraad geblokkeerd was.

VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 46-47.

KISSINGER, *Diplomacy*, 477.

⁵⁷⁵ FRUS, 1950, Vol.VII, Memorandum van gesprek tussen Rusk en Silvercruys, 30 november 1950, 1265-1267.

militair zouden uitgeschakeld worden zodat de VS opnieuw het monopolie op de bom zou hebben. Alleszins was de diplomaat duidelijk voorstander van een doortastende aanpak. Hij zag de Koreaanse oorlog net zoals de Amerikanen als een confrontatie met de Sovjets. Dit was achteraf gezien echter een foute denkpiste. Stalin had Kim Il Sung's offensief enkel gesteund omdat hij geen reactie verwachtte: “the real fanatics on the issue were in Beijing and Pyongyang; the Korean War was not a Kremlin plot to draw America into Asia so that it could then attack Europe”.⁵⁷⁶

De financiële kost van de drie DC-4 toestellen liep ondertussen hoog op en bedroeg 25 miljoen frank per maand. Van Zeeland wenste deze hulp te stoppen eens de expeditietroepen aangekomen zouden zijn in Korea. Silvercruys moest het State Department hiervoor warm maken en ondertussen ook een propagandaoffensief starten over de tweeledige Belgische inspanning.⁵⁷⁷ Indien de VS een verlenging wensten van de luchtsteun, moesten ze die zelf betalen volgens de minister.⁵⁷⁸ De Belgische pogingen waren echter vergeefs. Pas in juni 1952 liet Silvercruys weten dat België de luchtsteun definitief zou stopzetten, maar de Amerikanen gingen enkel akkoord indien België voor een gelijkaardig bedrag humanitaire steun zou verlenen aan de Koreanen. Dit bracht de Belgen financieel geen meter vooruit, maar ze stemden desalniettemin in.⁵⁷⁹

Vanaf 1951 werd er voornamelijk rond de 38ste parallel gevochten en verzandde de oorlog. Van Zeeland droeg zijn ambassadeur op om de Amerikanen te bewegen in de richting van wapenstilstandsonderhandelingen.⁵⁸⁰ Eind mei trok die laatste naar Rusk en stelde voor om gezanten naar de Chinezen te sturen. Rusk wilde echter niet weten van onderhandelingen zolang China de verdrijving van VN-troepen uit Korea als doel had. Rusk schreef over deze ontmoeting verder dat “the ambassador pressed his points at great length, obviously seeking information. He added several times in several different ways that we should take action to feel out the Chinese. He urged us that our attitude should not be one of passivity but of action”.⁵⁸¹ Begin juni kwam er een Chinese vraag naar onderhandelingen.

Het State Department briefte de ambassadeurs van de strijdende landen uitvoerig en op wekelijkse basis over de vredesgesprekken in Kaesong en later Panmunjeom. Tijdens deze meetings luisterde de ambassadeur vooral. Het was duidelijk dat de VS de dans leidde binnen het VN-onderhandelingskamp. Toch stelde hij af en toe vragen en deed hij bescheiden suggesties om de onderhandelingen te vergemakkelijken.⁵⁸² Deze liepen ondertussen vast op de krijgsgevangenenkwestie. Vele Chinese en Noord-Koreaanse gevangenen weigerden terug te keren naar hun thuisland, dit was voor China en Noord-Korea onaanvaardbaar. In de zomer van 1952 liet Silvercruys zijn secretaris Callebaut een voorstel aftoetsen op het State Department. Het plan voorzag in het ter beschikking stellen van de krijgsgevangenen aan hun

⁵⁷⁶ KISSINGER, *Diplomacy*, 483.

⁵⁷⁷ BDS, VII, Carlier aan van Zeeland, Brussel, 27 november 1950, 195-197.

⁵⁷⁸ BDS, VII, van Zeeland aan Silvercruys, Brussel, 17 januari 1951, 215-217.

⁵⁷⁹ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 6 juni 1952, 256-257.

GAHIDE, *La Belgique et la Guerre de Corée*, 41.

⁵⁸⁰ BDS, VII, van Zeeland aan Silvercruys, Brussel, 25 mei 1951, 244.

⁵⁸¹ FRUS, 1951, Vol.VII, Memorandum van gesprek tussen Rusk en Silvercruys, 24 mei 1951, 454-455.

⁵⁸² Zie bijvoorbeeld : FRUS, 1951, Vol.VII, Memorandum van vergadering, 19 juni 1951, 531-534.

overheid. Indien deze echter de autoriteit van hun regering niet wensten te erkennen, konden ze in Zuid-Korea blijven maar verloren ze hun statuut en bescherming onder de Conventie van Genève. Foggy Bottom liet weten het plan te onderzoeken.⁵⁸³ Het is niet duidelijk of het idee ontsproten was in het brein van de ambassadeur of in dat van zijn medewerker, alleszins kwam het tot stand zonder inmenging of instructie van Brussel. In juli 1953 bereikten de partijen een akkoord en werd een wapenstilstandsakkoord ondertekend. Het lot van de krijgsgevangenen werd in de handen gelegd van een commissie van neutrale landen.

Een vrede werd er echter niet bereikt. Dit bracht België in een moeilijke positie gezien het in 1954 zijn troepen wilde terugtrekken. Silvercruys wees Spaak, die intussen van Zeeland had afgelost op het ministerie Buitenlandse Zaken, op het feit dat de VN-resoluties van juni en juli 1950 het herstel van de vrede beoogd hadden. Juridisch gezien kon België zich dus niet terugtrekken, maar de ambassadeur stelde dat de doelen van de resolutie *de facto* wel bereikt waren. Hij stelde dan ook voor om de resolutie te amenderen in die zin. In tussentijd achtte hij het ook mogelijk om de Benelux-troepen samen te voegen tot één geheel en zo een gedeeltelijke terugtrekking te bekomen.⁵⁸⁴ Eind september 1954 waagde Silvercruys het om de Amerikanen in te lichten over zijn plannen. Het Pentagon wenste echter dat er tweehonderd Belgische soldaten aanwezig bleven.⁵⁸⁵ Onder druk plooid Spaak naar de Amerikaanse wensen. Een Belgisch bataljon bleef in Korea. Silvercruys liet weten dat de geste geapprecieerd werd door de Amerikanen. België had zijn bijdrage aan het systeem van collectieve veiligheid verzekerd, de *Stars and stripes* en de tricolore zouden zij aan zij blijven wapperen, zowel aan de Rijn als in het Verre Oosten.⁵⁸⁶ In juni 1955 keerden de laatste Belgen terug, 106 onder hen hadden het leven gelaten.⁵⁸⁷

Silvercruys had tijdens het conflict vooral een rol als liaison. De meeste contacten tussen zijn regering en het State Department en Pentagon verliepen via de ambassade. Zo kreeg hij in 1955 bijvoorbeeld de volmacht over de financiële afhandeling van de oorlog. Daarnaast hield de ambassadeur Brussel uitgebreid op de hoogte van alle ontwikkelingen in de oorlog en vredesonderhandelingen. De Belgen waren meegesleept in een conflict uit morele overwegingen. Ook Silvercruys deelde de terughoudendheid maar was uiteindelijk wel verheugd dat het land zich als een loyale bondgenoot had opgesteld. De ambassade en de consulaten in Amerika buitten de deelname uit in hun propaganda. Zo mocht een Belgische soldaat rondtoeren in de VS en ontvingen meerdere vrijwilligers Amerikaanse eretekens.⁵⁸⁸ Het gemenebest kwam versterkt uit de strijd.

⁵⁸³ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 22 augustus 1952, 258-259.

⁵⁸⁴ BDS, VII, Silvercruys aan Spaak, 17 augustus 1954, 291-292.

⁵⁸⁵ BDS, VII, Silvercruys aan Spaak, 5 oktober 1954, 295.

⁵⁸⁶ BDS, VII, Silvercruys aan Spaak, 17 november 1954, 297.

⁵⁸⁷ GAHIDE, *La Belgique et la Guerre de Corée*, 133-138.

⁵⁸⁸ AMBZ, 12.439, D40 N115-38, Consul-generaal Lockem aan van Zeeland, San Francisco, 14 januari 1952.

Afbeelding 26: De Belgische delegatie op de Japanse Vredesconferentie te San Francisco in september 1951. Centraal staan buitenlandminister van Zeeland en ambassadeur Silvercruys.

3. De eerste Europese integratiestappen

3.1. De herbewapening van Europa en de Europese Defensiegemeenschap

In mei 1950 stelde de Franse buitenlandminister Schuman zijn plan voor om de Duitse economie te rehabiliteren in een Europees supranationaal kader. Onder druk van de VS zou er een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) gecreëerd worden. De zes deelnemende landen zouden hun kolen- en staalproductie, niet toevallig de basis van de oorlogsindustrie, onder supranationale controle van een Hoge Autoriteit plaatsen.⁵⁸⁹ Silvercruys rapporteerde dat het Schumanplan unaniem met veel enthousiasme werd onthaald in de States. Hij wees op een nieuw psychologisch en politiek klimaat in Europa “qui permet d’augurer favorablement des dispositions que le gouvernement des Etats-Unis souhaite voir adopter pour faire entrer l’Allemagne dans la communauté occidentale et ouvrir les voies à une intégration aussi large que possible des nations européennes”. Een verenigd Europa werd

⁵⁸⁹ D. DINAN, *Europe Recast*, Basingstoke, 2004, 46-57.

door de ambassadeur geïnterpreteerd als een onderdeel van het bredere Atlantisch verbond.⁵⁹⁰ Over de inhoud van het plan schreef de baron niets, maar hij leek wel voorstander van een initiatief dat de West-Europeanen dichter bij mekaar zou brengen, vooral omdat dit de wens van de Amerikanen was. Van Zeeland stond minder positief ten opzichte van het plan omdat hij afkerig was van elke vorm van economisch dirigisme en omdat hij de Belgische soevereiniteit ten alle koste wilde vrijwaren. België ratificeerde desondanks het verdrag in het voorjaar van 1951, nadat door onder meer Belgische druk het supranationale karakter wat was afgezwakt.⁵⁹¹

De Koreaanse oorlog had diepgaande gevolgen op het Europese toneel. Naast directe deelname in het conflict had de VS immers ook sterk aangedrongen op een versterking van de NAVO. Deze organisatie moest een geïntegreerde militaire alliantie worden met voldoende slagkracht. Europa moest kunnen instaan voor zijn eigen verdediging nu de Sovjetdreiging reëel werd en bijgevolg zwaar investeren in herbewapening. Van Zeeland liet in augustus 1950 aan de VS weten dat hij het defensiebudget zou verhogen, Congo opnieuw zou inschakelen en de militair-industriële productie zou opdrijven. De legerdienst werd verdubbeld tot twee jaar. Wat de Amerikanen echter voornamelijk beoogden, was de inschakeling en herbewapening van West-Duitsland in het NAVO-kader. Acheson liet in september 1950 weten dat dit de voorwaarde zou zijn voor een permanente militaire aanwezigheid in en steun aan de Europese leden.⁵⁹²

Hoewel België de Bondsrepubliek Duitsland economisch graag wel zag varen, ging een ongecontroleerde herbewapening duidelijk te ver.⁵⁹³ Frankrijk deelde deze angst en zag in dat het opnieuw met een eigen voorstel zou moeten komen. In oktober 1950 maakte premier Pleven zijn plan wereldkundig dat voorzag in een Europees leger bestaande uit kleine nationale eenheden onder leiding van een supranationale defensie-minister. West-Duitsland werd herbewapend naar Amerikaanse wens, maar het kreeg geen eigen staf en grote eenheden. De BRD werd dus gerehabiliteerd, maar onder supranationale controle.⁵⁹⁴ Duitse rehabilitatie en Europese integratie gingen dus voor een tweede keer hand in hand. De Europese Defensiegemeenschap (EDG) zou echter een veel moeilijker genese ondergaan.⁵⁹⁵

De Amerikanen moesten aanvankelijk immers niets weten van het Plevenplan, ze bleven de nadruk leggen op directe Duitse integratie en Europese herbewapening. Silvercruyts uitte zich bijzonder bezorgd over de Europese terughoudendheid. Hij vertelde van Zeeland dat het Congres en administratie zeer teleurgesteld waren in de ondermaatse Europese defensie-inspanning. Hij achtte het mogelijk dat de VS zich bijgevolg zou gaan terugtrekken in een gewapend isolationisme. Dit was volgens hem pure waanzin gezien Amerika nood had aan

⁵⁹⁰ AMBZ, 12.439, D1063 N1845-649, Silvercruyts aan van Zeeland, 17 mei 1950.

AMBZ, 12.439, D9504 N2079-730, Silvercruyts aan van Zeeland, 6 juni 1950.

⁵⁹¹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 387-391.

P. VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa (1948-2010)*, Antwerpen, 2010, 34-36.

DUJARDIN en DUMOULIN, *Paul van Zeeland*, 186-191.

⁵⁹² COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 392-393.

⁵⁹³ BDS, II, Nota ministerie over potentiële Duitse herbewapening, Brussel, 30 maart 1950, 103-107.

⁵⁹⁴ DINAN, *Europe Recast*, 57-61.

⁵⁹⁵ VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa*, 40-41.

Europese geallieerden en dus moest voorkomen dat het potentieel van West-Europa in Sovjethanden zou vallen. Hij waarschuwde dan ook dat Europa best grotere stappen kon ondernemen zodat het Amerikaans vertrouwen hersteld kon worden.⁵⁹⁶ Het doemscenario moest daarbij dienen als stimulus, maar Europa had zijn lot nog in eigen handen: “L’orientation de l’opinion publique sera influencée principalement et de façon peut-être décisive, par l’attitude des puissances européennes elles-mêmes et par la preuve qu’elles auront fait de leurs propres sacrifices en vue de contribuer à la défense commune”.⁵⁹⁷

De ambassadeur had blijkbaar enige indruk gemaakt op van Zeeland. Ook de minister vreesde dat de Amerikanen West-Europa aan zijn lot zouden overlaten gezien de Europese inertie.⁵⁹⁸ Van Zeeland kwam in januari 1951 met een aangepast integratievoorstel waaronder de supranationale aspecten van het Plevanplan ingeperkt werden en de BRD enkel divisies onder Europese controle zou bezitten. De Amerikanen waren echter niet onder de indruk omdat ook dit plan niet ver genoeg ging.⁵⁹⁹ Ook Spaak, tijdens zijn tijd in de oppositie vooral bezig met Europese integratie, vreesde een breuk tussen de VS en Europa. Daarom reisde hij naar Amerika waar Silvercruys ontmoetingen voor hem regelde met belangrijke senatoren.⁶⁰⁰

De ambassade leverde in grote getalen rapporten over de impressionante Amerikaanse herbewapeningsinspanningen. Financieel raadsman Basyn stelde dat de Amerikaanse macht de enige effectieve veiligheidsgarantie voor de Europeanen was. Ondanks het feit dat België in Amerika zwaar onder vuur kwam te liggen omwille van zijn beperkte herbewapeningsinspanning, leek ook Silvercruys ervan overtuigd dat zijn land deed wat het kon.⁶⁰¹ Na een onderhoud tussen Secretary of State Acheson, premier Pholien en Silvercruys wijzigde de diplomaat echter van koers. Hij vroeg of de Amerikaanse garantie van West-Europa volledig gelinkt was aan de inspanningen van de Europeanen zelf, wat Acheson bevestigde. Pholien daarentegen leek eerder geïrriteerd door de dominante houding van de VS. Ondanks het feit dat de premier geen toezeggingen deed op vlak van herbewapening, verzekerde hij wel zijn steun aan de EDG.⁶⁰² Silvercruys pleitte nu bij van Zeeland voor een verzoening op vlak van herbewapening. Hij vroeg de minister begrip op te brengen voor de Amerikaanse verzuchtingen, uiteindelijk was hun inspanning proportioneel veel groter. De Amerikaanse druk verzachtte hij door te wijzen op de cultuurverschillen. De plooiën moesten nu gladgestreken worden voor het hoger doel.

*“L’intérêt essentiel du maintien de l’unité du monde occidental n’en prévaut pas moins. (...) Un effort de compréhension et l’adoption rapide de quelques mesures appropriées et de nature à frapper l’imagination se traduiraient vraisemblablement par un revirement de l’opinion en faveur des pays de l’occident.”*⁶⁰³

⁵⁹⁶ AMBZ, 12.439, D4975 N4673-1602, Silvercruys aan van Zeeland, 19 december 1950.

⁵⁹⁷ AMBZ, 12.439, D4975 N81-35, Silvercruys aan van Zeeland, 4 januari 1951.

⁵⁹⁸ AMBZ, 18434-6, Moens de Fernig aan Silvercruys, Brussel, 9 januari 1951.

⁵⁹⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 395.

⁶⁰⁰ AMBZ, 18434-6, Spaak aan Silvercruys, Brussel, 27 december 1950.

AMBZ 18434-6, Silvercruys aan Spaak, 31 januari 1951.

⁶⁰¹ AMBZ 18434-6, D4505 N953-363, Silvercruys aan van Zeeland, 9 maart 1951.

AMBZ 18434-6, Telegram Nr.79, Silvercruys aan van Zeeland, 17 april 1951.

⁶⁰² FRUS, 1951, Vol.IV, Memorandum van onderhoud, 9 april 1951, 269-273.

⁶⁰³ AMBZ, 12.439, D4975 N2046-669, Silvercruys aan van Zeeland, 17 mei 1951.

Ondanks enige druk uit DC, werd de Belgische herbewapening niet opgedreven. De Amerikanen geraakten ondertussen meer bezorgd over de anti-EDG houding van van Zeeland. In de zomer van 1951 had de VS het Plevenplan omarmd gezien het inzag dat Frankrijk niets anders zou aanvaarden. De Belgische buitenlandminister vreesde dat onder het supranationaal plan niet alleen de soevereiniteit zou geschaad worden, maar ook dat de BRD op termijn te dominant zou worden. Het VK wenste immers buiten de EDG te blijven en kon geen natuurlijk tegengewicht bieden. Van Zeeland en de Staercke poogden tijdens de onderhandelingen over het plan het supranationaal karakter wederom af te zwakken. De minister zag geen nood aan een Europese supranationale structuur, voor hem maakte het Belgisch leger integraal deel uit van het intergouvernementeel Atlantisch kader. Eind 1951 dreigde van Zeeland zelfs om buiten de EDG te blijven.⁶⁰⁴

Silvercruys bracht enigszins begrip op voor de soevereiniteitsbezorgdheden van zijn minister: “Les Américains, légitimement fiers de l’union politique du continent Nord-Américain se refusent bien souvent à comprendre la complexité du problème européen et les répercussions graves que pourrait provoquer l’adoption de toute solution hâtive”. Toch stelde hij dat de Belgische houding op geen enkel begrip kon rekenen. De baron was duidelijk bezorgd over de mogelijke consequenties en waarschuwde dan ook subtiel, zonder zijn eigen voorkeur weer te geven:

*“De toute façon les conséquences aux Etats-Unis d’un échec du plan français, qui rencontre l’appui inconditionnel de l’Amérique, ne doivent pas être sous-estimées. L’abandon du projet d’armée européenne rendrait fort difficile la poursuite de la politique actuelle d’aide économique et militaire à l’Europe et de l’avis de certains milieux du département d’état, pourrait alimenter puissamment l’une ou l’autre des formes d’isolationnisme qui couvent sous la cendre.”*⁶⁰⁵

Daarnaast wees hij herhaaldelijk op de negatieve publieke opinie over de Belgische bewapeningsinspanning.⁶⁰⁶

Van Zeeland had het spel hard gespeeld. Teleurgesteld over de beperkte Marshallsteun en de eerder nadelige uraniumakkoorden, wilde hij zich niet ook in dit dossier laten domineren door de Amerikanen. Stilaan werd zijn positie echter onhoudbaar. Silvercruys waarschuwde voor de kwalijke gevolgen van een weigering. De Amerikaanse ambassadeur Murphy bleef hoge druk zetten en dreigde militaire steun te ontzeggen. Ook de Staercke en Spaak lobbyden bij van Zeeland om toe te geven. Geïsoleerd in Europa en onder deze hoge druk accepteerde de minister op 11 december het principe van de EDG, een geïntegreerd Europees leger in plaats van een coalitiestrijdkracht.⁶⁰⁷

Minister Acheson ontbood Silvercruys daarna op het State Department. Hij maakte de ambassadeur duidelijk dat de VS nu snel de Duitse integratie en oprichting van de EDG wilde

⁶⁰⁴ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 395-397.

VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa*, 41.

DUJARDIN en DUMOULIN, *Paul van Zeeland*, 191-194.

⁶⁰⁵ AMBZ, 12.439, D9504 N4748-1490, Silvercruys aan van Zeeland, 6 december 1951.

⁶⁰⁶ AMBZ, 12.439, Telegram Nr.166, Silvercruys aan van Zeeland, 28 december 1951.

⁶⁰⁷ HELMREICH, *United States relations*, 118-121.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 397.

bekomen. Silvercruys stelde de Amerikaan gerust door de steun van België toe te zeggen: “He was sure everyone in Belgium wanted to get where we wanted them to be but there was question as to how fast this could be accomplished”. De Belgen bleven immers terughoudend gezien de Britse weigering om deel te nemen. In ruil verzekerde Acheson de Belg dat de VS zich nog nauwer zou verbinden met West-Europa indien het zich verenigde. Elke vrees voor isolationisme was dan ongegrond.⁶⁰⁸

Afbeelding 27: Silvercruys op de *United States Military Academy* te West Point, New York, 1952.

Tijdens de onderhandelingen over het EDG-verdrag wist van Zeeland enkele slagen thuis te halen. De supranationale bevoegdheden werden sterk ingeperkt en alle EDG-eenheden zouden ondergeschikt zijn aan de NAVO. Er zou wel een bijkomend politiek orgaan opgericht worden dat de EGKS en EDG zou overkoepelen, de Europese Politieke Gemeenschap. Eind mei 1952 ondertekenden de zes West-Europese naties het EDG-verdrag.

⁶⁰⁸ FRUS, 1952, Vol.V, Acheson aan ambassadeur Murphy, 11 januari 1952, 582-583.

Van Zeeland was ongetwijfeld een voorstander van Europese integratie, maar dit volgens intergouvernementele lijnen om de soevereiniteit te vrijwaren en uit vrees voor de marginalisering van de kleine landen. Spaak deelde die laatste angst, maar zag supranationaliteit eerder als oplossing dan als een gevaar. Hij werd dé voorstander van verregaande integratie om België een stem te geven in Europa en een dominantie van West-Duitsland en Frankrijk te voorkomen. Het was duidelijk dat de Amerikanen dan ook Spaak boven van Zeeland verkozen.⁶⁰⁹

Met de EDG klaar voor ratificatie verschoof de focus weer naar de herbewapening. In maart 1952 overhandigde Silvercruys aan Acheson een memorandum van van Zeeland met Belgische suggesties. Daarin werd gesteld dat de Belgische financiële en economische situatie te precair was en dat de gevraagde inspanningen de economie zouden schaden. België wilde wel voldoen aan de eisen maar dan zou het Amerikaanse hulp nodig hebben.⁶¹⁰ Ook aan de OEEES-onderhandelingstafel kwamen de Belgen onder Amerikaanse druk. De Belgische delegaat Ockrent hield de ambassadeur op de hoogte en schreef dat “nos amis américains, franchement et absolument convaincus que notre effort de défense est insuffisant, nous sont hostiles”. Beide heren poogden om de druk te verminderen door nadruk te leggen op de militaire inspanningen die reeds gedaan werden en op de financieel stabiliserende rol die het land speelde door leningen uit te schrijven via de Europese Betalingsunie. Tijdens de onderhandelingen met het IMF over de terugbetalingen van die intra-Europese leningen stelden Ockrent en Silvercruys zich toegeeflijk op om de *goodwill* van de Amerikanen te bekomen.⁶¹¹

3.2. Publiek discours over Europa's plaats in het Commonwealth of Freedom

Het is opvallend dat Silvercruys vanaf de ondertekening van het Atlantisch Verdrag veel meer toespraken gaf. Vanaf nu kon hij openlijk Atlantist zijn en pleiten voor verdere samenwerking als reactie op het vermeende Sovjetgevaar dat nu bij naam genoemd werd. In zijn toespraken van de vroege jaren 1950 stond één redenering centraal. West-Europa was een onderdeel van het Atlantisch gemenebest en wilde zijn herbewapeningsverantwoordelijkheid hierin niet ontlopen. Om die te kunnen financieren moest er echter interne stabiliteit en economische welvaart zijn. Aan deze voorwaarden konden slechts voldaan worden mits economische integratie in de Atlantische ruimte en op het oude continent.

De Westerse wereld werd met een dilemma geconfronteerd:

“Yesterday the problem of Europe consisted primarily in weaving over again the economic fabric of life. Today we assume the additional obligation of preserving what has been attained. To defend the fruits of their labor -and of your aid- the people of Europe must arm themselves. We must stand guard together on the frontiers of

⁶⁰⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 397-399.

⁶¹⁰ AMBZ, 18434-6, ‘A propos d’une importante démarche belge aux Etats-Unis’, *La libre Belgique* (21 maart 1952), Brussel.

⁶¹¹ AMBZ, 18434-6, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 3 juni 1952.
AMBZ, 18434-6, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 24 juni 1952.

freedom and on the road to peace. Yesterday we faced the dollar gap, which is far from being closed. Today we are confronted, in addition, with an even more dangerous gap: the gun gap. How shall we control the impact upon our recovering European economy of the great re-armament effort required? Can we have both guns and bread? Can we have guns without bread?"

Silvercruijs achtte de eerste optie mogelijk indien er een sterke Atlantische en Europese integratie kwam op voornamelijk economisch vlak.

"In order to carry the burden of re-arming it is imperative therefore that the North Atlantic forces match the integrated military defense with integrated economic arrangements. There can be no real military strength unless it is buttressed by economic strength. To be strong in an economic sense, we must jointly explore every possible avenue of economic integration."

Hij waarschuwde tegelijkertijd voor inflatie door té grote investeringen in herbewapening. Op termijn zou die de inspanning compleet compromitteren.⁶¹² Op die manier dekte de Belg zich wat in: de VS mocht niet teveel eisen van West-Europa of het hele project zou op de helling komen te staan.

De baron poogde ook steeds de Atlantische verbondenheid uit te spelen om eenheid met en welwillendheid van de Amerikanen te bekomen. Hij maakte handig gebruik van een typisch Amerikaanse sportmetafoor.

"For me, the part of the world I come from is not limited to my homeland, it is Western Europe as a whole, in the wider and larger Commonwealth of Freedom, to which we belong with you. (...) A group of nations, throwing their energies together for the achievement of a common purpose, is very much like a team, -let us compare it to a baseball team. Every player must realize that he has a duty towards the team as a whole, and that he must therefore keep himself in perfect shape so that he may pull his full weight in the forthcoming struggles. I leave it to you to imagine what would happen if the pitchers and infielders were to dissipate their vigor through wine, women and song. (...) Within the framework of an international alliance, each partner has an indispensable, albeit implicit obligation to perform. It must ensure internal political order, avoid social unrest, seek a sound and stable economic prosperity and maintain its currency on a sound basis."

Vervolgens ging de ambassadeur dieper in op het belang van deze vier aspecten. Hij poogde zo het beeld van een verdeeld, politiek en economisch instabiel West-Europa bij te stellen. België was daarenboven de beste leerling van de klas. Ondanks de vele regeringswisselingen bleven de politiek en het beleid immers constant, volgens de lijnen van de liberale economie en monetaire restrictieve politiek naar Amerikaans toonbeeld. De VS werd trouwens steeds uitvoerig bedankt voor de onmisbare economische en politieke steun. Een te zware herbewapeningsinspanning zou dit politiek stabiel en economisch herstellend West-Europa echter in gevaar brengen.

"A unified and solid structure cannot be built on quicksands or with fragile material. When the countries of Europe constitute individual bastions of strength in the political,

⁶¹² AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruijs "Landmarks on the road to peace" bij Foreign trade convention, New York, 1 november 1950.

social, economic and monetary fields, they will be drawn ever closer together by a common resolve to seek unprecedented levels of prosperity. And so with the realization of European unity, indispensable for the effectiveness of the Atlantic alliance, coalition of the forces of the freedom will be achieved that will give us, at long last, the peace we are yearning and praying for."⁶¹³

Silvercruys benadrukte steeds dat het economisch, politiek en militair Atlantisch gemenebest gebaseerd was op een fundamentele spirituele verbondenheid.

"The nations of good will are moving towards closer association. In so doing, no higher inspiration can be derived and no sounder assistance secured, than by the fostering of spiritual and cultural ties between the nations so vitally concerned. How can we succeed in achieving our purpose if we do not build, within our partnership, the fundamental unity and strength of the spirit in its diverse manifestations? It is proper indeed that we assess the power of the armor and the wealth of our resources. Yet, we may be deflected in so doing from our fundamental purpose, if we do not do justice and honor to the spiritual strength of our commonwealth."⁶¹⁴

Zo probeerde de baron een diepere betekenis te geven aan de praktische en niet altijd rooskleurige band tussen Noord-Amerika en Europa. De oceaan was niet langer een hindernis maar "the focal point of the Atlantic community."⁶¹⁵ De Amerikanen moesten zich één voelen met de Europeanen. Silvercruys plaatste hen dan ook in één lijn met de overzeese burens. Naar aanleiding van de benoeming van Generaal Eisenhower tot *Supreme Allied Commander of Europe* zei de baron op de radio:

"General Eisenhower resumes command in Europe at a crucial moment during a Crusade for peace to prevent another world war. Eisenhower is the quarterback of the team of the many lands of the free which remain the home of the brave."⁶¹⁶

Binnen het gemenebest kreeg de Belgisch-Amerikaanse band nog extra aandacht. Aan de nieuwe Amerikaanse ambassadeur in Brussel Alger zei hij dat "you will soon realize that our two people are at one in their conceptions and in their ideals. You will be supported in your work by the knowledge that Belgium is a modest, no doubt, but faithful, stable, practical and effective associate in our partnership for the preservation of peace".⁶¹⁷

De Europese integratie mocht niet geforceerd worden en moest stap per stap gebeuren, op basis van gelijkheid en een gedeeltelijke beperking van nationale soevereiniteit, voornamelijk op economisch vlak. Reeds in 1952 riep Silvercruys op tot de vorming van een eengemaakte Europese markt:

"The fabric of Europe must be woven over again into a new design: the creation, through integration, of a single market calling for a large increase in production and thus bringing about a better standard of living as well as providing a solution to the problem of financing the military defense program. To carry out this task will require

⁶¹³ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys "Some basic factors in the defense of freedom" bij Council of world affairs, Cleveland (OH), 7 april 1952.

⁶¹⁴ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys bij Ohio State University, Columbus (OH), 18 december 1953.

⁶¹⁵ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys bij aankoop schepen voor Belgische zeemacht, Boston, 12 mei 1953.

⁶¹⁶ AMBZ, 18434-6, Radiotoespraak Silvercruys tijdens programma Voice of America, 21 december 1950.

⁶¹⁷ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys, juni 1953, sl.

the integration of all our economic resources, our technical and managerial skills, our raw materials, our industrial facilities, our finances and our other resources. On this question, there can be no discord: either we unite, or we go down to decline and disaster.”

Zulk een economisch geïntegreerd Europa paste dan in het gemenebest van de vrijheid, dat voor hem verder moest gaan dan het louter defensief aspect. Over de oceaan heen moesten de leden ook economisch verbonden worden. Hij riep op tot moed om beide doelen te verwezenlijken.⁶¹⁸

Om die economische overzeese band te verstevigen kwam Silvercruys eind 1952 uit eigen beweging met een 6-puntenprogramma op de proppen in zijn wijd becommentarieerde en gepubliceerde toespraak *The Strength and Unity of the Commonwealth of Freedom*. De uitgangspremisse was opnieuw dezelfde. Het gemenebest moest een evenwicht vinden tussen de interdependente economische en militaire sterkte. De ambassadeur reikte nu zes mogelijke manieren aan om de economische band te versterken, die de militaire inspanning mogelijk moest maken. Vooreerst moest de VS zoveel mogelijk militaire aankopen voor de Europese defensie uitbesteden aan Europese bedrijven. Met dit doel overhandigde Silvercruys trouwens in naam van zijn minister een demarche bij het State Department.⁶¹⁹ Ten tweede moesten Europeanen in staat gesteld worden hun eigen dollars te verdienen in plaats van op de belastingdollars van de Amerikanen te rekenen. Dit was mogelijk door nieuwe intercontinentale tariefverlagingen en grotere Amerikaanse importen uit Europa. Verder moest Europa zichzelf ook meer aantrekkelijk maken door volop in te zetten op kwaliteitsgoederen en goede dienstverlening. Ten vierde was het wenselijk dat de VS meer overzeese private investeringen in Europese bedrijven zou aanmoedigen, via fiscale gunstmaatregelen bijvoorbeeld. Ten vijfde lanceerde Silvercruys een *Point 5 Program*, een verwijzing naar het ontwikkelingsproject van Truman met de naam *Point 4 Program*. De ambassadeur wilde inzetten op een triangulair arrangement waaronder Amerikaans kapitaal zou aangewend worden om in West-Europa, gekend om zijn *know how*, goederen te produceren bestemd voor de ontwikkelende groeielanden zoals Mexico en Brazilië. Ten slotte was het van groot belang dat de VS meer grondstoffen zou aankopen in het buitenland. Op die manier zouden -vooral koloniale- West-Europese landen een gigantische exportverhoging kunnen realiseren.⁶²⁰

Silvercruys had met deze rede grote indruk gemaakt op de Amerikaanse en Belgische pers. Amerikaans minister van Handel Sawyer en defensie-minister Pace prezen zijn uiteenzetting. De laatste schreef aan de baron: “There is not yet a full understanding of the American people and their representatives in government that the economic sustenance of Western Europe is imperative to the long range economic sustenance of the USA”.⁶²¹ Misschien lag de kracht van de toespraak wel in het feit dat Silvercruys er in zekere mate was

⁶¹⁸ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys bij Business advisory council, Hot Springs (VA), 10 mei 1952.

⁶¹⁹ AMBZ, 12.439, D20310 N9146-1338, Heyne aan minister van buitenlandse handel Meurice, 16 december 1952.

⁶²⁰ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys “The strength and unity of the commonwealth of freedom” bij Council of world affairs, Dallas (TX), 18 december 1952.

⁶²¹ AMBZ, 18434-6, Pace aan Silvercruys, DC, 17 december 1952.

in geslaagd om het Europees economisch en herbewapeningsprobleem voor te stellen als een essentieel Amerikaans probleem. Hij wist de puur militair Atlantische samenwerking een economische invulling te geven, dat was trouwens wat hij altijd voor ogen had gehad.

Silvercruy sprak de sceptische Amerikanen toe over de Belgische herbewapeningsinspanningen in apologetische termen. Vooraleer te oordelen over de Belgen moesten ze immers enkele zaken in overweging nemen. Zo was het Belgisch leger van nul heropgebouwd vanaf de bevrijding. Daarnaast waren “figures for expenditures not necessarily of paramount importance. It is not the money that one spends that matters. It is the result obtained”. België had de legerdienst verdubbeld en zou 12% van de mannelijke bevolking in vreedstijd onder de wapens hebben en 42% in oorlogstijd. Dit kwam neer op een half miljoen soldaten. Deze cijfers contrasteerden met de Amerikaanse calculaties volgens dewelke België slechts 4% van zijn bevolking onder de wapens zou hebben.⁶²² Vervolgens gaf hij een volledig overzicht van alle lucht-, land en zeecomponenten, reeds actief of nog in opbouw. Silvercruy sprak ook over de financiële cijfers. Volgens de Amerikanen besteedden alleen de Denen, Portugezen en Luxemburgers minder aan defensie dan de meer welvarende Belgen in percentage van het BBP. De baron nuanceerde dit. Volgens hem gaf België 9% van het BBP uit aan defensie. Bovendien omvatte dat budget enkel strikt militaire uitgaven, en geen infrastructuurwerken zoals in andere landen. Ook waren de lonen van de soldaten veel lager dan in de buurlanden. Dit omdat de legerdienst als een onbetaalbare burgerplicht werd gezien in België. Op die manier plaatste de ambassadeur de Belgen moreel op een voetstuk. België deed wat het kon en ging tot op de limiet. Bovendien had België een belangrijke rol als kredietleverancier binnen de EBU, dit kostte ook aanzienlijk veel geld en was een inspanning ten voordele van het Atlantisch gemenebest. Ten slotte haalde hij een citaat van de gezagsfiguur Acheson aan die stelde dat de Europeanen wel degelijk poogden zichzelf te verdedigen.⁶²³

De vraag blijft natuurlijk hoe groot de kloof was tussen wat Silvercruy publiek aan de Amerikanen verkondigde en wat hij zelf beoogde. Het is duidelijk dat hij in het eerste geval de Amerikanen naar de mond praatte. Tegenover het Amerikaans publiek verkondigde hij zeer ver te willen gaan en beoogde hij zelfs een totale economische integratie. Het is markant dat hij enkel aandacht had voor die economische aspecten. De baron haalde het EDG-plan en de EGKS slechts af en toe aan en omschreef ze dan als “supranational means of settling Franco-German relations”, een soort prijs die moest betaald worden voor verzoening en vrede. Over de EDG zei hij zelfs dat het niet de beste oplossing was, maar dat hij deze piste verkoos boven een neutrale BRD of een ongecontroleerd Duits leger.⁶²⁴ Soevereiniteit en tradities mochten niet geschaad worden en kleine landen moesten op voet van gelijkheid staan met de groten. Deze elementen wijzen allemaal op een terughoudendheid ten overstaan van een verregerende supranationaliteit. Hij sprak zich immers uit tegen een *United States of Europe* en verwees steeds naar de particulariteiten van de West-Europese landen. Een politieke eenheid ging waarschijnlijk ook voor de ambassadeur te ver, maar hij kon zich wel vinden in

⁶²² HELMREICH, *United States relations*, 118.

⁶²³ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruy “The best hope for peace” bij Ohio Chamber of commerce, Columbus, 14 november 1951.

⁶²⁴ AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruy op NBC, Los Angeles, 7 mei 1953.

sovereignty pools op verschillende vlakken als pragmatische oplossing. Het lijkt er dus op dat Silvercruys, net zoals van Zeeland en andere rechts-liberale figuren, vooral een Europese economische intergouvernementele samenwerking beoogde, en dit in het grotere Atlantisch kader.

3.3. De ratificatie en mislukking van de EDG

Silvercruys was dus niet meteen een grote voorstander van de EDG. Hij verkoos een re-integratie van Duitsland zonder afstand te doen van de soevereiniteit. Hij deelde die overtuiging met zijn minister van Zeeland die niet geloofde dat de EDG onmisbaar zou zijn voor de geboorte van Europa.⁶²⁵ Hij zag wel in dat dit de formule was die de Amerikanen prefereerden gezien de Franse houding. Daarom steunde ook hij nu de ratificatie van het verdrag. Zo zouden de Belgisch-Amerikaanse relaties hartelijk blijven. Om van Zeeland te overtuigen regelde hij een onderhoud voor hem in Brussel met John Foster Dulles, de buitenlandminister van republiek Dwight ‘Ike’ Eisenhower die begin 1953 aantrad als president. Silvercruys lichtte zijn minister in over die ontmoeting en de boodschap was niet mis te verstaan:

“L’Amérique souhaite voir mettre un terme aux hésitations de l’Europe. Nous nous trouvons en présence d’un peuple qui a consenti des sacrifices et continue à porter une lourde tâche. (...) Le climat est un climat d’impatience en les vues du président vous sont connues: l’avenir de l’Europe est en fonction de l’unité que s’y constituera et la sécurité commune dépend d’un effort conjugué dans la limite des possibilités de chacun. La politique américaine n’a pas changé à cet égard, mais il ne s’ensuit pas que l’administration ne pourrait être amenée à un repenser certains aspects dans l’hypothèse d’une carence de l’Europe. Peut-être est-il superflu que je vous entretienne de mes inquiétudes à cet égard. J’espère que les indications qui seront données au nouveau secrétaire d’état sur les intentions des gouvernements intéressés et les dispositions prises contribueront à accréditer sa conviction et lui permettront d’agir à son retour sur l’opinion et le congrès.”

Ook de Amerikaanse ambassadeur Murphy en zijn raadsman Millard zetten van Zeeland onder druk door aan te dringen op het indienen van het ontwerpverdrag in het Belgisch parlement.⁶²⁶

Toen dit niet volstond, nodigde Eisenhower van Zeeland uit in het Witte Huis op 16 maart 1953. Ike vertelde de minister dat hij hoopte op een snelle ratificatie door de Benelux en de BRD om zo positieve druk op Frankrijk te zetten waar protest rees over de EDG. Hij probeerde van Zeeland te paaien door te stellen dat omwille van zijn grootte en productiecapaciteit de VS de grootste rol wilde en moest spelen in de materiële aspecten van de alliantie maar dat “we look to countries such as Belgium to provide a role of inspirational

⁶²⁵ AMBZ, 18434-6, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 21 november 1952.

⁶²⁶ AMBZ, 12.517, Rapport van gesprek tussen directeur-generaal van politiek Scheyven en Millard, Brussel, 30 januari 1953.

leadership and example on the continent".⁶²⁷ Helmreich zegt dat van Zeeland echter niet geïnteresseerd was in dit prestige en zijn politiek kapitaal niet wilde verspelen aan een plan waar hij niet echt achter stond. Spaak daarentegen zag prestige wel als een efficiënt werktuig van de Belgische buitenlandse politiek en zou zulk een moedige stap sneller overwogen hebben om *goodwill* van de tegenpartij te bekomen. Van Zeeland bleef dus terughoudend en diende het EDG-voorstel nog niet in. Hij was onzeker over de positie van de socialisten en wilde wachten op Franse ratificatie om zo gemakkelijk een tweederdemeerderheid te bekomen.⁶²⁸

Afbeelding 28: Silvercruys, van Zeeland, president Eisenhower en Secretary of State Dulles tijdens hun onderhoud in het *oval office* op 16 maart 1953.

Eisenhower gaf zich echter nog niet gewonnen. Eind juni 1953 ontbood hij Silvercruys, met wie de president overigens ook op persoonlijk vlak een goed contact had, in het geheim in het *oval office*. Hij werd via een zijdeur binnengeloodst om de pers op een afstand te houden. Eerst sprak Dulles de ambassadeur apart. Die vertelde hem dat de president zeer ongerust was over de ratificatievertragingen. Silvercruys moest zijn minister verzoeken om het verdrag in te dienen in de Kamer voor het zomerreces. Indien het door een eerste kamer geratificeerd zou zijn, zou dit een positief effect hebben op de ratificatie in andere Europese landen en op de gemoedstoestand van het Congres. Eisenhower herhaalde wat hij enkele maanden eerder al zei en wees op de psychologische en morele rol van een land als België. De president zei dat

⁶²⁷ FRUS, 1953, Vol.V, Memorandum van gesprek tussen Eisenhower, Dulles, van Zeeland en Silvercruys, DC, 16 maart 1953, 773-775.

⁶²⁸ HELMREICH, *United States relations*, 122-123.
DUJARDIN en DUMOULIN, *Paul van Zeeland*, 198.

hij steeds onder de indruk was van de invloed die de Belgische staatsmannen hadden op het Europees toneel. Silvercruys werd vervolgens gevraagd om het verdrag spoedig in te dienen: “Il m’a demandé avec insistance de vous dire que son appel était dicté par des considérations profondes et combien il formait des vœux pour votre succès”. Vervolgens had de ambassadeur de posities van de verschillende Belgische politieke partijen nog eens toegelicht en “je lui ai donné l’assurance que vous continueriez à poursuivre votre action: je gardais l’espoir de vous voir aboutir”.

Dulles liet de ambassadeur nog een stok achter de deur zien. Hij wees op een resolutie in het Congres die de militaire steun zou stopzetten indien de EDG dode letter zou blijven. Uit een rapport van Silvercruys aan zijn minister bleek dat de ambassadeur zeer ongerust was over elke vermindering van militaire steun.⁶²⁹ Hij raadde het ministerie ook aan de Amerikaanse inspecteurs in België met de nodige egards en Belgische persoonlijkheden te ontvangen om welwillendheid te induceren.⁶³⁰ Eisenhower benadrukte nog dat de VS ter hulp was gekomen aan een verdeeld continent, en dat het dat zeker zou doen aan een verenigd Europa. Volgens de president had “Belgique une place à prendre non seulement dans l’histoire de l’Europe mais aussi en Amérique”. Silvercruys besloot zijn rapport met het belang van dit onderhoud te benadrukken:

*“Le Président m’a donné l’impression d’une sincérité et d’une conviction totales. Devant la carence gouvernementale française, au lendemain des élections italiennes et ne connaissant pas monsieur Beyen [Nederlands minister van Buitenlandse Zaken], c’est vers vous qu’il se tourne et c’est à vous qu’il fait appel pour trouver en Europe la démonstration d’une volonté d’intégration dont il puisse se prévaloir vis-à-vis du Congrès. Je pense qu’il s’est adressé à la Belgique dans un sentiment d’amitié et de confiance parce qu’il a conscience de vos efforts et parce qu’il estime que notre pays peut lui apporter un appui. La présence du Secrétaire d’Etat à l’entretien souligne le caractère exceptionnel du message qu’il m’a prié de vous transmettre. Il me l’a confié, a-t-il dit, parce qu’il me connaissait de longue date et parce que j’étais au courant moi-même de la situation politique des Etats-Unis.”*⁶³¹

In september zat van Zeeland opnieuw samen met Eisenhower maar deze hoge druk liet van Zeeland blijkbaar koud.⁶³² Pas eind november 1953 keurde de Belgische Kamer het EDG-verdrag goed, de Senaat volgende vier maanden later. De Amerikanen waren opgetogen, maar desalniettemin gefrustreerd over de houding van de buitenlandminister. Amerikaans

⁶²⁹ AMBZ, 12.517, D9505 N2420-678, Silvercruys aan van Zeeland, 2 juni 1953.

⁶³⁰ AMBZ, 12.517, D4975 N613, Telegram Silvercruys aan ministerie, 9 februari 1953.

⁶³¹ AMBZ, 12.517, Geheime brief van Silvercruys aan van Zeeland, 24 juni 1953.

⁶³² FRUS, 1953, Vol.V, Memorandum van gesprek tussen Eisenhower, van Zeeland en Silvercruys, 29 september 1953, 813-814.

Officieel ging dit onderhoud over het Plan van Zeeland dat voorzag in een gededemilitariseerde en neutrale bufferzone in West-Duitsland waar de EDG-troepen zouden gestationeerd worden. De DDR zou volledig gededemilitariseerd worden. De Amerikanen onderzochten het voorstel om van Zeeland niet voor het hoofd te stoten.

P. LELIE, ‘Het Belgisch veiligheidsbeleid 1950-1990’, in: REYCHLER, *Een onvoltooid beleid: de Belgische buitenlandse en defensiepolitiek 1830-2015*, Kapellen, 1993, 113.

HELMREICH, *United States relations*, 124.

ambassadeur Alger bedankte van Zeeland met een zuinig briefje.⁶³³ De verkiezingsnederlaag van de CVP en terugkeer van Spaak op Buitenlandse Zaken medio 1954 werd dan ook positief onthaald in DC.⁶³⁴

Eisenhower richtte nu zijn pijlen op de ratificatie in de Franse Assemblée. Daar voerden de Gaullisten zware oppositie tegen de EDG omwille van verschillende omstandigheden. De Duitse herbewapening was door de wapenstilstand in Korea en de dood van Stalin minder dringend. Frankrijk zou een groot deel van zijn leger verliezen nu het verwickeld was in een koloniale oorlog in Indochina waar de nederlagen werden opgestapeld. Bovendien zou het Europees aspect slechts een façade zijn die het Amerikaans leiderschap moest verbergen. Eisenhower schakelde daarom Spaak in als *stalking horse* om premier Mendès France tot ratificatie te bewegen. Spaak was vurig voorstander van de EDG geworden omdat via het supranationalisme de oprichting van een onafhankelijk Duits leger werd vermeden.⁶³⁵ Ondertussen verhoogde ook Dulles de druk op de Fransen door in december 1953 in een NAVO-vergadering te dreigen met een *agonizing reappraisal* van het Amerikaans beleid door de troepen uit Europa terug te trekken indien de EDG een doodgeboren kind zou worden.⁶³⁶

Ondanks alle druk kelderde de Assemblée eind augustus 1954 toch de EDG. Meteen trok Silvercruys naar het State Department om zich te informeren over de mogelijkheid van een Amerikaanse terugtrekking. Hij werd echter gerustgesteld: “Je suis heureux de constater que *l’agonizing reappraisal* du Gouvernement américain se fera de concert avec ses partenaires, dans l’espoir que les efforts conjoints permettront d’atteindre d’une façon ou d’une autre le même but.”⁶³⁷ Silvercruys rapporteerde over de consequenties van de mislukking. De administratie had de EDG voorgaand gekatapulteerd tot het elfde gebod en de afkeuring zou dus verregaande gevolgen voor het vertrouwen van de VS in Europa hebben. Hij betreurde het failliet van de EDG voornamelijk omdat de Amerikaanse steun en garanties nu misschien in twijfel zouden getrokken worden. De diplomaat verwachtte dat Dulles de BRD zou willen integreren in de NAVO.⁶³⁸

In een brief aan zijn vriend en politicus op rust Lovett, gaf Silvercruys Mendès France de schuld omdat “he chose to sit on the fence. The result is there, for all of us to regret”. De ambassadeur was ervan overtuigd dat “the German participation to the defense of Europe is a necessity. (...) The test of statesmanship will rest in adjusting the necessity of German rearmament without the creation of a national German army”. Hij dacht niet dat de EDG nog op een of andere manier zou kunnen gered worden.⁶³⁹ Aan Gutt schreef de baron dat hij het resultaat van de stemming betreurde. Hij zag de EDG uiteindelijk als de snelste en beste

⁶³³ LOUVAIN-LA-NEUVE, Archief Paul van Zeeland (APVZ), Dossier 704, Alger aan van Zeeland, Brussel, 12 maart 1954.

⁶³⁴ HELMREICH, *United States relations*, 124.

⁶³⁵ DUMOULIN, *Spaak*, 467-486.

⁶³⁶ VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa*, 42-43.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 400-401.

⁶³⁷ FPHS, Nr.7123, Silvercruys aan Spaak, 1 september 1954.

⁶³⁸ BDS, II, Silvercruys aan Spaak, 3 september 1954, 376-377.

⁶³⁹ AMBZ, 18434-9, Silvercruys aan Lovett, 8 september 1954.

manier om de West-Europese veiligheid te garanderen. Nu was het onvermijdelijk geworden om Duitsland te herbewapenen zonder de veiligheidskleppen van de EDG. Ten slotte betreurde hij dat de discussie drie jaar had aangesleept, een doortastendere actie had waarschijnlijk wel een verdrag opgeleverd, maar nu was het momentum voorbij.⁶⁴⁰ Dit laatste aspect kan gelezen worden als een indirecte kritiek op de vertragingen die ook van Zeeland had veroorzaakt. Alleszins legde hij de schuld ten overstaan van Lovett volledig bij de vertragingen die de Franse premier had veroorzaakt.

Coolsaet stelt dat het Belgisch verzet er toe had bijgedragen dat een versnelde federale organisatie van Europa naar het model van de VS op een cruciaal moment had doen kapseizen. Hier maakte Silvercruids dus geen gewag van. De meeste Belgen waren in tegenstelling tot de diplomaat uiteindelijk wel opgelucht omdat de stap misschien wel te groot was geweest. Ook het State Department zag in dat de EDG te ver ging voor Europa. Het kwam immers over als een Amerikaans project dat té snel een federatie wilde afdwingen met het risico op een Duitse dominantie.

De nood aan een Duitse militaire rehabilitatie bleef echter bestaan. Brits buitenlandminister Eden kwam daarom in september 1954 met een voorstel om de BRD op te nemen in de West-Europese Unie, gecreëerd door het Verdrag van Brussel. Later zou het dan kunnen toetreden tot de NAVO, wat ook gebeurde in 1955. Er was niet langer sprake van een soevereiniteitsoverdracht en de essentie van de EDG werd gevrijwaard. De Amerikanen en Britten bevestigden in ruil hun aanwezigheid op het oude continent. Deze Atlantische oplossing met een Europese façade geraakte gemakkelijk goedgekeurd, ook al zou de BRD uiteindelijk aan minder stringente controle onderworpen zijn.⁶⁴¹

Silvercruids rapporteerde dat de VS zeer tevreden was met de Britse oplossing. De Amerikanen hadden immers bekomen wat ze aanvankelijk voor ogen hadden. De ambassadeur zelf liet zijn mening niet blijken in het rapport, maar was wel verheugd dat er snel een oplossing kwam in het licht van de blijvende Sovjetdreiging. Hij leek zich niet al te veel zorgen te maken over een herbewapend Duitsland en beschouwde de gevolgde weg als positief:

*“S’il est sorti des récentes délibérations une Allemagne souveraine et réarmée, personne n’en dénierait le mérite à la grande république étoilée. Soit par son patronage, soit par la menace d’une révision dramatique de sa politique, l’oncle Sam a certainement contribué à orienter la diplomatie européenne vers des résultats positifs.”*⁶⁴²

De vraag blijft hoe Silvercruids keek naar die Amerikaanse dreiging om het beleid drastisch om te gooien. Was hij oprecht bezorgd en had hij zelf schrik of wilde hij die angst opleggen aan zijn regering om Brussel te dwingen tot acceptatie van de Amerikaanse eis? De tweede optie lijkt plausibel gezien de baron doorgaans goed op de hoogte was van de Amerikaanse ontwikkelingen en denkwijzen.

⁶⁴⁰ AMBZ, 18434-7, Silvercruids aan Gutt, 13 oktober 1954.

⁶⁴¹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 401-402.

⁶⁴² BDS, II, Silvercruids aan Spaak, 30 oktober 1954, 276-278.

4. Sceptis over New Look en vreedzame co-existentie

Silvercruys bleef ook na de oprichting van de NAVO sterk tegen de Sovjets gekant. Opvallend is wel dat er zich een verplaatsing van die anti-Sovjetretoriek voordeed van de interne rapporten naar de publieke vertogen. In de talrijke speeches van na 1949 noemde de ambassadeur het rode gevaar nu expliciet bij naam, voordien sprak hij veel minder en in vagere termen. Toch ging na 1950 de hoofdaandacht uit naar de vereniging van het Westen die een gevolg was van de rode dreiging. Hij sprak over “the forces of evil that have shown through the hapless Korean adventure their readiness to add direct attack and the weapons of war to the armory of subversion and devious aggression”. Daartegenover stond het oude continent, een democratisch fort dat de “source and repository of freedom and civilization, traditions and principles” was, geruggesteund door de VS.⁶⁴³ “The danger is still there and it is glaring in our face at every turn of the road but we have been able to measure it. It has been contained and it has been stalemated through concerted efforts. We have established the line, our line, and we have never ceased to hold it.”⁶⁴⁴ Daarna schakelde hij snel over naar de verenigingsinitiatieven in Europa en de Atlantische ruimte die hierboven reeds aan bod kwamen. De vermeende dreiging van de Sovjets werd dus gebruikt als legitimering voor de Westerse vereniging.

In de interne rapporten was het discours over de Sovjet-Unie altijd al vijandig geweest. Het is wel frappant dat de frequentie van rapporten over die dreiging bijna herleid werd tot nul na 1949. De these dat Silvercruys de angst en het anti-Sovjetvertoog gebruikte om zijn regering in de richting van een Westerse alliantie te duwen, lijkt hier dus mee bevestigd. Eens dit doel bereikt was, sprak Silvercruys slechts zeer sporadisch over de mogelijke dreiging. Dat was voor 1949 anders geweest. Hij bleef wel wantrouwig en verdedigde nog steeds de Amerikaanse buitenlandse politiek, die een reactie was op het Sovjetgedrag:

*“Je tiens à dire, parce que j’en suis profondément convaincu, que les Etats-Unis n’envisagent la guerre qu’avec horreur: ils chercheront, par tous les moyens, à l’éviter. J’ajoute que leur attachement à la paix est tel que, sans accepter pourtant d’aller jusqu’à Munich, ils pousseraient la patience aussi loin qu’aucune puissance ne l’a fait au cours de l’histoire. (...) Il n’existe aucun désir de ‘crever l’abcès’. (...) Si la guerre lui est imposée, il la poursuivra, une fois de plus, sans limite; mais ni la menace, ni la provocation ne l’entraîneront à un acte d’agression”.*⁶⁴⁵

De dubbele machtswissel in de SU en VS en de afnemende spanningen in Korea rond 1953 zorgden voor een nieuw internationaal politiek klimaat. In de VS had Eisenhower de verkiezingen gewonnen met een anticommunistische campagne. Hoewel hij Truman verweet te *soft* geweest te zijn, zou ook hij de *containment*-doctrine toepassen. Eisenhower wilde echter wel het begrotingsevenwicht herstellen en dus niet langer 20% van het BNP investeren in defensie, conform *National Security Council Report 68* (NSC-68) van 1950. Tevens zag hij

⁶⁴³ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys “Landmarks on the road to peace” bij Foreign trade convention, New York, 1 november 1950.

⁶⁴⁴ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys “The best hope for peace” bij Ohio Chamber of commerce, Columbus, 14 november 1951.

⁶⁴⁵ AMBZ, 12.439, D4975 N2882-869, Silvercruys aan van Zeeland, 26 juli 1952.

in dat een oorlog winnen onmogelijk was geworden in het atoombijperk nu ook de SU beschikte over een dergelijk wapen. Daarom lanceerde Eisenhower zijn eigen doctrine, de *New Look*.

Volgens NSC-162/2 van oktober 1953 zou de VS massaal inzetten op de productie van atoomwapens, bommenwerpers en rakettechnologie en snijden in de traditionele defensie-uitgaven. De verdediging van de VS en West-Europa was vanaf heden gebaseerd op de dreiging van een *massive retaliation*. Eisenhower wilde dus een ontradingsstrategie toepassen om het communisme in te dammen en tegelijkertijd geld te besparen en zich terug te trekken uit Europa. De atoomwapens boden “more bang for the buck”. Deze strategie zou echter pas geloofwaardig zijn indien de VS bereid bleek om ook effectief die vernietigende wapens in te zetten. Dulles omschreef het als volgt: “The necessary art for a statesman is the ability to get to the verge of war, without getting into war. If you are scared to go to the brink, you are lost.”⁶⁴⁶

Ook in de Sovjet-Unie was er wat veranderd sinds de dood van Stalin in maart 1953. De nieuwe leiders zochten detente om economische hervormingen te kunnen doordrukken. In een ontspannen klimaat kon de nadruk gelegd worden op consumptie in plaats van op de zware industrie en bewapening. Op het internationale toneel werd er een wapenstilstand in Korea bereikt, alsook tijdelijk een einde gemaakt aan het conflict in Indochina, een vredesverdrag over Oostenrijk afgesloten en werd de BRD erkend door de SU. Chroetsjov kondigde nu zelfs een destalinisatiepolitiek en vreedzame co-existentie af. Een oorlog tussen de twee machtsblokken was niet langer onvermijdelijk, de ideologische strijd ging wel verder.⁶⁴⁷

Ondanks de meer ontspannen sfeer bleef Silvercruids tijdens dit kantelmoment erg wantrouwig jegens de communisten. Over het feit dat Stalin in contact trad met de Amerikaanse pers schreef hij dat dit zeker niet mocht geïnterpreteerd worden als “une intention de modifier le dispositif agressif communiste de la guerre froide”.⁶⁴⁸ Toen de dictator stierf, sprak de baron zijn hoop uit op een politieke koerswijziging of interne verzwakking.⁶⁴⁹ Publiek zei Silvercruids dat de vlotte overgang en machtswissel na Stalins dood bewees dat de SU een geoliede en gevaarlijke machine was.⁶⁵⁰

*“The only international policemen we may count on, are the combined forces of the free world, and Belgium will do its utmost to see that those forces remain strong enough despite the honeyed words of the wolf who today seems to be trying on sheep clothes for size”.*⁶⁵¹

De extreme achterdocht van de ambassadeur werd niet door alle Amerikanen en Belgen gedeeld. Hij had dus een zekere invloed op de opinie in Brussel. Zijn vriend Arthur

⁶⁴⁶ B. KUKLICK, *A Political History of the USA: one nation under God*, Basingstoke, 2009, 267.

KERREMANS, *Internationale politiek*, 94-95.

⁶⁴⁷ KERREMANS, *Internationale politiek*, 96-97.

⁶⁴⁸ AMBZ, 12.517, D5006 N27-13, Silvercruids aan van Zeeland, 3 januari 1953.

⁶⁴⁹ AMBZ, 12.517, D5006 N1120-313, Silvercruids aan van Zeeland, 6 maart 1953.

⁶⁵⁰ AMBZ, 18434-7, ‘Readjustments show red efficiency, diplomat says’, *San Jose Mercury* (11 maart 1953), San Jose (CA).

⁶⁵¹ AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruids op NBC, Los Angeles, 7 mei 1953.

Wauters verving in 1952 Goffin op de ambassade in Moskou. Silvercrucy was verheugd dat hij deze “tâche ingrate” toegewezen kreeg. Hij hield goed contact met de gelijkgezinde Wauters die aan Silvercrucy schreef: “Nous sommes voici doublement placés aux antipodes du monde, mais je suis sûr que cela n’altèrera pas les liens d’amitié qui nous unissent et que nos activités seront convergentes”.⁶⁵² Zulk een goed contact en uitwisselingen van ideeën over de politieke situatie had de baron nooit gehad met de andersdenkende Le Ghait.

De ambassadeur schatte voor de verkiezingen in november 1952 in dat Eisenhower en Dulles de *containment*-politiek van de Democraten zouden voortzetten: “Dulles a repeint la façade”.⁶⁵³ Bij het aantreden van de nieuwe administratie stelde hij dat de nadruk zou liggen op het ideologisch aspect van de strijd en de verdediging van het Westers blok. Hij voorzag niet dat de VS zijn engagement in West-Europa zou willen beperken middels de *massive retaliation*. Integendeel, hij hoopte dat de troepensterkte alleen nog maar zou groeien.⁶⁵⁴

Begin 1954 ontwaarde de baron echter de krachtlijnen van de *New Look*:

*“Le discours de M. Dulles confirme l’impression que la politique de sécurité soutenue par l’administration républicaine reste dominée par ses soucis d’économie budgétaire. Des lors, il ne convaincra pas ceux qui gardent leur confiance au maintien de forces terrestres conventionnelles. Il n’apaisera pas non plus la crainte de certains, qui découvrent dans les nouveaux plans militaires l’annonce d’un emploi difficilement contrôlable d’armes nucléaires.”*⁶⁵⁵

Die ‘certains’ zouden ook wel eens Silvercrucy in hun rangen kunnen geteld hebben. Vanuit Europese hoek werd er immers zeer angstig uitgekeken naar een situatie waarin er geen Amerikaanse troepen in West-Duitsland gestationeerd waren om hen te beschermen en er vertrouwd werd op het atoomwapen. Dit zou ofwel betekenen dat West-Europa bij gebruik daarvan volledig van de kaart zou geveegd worden, ofwel dat de SU de vrije hand zou krijgen indien de VS het wapen niet durfde te gebruiken.

De ambassadeur liet zich intern niet erg positief uit over de gevolgen van de tactiekwijziging. Hij ontwaarde en betreurde immers een verzwakking van het *containment*-principe. Hij stelde dat de Amerikanen door te praten over co-existentie hun ambitie vergaten om de onderworpen volkeren te bevrijden, zowel in Oost-Europa als in Azië. Hij verwees naar de afwachtende houding in Indochina en het conflict om Taiwan. Silvercrucy deelde zelfs de republikeinse kritiek dat Truman China verloren had laten gaan aan de communisten door te spreken over “fautes commises à l’heure critique où l’ancien empire du milieu se trouvait entraîné par les chefs communistes”.⁶⁵⁶ De VS had geen duidelijke keuze gemaakt in de Chinese kwestie: “L’excuse de la diplomatie américaine est de se conformer à certains principes, lorsqu’elle est maladroite, elle manque de continuité et elle offusque Machiavel et ceux qui la souhaiteraient plus réaliste”. Ondanks de lichte ergernis over de weifelende Amerikaanse politiek, stelde Silvercrucy aan zijn collega in China dat er geen alternatief was

⁶⁵² AMBZ, 18434-9, Silvercrucy aan Wauters, 28 januari 1952.

AMBZ, 18434-9, Wauters aan Silvercrucy, Moskou, 5 februari 1952.

⁶⁵³ AMBZ, 12.439, D4969 N2709-830, Silvercrucy aan van Zeeland, sd (aangekomen in Brussel op 31 juli 1952).

⁶⁵⁴ AMBZ, 12.517, D4975 N954-247, Silvercrucy aan van Zeeland, 23 februari 1953.

⁶⁵⁵ AMBZ, 12.517, D4975 N179-67, Silvercrucy aan van Zeeland, 15 januari 1954.

⁶⁵⁶ AMBZ, 12.517, D5031 N2149-598, Silvercrucy aan Spaak, 27 mei 1954.

voor de alliantie met Amerika. De Atlantische solidariteit ging ondertussen veel verder dan de NAVO-geest. Op de universele dreiging kon de universele verdediging het enige antwoord zijn. Moest de VS dus verstrikt geraken in een conflict over Formosa, zou België niet anders kunnen dan hen steunen, net zoals de VS dat deed in West-Europa.⁶⁵⁷ Silvercruys zag de wederzijdse steunverplichting dus als onvoorwaardelijk.

De diplomaat omschreef de vreedzame co-existentiepolitiek van Eisenhower in neutrale termen en stelde dat de president “ne veut pas une victoire à la Pyrrhus”, waarbij de overwinnaar eveneens als verliezer uit de bus komt:

*“La conquête du monde reste le but final des Soviets et le répit dont on peut disposer doit servir à rétablir, dans tous les domaines, l'équilibre des forces. Cet équilibre est la sauvegarde de la paix. A peine d'être paranoïaque, un chef politique ou militaire ne déclenche pas une guerre qu'il n'espère pas gagner. En dernière analyse, c'est la puissance du monde libre qui retiendra les Soviets sur la voie de l'aventure. La réalisation de cet équilibre implique la consolidation de l'alliance des nations occidentales; elle implique aussi une politique courageuse vis-à-vis des peuples qui restent exposés à la contamination communiste. (...) D'où l'obligation de continuer à mener conjointement, et pour une période indéterminée, ce qu'il est convenu d'appeler la guerre froide, parce que le meilleur espoir d'un règlement pacifique dépend de sa poursuite. C'est dans cet esprit qu'on entrevoit maintenant la 'peaceful coexistence', ou bien encore 'competitive coexistence' entre les deux colosses. Perspective inquiétante, mais moins effrayante que celle d'une catastrophe prochaine.”*⁶⁵⁸

Hij schatte de rol van West-Europa onder de nieuwe doctrine als volgt in: “L'occident évitera les défections et étendra son influence, en restant économiquement prospère et socialement attrayant. Les pays européens, maintenant partenaires à part égale dans l'alliance atlantique, seraient invités à s'associer à celui-ci et contribuer de la sorte au salut commun.”⁶⁵⁹ Naar aanleiding van de *State of the Union* begin 1955 verbaasde Silvercruys zich over de gematigde taal van Eisenhower. Hij gaf eveneens mee dat de president in het Atlantisch gemenebest “cherche à traiter beaucoup plus avec des partenaires qu'avec un group de nations dont il cherche à devenir le chef de file”.⁶⁶⁰

Desalniettemin bleef Silvercruys achterdochtig tegenover de Sovjets en in mindere mate de *New Look*. Toen Chroetsjov in 1955 Malenkov aan de kant schoof, waarschuwde de ambassadeur voor “l'ascendance de l'armée rouge qui se manifeste”. De getrouwen van de nieuwe leider, Bulganin en Zukov, kwamen nu aan het hoofd van het leger en ministerie van Defensie. Zij zouden volgens de baron terugkeren naar de concentratie op zware industrie en bewapening.⁶⁶¹ Hij bleef dus op zijn hoede en wilde allerminst dat het Westen in slaap zou gewiegd worden door de nieuwe Sovjethouding:

⁶⁵⁷ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan ambassadeur van den Bosch in Hong Kong, 8 juni 1955.

⁶⁵⁸ AMBZ, 12.517, D4975 N4207-1195, Silvercruys aan Spaak, 26 november 1954.

⁶⁵⁹ AMBZ, 12.517, D9507 N4293-1217, Silvercruys aan Spaak, 4 december 1954.

⁶⁶⁰ AMBZ, 12.704, D4976 N128-42, Silvercruys aan Spaak, 12 januari 1955.

⁶⁶¹ AMBZ, 12.704, D5006 N543, Telegram Nr.23, Silvercruys aan Spaak, 12 februari 1955.

“On doit éviter que l’illusion ne s’accrédite d’une ère nouvelle où l’effort de défense individuel et collectif peut être abandonné ou même réduit. Un affaiblissement de la force et de l’unité des puissances atlantiques, en proportion d’un relâchement de la tension, constituerait en lui-même une victoire pour Moscou.”⁶⁶²

“Mais la vigilance demeure indispensable car le but de l’adversaire, plus que de vaincre pacifiquement, est sans doute d’amener le monde libre à baisser sa garde. Dans cette hypothèse –tenue pour la plus vraisemblable à Washington– tout relâchement serait fatal.”⁶⁶³

Toen duidelijk werd dat Chroetsjov toch inzet op de economische relance van zijn land, veranderde de ambassadeur allerminst van gedacht: “Reste à savoir si les hommes de Moscou ne cherchent pas à déformer la réalité et à donner le change en réécrivant l’histoire.”⁶⁶⁴

Eind 1955 schreef Silvercrucy een uitgebreid rapport met de titel ‘une panorama politique des Etats-Unis’ over het afgelopen jaar. Hierin besprak hij in een vijftigtal pagina’s alle binnenlandse en buitenlandse aspecten van de Amerikaanse politiek. Over de buitenlandse politiek zei hij: “C’était une année qui n’a pas donné aux Etats-Unis la sécurité minimum qu’ils recherchent: une garantie de status quo territorial entre bons et mauvais, une renonciation par la Russie et la Chine à leurs visées expansionnistes et à leurs messianisme.” Het is maar de vraag of de ambassadeur hiermee impliciet bedoelde dat de *New Look* politiek niet functioneerde, die hij als iets *softer* dan de *containment*- en bewapeningspolitiek beschouwde. Wat alleszins zeker is, is het feit dat Silvercrucy wel de Atlantische alliantie nog steeds en openlijk omarmde, net zoals Eisenhower dat deed. Zijn wereldbeschouwing was compleet tweeledig, en het Westen vormde één monolithisch blok. Daarom sprak hij bijvoorbeeld steeds in de wij-vorm.

“Notre position reste forte, que ce soit en Allemagne –où nous apparaissions comme les champions de l’unification; que ce soit dans l’Inde et en Egypte. Ne nous laissons pas égarer par l’acrobatie de Kruchev et de Bulganine, et continuons de renforcer l’alliance atlantique, la seule soutenue d’ailleurs par nos meilleures divisions. (...) Ne venons surtout pas assombrir les perspectives rassurantes que nous avons fait miroiter devant le peuple américain et n’oublions pas qu’il est appelé aux urnes en novembre prochain. (...) De tous les pactes dont s’encombre la diplomatie, l’OTAN est le seul qui résiste à l’examen, de tous les milliards dépenses, seuls ceux qui le furent en Europe ont donné des résultats appréciables. (...) Lui [West-Duitsland] donner aussi rapidement que possible toute la place qui lui revient dans une Europe occidentale en voie d’intégration, constitue le meilleur moyen –le seul peut-être– de consacrer, dans son intérêt comme dans celui des alliés, l’échec de Moscou.”

Al bij al leek Silvercrucy dus tevreden over de huidige internationaal-politieke situatie. “Sans doute a-t-on pris l’habitude de défendre la démocratie, mais on l’a fait -la mitraillette à la main- avec des alliés qui n’ont pas hésité à tirer les premiers.”⁶⁶⁵ Hier ging het de diplomaat

⁶⁶² AMBZ, 12.704, D10124 N2816-680, Silvercrucy aan Spaak, 29 juli 1955.

⁶⁶³ AMBZ, 12.840, D4975 N2041-451, Silvercrucy aan Spaak, 8 juni 1956.

⁶⁶⁴ AMBZ, 12.840, D5006 N1201, Telegram Nr.45, Silvercrucy aan Spaak, 4 april 1956.

⁶⁶⁵ AMBZ, 12.840, Rapport Silvercrucy “Panorama politique des Etats-Unis”, DC, 31 december 1955.

uiteindelijk om. Het Atlantisch verbond bestond ter verdediging van de vrije wereld en mocht niet terugschrikken voor een *get tough policy*.

Voorts valt het op dat de rapportcultuur in de jaren 1950 wijzigingen onderging. Informeren en rapporteren was sinds 1945 reeds één van de belangrijkste taken van de ambassadeur. Silvercruys bleef ook nu op zoek gaan naar informatie bij de Amerikaanse instanties over alle ontwikkelingen en beslissingen die boven het hoofd van de Belgen genomen werden. Vanaf de jaren 1950 was er echter een trend te ontwaren van verregaande specialisatie en professionalisering op de ambassade en in de rapportage. Dit was onder meer een gevolg van het groeiende belang van de VS in de Belgische buitenlandse politiek.

Vooreerst kregen de medewerkers van de ambassadeur meer verantwoordelijkheid gezien het werk toenam. Economisch raadsman Heyne nam de volledige verslaggeving over de economie voor zijn rekening. Maandelijks stuurde hij een rapport van een vijftigtal pagina's naar Brussel over de industriële productie, prijs- en loonzetting, financiën, commerciële activiteiten enzovoort. Het belang van de handel en economische betrekkingen nam immers ook toe. Naast de militaire attaché die rapporteerde over alle Amerikaanse defensieaangelegenheden was er nu ook een wetenschappelijk attaché Goens en financieel raadsman Basyn. Ook de consuls maten zich een actievare rol toe in hun economische activiteiten en propagandamissie. Getuige hiervan waren de vele rapporten die ze naar de hoofdpoot in DC stuurden. In Brussel werd het ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel opgedeeld in twee onafhankelijke departementen.

De ambassadeur zelf rapporteerde doorgaans enkel nog over de politieke kwesties. Ook in dit veld vonden er evoluties plaats. Voor 1950 gaf hij eerder neutraal de feiten en Amerikaanse standpunten weer. De enige uitzondering hierop was de Sovjetpolitiek die hij ongenueanceerd afschoot. Later trad Silvercruys meer naar voren als een analist en opiniemaker. Hij mat zich een grotere vrijheid aan door de Belgische of Amerikaanse houding in vraag te stellen, kritiek te leveren of gebeurtenissen te interpreteren. Hij deed dit overigens op vraag van zijn minister. In die zin was er een stijlbreuk te ontwaren tussen Spaak en van Zeeland. Die laatste vroeg expliciet om de ambassadeur zijn mening, interpretatie en toelichting.⁶⁶⁶ Dit wijst erop dat zijn kennis van zaken wel degelijk gerespecteerd en geapprecieerd en in rekening werd genomen. Van Zeeland drong ook een rationalisatie van de massale rapportage op door een nieuw categoriesysteem in te voeren en een samenvatting van elk rapport te eisen.⁶⁶⁷ Het is de vraag of van Zeeland de opinie van de baron meer apprecieerde of een grotere interesse had voor de VS dan Spaak, of dat het belang van de VS voor België gewoon zodanig was gestegen in vergelijking met de voorgaande periode. Alleszins ging Silvercruys op de ingeslagen weg verder bij Spaaks terugkeer op Buitenlandse Zaken in 1954. Hij beheerde dus een belangrijk informatiecentrum, delegerde de taken en trad zelf op als de Amerika-kenner en politiek commentator bij uitstek die alle politieke, sociale, economische en culturele elementen verbond in analyses en prognoses.

⁶⁶⁶ AMBZ, 12.439, D9884 N4784-1501, Silvercruys aan van Zeeland, 11 december 1951.

⁶⁶⁷ AMBZ, 12.439, D630 N4657-1462, Silvercruys aan van Zeeland, 30 november 1951.

In zijn publieke vertogen leverde Silvercruids geen kritiek op de vreedzame co-existentie of *New Look*. Hij sprak slechts over een *partnership for the defense of freedom* en pleitte voor blijvende inspanningen aan weerskanten van de oceaan om dat partnerschap te versterken. Hij bracht begrip op voor de Amerikanen die reeds \$25 miljard aan hulp aan Europa hadden geleverd sinds het eind van de oorlog. Toch moest de hulp verdergezet worden en mochten de Westerlingen zich niet zelfgenoegzaam gedragen. Silvercruids overliep alle verwezenlijkingen om zijn Amerikaans publiek te overtuigen van de doeltreffendheid van de samenwerking en de verdere noodzaak hieraan: “It is necessary to measure the achievements of the last years not against our hopes of today, but against our fears of yesterday”.

Silvercruids haalde allerlei officiële cijfers aan om te bewijzen dat er wel degelijk een Westerse vrije markt met multilaterale handel was ontstaan, een doel van de VS. Toch was dit proces nog verre van compleet. De economische kracht van het oude continent moest versterkt worden, dit was trouwens het fundament van de politieke en militaire kracht. De VS had dus een dubbel belang bij een economisch sterk West-Europa: het zou kunnen instaan voor zijn eigen verdediging maar Amerika zou ook zijn export naar Europa kunnen vergroten. Silvercruids recycleerde zijn zes actieterreinen van 1952 om het economisch voordeel van Europa in het Atlantisch gemenebest te vergroten. Ondertussen had hij wel de steun van het *Randall commission report on foreign economic policy* uit 1953. De ambassadeur gebruikte handig deze Amerikaanse aanbevelingen om zijn eigen voorstellen kracht bij te zetten. De nadruk lag hierbij op Amerikaanse private investeringen in Europa, *off shore* aankopen en een verlaging van tarieven.⁶⁶⁸ Typisch eindigde de baron met bandversterkende en retorische eindnoten: “There is a lot we share –not only the memories of the past; we share the same beliefs and the same outlook on life; in fact, we share the best hope for the future.” Hij verwees ook naar een citaat van Lincoln: “A house divided against itself cannot stand. I ask you; how can we expect our commonwealth of free people to grow in unity and strength if it is to be divided within itself: one half selling, the other half buying?”

Opvallend is dus dat Silvercruids in deze periode sprak over een Atlantisch gemenebest wat hij voornamelijk in economische termen beschouwde. De NAVO was echter in wezen een militaire alliantie. Hij zocht via het vermeend verbond vooral een verbetering van de economische toestand van Europa en een grotere afzetmarkt voor België en dit onder het mom van een Russische dreiging die in realiteit veraf was. Het is frappant dat de ambassadeur na het falen van de EDG ook niet meer spreekt over de nood aan een vergaande Europese integratie. Dit versterkt de stelling dat hij geen rasechte voorstander was van supranationale integratie, wel van intergouvernementele economische samenwerking. Dit alles bevestigt de hypothese dat de Atlantische vereniging geen angstreactie was op het Sovjet-gevaar maar vooral een praktische en de meest geschikte oplossing voor alle partners om in de huidige situatie er politiek en economisch op vooruit te gaan.⁶⁶⁹ Het discours en denken van Silvercruids dat reeds in dit werkstuk tot leven werd gebracht, wijst eveneens in die richting.

⁶⁶⁸ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruids “The partnership for the defense of freedom”, sl, sd (1954).

AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruids, Louisville (KY), 17 maart 1954.

⁶⁶⁹ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 383.

*“When the North Atlantic Treaty was signed, I felt that beyond the need of insuring immediate protection, a higher purpose had banded us in the pursuit of survival. I realized that the cohesive power of the alliance would rest, in time, not necessarily on military alignment but essentially on the unity and strength of the spirit”.*⁶⁷⁰

*“In the five and one-half years since NATO was established it has been made into something powerful and strong that approaches the status of a commonwealth of European nations. NATO must not be only a vehicle for a show of military power, but it must bring in more than that and the provision for action upon these other matters is provided in Article 2 of the Atlantic Charter. NATO nations will be drawn much closer together in the years ahead and the problems of Europe will be lessened because of NATO.”*⁶⁷¹

Afbeelding 29: Silvercruys spreekt in de *Kentucky State Senate* te Louisville, 17 maart 1954. Op de achterbank zit zijn echtgenote Rosemary Turner.

⁶⁷⁰ AMBZ, 18434-7, ‘A spiritual force in our commonwealth of freedom’, *Reader’s Digest*, sl, sd (1956).

⁶⁷¹ AMBZ, 18434-7, ‘In NATO, a new vehicle’, *The Kansas City Times* (sd, december 1955), Kansas.

5. Congo als bindmiddel en splijtzwam tussen België en de VS

5.1. Van het tripartite- naar het bilateraal uraniumakkoord

Voor een goed begrip van de bilaterale relaties na de Tweede Wereldoorlog, zijn de uraniumakkoorden essentieel.⁶⁷² In 1942 begonnen de Amerikanen in het kader van het *Manhattan Project* een atoombom te ontwikkelen. Daarvoor hadden ze uranium nodig en dat bevond zich in grote volumes in Belgisch Congo. Sengier, de directeur van de *Union Minière* (UM) sloot in oktober 1942 een contract met de leider van het project Groves. Dat akkoord voorzag in de verkoop van een duizendtal ton uranium reeds aanwezig in New York en een optie op nog eens duizend ton die in de gesloten mijn van Shinkolobwe in Katanga gestockeerd lag.

Begin 1944 zochten de Britten en Amerikanen contact met de Belgische regering in ballingschap om hun controle te verzekeren over het kostbaar uranium dat exclusief in Westerse handen moest blijven. De Belgen waren bereid een akkoord te sluiten gezien ze zo een belangrijke oorlogsbijdrage zouden leveren en compensaties zouden kunnen eisen op vlak van vreedzaam gebruik van de nucleaire technologie. In september 1944 sloten de drie partijen een tripartiteakkoord. Sengier moest tegen een relatief goedkope prijs uranium leveren en zijn mijn heropenen, de Belgen zouden exclusief aan de Britten en Amerikanen leveren en in ruil zouden ze betrokken worden in het onderzoek naar het commercieel gebruik van de grondstof. De regering slaagde erin controle te houden over de *Société Générale* (SG), de moedermaatschappij van de UM, en trachtte tevens om op gelijke voet te onderhandelen met de twee grootmachten. Deze twee kwesties zorgden wel voor wrijvingen met de Angelsaksische partners die liever met Sengier en zonder overheidsbemoediging een deal wilden sluiten.⁶⁷³

De naoorlogse leveringen van de UM aan de VS waren cruciaal in de opbouw van het Amerikaans nucleair arsenaal. Om de belangrijke technologische ontwikkelingen te beschermen nu de spanningen met de Sovjet-Unie hoog opliepen, stemde de Senaat in 1946 de *Atomic Energy Act of McMahon Act*. Deze wet verbood onder meer elke internationale uitwisseling van informatie over nucleaire energie omwille van veiligheidsredenen.⁶⁷⁴ Dit was een streep door de rekening van de Belgen die zich in het tripartiteakkoord hadden verzekerd

⁶⁷² In vorige hoofdstukken werd er reeds kort verwezen naar het belang van Congolees uranium voor de Belgisch-Amerikaanse relaties tussen 1942 en eind jaren 1950. Silvercruys geraakte ook in deze onderhandelingen betrokken, maar speelde eerder een passieve rol. Het volgend stuk is daarom gebaseerd op het gespecialiseerd werk van Helmreich die de beschikbare bronnen, voornamelijk de FRUS-uitgaven, reeds exhaustief ontsloot. Omdat het niet de bedoeling is deze bronnen opnieuw te onderzoeken zal waar relevant de beperkte rol van Silvercruys geduid worden aan de hand van het schaarse bronnenmateriaal betreffende dit onderwerp waarop dit werkstuk is gebaseerd.

⁶⁷³ HELMREICH, *United States relations*, 42-61.

⁶⁷⁴ De wet postuleert : "That until Congress declares by joint resolution that effective and enforceable international safeguards against the use of atomic energy for destructive purposes have been established, there shall be no exchange of information with other nations with respect to the use of atomic energy for industrial purposes."

Atomic Energy: The Atomic Energy Act of 1946, 2012

(<http://universityhonors.umd.edu/HONR269J/archive/AtomicEnergyAct1946b.htm>).

van het industrieel gebruik van kernenergie. Uitwisseling van informatie was dus onmogelijk en het akkoord kon dus niet nageleefd worden.⁶⁷⁵

Daarom sprak Spaak eind 1947 met buitenlandminister Marshall over een herziening van het akkoord. Vooreerst wilde hij de inhoud ervan publiek maken zodat de Belgische regering kon aantonen dat het de grondstoffen van Congo niet zomaar had uitverkocht aan de VS zonder enige compensatie. Dit was nodig gezien de Belgische communisten de regering zwaar op de korrel namen. Daarnaast eiste Spaak dat de informatie-uitwisselingsclausule van het tripartiteakkoord ondanks de wet zou uitgevoerd worden. Silvercruys drong in januari 1948 aan op een antwoord van de Amerikanen: “M. Spaak a envisagé différentes modalités susceptibles d’être adoptées en vue d’assurer, dans le cadre de l’accord pré-indiqué et sans qu’atteinte fût portée aux garanties nécessaires de sécurité, la coopération belge dans la recherche de l’utilisation et dans l’application de l’énergie atomique à des fins industrielles. M. Spaak m’a chargé de l’honneur de souligner tout le prix qu’il attache à recevoir une réponse à sa démarche.”⁶⁷⁶

Daags erna sprak Silvercruys Marshall over de eisen van de Belgen. Hij wees op het feit dat de *Atomic Energy Commission* (AEC), gecreëerd onder de *McMahon Act*, samen met de Amerikaanse industrie reeds een tijd onderzoek voerde naar de economische toepassingen van nucleaire energie en dat België onder het akkoord eveneens recht had op deze kennis: “Et où en est la Belgique? Toute notre production d’uranium est réservée aux Etats-Unis. Où est la contrepartie stipulée?” Marshall antwoordde de ambassadeur dat het niet mogelijk was de inhoud van het tripartiteakkoord bekend te maken omwille van de Sovjet-Unie. De Amerikaanse minister verzekerde Silvercruys dat de VS zich zou houden aan het Artikel 9-A dat voorzag in de compensaties maar dat het wel gebonden was door de *McMahon Act*. Hij voegde nog toe dat het onderzoek echter nog niet bijster ver stond en resultaten pas over een tiental jaar zouden volgen. Hoewel het lijkt dat de Amerikanen op deze manier de Belgen probeerden af te wimpelen, hield Silvercruys een positieve indruk over aan het gesprek: “J’ai toutefois retiré l’impression que dans sa pensée la loi McMahon, bien que constituant un très sérieux problème, ne sera peut-être pas un obstacle aussi grave qu’il n’est apparu jusqu’ici”.⁶⁷⁷ In maart formuleerde Marshall zijn officieel antwoord aan Spaak. Dit lag in de lijn van het gesprek met Silvercruys.⁶⁷⁸

In de zomer van 1948 werd er een compromis bereikt. De AEC nodigde twee Belgische wetenschappers, Gérard en de Hemptinne, uit naar de VS om informeel informatie uit te wisselen over het gebruik van radio-isotopen. Zij trokken samen met Silvercruys in augustus naar Marshall. De ambassadeur bedankte de minister en drukte zijn hoop uit dat dit slechts het begin van verregaande uitwisselingen zou zijn. Hij drong subtiel aan op effectieve informatieverschaffing ondanks de *McMahon Act*, maar Marshall verwees opnieuw naar het restrictief karakter hiervan.⁶⁷⁹ De wetenschappers verlieten inderdaad teleurgesteld de VS

⁶⁷⁵ HELMREICH, *United States relations*, 86.

⁶⁷⁶ FPHS, Nr.3249, Silvercruys aan Marshall, 19 januari 1948.

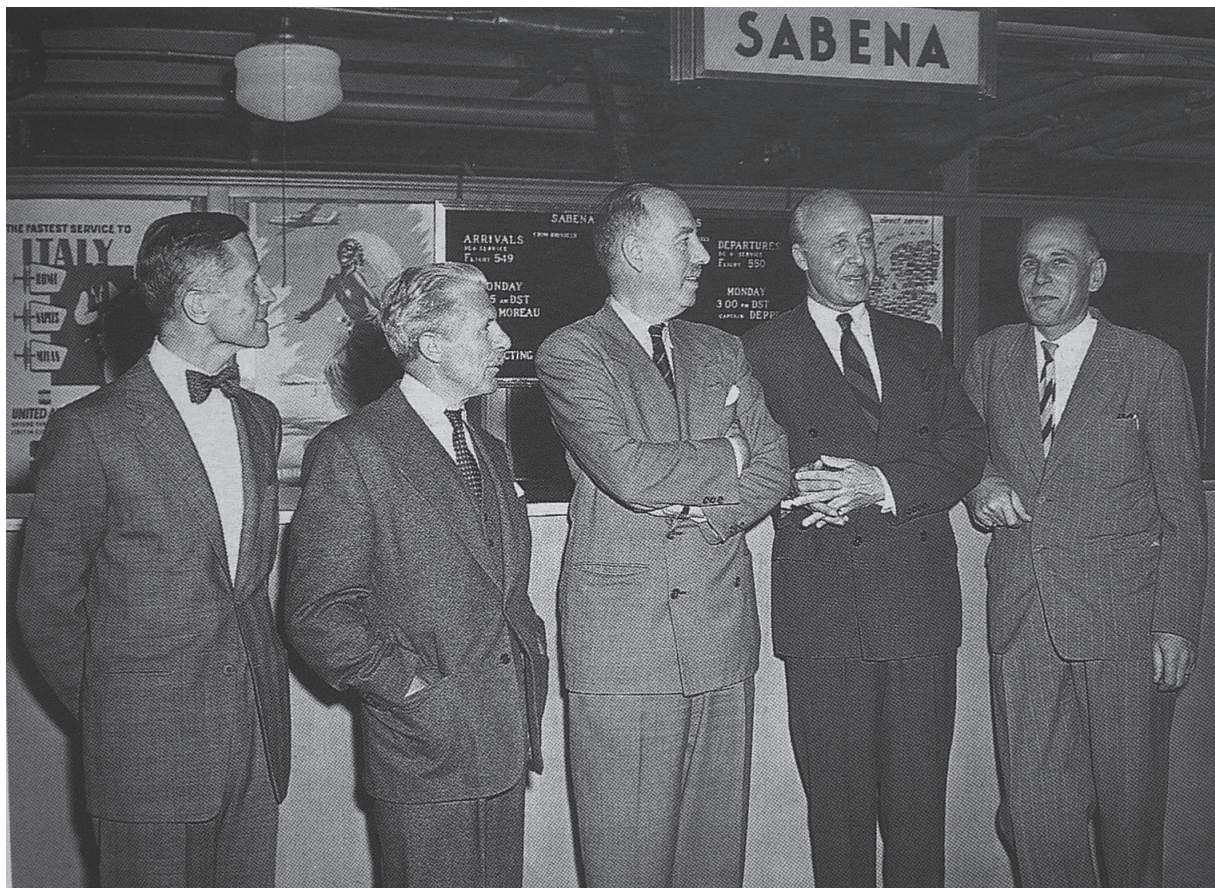
⁶⁷⁷ FPHS, Nr.3248, D4975 N385-128, Silvercruys aan Spaak, 21 januari 1948.

⁶⁷⁸ FRUS, 1948, Vol.I, Marshall aan ambassade in Brussel, 9 maart 1948.

⁶⁷⁹ FRUS, 1948, Vol.I, Informele besprekking met Marshall, Silvercruys en Belgische wetenschappers, 25 augustus 1948, 747-748.

zonder nieuwe inzichten in de nucleaire technologie. Desalniettemin had het bezoek een positieve invloed gehad op de Belgische publieke opinie.⁶⁸⁰

Een jaar later, in september 1949, zakte van Zeeland samen met Silvercruys af naar Foggy Bottom nadat minister Acheson had gehengeld naar een verlenging van het akkoord van 1944 om de constante stroom van uranium te verzekeren. Dit was trouwens de Amerikaanse prioriteit in de bilaterale relaties met België.⁶⁸¹ Van Zeeland legde meteen opnieuw Artikel 9-A op tafel.⁶⁸² Silvercruys diende een vraag in bij het State Department om het tripartiteakkoord te heronderhandelen. Hierin werd uitdrukkelijk geëist dat de informatie-uitwisseling op gang zou komen, zeker nu dat het overduidelijk was dat de Amerikaanse overheid en industrie succes boekten in hun onderzoek naar het commercieel gebruik van kernenergie.⁶⁸³

Afbeelding 30: De Thier, Van Langenhove, van Zeeland, Silvercruys en Leemans op *New York International Airport*, 12 september 1949.

⁶⁸⁰ HELMREICH, *United States relations*, 88-89.

⁶⁸¹ *Idem*, 128.

⁶⁸² FRUS, 1949, Vol.I, Memorandum van gesprek tussen Arneson, van Zeeland en Silvercruys, 26 september 1949.

⁶⁸³ FRUS, 1949, Vol.I, Memorandum van gesprek tussen Acheson, Silvercruys en Carlier, 29 september 1949, 544-547.

Omdat duidelijk werd dat informatiecompensaties onmogelijk zouden zijn, kwam van Zeeland met idee van een supplementaire taks op de uraniumexporten. Deze taks zou het achterblijven van de uitwisseling van wetenschappelijke informatie compenseren en zou geïnvesteerd worden in eigen Belgisch nucleair onderzoek. Van Zeeland dacht aan \$5 miljoen op jaarbasis en wilde op die manier een Belgische voorsprong op nucleair vlak verzilveren in Europa. Hij stelde zich ook strijdlustig op gezien België slechts een klein deel Marshallsteun had gekregen.⁶⁸⁴

In maart 1950 verstuurde Silvercruys het voorstel van zijn minister naar het State Department en gingen de onderhandelingen van start. De Amerikanen vonden de gevraagde compensatie veel te hoog gezien zij de uraniumleveringen als een oorlogsinspanning beschouwden. De minister instrueerde Silvercruys om de onderhandelingen gaande te houden door eventueel de gevraagde compensatie te beperken. Ondertussen nam Pierre Ryckmans, hoofd van de Belgische atoomcommissie, de leiding over van het Belgisch onderhandelingsteam in DC. Hij lanceerde begin 1951 het idee om ook een deel van de taksen te investeren in de sociale en economische ontwikkeling en defensie van de kolonie. Op die manier wilde hij de taks aanvaardbaarder maken voor de VS en de Amerikaanse antikoloniale houding beïnvloeden. De Amerikanen gingen niet akkoord. Ze investeerden reeds in ontwikkelingshulp via het *Point 4 Program* en België moest zelf instaan voor de verdediging van zijn kolonie. De Belgische onderhandelingspositie was dus niet zo sterk: ze eisten terecht een compensatie maar konden de Amerikanen niet dwingen gezien zij hun enige echte klant waren.

Op 20 juni 1951 bereikten de drie partijen een overeenkomst. Ryckmans wist een compensatie te bekomen van \$12 miljoen voor de komende vier jaren. Dit bedrag dekte driekwart van de opstartkosten van Belgische nucleaire onderzoeksites te Mol. De Belgen verkregen ook technische bijstand, betere toegang tot niet-geheime informatie en moesten ook niet langer permissie vragen aan de VS en het VK om kernenergie industrieel uit te baten. Congo viel uit de boot, het Belgisch onderzoek zou de waarde van uranium wat opdrijven en dus grotere winsten genereren, maar deze gingen voornamelijk naar de *Union Minière*. De Amerikanen ten slotte domineerden nog steeds de wereldvoorraad uranium.⁶⁸⁵

Het tripartiteakkoord had een termijn van twaalf jaar en zou dus in 1956 vervallen. Eind 1952 lieten Ryckmans en van Zeeland aan het hoofd van de AEC Dean weten dat ze een volledig nieuwe overeenkomst wilden afsluiten. Deze ging akkoord dat België een eerlijkere deal verdiende en wilde proberen de wet van McMahon te wijzigen in die zin. Silvercruys stelde voor om snel een akkoord te maken nog voor de ambtstermijn van Dean midden 1953 zou verstrijken. Bovendien wilde de ambassadeur zich aanvankelijk zeer toegeeflijk opstellen, om dan in de loop van de onderhandelingen meer eisen op tafel te leggen. De Belgen bleven dus ook na de extra taks op zoek naar een speciale positie en prestige. Eind 1952 begonnen dus nieuwe onderhandelingen waarin België voornamelijk op zoek ging naar het ‘meest

⁶⁸⁴ Voor de rol van van Zeeland in de uraniumkwestie zie: DUJARDIN en DUMOULIN, *Paul van Zeeland*, 205-211.

⁶⁸⁵ HELMREICH, *United States relations*, 130-148.

begunstigde natie' statuut inzake nucleaire energie, maar ook de taks wilde behouden en het recht wilde verkrijgen op een deel van de uraniumvoorraad.

De Amerikanen reageerden in april 1953 niet echt positief op het voorstel van Ryckmans. Lewis Strauss, de opvolger van Dean aan het hoofd van de *Atomic Energy Commission*, erkende de verzuchtingen van de Belgen. Daarom lanceerde hij in januari 1954 een tegenvoorstel, maar dit werd rechtstreeks naar de vuilbak verwezen door Ryckmans en de minister. Ryckmans zette zware druk op de AEC door te stellen dat België over twee jaar volledig zelf kon beschikken over de uraniumvoorraad. Strauss wendde die druk aan om het Congres in de zomer van 1954 te dwingen tot een revisie van de *McMahon Act*. De weg lag nu open voor uitwisseling van kennis en materiaal. Dit kwam de onderhandelingen ten goede, ook had Spaak ondertussen van Zeeland vervangen.

In juni 1955 werd er een nieuw, ditmaal bilateraal akkoord afgesloten tussen de VS en België over samenwerking voor het civiel gebruik van atoomenergie. Strauss, vicebuitenlandminister Murphy en Silvercruy ondertekenden dit. België zou uranium, informatie en reactoren verkrijgen onder zeer voordelige voorwaarden, het land mocht een bepaald percentage van het gewonnen uranium voor zich houden, doorverkopen of terugkopen van de States. Ondertussen had de VS echter onder het *Atoms for peace program* van Eisenhower ook met andere Europese landen akkoorden afgesloten. Bovendien gingen er stemmen op om een nieuwe *sovereignty pool* voor atoomenergie te creëren in Europa. België had dus jaren gestreden voor een voorsprong maar deze dreigde meteen teniet gedaan te worden.⁶⁸⁶

De rol van Silvercruy leek in deze hele episode veeleer beperkt. De schaarse sporen in de archieven Spaak, van Zeeland en Silvercruy zijn hiervan de stille getuigen. Het was van Zeeland, en later Spaak, die de touwtjes stevig in handen had, tezamen met Ryckmans. Zij voerden de onderhandelingen met het State Department en vooral de AEC. Silvercruy was wel steeds aanwezig bij deze ontmoetingen. De Amerikaanse rapporten hierover tonen dat de ambassadeur zweeg en Ryckmans en de minister, indien aanwezig, het woord liet voeren.⁶⁸⁷ Het is moeilijk te achterhalen welke invloed Silvercruy en zijn wetenschappelijk attaché Goens in de informele gesprekken tussen de Belgen onderling hadden. Helmreich stelt dat hij vooral binnenskamers suggesties deed. Toch is het niet ondenkbaar dat hij, als *insider* en kennis van alle belangrijke Amerikanen, enige invloed had. Een Frans artikel, bewaard in zijn privépapieren, stelde zelfs dat tijdens de onderhandelingen "M. van Zeeland paraît ne pas contrebattre à Washington l'influence du baron Silvercruy".⁶⁸⁸

De ambassadeur was ook een belangrijk contactpersoon en het aanspreekpunt in DC voor zowel de Amerikanen als de Belgen. Hij begeleidde de reizen van de wetenschappers en

⁶⁸⁶ HELMREICH, *United States relations*, 173-189.

⁶⁸⁷ Alle memoranda van deze gesprekken zijn opgenomen in de FRUS 1949 Vol.I, 1950 Vol.I en 1951 Vol.I.

⁶⁸⁸ De ambassadeur gebruikte volgens dit artikel eind 1953 al zijn invloed om het Amerikaans monopolie op de uraniumvoorraden te behouden, ten nadele van de Britten en andere Europese partners
AMBZ, 18434-7, 'Les nocès d'uranium belgo-américaines', *L'observateur d'aujourd'hui* (17 december 1953), Parijs.

legde contacten met de Amerikaanse industrie.⁶⁸⁹ Hij cultiveerde ook vooral zijn contacten met Strauss, net zoals van Zeeland.⁶⁹⁰ Zo organiseerde Silvercruys het verblijf en de contacten van het AEC-hoofd in Brussel en rapporteerde de Amerikaan aan hem over de gesprekken die hij in België had.⁶⁹¹ Ook onderhield hij goede relaties met de top van de *Société Générale* en *Union Minière*. Silvercruys had vooral contact met Robiliart, niet zozeer met Sengier. Opnieuw komt dus het beeld naar voren van een ambassadeur die vooral als smeermiddel optrad en de contacten tussen de politici legde en vergemakkelijkte. Wanneer er onderhandeld werd, zweeg hij, maar achter de schermen was hij wel in de weer om akkoorden mogelijk te maken. Als gekend persoon had hij zowel invloed op de Belgen als op de Amerikanen. Robiliart sprak over “les influentes relations que vous possédez dans l’administration américaine”.⁶⁹²

Silvercruys sprak slechts uitzonderlijk publiekelijk over de uraniumkwestie. In 1946 haalde hij in een toespraak voor een universiteit even de immense vreedzame mogelijkheden van de kernenergie aan, alsook de grote verantwoordelijkheid die de VS droeg om samen met de vrije naties deze te ontwikkelen.⁶⁹³ In oktober 1955 sprak hij uitgebreid over de revisie van de *Atomic Energy Act*. Hij bewierookte vooral de internationale samenwerking die in dit veld tot stand kwam door onder meer de uitwisseling van kennis, isotopen en reactoren. Hij zweeg over de Belgische frustraties en de niet echt bevoordeelde positie van België in vergelijking met de andere deelnemers van het *Atoms for peace*-programma. Wel legde hij de nadruk op het belang om de uitwisselingen van informatie gaande te houden. Intellectueel protectionisme zou niemand ten goede komen, net zoals dat in de handel niet het geval was.⁶⁹⁴

5.2. Kolonialisme op de helling?

Ondanks het feit dat het Congolees uranium beide landen dichterbij mekaar bracht, zorgden de onderhandelingen aan weerskanten voor aanzienlijke spanningen en frustraties. Die werden alleen nog maar versterkt door de antikoloniale houding van de VS. In een vorig hoofdstuk werd al duidelijk dat België na de oorlog onder vuur kwam te liggen van de publieke opinie en bepaalde politieke kringen. Deze tendens zette zich verder in de jaren 1950. De reactie van de Belgen en van de ambassade in DC bleef dan ook niet uit.

Hoewel principieel antikoloniaal, nam de Truman-administratie een veeleer gematigde positie in ten opzichte van dekolonisatie. Vooral inzake Congo liep het bestuur op zijn tenen om de Belgen niet voor het hoofd te stoten gezien het belang van de uraniumleveringen. Deze politiek werd verdergezet door Eisenhower. Ook hij bewees lippendienst aan de dekolonisatie, maar Europa bleef de prioriteit van zijn buitenlands beleid en de president wilde de oude bondgenoten niet bruuskeren. De VS streefde op lange termijn naar Congolese

⁶⁸⁹ AMBZ, 18434-7, Goens aan Silvercruys, Brussel, 20 april 1955.

⁶⁹⁰ De papieren van Zeeland bevatten uitgebreide correspondentie met Strauss. APVZ, Dossiers 2133 en 752.

⁶⁹¹ AMBZ, 18434-7, Strauss aan Silvercruys, DC, 25 mei 1955.

⁶⁹² AMBZ, 18434-9, Robiliart aan Silvercruys, Brussel, 18 februari 1953.

⁶⁹³ AMBZ, 18434-4, Toespraak Silvercruys aan Drexel Institute of Technology, Philadelphia, 17 juni 1946.

⁶⁹⁴ AMBZ, 18434-9, Toespraak bij World trade conference, Virginia Beach (VA), 14 oktober 1955.

onafhankelijkheid, maar de overgang moest ordelijk verlopen en in samenwerking met Brussel. Hoewel de Belgen zich paternalistisch opstelden, kon hun ontwikkelingswerk toch ook op enige erkenning rekenen van onder meer Amerikaans consul in Leopoldstad McGregor. Maar over het algemeen was de Amerikaanse aanwezigheid in en kennis over de toestand van de kolonie gering.⁶⁹⁵

De Belgen van hun kant waren steeds op hun hoede voor elke buitenlandse inmenging in Congolese aangelegenheden. In 1949 lanceerde Truman zijn ontwikkelingshulpprogramma, het *Point Four Program*. Brussel interpreteerde dit als een poging tot interferentie in koloniale zaken en sommige Amerikaanse journalisten als een oproep tot dekolonisatie. Silvercruy stelde zijn minister gerust: “Elle ne recherchera pas les privilèges extraterritoriaux ou un traitement préférentiel”. Over Truman zei hij dat “il est manifeste que lorsqu’il dénonce l’impérialisme, il vise avant tout les Soviets”.⁶⁹⁶

Eind jaren 1940 groeide er immers een zekere bezorgdheid in de VS over de opkomst van het communisme in de derde wereld. Volgens een Amerikaans missionaris zou in Congo het communisme wortel schieten door een manifest gebrek aan educatie, sociale ongelijkheden en onderwerping van het zwarte ras door de Belgen.⁶⁹⁷ De ambassadeur waarschuwde eveneens dat het *House Un-American Activities Committee*, opgericht om communistische elementen in de VS op te sporen, een onderzoek wilde openen naar de bouw van een astronomisch observatorium in de buurt van uraniummijnen in Katanga. De baron gaf aan dat de commissie territoriaal zijn boekje te buiten ging, maar waarschuwde dat de VS de kolonie dus nauwgezet in het oog hield.⁶⁹⁸ Silvercruy wilde gebruik maken van deze situatie door Amerikaanse fondsen en materiaal pogen los te weken voor de defensie van Congo en in het bijzonder de mijnen van Katanga. In 1952 trok hij naar Foggy Bottom waar hij benadrukte dat België niet alleen kon voorzien in de verdediging van deze strategische regio. Naar zijn mening kon de VS hulp verlenen in geest van het Atlantisch verdrag via de *Mutual Defense Assistance Act* waaronder België reeds bilaterale militaire steun ontving.⁶⁹⁹ De Amerikanen in Congo daarentegen rapporteerden aan het State Department dat het communisme geen vruchtbare grond zou vinden in Congo onder de huidige omstandigheden. Begin jaren 1950 werd er wel een CIA-agent gestationeerd.⁷⁰⁰

De ambassadeur rapporteerde over het groeiende angstklimaat in de States en de opkomst van het *McCarthyisme*. Hijzelf werd op het matje geroepen bij het State Department omdat er een Russische journaliste actief zou zijn in België.⁷⁰¹ De Amerikanen zagen ook zeer nauw toe op leveringen van ‘strategisch’ materiaal aan het Oostblok, de SU en China. De ambassadeur waarschuwde meermaals: “Si un pays européen, -au prix d’une renonciation à l’aide américaine économique et financière- devait continuer à alimenter le bloc communiste

⁶⁹⁵ HELMREICH, *United States relations*, 149-151, 157, 162.

⁶⁹⁶ AMBZ, 12.101, D4975 N1906-510, Silvercruy aan Spaak, 26 april 1949.

AMBZ, 12.439, D4975 N1445-440, Silvercruy aan van Zeeland, 12 april 1952.

⁶⁹⁷ AMBZ, 10.984bis, D6801G N7725-2098, Silvercruy aan Spaak, 15 december 1947.

⁶⁹⁸ AMBZ, 12.101, D4976 N4378-1286, Silvercruy aan Spaak, 16 september 1948.

⁶⁹⁹ FRUS, 1952, Vol. XI, Memorandum van gesprek tussen Perkins en Silvercruy, 25 juli 1952, 406-409.

⁷⁰⁰ HELMREICH, *United States relations*, 155.

⁷⁰¹ AMBZ, 12.439, Telegram Nr.104, Silvercruy aan ministerie, 28 april 1950.

en fournitures considérées ici comme présentant un intérêt stratégique, ce pays s'aliénerait les sympathies du Congrès et s'exposerait à l'hostilité de l'opinion publique.”⁷⁰² Ook België kwam onder vuur van het Congres omdat het handel dreef met deze landen. Silvercruys ondernam een demarche om de kritiek te counteren. België leverde immers geen militaire goederen aan de communisten. De diplomaat had vooral angst dat het McCarthyisme de overzeese banden zou compromitteren. Het State Department verzekerde de baron echter dat België geen angst moest hebben voor de aantijgingen uit republikeinse hoek.⁷⁰³ Toen senator McCarthy eind 1954 veroordeeld werd, was Silvercruys enigszins opgelucht: “C'est une philosophie politique qui est répudiée. Le sénateur du Wisconsin s'est intentionnellement identifié à une forme d'ultranationalisme qui pousse le patriotisme au paroxysme. Il affiche son dédain pour l'étranger, fût-il l'allié le plus fidèle”.⁷⁰⁴ In het laatste hoofdstuk zal blijken dat Silvercruys in zijn nauwe kringen ook geconfronteerd werd met deze extreme strekking.

Ook rapporteerde de ambassadeur nog steeds over alle kritiek op de koloniale administratie. “La tendance anticolonialiste de l'opinion publique américain est assurément un fait dont il serait dangereux de ne pas tenir compte. (...) Ces critiques se caractérisent fréquemment par une virulence en proportion inverse des responsabilités de l'organisme ou de l'individu qui s'y livre”.⁷⁰⁵ Ook sommige politici gedroegen zich volgens de diplomaat als “des délégués du gouvernement provisoire de l'état indépendant du Congo”, maar hij kaderde deze uitvallen ook steeds in de juiste context en stelde dat het vaak om geïsoleerde en ongeïnformeerde gevallen ging zonder al te veel invloed.⁷⁰⁶ Bovendien uitte Silvercruys kritiek op de duale houding van de VS ten overstaan van kolonies. Nu het communisme de kop op stak in de derde wereld wilde de VS blijkbaar wél interfereren in koloniale of oud-koloniale gebieden.

*“A force des déceptions, les Etats-Unis commencent à comprendre que les concepts ne correspondent pas nécessairement aux faits. Des divergences apparaissent dans l'attitude adoptée en Chine, en Indochine et aux Philippines, -entre le respect de l'indépendance nationale, le soutien d'un gouvernement colonial et l'intervention directe. L'Amérique en arrive ainsi à des vues plus nuancées qui l'amèneront peut-être à retarder l'application de principes qu'elle se refuse à mettre en doute jusqu'ici.”*⁷⁰⁷

Toen de VS in Marokko zijn extraterritoriale rechten inzake jurisdictie verlengde, zei hij: “il est pittoresque que l'Amérique, championne de l'anticolonialisme, ait accepté de prolonger jusqu'à l'extrême un système de privilèges démodés”.⁷⁰⁸

⁷⁰² AMBZ, 12.439, D9680 N2103-686, Silvercruys aan van Zeeland, 23 mei 1951.

⁷⁰³ De republikeinen verstonden onder strategisch materiaal bijvoorbeeld ook kleding, gezien die voor soldaten bestemd kon zijn. Ze wensten alle handel met communistische landen stop te zetten.

AMBZ, 12.439, D9680 N1839-646, Silvercruys aan van Zeeland, 15 mei 1950.

AMBZ, 12.439, D9680 N369-162, Silvercruys aan van Zeeland, 26 januari 1951.

⁷⁰⁴ AMBZ, 12.517, D4976 N4362-1238, Silvercruys aan Spaak, 13 december 1954.

⁷⁰⁵ AMBZ, 12.439, D1445 N3537-1049, Silvercruys aan van Zeeland, 19 september 1952.

⁷⁰⁶ AMBZ, 12.101, D791 N2994-842, Silvercruys aan Spaak, 5 juli 1949.

⁷⁰⁷ AMBZ, 12.439, D5028 N2258-783, Silvercruys aan van Zeeland, 16 juni 1950.

⁷⁰⁸ AMBZ, 12.840, D7115 N456-103, Silvercruys aan Spaak, 30 januari 1956.

Dat Silvercruys goede relaties had met de hoge kringen van de *Société Générale* en oud-gouverneur-generaal Ryckmans bleek reeds hierboven. Hij behartigde ook hun belangen in de VS. Zo kwam hij tussen in een *anti-trust* operatie van een Congolese mijnmaatschappij.⁷⁰⁹ Op uitnodiging van Robiliart maakte de ambassadeur een studiereis naar Congo in augustus 1951. Hij trok vier weken rond in de kolonie en bezocht de grote steden Léopoldville, Costermansville en Elizabethville, de mijnen, inclusief die van Shinkolobwe, en industriegebieden. Achteraf vertelde hij in een interview dat de Amerikanen meer en meer het Belgisch werk apprecieerden en dat de oorlogsinspanning van de kolonie hieraan had bijgedragen. België benutte dan ook de natuurlijke rijkdommen van de kolonie voor de economische en sociale ontwikkeling van Congo en zijn inwoners.⁷¹⁰

Voor de baron bleef het verspreiden van propaganda in de States één van de hoofdtaken inzake Congo. In maart 1952 stak minister van Koloniën Wigny de grote plas over om een propagandacampagne te lanceren ten voordele van de Belgische inspanningen in Congo. Silvercruys bracht hem in contact met topuniversiteiten, internationale instellingen zoals het IMF en de Wereldbank, Amerikaanse politici, industriëlen en bankiers. Na zijn reis stelde Wigny een actieplan op om de propaganda te stroomlijnen, gebruik makende van de Amerikaanse pers, het Belgisch informatiecentrum in New York, de ambassade, commerciële milieus enzovoort. Wigny vermeldde in zijn rapport ook een suggestie van Silvercruys:

*“Ce sont les hommes politiques que prennent les décisions. Comment peut-on les y préparer? Silvercruys insiste sur l'intérêt d'un voyage au Congo d'un certain nombre d'hommes politiques soigneusement choisis. Il ne faut pas s'attendre à un résultat immédiat. Il faut même se garder de rien demander. Mais on peut croire que ces personnalités, ultérieurement tenues au courant par le service de notre documentation, se considéreront comme des experts. Si un jour un problème colonial ou une difficulté spécifiquement congolaise est évoquée au Congrès, nous aurons dans l'assemblée des hommes qui seront écoutés parce qu'ils sont des témoins oculaires et qui, il faut le croire, auront été bon impressionnés par le Congo.”*⁷¹¹

Deze reizen vonden enkele maanden later effectief plaats en Helmreich schrijft dat de organisatie hiervan het *pet project* van Silvercruys was geworden.⁷¹² Ryckmans gaf ook nog enkele suggesties om de propaganda te professionaliseren. Volgens hem had het Belgisch informatiecentrum in New York nood aan meer accurate informatie en meer personeel, onder wie een Amerikaans journalist. Alle zeilen moesten bijgezet worden om een positiever beeld van de Belgische economische, politieke en sociale inspanning te creëren. Hij maakte zelfs aanbevelingen om enkel blijde Congolezen te laten zien.⁷¹³ De ambassade in DC werd in 1954 versterkt met een attaché voor Congolese aangelegenheden. Baron Dhanis moest onder meer Amerikaans kapitaal aantrekken voor investeringen en hulp aan de kolonie om zo de Amerikanen te betrekken en antikolonialisme te ontmoedigen.⁷¹⁴ De ambassadeur leek

⁷⁰⁹ AMBZ, 18434-5, Gouverneur van SG Blaise aan Silvercruys, Brussel, 11 januari 1949.

⁷¹⁰ AMBZ, 18434-6, Programme de voyage au Congo belge du Baron Silvercruys, sl, sd (1951).

AMBZ, 18434-6, 'Personnalités belges au Congo', *La dernière heure* (29 augustus 1951), Brussel.

⁷¹¹ AMBZ, 12.439, Rapport van Wigny over reis naar de VS (7 maart-23 april 1952), sl, sd (1952).

⁷¹² HELMREICH, *United States relations*, 154.

⁷¹³ AMBZ, 18434-9, Nota Ryckmans over propaganda in de VS, sl, sd (1952).

⁷¹⁴ HELMREICH, *United States relations*, 154.

tevreden over het werk van zijn nieuwe attaché. Ondanks het feit dat hij zeer voorzichtig te werk ging, verdedigde hij met brio de Belgische belangen.⁷¹⁵

Wanneer Silvercruys in het openbaar sprak over Congo liet hij het alleszins niet na om de vermeende verwezenlijkingen en het beschavingsoffensief van de Belgen te accentueren in groteske bewoordingen:

*“When we penetrated, at the close of the last century, into that part of Central Africa which is now the Belgian Congo, we undertook a sacred mission, the purpose of which has never ceased to guide us: we brought peace, freedom from fear, justice for all and steady development of resources and the standard of life. Not only slavery, but tribal wars had claimed untold thousands of victims. Whether in the deep forests or on the highlands, the people had lived in complete isolation. (...) The light that was brought to the dark continent shines brilliantly, long after the trail was blazed.”*⁷¹⁶

*“We have a desire to pursue our own tasks in the Belgian Congo in the best interest of humanity and progress. The significance of this event is enhanced by the presence in our midst of governor-general Ryckmans, whose record in leadership and management of affairs remains a living example of our high purpose and of our achievements. Indeed we have assumed in Central Africa very heavy responsibilities. There, we do not preside only to the development of great resources and notably to the extraction of strategic minerals of utmost value for the preservation of peace and freedom. But we gladly and manfully shoulder a much greater and a truly sacred mission, in the interest of the people of the Belgian Congo and for the benefit of mankind.”*⁷¹⁷

Silvercruys raadde het ministerie trouwens aan om aan zoveel mogelijk conferenties over koloniale zaken in de States deel te nemen, zodat de Belgische inspanningen overal in de verf konden gezet worden en aanvallen gepareerd worden.⁷¹⁸ De baron nam ook ceremoniële taken op zich die ten goede kwamen aan het imago van Belgisch Congo. Zo huldigde hij een bestralingsmachine in die gebruik maakte van radium geschonken door de *Union Minière* in een New Yorks ziekenhuis. Ook decoreerde hij Amerikaanse dokters die een remedie tegen de slaapziekte gevonden hadden. Andere wetenschappers, onder meer van *Harvard University*, ontvingen uit de hand van Silvercruys Belgische beurzen voor hun onderzoek naar ziekten die Congo teisterden.⁷¹⁹

De VS steunde sterk de initiatieven van de VN voor de vooruitgang van afhankelijke volkeren. De Belgen daarentegen waren bijzonder op hun hoede voor elke bemoeienis van de VN in hun kolonie en beriepen zich op artikel 2 van het Handvest wat dat verbod.⁷²⁰ Het dekolonisatiecomité van de Algemene Vergadering was bijzonder actief in het bekritisieren van koloniale mogendheden en vroeg meer transparantie van de Belgen. Daarop dreigde

⁷¹⁵ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Scheyven, 2 februari 1954.

⁷¹⁶ AMBZ, 18434-6, Toespraak Silvercruys aan Harvard University, Cambridge (MA), 15 december 1952.

⁷¹⁷ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys, New York, 7 juli 1953.

⁷¹⁸ AMBZ, 12.439, D9151 N937-294, Silvercruys aan van Zeeland, 8 maart 1952.

⁷¹⁹ AMBZ, 18434-6, ‘Recently installed radium therapy unit used for more than 1000 treatments’, *Belgian trade review* (juni 1952), sl.

AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys, New York, 7 juli 1953.

⁷²⁰ LELIE, ‘Het Belgisch veiligheidsbeleid’, 120.

kolonieminister Wigny in 1950 om zich terug te trekken uit dit orgaan. Het State Department ontbood Silvercruys en Ryckmans om dit te voorkomen. Hickerson drong aan op publicatie van de gevraagde statistieken en informatie en wilde in ruil hiervoor aandringen bij de VN om interferentie met de interne Congolese keuken te ontraden. De Belgen waren niet onder de indruk en Wigny trok Ryckmans in augustus terug als vertegenwoordiger in het comité, hetgeen de VS sterk betreurde.⁷²¹ Toen de VS in 1952 in dit comité enkele resoluties goedkeurde inzake de bespoediging van de onafhankelijkheid van mandaatgebieden tegen de wil van van Zeeland, stuurde hij zijn ambassadeur naar het State Department. Silvercruys vertelde dat België het betreurde dat de VS “sides with the Delegates of nations which have little responsibility in the matter and whose customary hostility towards the administering authorities was well known.” Hij vroeg een heroverweging van het stemgedrag en benadrukte dat “Belgian authorities are fully conscious of their moral, social, economic and political responsibilities towards the populations of the Congo and Ruanda-Urundi. They are promoting the advancement of both territories with the speed and moderation necessary to insure the well-being of the people.”⁷²² Het Belgische *time frame* voor onafhankelijkheid was duidelijk iets ruimer dan die van de VS en VN.

Toen in 1954 de Amerikaanse vertegenwoordiger in de Trustschapsraad Sears openlijk steun uitsprak voor de zelfdeterminatie en onafhankelijkheidsstrijd in sommige Afrikaanse regio's, trok van Zeeland aan de alarmbel. Zulke woorden hoorden volgens hem thuis in de mond van de Sovjets en waren een open uitnodiging voor die laatsten om zich te moeien op het Afrikaans toneel.⁷²³ Silvercruys trok nogmaals naar Foggy Bottom waar hij indruk maakte op zijn gesprekspartners omwille van zijn “seriousness and intensity”. Hij alludeerde dat dit geen gepast gedrag was van een bondgenoot. Eveneens bekritiseerde de baron dat de VS Europa dwong tot eenheid en stabiliteit, terwijl het in Afrika aanzette tot instabiliteit. Beide regio's waren onlosmakelijk verbonden en indirect stelde hij dat enkel Europese naties de nodige stabiliteit op het zuidelijk continent konden garanderen en het rode gevaar konden bezweren. Silvercruys wees op de zware verantwoordelijkheid van België om de stabiliteit in Centraal-Afrika te handhaven, een noodzakelijke voorwaarde voor de economische en politieke ontwikkeling van de lokale bevolking en de hele vrije wereld. Daarom verwachtte België de volle steun van zijn vrienden.⁷²⁴ Het State Department nam contact op met Sears en die verklaarde dat zijn opmerkingen enkel betrekking hadden op de trustgebieden, niet op de kolonies. Bovendien roemde hij ook de Belgische inspanningen in Ruanda-Urundi die het gebied hadden klaargemaakt voor onafhankelijkheid. Silvercruys' Raadsman Carlier trok met Dhanis naar het departement Afrikaanse zaken binnen het State Department om dezelfde demarche te ondernemen.⁷²⁵ In 1956 herhaalde zich dit hele scenario na een nieuwe Amerikaanse stemming in het voordeel van onafhankelijkheid van de trustgebieden.⁷²⁶

⁷²¹ HELMREICH, *United States relations*, 152-153.

⁷²² FRUS, 1952, Vol.III, Memorandum van gesprek tussen Silvercruys en Hickerson, 20 februari 1952, 1181-1183.

⁷²³ BDS, VIII, van Zeeland aan Silvercruys, Brussel, 23 februari 1954, 75-76.

⁷²⁴ BDS, VIII, Silvercruys aan van Zeeland, 26 februari 1954, 76-77.

⁷²⁵ FRUS, 1954, Vol.III, Memorandum van gesprek tussen Key en Silvercruys, 24 februari 1954, 1361-1362. FRUS, 1954, Vol.III, Memorandum van gesprek tussen Utter en Carlier, 24 februari 1954, 1363-1364.

⁷²⁶ BDS, VIII, Silvercruys aan Spaak, 17 april 1956, 83-85.

De Belgen en Silvercruys bleven aandringen bij de Amerikanen om een minder proactieve rol inzake dekolonisatie aan te nemen in de VN, blijkbaar met enig succes. Secretary of State Dulles schreef aan de Amerikaanse VN-ambassadeur Lodge dat de Europese druk hoog was en verwees naar de interventies van onder meer Silvercruys. “As you are aware of the frequent need we have to rely upon our friends in the United Nations for support in obtaining positions to which we attach importance, we must not alienate unnecessarily our NATO allies and some of our staunchest supporters in the United Nations.”⁷²⁷ Zulk een kwestie was de erkenning van het communistisch regime in China. De VS wilde dit kost wat kost voorkomen gezien het land dan lid van de VN en dus ook eventueel van de Veiligheidsraad zou worden. In 1954 kon Silvercruys de Amerikanen nog gerust stellen, maar in 1955 had Spaak aangegeven dat het tijd werd voor erkenning. Buitenlandminister ad interim Hoover liet de ambassadeur weten dat zulk een actie “could jeopardize the traditionally cordial relations between our two nations”. Na deze zware druk borg Spaak het idee weer op.⁷²⁸ Opvallend was dat Silvercruys tijdens de vergaderingen over de mogelijke erkenning van Mao’s regime steun zocht voor de Belgische kandidatuur voor een zitje in de Veiligheidsraad.⁷²⁹ Hij poogde op die manier de angst van de Amerikanen te verzilveren. Het is duidelijk dat de spanningen over de kolonies onderhuids opliepen. De Suezcrisis van 1956 zou het klimaat definitief doen omslaan.

6. Besluit

Dit hoofdstuk stond in het teken van het *Commonwealth of Freedom*. De basis hiervan was het Atlantisch pact van 1949 dat West-Europa militair met Noord-Amerika verbond. Deze alliantie was tot stand gekomen als een reactie op de vermeende dreiging die uitging van de Sovjet-Unie. Silvercruys wenste echter het Atlantisme veel breder in te vullen dan louter militair. Tegenover een universele politiek van de SU moest een universeel Westers blok geplaatst worden dat zich ook politiek en vooral economisch moest integreren. Van de VN verwachtte de ambassadeur niets meer, deze organisatie was compleet geblokkeerd.

De kracht en predominantie van Amerika moest de basis vormen van Silvercruys’ Atlantisme. Hij was steeds voorstander geweest van een Amerikaanse aanwezigheid op het oude continent en van een doortastend optreden in het buitenland om een expansie van de Sovjetinvloed te voorkomen, in de kiem te smoren of zelfs terug te dringen. Bij het uitbreken van de Koreaanse Oorlog verheugde de diplomaat zich dan ook dat de VS kordaat optrad. Zelf was hij, net zoals zijn oversten in Brussel, niet echt geneigd om Belgische soldaten naar het front te sturen. Toen de Amerikaanse druk op België toenam, veranderde hij van koers en

⁷²⁷ FRUS, 1955, Vol.XVIII, Document 2, Dulles aan Lodge, 19 februari 1955.

⁷²⁸ FRUS, 1955, Vol.III, Document 51, Memorandum van gesprek tussen Hoover en Silvercruys, 9 september 1955.

⁷²⁹ FRUS, 1954, Vol.III, Memorandum van gesprek tussen Silvercruys en Dulles, 19 augustus 1954, 580-581.

België kreeg ook die Amerikaanse steun. Na het eerste lidmaatschap in 1947-1968 zat het land immers voor een tweede maal in de Veiligheidsraad in 1955-1956.

VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 41.

drong hij aan op een militaire deelname bij zijn buitenlandminister van Zeeland. Het betaamde een trouw bondgenoot immers niet om aan de kant te blijven staan. Dit zou tevens de Atlantische band schade berokkenen.

Het Koreaans conflict werd trouwens volledig vanuit een Koude Oorlogsfilosofie benaderd door Silvercruys. De Sovjet-Unie was volgens hem uit op werelddominantie. Ook toen vanaf 1953 een meer ontspannen sfeer ontstond op het internationaalpolitieke toneel, bleef de baron zeer wantrouwig. Daarom leverde hij kritiek op de *New Look* politiek van Eisenhower die volgens hem de waakzaamheid van het Westen verlaagde. Opvallend was dat het antisovjetvertoog verhuisde van de interne rapporten naar zijn toespraken. Voor 1949 gebruikte hij die Sovjetkritische rapporten om zijn regering de weg naar een Westers verbond te wijzen. Na ondertekening van het Atlantisch verdrag wendde hij het antisovjetvertoog aan om de Atlantische vereniging te legitimeren en te stimuleren.

De oorlog op het Koreaans schiereiland bracht de Europese integratie in een stroomversnelling. Zijn visie op de integratie van het continent liep grotendeels gelijk met die van buitenlandminister van Zeeland. Deze schrok terug voor supranationaliteit uit vrees voor een verlies aan soevereiniteit en dominantie van de grote lidstaten. Hij was ook bevreesd voor het mogelijk economisch dirigisme. Europa moest een regionale versie van het mondiaal liberaal-economisch project worden, één grote vrijhandelszone die intergouvernementeel bestuurd werd. Later zou dan eventueel op deze gemeenschappelijke markt een politiek gebouw opgetrokken kunnen worden. Vandaar de lauwe reactie op supranationale projecten zoals de EGKS en EDG in deze kringen, meer bepaald de rechterzijde van de christendemocratische partij die nauw verbonden was met de zakenwereld en de ideologie van de oude burgerlijke klasse incarneerde.⁷³⁰ Deze supranationale projecten werden aanzien als een pragmatische oplossing om de Frans-Duitse geschillen te beslechten en de Amerikanen te paaieren. Deze visie stond haaks op die van Spaak die het supranationalisme ondersteunde als dé waarborg voor het behoud van de politieke onafhankelijkheid gezien de macht van de groten beperkt zou worden mits overdracht van soevereiniteit.

Desalniettemin zou ook Silvercruys zich na verloop van tijd toch uitspreken voor de EDG. Opnieuw lag zijn realisme en gevoeligheid voor de Amerikaanse visie aan de basis van zijn wending. Eens de VS zich uitsprak voor de EDG, restte België volgens de diplomaat geen andere keus meer dan te volgen. Dat was immers het lot van een kleine natie. De opportuniteitskost van dissidentie was té groot. Het was beter om de eenheid in het gemenebest te bewaren en een trouwe bondgenoot te zijn. Silvercruys drong dus aan bij zijn regering om bijvoorbeeld grotere bijdragen in de herbewapeningsinspanning te leveren en een Duitse herbewapening te aanvaarden. Opvallend was dat hij ook de spreekwoordelijke stok achter de deur van de Amerikanen aan zijn regering liet zien. Hij waarschuwde immers dat de Amerikaanse economische en militaire steun wel eens op de helling zouden kunnen komen te staan indien Europa en België niet plooiden naar de Amerikaanse wensen. Een VS dat zich opnieuw in isolationisme zou hullen was voor hem hét doemscenario. Uiteraard verdedigde Silvercruys ook de Belgische belangen. Hij wees steeds op de grote bewapenings- en

⁷³⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 402-409.

economische inspanningen, bijvoorbeeld binnen de EBU, die zijn land al leverde. Ook poogde hij te bemiddelen bij de Amerikanen samen met zijn ministers van Zeeland of Spaak. Toen de Amerikanen aandrongen op een Belgische ratificatie van de EDG, kwam ook Silvercruys onder zware druk van Eisenhower. De diplomaat gaf de boodschap door aan Brussel en drong nu zelf ook aan om te ratificeren.

Waar het Atlantisme voor Silvercruys echt om draaide, was de economische band tussen de twee continenten. Het economisch geïntegreerd Europa paste immers in het Atlantisch gemenebest. In zijn toespraken slaagde Silvercruys er in om beide aspecten van het gemenebest, het politiek-militaire en het economische, naadloos te verbinden. Hij stelde immers dat het gemenebest gebaseerd was op de militaire samenwerking tegen de SU, maar om die efficiënt te laten verlopen, moest die gestoeld worden op economische en politieke samenwerking. Een economisch zwak Europa kon immers niet betalen voor zijn veiligheid. Daarom pleitte hij voor betere vrijhandel, Amerikaanse investeringen en een vergrote Amerikaanse import uit Europa om het oude continent in staat te stellen zich te verdedigen en zijn bijdrage te leveren aan het gemenebest. Het Europees probleem werd dus essentieel als een Amerikaans probleem voorgesteld en de economische band tussen beide continenten was dé ruggengraat van de alliantie. Beide continenten zaten dus in dezelfde boot, en de diplomaat benadrukte ook deze verbondenheid. Zo wist hij het Atlantisme niet alleen militair maar ook politiek, spiritueel en vooral economisch in te vullen.

De Atlantische band versterken was dus de missie bij uitstek van Silvercruys. Hij hield zich dan ook voornamelijk bezig om België en Europa in de gratie te brengen in Amerika en omgekeerd Amerikaanse bezorgdheden te vertalen naar zijn regering. Hij was immers bijzonder gevoelig voor Amerikaanse druk. Daarom pleitte hij na verloop van tijd voor een militaire deelname in Korea, een meer doortastende herbewapeningsinspanning en ratificatie van de EDG. Dit alles omdat hij inzag dat zijn land anders van de VS zou vervreemden. Bovendien had het geen zin om dwars te liggen, de VS zou toch zijn wil doordrijven en dus kon België maar beter meewerken om zo de goede relaties te bewaren. Silvercruys was in dit opzicht een *realpolitiker*. In plaats van het conflict te zoeken met de VS door harde eisen op tafel te leggen of veto's te stellen, zocht Silvercruys veeleer het compromis. Hij ging mee in de Amerikaanse denkwijze om ze dan proberen te beïnvloeden in de gewenste richting. Een criticus zou kunnen stellen dat hij soms de rol van de ambassadeur van de VS aannam gezien hij vaak de Amerikaanse visie doorgaf aan zijn regering. Dit is zeker meermaals het geval geweest, maar is te verklaren door het feit dat zijn persoonlijke én de Amerikaanse visie vaak ook gelijkliepen. Toch oefende de baron geen zware druk uit op Brussel. Hij beperkte zich meestal tot een genuanceerde visie op de feiten en gaf daarbij sporadisch subtiel advies. Het was net zijn verdienste dat Amerikaanse gevoeligheden en visies ingang vonden in Brussel. Silvercruys was een politiek commentator en een Amerika-kenner wiens advies en analyses gerespecteerd werden.

Daarnaast was de diplomaat een belangrijke liaison tussen Brussel en DC. Hij onderhandelde in naam van de Belgische regering in de Koreaanse kwestie, de EDG-ratificatie en de uraniumonderhandelingen. Hij was in zekere mate gebonden door instructies van zijn minister maar ondertussen wel uitermate actief op de achtergrond, zowel in interne

Belgische kringen als in bilaterale onderhandelingen. Hij was immers de Belg die invloed had op de Amerikanen, niet zijn oversten uit Brussel. Zijn sterk gecultiveerd netwerk stelde hem in staat om als smeermiddel op te treden.

Ook trad hij sterk naar voren als propagandamachine voor Congo. Hij verdedigde op paternalistische wijze de Belgische ontwikkelingsinspanningen in de kolonie. Hij poogde zo zijn land te verzekeren van Amerikaanse steun inzake Congo en moest daarvoor het negatieve beeld bijsturen en de VS meer betrekken met de kolonie. Zijn project om senatoren naar Congo op studiereis te zenden en demarches om Amerikaans gedrag in de VN bij te sturen, getuigden van zijn engagement. In feite verschilde Silvercruys enkel inzake kolonialisme grondig van mening met de VS. Hij uitte ook intern kritiek op de Amerikaanse positie. Toch wist hij in zowat alle kwesties bij de Amerikanen *goodwill* en begrip voor de Belgische situatie te bekomen.

De ambassade groeide in de jaren 1950 uit tot een gespecialiseerde en geprofessionaliseerde dienst met een onbetwiste chef die bekend was met de Amerikaanse milieus, overal toegang had én bovendien een luisterend oor vond. Hij genoot groot vertrouwen en invloed bij de regeringen aan weerskanten van de Atlantische oceaan. Getuige hiervan was de grote verantwoordelijkheid die hij kreeg van Brussel in onderhandelingen en het frequent contact met de Amerikaanse buitenlandminister en zelfs met de president. De relaties waren, ondanks enkele spanningen, goed in de eerste helft van de jaren 1950. De band met Amerika stelde België in staat om zich politiek en militair te versterken en economisch gezonder te maken.

HOOFDSTUK VI

ALLIANTIE ONDER HOOGSPANNING

1955-1959

1. De Suezcrisis: barst in het Atlantisme

1.1. Ondergang van het Britse Rijk en de communistische penetratie

In het Atlantisch concept was de Angelsaksische as essentieel voor de Belgen, inclusief Spaak en Silvercruys. De alliantie was immers een verbond tussen de VS en West-Europa en voor België maakte het VK traditioneel nog steeds een essentieel deel uit van dat Europa. Toen het VK aan de zijlijn ging staan tijdens de EDG-gesprekken hadden de Belgen hun zorg geuit. Spaak meende dat Europa zonder het VK slechts een karikatuur zou zijn. Bovendien was de Engelse aanwezigheid in Europa noodzakelijk om een tegengewicht tegen de BRD en eventueel Frankrijk te geven. Spaak zei: “We cannot deprive ourselves of all that represents the Anglo-Saxon influence.”⁷³¹

Ook Silvercruys beschouwde het VK als een onmisbare schakel van Europa en het *Commonwealth of Freedom*. Dat gemenebest moest volgens hem trouwens gemodelleerd zijn op het Britse voorbeeld dat bestond uit economisch, politiek en cultureel verbonden staten. Hij beschouwde de Brits-Amerikaanse as als de drager van het Atlantisme en garant voor de West-Europese veiligheid in het licht van de Sovjetdreiging:

*“Il faut éviter que les liens fondamentaux entre les deux pays ne soient affectés, à peine de faire le jeu soviétique dont le premier but est de semer la zizanie entre les partenaires de la communauté atlantique. Rien n’est plus nuisible à la paix que les divergences entre l’Angleterre et les Etats-Unis. Leur bonne entente est la pierre angulaire de la défense commune.”*⁷³²

*“Le maintien de l’ordre international et le développement dans le monde de conditions favorables à la paix appellent l’entente la plus étroite entre les deux pays. Cette entente constitue l’épine dorsale de la sécurité jusqu’au jour où la communauté européenne aura trouvé la place qui lui revient dans la coalition de la liberté.”*⁷³³

Het mislukken van het EDG-project had tot gevolg dat Silvercruys de Brits-Amerikaanse, en niet een West-Europese-Amerikaanse as, als ruggengraat van het Atlantisme zou blijven

⁷³¹ AMBZ, 12.439, D8440 N225-96, Silvercruys aan van Zeeland, 19 januari 1950.

⁷³² AMBZ, 12.517, D4975 N2234-628, Silvercruys aan van Zeeland, 18 mei 1953.

⁷³³ AMBZ, 12.517, D4998 N18-10, Silvercruys aan van Zeeland, 1 januari 1953.

beschouwen. De diplomaat wilde België politiek en militair aan deze Angelsaksische as vastklikken, in Europa wenste hij slechts economische integratie te bereiken.

*“La Grande-Bretagne est d’une importance vitale pour les Etats-Unis. Au nouveau monde comme à l’ancien, elle apporte le gage d’une stabilité morale, d’une pérennité et d’une vitalité qui dépasse ses ressources. Ce serait une grande erreur, sur le plan international, de ‘jouer à sa baisse’. A tous les points de vue dans les domaines économique, monétaire et politique, la prospérité et la paix du monde libre sont étroitement associées à ses propres destinées. Comme je l’ai indiqué précédemment, l’entente anglo-saxonne constitue l’épine dorsale de l’alliance atlantique. L’administration américaine souhaite ardemment une Angleterre puissante, comme elle appelle de tous ses vœux une Europe progressivement intégrée. Des divergences de méthode ou de technique peuvent opposer les deux nations: rien ne les sépare dans la poursuite des fins communes, car elles répondent au même esprit et tendent vers le même but.”*⁷³⁴

Het moge duidelijk zijn dat voor België de Brits-Amerikaanse band centraal stond in de alliantie. Toen deze Angelsaksische as onder druk kwam te staan in het najaar van 1956, brak er dan ook paniek uit in Brussel en op de ambassade in Washington. Hoe was het zover kunnen komen?

Het Midden-Oosten werd sinds jaar en dag gedomineerd door de Britten. Door de oprichting van Israël in 1948 en de dekolonisatiebewegingen ontstonden er echter zware spanningen in het gebied. De VS steunde desalniettemin het Brits overwicht in de regio omwille van de grote economische, commerciële en veiligheidsbelangen in onder meer Iran en Egypte. Silvercruys was verheugd over het Angelsaksisch front in de Midden-Oostenpolitiek: “On peut espérer également que l’action concertée et positive des trois puissances [VS, VK en Frankrijk] renforcera l’influence des éléments d’ordre, et découragera les ambitions de ceux qui n’avaient pas renoncé à exploiter le manque d’harmonie des diplomaties américaine et britannique”.⁷³⁵ De ambassadeur was dus in 1950 reeds ongerust dat de staten in de regio in de Russische invloedssfeer zouden terechtkomen indien het VK verder aan invloed verloor.

In 1952 evolueerde Egypte naar onafhankelijkheid en kwamen de Brits-Amerikaanse relaties al onder enige spanning te staan. Amerika was immers voorstander van deze ontwikkeling, zolang de veiligheids- en commerciële belangen rond het Suezkanaal gevrijwaard bleven.⁷³⁶ Als reactie op deze Westerse invloed en op de Israëlitische staat ontstond er ondertussen een Arabisch nationalisme en antikolonialisme. In Egypte nam de nationalist Nasser in 1954 de macht over. Het VK wilde deze situatie ongedaan maken, maar de VS stak hier een stokje voor en verplichtte de Britten hun militaire basis aan het Suezkanaal te verlaten. Amerika wilde slechts vermijden dat Egypte in de Sovjetsfeer zou belanden. Om dit te voorkomen, wilde het Nasser tegemoetkomen in zijn eisen zodat hij zich tot het Westers kamp zou bekeren. De VS zou dus een vrede tussen Egypte en Israël promoten

⁷³⁴ AMBZ, 12.517, D4998 N3922-1128, Silvercruys aan van Zeeland, 5 oktober 1953.

⁷³⁵ AMBZ, 12.439, D5041 N198-700, Silvercruys aan van Zeeland, 26 mei 1950.

⁷³⁶ BDS, VII, Silvercruys aan van Zeeland, 6 juli 1953, 342-343.

en overwogen om de bouw van de Aswandam op de Nijl te financieren. Chroetsjov liet zich intussen ook niet onbetuigd. In een poging om voet aan grond te krijgen in het aloude Westersgezinde Egypte, verkocht hij in 1955 wapens aan Nasser. Die had echter geen interesse om zich tot één van de twee kampen te bekeren en speelde daarentegen de VS en SU tegen mekaar uit. De Oost-Weststrijd om de derde wereld was nu echt geopend en zou een slapend conflict omtrent kolonialisme tussen de VS en zijn Europese bondgenoten activeren.⁷³⁷

Na afloop van de Bandungconferentie in april 1955, waar Afrikaanse en Aziatische onafhankelijke staten voor het eerst samenkwamen en het kolonialisme afzworen, uitte Silvercruys zijn bezorgdheid over de mogelijke communistische penetratie in die landen. “En occident, le neutralisme se condamne du fait que le communisme est la négation de notre propre civilisation. Peut-on dire qu’il en est de même en Asie et Afrique?” Hij stelde dat voor de ex-kolonies de Westerse democratie onlosmakelijk verbonden leek met het kolonialisme en dat “ce climat permet au communisme de revendiquer les mérites essentiels de notre civilisation. Que le communisme implique la perte de la liberté est mal compris et ne trouble pas, au demeurant.” Het neutralisme van deze staten was volgens de diplomaat geen gunstige situatie: “Depuis un certain temps les Russes n’ont plus annexé de pays, mais faut-il en conclure que le neutralisme asiatique et arabe constitue un échec pour le Kremlin?” Het was dus opportuun om die landen in de Westerse sfeer te houden. De VS zou volgens de baron nu actie moeten ondernemen en de rol van het VK overnemen om de communistische penetratie tegen te gaan. Hij betreurde dat de Amerikanen tot op heden, naar zijn mening, aan deze taak verzaakten omdat hun veiligheid niet direct in gevaar was.⁷³⁸

De wapenlevering van Chroetsjov aan Nasser was voor Silvercruys het voorbeeld bij uitstek van wat hij omschreef als een nieuwe Sovjetdiplomatie. De ambassadeur werd stilaan nerveus over het feit dat de VS geen adequaat antwoord formuleerde op deze Russische provocaties in de derde wereld.

“Pour faire échec à la diplomatie de Bulganin et Kruschew, il est nécessaire d’adopter certaines de leurs méthodes, de jeter aux orties quelques principes qui perdraient leur utilité si l’Inde devenait satellite. A quoi bon s’inquiéter des risques inflatoires d’un prêt à l’Egypte si l’alternative est son passage au communisme? Il faut aussi, et à tout prix, éviter les accusations d’impérialisme et de colonialisme larvé que les Etats-Unis provoquent si facilement dans le monde asiatique. Donner donc sans condition, sans préoccupation et sans sollicitude inutile. Des décisions deviennent nécessaires.”

De baron zag in dat het actieterrein van de Koude Oorlog zich meer en meer verplaatste naar de derde wereld en hoopte op een ferm Amerikaans antwoord. Dit mocht echter niet leiden tot een gewapend conflict met de SU.⁷³⁹

⁷³⁷ KISSINGER, *Diplomacy*, 522- 527.

⁷³⁸ AMBZ, 12.704, D10227 N1818-461, Silvercruys aan Spaak, 16 mei 1955.

AMBZ, 12.840, D4975 N2336-510, Silvercruys aan Spaak, 28 juni 1956.

⁷³⁹ AMBZ, 12.704, D4975 N4462-1049, Silvercruys aan Spaak, 8 december 1955.

1.2. De crisis barst los

De VS trad daadwerkelijk in actie en besliste eind 1955 om de Aswandam te financieren. Nasser reageerde positief maar bleef de grootmachten tegen mekaar uitspelen. In mei 1956 affronteerde hij de VS door de regering van Mao te erkennen. Ondertussen bood Chroetsjov eveneens aan de dam te financieren en te bouwen. Een gekrenkte Dulles besliste daarom in juli om de Amerikaanse steun in te trekken. In een reactie daarop trof Nasser het Westen in haar hart door op 26 juli het Suezkanaal te nationaliseren.⁷⁴⁰ De teerling was geworpen.

Zowel Eden als Mollet, de Britse en Franse regeringsleiders, wilden deze nationalisering kost wat kost ongedaan maken en Nasser van de macht verdrijven. Eisenhower en Dulles gingen uiteraard niet akkoord met de nationalisatie maar wilden een eerder gematigde positie innemen om de lange-termijn relaties in het Midden-Oosten niet te compromitteren. Een militaire reactie zou het Arabisch nationalisme enkel maar versterken en de doodsteek geven aan Westerse invloed in het Midden-Oosten. Eisenhower impliceerde binnenskamers dat hij zijn steun aan NAVO zou intrekken indien het VK unilaterale actie zou ondernemen. De Amerikanen kozen er dus voor om het conflict juridisch op te lossen.⁷⁴¹ Silvercruys was niet meteen voorstander van een dergelijke aanpak. De actie van Nasser zou slechts het begin zijn van een machtsovername in de hele regio:

*“Washington veut être ‘fair’, juger l’incident avec calme en fonction du droit international, éviter un conflit. On semble oublier que la prise de contrôle du canal n’est pas un facteur isolé, mais l’une des aventures de la politique d’un dictateur qui prépare encore sans doute, par lui-même ou avec ses amis arabes, quelque autre méfait.”*⁷⁴²

In september riep Dulles een maritieme conferentie bijeen te Londen om een juridische oplossing te zoeken. Nasser weigerde echter akkoord te gaan met het Amerikaans compromisvoorstel waaronder de nationalisatie erkend zou worden maar de participanten van de conferentie, en dus de grootste gebruikers van het kanaal, de uitbaters bleven. Spaak vroeg nu Silvercruys om zijn licht te laten schijnen op de situatie en Amerikaanse houding. Volgens de minister was het onaanvaardbaar dat de VS zich verschuilde achter de juridische kant van de kwestie, terwijl het in essentie om een politiek conflict ging. Nasser was immers uit op regionale dominantie en moest gestopt worden. Spaak stelde voor het Internationaal Gerechtshof in te schakelen. Een militaire actie achtte hij niet meteen wenselijk, maar indien Nasser de wapens opnam, zou Spaak niet twijfelen om een actie van Frankrijk en Engeland te steunen. De minister voelde zich oprecht in de steek gelaten door de VS, ook al was België niet rechtstreeks betrokken. Hij betreurde dat de NAVO niets ondernam omdat Egypte buiten het toepassingsgebied van het pact viel. Had Dulles niet zijn steun uitgesproken aan Spaaks project om de alliantie politiek te versterken? Spaak besloot:

“Les Américains ne doivent pas se tromper. Si les Anglais et les Français subissent un échec en Egypte, nous l’attribuerons au manque de soutien qui leur sera venu des

⁷⁴⁰ KISSINGER, *Diplomacy*, 528-530.

⁷⁴¹ *Idem*, 530-535.

⁷⁴² AMBZ, 12.840, D5010 N2799-607, Silvercruys aan Spaak, 6 augustus 1956.

Etats-Unis et ce sera un coup très sérieux pour le NATO, et par conséquent une victoire certaine des Russes qui obtiendront indirectement ce qu'ils n'ont pas obtenu directement jusqu'ici."⁷⁴³

De Belgen, inclusief Silvercruys, schaarden zich onvoorwaardelijk aan de kant van de Frans-Britse as en vervreemdden zodoende van hun grootste bondgenoot, de VS.

Silvercruys formuleerde intussen zijn antwoord op de brief van Spaak en leek een zwenking te hebben gemaakt. De ambassadeur erkende en herhaalde dat het *de facto* om een politiek conflict ging, maar dit was wat Nasser volgens hem ook beoogd had. Daarom drong hij aan op het spel louter juridisch te spelen om niet meegesleept te worden in een politiek conflict. Omdat de juridische voorstellen van Dulles te zwak en te toegeeflijk waren, had de jurist Silvercruys zelf een oplossing bedacht. Hij stelde voor om Egypte lid te maken van een nieuw op te richten exploitatiecomité, een soort Hoge Autoriteit zoals de EKGS die kende. Deze zou kunnen worden opgericht binnen het kader van de Conventie van Constantinopel uit 1888 die voorzag in de internationale toegang tot het kanaal. Met dit plan trok hij naar het State Department maar "je n'ai pas eu l'impression d'avoir convaincu nos amis: de fait, ils se sont laissés entraîner sur le plus mauvais terrain et j'imagine mal que l'on puisse y récolter autre chose qu'une série de revers."

Eveneens had Silvercruys het kabinet Dulles gewaarschuwd voor een té zwakke aanpak. "La fermeté ne devait pas impliquer nécessairement le recours à la force: fermeté absolue sur le terrain juridique et fermeté quant aux moyens à employer pour sauvegarder une position juridique collective." Hij had zelfs de gefaalde *appeasement*-politiek van eind jaren 1930 tegenover Hitler in herinnering gebracht bij de Amerikanen. Ook de baron had dus, net zoals zijn Europese generatiegenoten een harde les getrokken uit die gevaarlijke houding. Om te voorkomen dat de dominostenen opnieuw zouden gaan vallen was het dus nodig dat "il fallait être ferme et cette fermeté devait se traduire sur le plan juridique, dans l'intérêt commun de tous les tributaires du canal, en vue de protéger le caractère international de la navigation."

Silvercruys wees op de *catch 22* waarin de VS nu verzeild was geraakt: ofwel moest het zich van zijn geallieerden vervreemden en de alliantie compromitteren, ofwel moest het een "démonstration de force" ondersteunen, en dit enkele weken voor de presidentsverkiezingen. De ambassadeur verklaarde op die manier de terughoudendheid van Dulles die zich gedroeg als "médiateur plutôt que de partenaire". Het was trouwens deels de schuld van de Amerikaanse diplomatie dat het in deze situatie was terecht gekomen. Silvercruys hekelde de toegeeflijke en zwakke houding van zijn Amerikaanse collega's in Egypte: "Je ne crois pas que ces méthodes soient bonnes pour amener un dictateur à la raison".⁷⁴⁴ Silvercruys verkoos dus dezelfde methode als de Amerikanen, namelijk juridisch onderhandelen, maar wilde wel een fermere houding aannemen en zeker niet toegeven aan Nasser. Hij was het niet eens met de zwakke houding en twijfel van de Amerikaanse administratie, maar sprak wel nog over "nos amis". Het was alleszins pijnlijk duidelijk dat Silvercruys en de Belgen geen enkele invloed hadden op de gang van zaken.

⁷⁴³ FPHS, Nr.2934, Spaak aan Silvercruys, Brussel, 12 september 1956.

⁷⁴⁴ FPHS, Nr.2935, Silvercruys aan Spaak, 17 september 1956.

Dulles deed na het mislukken van zijn eerste voorstel in september een tweede poging om Nasser te verleiden tot een akkoord. De geloofwaardigheid van de Amerikanen werd echter onmiddellijk ondergraven omdat Dulles enkele dagen later publiekelijk verzekerde dat de VS niet naar de wapens zou grijpen. Nasser was dus niet onder de indruk.⁷⁴⁵ Silvercruys vond dat ook dit tweede voorstel te zwak was en werd sceptischer en kritischer tegenover het gebrek aan Westerse eenheid:

*“Du train où vont les choses, il serait surprenant que le débat avec l’Égypte ne se terminât pas par la défaite de l’Occident. Nasser contrôle le canal. Sur le plan politique, sa position est chaque jour renforcé par la confusion et le désaccord qui règnent chez ses adversaires. C’est dans ce climat et devant pareille perspective que se mesure le danger d’un déclin de plus en plus accentué de l’influence occidentale dans le Proche-Orient et le nord de l’Afrique.”*⁷⁴⁶

De ambassadeur dacht dus dat de toegeeflijke politiek van de VS net het omgekeerde effect had. Niet door een militaire interventie, maar door een zwakke houding zou het Midden-Oosten verloren gaan voor het Westen.

Afbeelding 31: Enkele West-Europese ambassadeurs wuiven buitenlandminister Dulles uit op *Washington International Airport*, 2 mei 1956. Van links naar rechts: Kreekler (BRD), Dulles, Makins (VK), Couve de Murville (Frankrijk), Heeney (Canada), Silvercruys.

⁷⁴⁵ KISSINGER, *Diplomacy*, 536.

⁷⁴⁶ AMBZ, 12.840, D5010 N3368-738, Silvercruys aan Spaak, 22 september 1956.

Frankrijk en Groot-Brittannië brachten in oktober de kwestie voor de VN, een instrument dat aanvankelijk gemeden werd om te voorkomen dat de nieuw-onafhankelijke naties zich massaal achter Egypte zouden scharen. Onverwacht werd er een zekere consensus gevonden tussen de twee Europese machten en Egypte, maar de SU kelderde half oktober het voorstel in de Veiligheidsraad. Mollet en Eden hadden zulk een resultaat verwacht of zelfs beoogd en zagen nu de kans om militair in te grijpen. Ze ontwikkelden hiervoor een snedig complot. Israël zou Egypte aanvallen en oprukken naar het kanaal. Op dat moment zouden de twee Europese machten een staakt-het-vuren eisen en vragen dat beide belligerenten zich uit de kanaalzone zouden terugtrekken. Nasser zou dit weigeren en dan zouden Frankrijk en het VK deze zone bezetten om de twee strijdende naties uit mekaar te houden. Zo geschiedde en op 29 oktober vielen de Israëliërs Egypte binnen. Zij wilden voornamelijk een gunstige machtswissel in Egypte bekomen met het oog op een vermindering van het Palestijns terrorisme. Twee dagen later kondigde de Frans-Britse alliantie aan dat het zou optreden om het *status quo* te herstellen. Heel dit plan werd volledig achter de rug van de VS bedacht en uitgevoerd.⁷⁴⁷

De Amerikanen reageerden dan ook gechoqueerd en verontwaardigd. Eisenhower diende onmiddellijk een resolutie in bij de Veiligheidsraad om de agressie te stoppen. Voor de eerste en laatste keer stemde de VS tezamen met de SU, maar de Fransen en Britten gebruikten hun veto. Eisenhower deed vervolgens beroep op de *Uniting for peace resolution*. Op 2 november keurde de Algemene Vergadering een resolutie goed die de terugtrekking eiste en VN-troepen mandateerde om de vrede te bewaken. Op 6 november gingen Eden en Mollet, verstoken van elke Amerikaanse steun en onder dreiging van een Sovjetraketaanval, door de knieën. De SU kwam uit de bus als morele overwinnaar. Het had nu een voet in huis in het Midden-Oosten en de Westerse alliantie oogde uit mekaar gespeeld. Chroetsjov voelde zich danig zeker en gesterkt na het Westers debacle in Egypte. Hij sloeg op 5 november de opstand in Boedapest genadeloos neer met tanks. Het Kremlin kon immers niet dulden dat oppositieleider Nagy de macht had overgenomen van de communistische marionet Gerö en dat hij Hongarije uit het Warschaupact had teruggetrokken.⁷⁴⁸ De VS had deze opstand impliciet gesteund en aangemoedigd, maar elke reactie op het neerslaan van het protest bleef uit.

1.3. Heroriëntering en herdefiniëring van het Atlantisme?

Belangrijker voor Silvercruys dan de evenementen in Oost-Europa was het feit, of gevoelen, dat de VS zijn bondgenoten in de steek had gelaten en dat de Atlantische alliantie nu op de helling kwam te staan. In tegenstelling tot Spaak sprak de ambassadeur geen openlijke steun uit voor de Frans-Britse militaire interventie. Hij keek meer naar de gevolgen hiervan en concludeerde dat die tussenkomst het Atlantisme zwaar onder druk zette. In een

⁷⁴⁷ KISSINGER, *Diplomacy*, 539-541.

Voor de Belgische houding in de Veiligheidsraad en de visie van Spaak zie: VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 44-46.

⁷⁴⁸ KISSINGER, *Diplomacy*, 541-549.

zevental interne rapporten aan Spaak beschreef de baron zijn grootste vrees en doemscenario's. Hij vroeg zich daarin af wat er nu moest komen van de alliantie, zijn ideologisch leidmotief sinds heugenis. Ook Spaak was bezorgd om de Westerse verdeeldheid, maar hij droeg daar in zekere mate zelf aan bij door een ramkoers aan te nemen ten opzichte van de Amerikanen die hij verweet West-Europa in de steek gelaten te hebben. Spaak was immers voorstander geweest van een NAVO-interventie en voelde zich verraden door de Amerikaanse steun aan de Sovjets en derde wereldlanden in de VN.⁷⁴⁹ België en Silvercruys bevonden zich echter in een machteloze positie. De ambassadeur trok dus niet naar het State Department om de gang van zaken te beïnvloeden, maar enkel om informatie te verzamelen.

Daags na de Frans-Britse interventie schreef Silvercruys dat de Angelsaksische as, die hij net zoals Spaak als essentieel beschouwde voor het Atlantisme, gebroken was. De Westerse invloed in het Midden-Oosten leek verloren. Beiden waren het gevolg van de Europese interventie:

“L'intervention franco-anglaise éclipseait, aux yeux de Washington, la guerre israélo-égyptienne: elle brisait l'épine dorsale de l'alliance occidentale et donnait brusquement à la faillite de la politique américaine au Moyen-Orient des proportions catastrophiques. La rumeur veut qu'il [Dulles] fut trouvé en larmes dans son bureau. (...) Je ne puis me souvenir d'un moment où – pendant les quarante dernières années, les deux pôles de l'axe anglo-saxon aient été si profondément séparés. (...) Il faudra rétablir cette confiance essentielle à l'étroite entente des deux pays, sans laquelle il est difficile de concevoir une collaboration atlantique efficace.”

Hij bekeek de crisis ook vanuit het oogpunt van het Congres. De Amerikanen zouden weigeren nog financiële hulp te geven aan het continent en zich volledig op de *massive retaliation*-strategie storten door troepen uit Europa terug te trekken. Amerika zou wel eens opnieuw isolationistische tendensen kunnen vertonen. Dit was duidelijk niet wat Silvercruys wenselijk achtte:

“Il faut admettre que l'intervention franco-britannique fournira un véritable Niagara au moulin des adversaires de la coopération internationale et, d'une manière générale aux thuriféraires de la politique 'America First'. (...) La tendance à la réduction de l'aide financière trouvera désormais d'agressifs partisans (...) Les protagonistes du concept de la forteresse Amérique réapparaîtront sous de nouveaux atours en excipant des impératifs d'une défense basée sur le développement des armes nucléaires, beaucoup plus que sur les effectifs terrestres, et j'ajoute: à un moment où les secousses sismiques derrière le rideau de fer donnent l'impression que la menace soviétique est en régression.”⁷⁵⁰

⁷⁴⁹ VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 50.

Het Belgisch belang in de Suezkwesitie draaide volledig rond de cohesie van het Westen. Het aantal Belgische handelsschepen dat door het kanaal trok was immers beperkt. Wel was het kanaal cruciaal voor de oliebevoorrading.

DUMOULIN, *Spaak*, 536-545.

⁷⁵⁰ AMBZ, 12.840, D9888 N3852-850, Silvercruys aan Spaak, 2 november 1956.

Op dat moment had Chroetsjov de opstand in Boedapest nog niet neergeslagen. Toen dat enkele dagen later gebeurde, betreurde de VS, en schijnbaar ook Silvercruys, dat de Frans-Britse interventie “l’ours moscovite” de vrije hand had gegeven in het Oostblok:

*“Quand la tempête de sable se sera apaisée dans le Proche-Orient, le plus sérieux grief que les américains garderont contre leurs allies franco-britanniques sera peut-être le suivant: l’intervention de ces derniers dans la zone du canal aura privé le monde occidental d’une possibilité unique d’exploiter l’effritement du bloc soviétique. On se demande si le déroulement du conflit au Proche-Orient n’a pas fourni aux soviets l’occasion de revenir aux méthodes brutales que l’on espérait disparues avec le stalinisme.”*⁷⁵¹

Silvercruys mijmerde ondertussen verder over de gevolgen voor de Amerikaanse politiek. Ondertussen was president Eisenhower herkozen. De ambassadeur voorzag en betreurde dat de president zijn afwachtende houding zou aanhouden en de VN zou blijven verkiezen als middel om geschillen te beslechten, ten nadele van de NAVO:

“Il est possible que l’attentisme, qui fut une des faiblesses de la politique étrangère du premier quadriennal d’Eisenhower, continue à constituer un des défauts de l’administration. En l’occurrence cependant, le recours aux Nations Unies semble être plus qu’une simple délégation de responsabilités. Ce faisant, Washington estime tirer l’avantage politique maximum des crises internationales actuelles: d’une part, les Etats-Unis rallient à la politique l’ensemble des nations sous-développées et d’autre part mettent en évidence le fait que les interventions russes tant en Hongrie que dans le Moyen-Orient s’exercent à l’encontre et en dehors des Nations Unies.”

Veel verontrustender was echter het vooruitzicht op een sterkere Amerikaanse antikoloniale politiek, zeker met een Nixon, eerder al als een virulent anticommunist en antikolonialist beschreven door de baron, voor de tweede maal als vicepresident.⁷⁵²

“On peut s’attendre à ce qu’elle adopte, désormais, en matière coloniale, une politique plus indépendante et moins soucieuse de ménager les susceptibilités européennes. Nixon, n’a-t-il pas appelé la rupture momentanée avec les anglo-français, n’a-t-il pas ajoutée: les Etats-Unis sont enfin libres de suivre envers les pays coloniaux la politique qui leur convient?”

De alliantie stond nog niet op springen, maar zou niet uitgroeien tot het politiek samenwerkingsverband dat Silvercruys, en ondertussen ook Spaak, voor ogen had gehad. Het zou beperkt blijven tot een militaire alliantie gericht tegen Sovjetagressie en beperkt tot West-Europa.

*“Cela ne signifie pas pour autant que dans l’esprit des américains l’alliance occidentale soit vouée à disparaître. Il a suffi des menaces du Maréchal Boulganine pour en prouver l’existence, la nécessité, voire l’indestructibilité. Mais Washington entend désormais prendre ses engagements NATO au sens strict et réserver ses droits en dehors de l’aire atlantique.”*⁷⁵³

⁷⁵¹ AMBZ, 12.840, D5076 N3870-856, Silvercruys aan Spaak, 5 november 1956.

⁷⁵² AMBZ, 12.840, D4976 N2564-561, Silvercruys aan Spaak, 18 juli 1956.

⁷⁵³ AMBZ, 12.840, D4975 N4043-895, Silvercruys aan Spaak, 20 november 1956.

Op 28 november kristalliseerde Silvercruys al deze ideeën over de toekomst van het Atlantisme, Europa en de Amerikaanse politiek in een uitgebreid rapport en opiniestuk met de ietwat dramatische titel *Faire l'Europe, ou déchoir*. Eerst betreurde de ambassadeur de houding die de Amerikaanse administratie aannam in het Midden-Oosten. Die behandelde Nasser nu als een slachtoffer en koos de kant van de nieuw-onafhankelijke landen en de SU in de VN.

“L’administration ne cherche actuellement que le retour au status quo ante dans le Moyen-Orient et renonce au rôle de médiateur. On regrette de voir Washington aux cotés de Moscou dans une attitude qui semble indiquer que Nasser est une innocente victime déchargée de toute responsabilité dans la crise. (...) Si l’interprétation qui précède devait se révéler correcte, nous pourrions marquer le samedi 24 novembre 56 [dag waarop de resolutie voor complete terugtrekking uit Egypte werd gestemd] comme le jour le plus sombre de la diplomatie américaine: inspirée par la rancune, elle mettrait en effet les Etats-Unis à la remorque des pays communistes et d’afro-asiatiques largement irresponsables, contre leurs seuls vrais allies.”

Amerika volgde dit pad omdat het op die manier poogde zijn vel te redden in de ex-koloniale wereld en de invloed van de SU daar probeerde te counteren door zich sympathiek op te stellen.

“Pareil tableau est si noir qu’il en paraît improbable. Mais les Etats-Unis ont pris une position leur permettant d’escompter de sérieux gains politiques en Afrique et en Asie aux dépens de l’URSS. L’URSS reste à l’affût de tout affaiblissement de la position américaine à l’égard des anglo-français pour crier à la duplicité et ruiner le crédit des Etats-Unis chez les peuples de couleur. Pareille propagande aurait de bonnes chances de réussir étant donné le haut degré d’irrationalité de la plupart de ces nations et la position morbide avec laquelle leurs dirigeants envisagent l’affaire d’Egypte.”

Het grootste en meest inrieste gevolg van het lamentabele optreden van de Fransen en Britten was volgens Silvercruys de verzwakking van de Atlantische band. De VS zou de NAVO niet opblazen, maar het niet langer als een politieke alliantie interpreteren en de zijde van West-Europa kiezen in werelddangelegenheden. De VN nam deze positie opnieuw in. Silvercruys was duidelijk tegen dit diplomatiek instrument gekant omwille van het gekrompen en gering Westers gewicht ten gevolge van de dekolonisatie. Hij trok ook in twijfel of de organisatie rijp was voor de zware taak die de VS haar nu toekende. Bovendien zou de koloniale politiek nu zwaarder onder druk komen van de VS. Dat land zou de zijde kiezen van de derde wereld. Opvallend was de ietwat neerbuigende houding die Silvercruys middels zijn terminologie aannam tegenover die derdewereldlanden.

“On peut se demander ce que deviennent dans tout cela les autres états européens. (...) La lune de miel de l’alliance occidentale est terminée et, comme je l’ai déjà signalé précédemment, c’est là la plus triste résultat de la lamentable équipée franco-britannique. L’Europe a perdu vis-à-vis de Washington sa position privilégiée. Certes les Etats-Unis ne laisseront pas tomber l’Europe. Mais la fidélité à cette alliance, que le président souhaite voir renforcer, devra se concilier avec une politique plus générale qui se poursuivra sur le plan des Nations Unies. Choisir les ONU comme

théâtre d'opération, c'est s'exposer à des décisions prises à la majorité des votes et s'en remettre au jugement de quantité de peuples dont la conscience internationale ne s'est pas encore affirmée.

Les Etats-Unis entendent exploiter l'indépendance que l'action franco-britannique leur donne hors d'Europe. Les vides laissés par le départ progressif des Français et des Britanniques sont occupés par les Etats-Unis, parce qu'ils ont la conviction que c'est leur destinée historique d'assumer pareille responsabilité et de veiller à ce que les régions enlevées à un colonialisme anachronique ne tombent pas sous la coupe d'un communisme plus néfaste encore.

Il reste pourtant acquis que l'Europe occidentale paraît déchuë de son rang de favorite en faveur du bloc des sous-développées. On peut être sceptique quant aux satisfactions que les Etats-Unis retireront de ce changement, mais on ne peut pas douter de la réalité de celui-ci. Il y a quelque chose de changé dans les relations entre les Etats-Unis et l'Europe. Il s'agit là d'une constatation qu'il est pénible de faire, mais il serait vain de se bercer de l'espoir que nous sommes en présence d'une réaction colère, à laquelle succèdera un retour automatique à l'état de choses antérieur."

Het Atlantisme zou dus geherdefinieerd worden. De wens om binnen een Atlantisch politiek overlegorgaan te handelen in alle wereldaangelegenheden, dus ook buiten het geografisch gebied van het Noord-Atlantisch Verdrag, zou niet in vervulling gaan. Het is markant dat Silvercruys het woord 'nous' nog steeds in de mond nam, maar in deze doemrapporten viel de VS buiten de definitie ervan. België bevond zich enkel in de boot met de koloniale Europese landen.

"En ce qui concerne NATO, cette organisation verra un accroissement de son efficience, mais sa portée sera certainement réduite. Dans l'optique américaine nouvelle, NATO s'inscrira dans une politique plus générale et n'occupera plus la position privilégiée qui était la sienne. Les considérations NATO n'auront désormais qu'une valeur diminuée en dehors de l'aire qu'il couvre et le maximum que nous puissions espérer, dans l'état actuel des esprits à Washington, sera un certain degré de conversations entre l'Europe et les Etats-Unis pour les problèmes non-européens, mais ceux-ci seront jugés 'on their merits', les intérêts européens en cause ne bénéficiant de leur primauté qu'au sein et en fonction de l'alliance."

In het laatste stuk van zijn atypisch rapport kwam Silvercruys tot een ietwat verrassende conclusie die geïnterpreteerd kan worden als een intellectueel keerpunt. Nu zijn Atlantisch geesteskind onthoofd leek, pleitte Silvercruys plots voor een sterke Europese integratie als compensatie voor de verloren kracht van de alliantie. Voor het eerst plaatste hij Europeanisme boven het Atlantisme, en dit uit noodzaak nu de Amerikanen hun ware bondgenoten in de steek lieten.

"Il ne dépend que de nous, Européens, de tourner à notre avantage cette évolution dont nous sommes témoins. Mise en face de ces réalités, l'Europe doit trouver l'énergie et l'imagination nécessaires à une intégration plus généralisée. Il faut

espérer que les voix qui jusqu'ici n'étaient pas toujours écoutées trouveront un auditoire plus réceptif. Aujourd'hui le choix s'impose: faire l'Europe, ou déchoir."⁷⁵⁴

Eens het stof wat was gaan liggen, analyseerde de diplomaat de gevolgen van de Suezcrisis voor het Midden-Oosten en Oost-Europa. Over de Oost-Europese politiek van Eisenhower was Silvercruys allerminst enthousiast: "L'administration Eisenhower recherche un modus vivendi avec la Russie. Quatre années de coexistence malaisée lui ont fait perdre l'espoir de prendre une part active à la libération des pays occupés par le Russie, lui ont appris à se résigner à un compromis honorable avec Moscou. Pour ce faire, des concessions s'imposent: on les mesure, sous tous leurs aspects, en matière de désarmement."⁷⁵⁵ Silvercruys had dus blijkbaar vroeger de hoop gekoesterd dat de Oost-Europese satellieten losgeweekt zouden worden uit de Sovjetsfeer. Na Boedapest moest deze hoop dus opgeborgen worden.

In het Midden- en Verre Oosten had de VS niet al te veel invloed verloren, het zou daar nu de leiding van de vrije wereld op zich nemen "ce qu'elle trouve normal et croit pouvoir assurer, aussi bien sinon mieux que ses prédécesseurs. Elle ne peut y réussir qu'en gagnant la confiance des Arabes, ce que impliquera un certain dégagement d'Israël et l'abandon de toute notion colonialiste." Silvercruys voorzag een grote Amerikaanse invloed in Saudi-Arabië omwille van de oliebelangen. De communistische invloed in Egypte was wel een feit: "L'habilité de Nasser parait si diabolique qu'on y verrait volontiers le conseil de quelque Russe." Toch vond de diplomaat dat deze invloed ook niet overschat mocht worden gezien Nasser zijn eigen agenda had.⁷⁵⁶

In januari 1957 lanceerde Eisenhower zijn doctrine die voorzag in economische hulp, militaire assistentie en bescherming tegen communistische agressie voor het Midden-Oosten. De inschatting van Silvercruys dat de VS zijn invloed in de regio groter was dan die van de SU was immers inmiddels foutief gebleken.⁷⁵⁷ Volgens de ambassadeur paste de administratie de nieuwe doctrine echter niet consequent toe en hij stak dan ook opnieuw sterk van wal tegen Eisenhowers politiek: "Si les responsables de la politique étrangère des Etats-Unis avaient fait preuve d'autant de mesure dans l'exercice de leur politique que dans l'élaboration de la doctrine qui lui sert de base, le Kremlin et ses associés ne pêcheraient pas aujourd'hui en eau trouble."⁷⁵⁸ De baron leek zelfs gelijk te krijgen. In 1958 verloor het Westen Irak en zond de VS troepen naar Libanon. Silvercruys rapporteerde dat de VS nu eindelijk inzag dat het moest optreden om te voorkomen dat de volgende dominostenen in het Midden-Oosten, namelijk Libanon en Jordanië, zouden vallen. Hij voorspelde akelig accuraat de problemen die de Amerikanen op lange termijn zouden ondervinden om hun economische en veiligheidsbelangen in de regio te verzoenen met het Arabisme en de aanwezigheid van de staat Israël.⁷⁵⁹

⁷⁵⁴ AMBZ, 12.840, D9888 N4117-910, Silvercruys aan Spaak, 28 november 1956.

⁷⁵⁵ AMBZ, 12.840, D1194 N4359-954, Silvercruys aan Spaak, 18 december 1956.

⁷⁵⁶ AMBZ, 12.840, D9888 N4281-941, Silvercruys aan Spaak, 12 december 1956.

⁷⁵⁷ KISSINGER, *Diplomacy*, 546, 549.

⁷⁵⁸ AMBZ, 13.102, D4975 N3535-777, Silvercruys aan Larock, 18 oktober 1957.

⁷⁵⁹ AMBZ, D9888 N2850-587, Silvercruys aan Wiggy, 18 juli 1958.

Silvercruys observeerde in 1958 niet alleen de ontwikkelingen in het Midden- maar ook die in het Verre Oosten. Hij ontwaarde “une offensive de grand style entreprise par le communisme international”. Dat offensief bestond uit de Chinese intentie om zijn troepen uit Noord-Korea terug te trekken, het Pools Rapackiplan om Centraal-Europa nucleair neutraal te maken en Ho Chi Minh zijn ‘vredevolle’ intenties om Noord- en Zuid-Vietnam te verenigen. Al deze welwillende gestes maakten volgens Silvercruys deel uit van een communistisch complot om het Westen en zijn nucleaire verdediging te verzwakken. “En prenant la négociation, en abandonnant certaines positions, en faisant un effort pour réduire les tensions locales, ce qu’on cherche avant tout c’est ébranler le système des bases américaines de défense, du Japon à l’Europe.”⁷⁶⁰

Ondertussen was reeds gebleken dat de ambassadeur zijn vrees voor een sterke verzwakking van de Atlantische alliantie overdreven was. Net na de Suezcrisis en de gebeurtenissen in Boedapest leek het wel alsof hij een *stunde null* ontwaarde in de hele diplomatie en buitenlandse politiek van België en West-Europa. Na een verzoenende ontmoeting tussen Eisenhower en Brits premier McMillan in maart 1957 was Silvercruys enigszins gerustgesteld: “Pour l’Amérique, le Royaume-Uni reste l’allié majeur et la continuation d’une politique coordonnée est une nécessité primordiale”.⁷⁶¹ De *épine dorsale* van het Atlantisme was dus niet onherstelbaar beschadigd.

De vraag blijft waarom Silvercruys dergelijke onheilspellende en dramatische berichten naar Spaak had verstuurd. Er zijn twee valabele denkpijlers. Ofwel was de ambassadeur effectief ongerust over de dreigende breuk in de Westerse alliantie. Dit zal in zekere mate wel het geval geweest zijn. Hij zag immers met lede ogen aan dat de politiek-economische unie nooit tot stand zou komen en dat het Atlantisme zich tot het militaire domein zou gaan beperken. Het is echter ook mogelijk dat Silvercruys een dergelijk pessimistisch beeld schetste voor zijn minister om die te manipuleren. Spaak lag immers volledig overhoop met de Amerikanen. Het is niet ondenkbaar dat de ambassadeur middels zijn rapporten zijn minister poogde te waarschuwen voor de gevolgen van een dergelijke houding. De verdoken boodschap was dan dat Spaak in geen enkel geval de Atlantische bruggen mocht oplazen.

Toen de SU begin oktober 1957 de eerste satelliet Spoetnik lanceerde, gaf dit aanleiding tot een nieuwe angstgolf in de VS. “Ce pays n’avait reçu pareille secousse depuis Pearl Harbour.” De ambassadeur zelf geraakte niet meteen in paniek maar rapporteerde wel uitgebreid over de Amerikaanse achterstand op vlak van ruimtevaart en over de onderschatting van het wetenschappelijk potentieel van de SU.⁷⁶² De zaakgelastigde Carlier bekeek de Spoetnik-lancering als een geschenk uit de hemel dat de Atlantische alliantie en solidariteit nieuw leven zou inblazen.

“Le pacte atlantique fut longtemps pour les Etats-Unis un instrument de défense de l’Europe contre les entreprises russes. Les développements scientifiques soviétiques indiquent qu’une attaque peut désormais s’abattre sur le continent américain. Alliés et

⁷⁶⁰ AMBZ, 13.286, D5031 N722, Telegram Nr.18, Silvercruys aan ministerie, 19 februari 1958.

⁷⁶¹ AMBZ, 13.102, D4498 N1155-232, Silvercruys aan Spaak, 26 maart 1957.

⁷⁶² AMBZ, 13.102, D4975 N3535-777, Silvercruys aan Larock, 18 oktober 1957.

bases NATO deviennent ainsi une condition de la sécurité du nouveau monde et l'installation en Europe de batteries de missiles à portée moyenne, une nécessité de sa défense. La solidité des liens atlantiques en est renforcée. Sans doute faut-il aussi, pour faire pièce à l'expansion soviétique, accroître l'aide économique étrangère. La rhétorique veut que Sputnik soit 'a blessing in disguise'. En fait, le monde occidental se passerait aisément de ce satellite indiscret, mais il doit être reconnaissant à la Russie d'avoir publié, de façon spectaculaire, des résultats scientifiques affectant les conditions de sécurité. Comme l'invasion de Prague, comme la guerre de Corée, mais en moins tragique, Sputnik donne aux alliances une raison, une impulsion nouvelle."⁷⁶³

De definitie van 'nous' in de rapportage omvatte intussen wederom de VS.

Ondertussen was Spaak in 1957 trouwens verkozen tot secretaris-generaal van de NAVO. Silvercruys betreurde dat het land en het ministerie zijn leider verloor, maar sloot zich aan bij de opinie van Dulles die stelde dat Spaak nu een buitenlandminister van en voor de hele alliantie was.⁷⁶⁴ Hij werd op buitenlandse zaken tijdelijk vervangen door zijn socialistische partijgenoot Larock en na de verkiezingen in 1958 door de christendemocraat Wigny. Het Suezdebaacle indachtig, maakte Spaak er zijn doel van om de politieke consultaties over internationale crisissen binnen de NAVO op te drijven, ook voor gebeurtenissen buiten het toepassingsgebied van het verdrag. Tegenover een globale Sovjetpolitiek moest immers een globale Westerse politiek geplaatst worden. Eveneens spande hij zich in om een Atlantische economische unie te bekomen. De NAVO moest uitgroeien tot een directorium van de vrije wereld. Dulles steunde Spaak in zijn project, zowel Europa als de VS zagen in de consultaties een manier om mekaars macht en autonomie te beknotten.⁷⁶⁵ Deze sterke politieke en economische Atlantische entiteit was wat Silvercruys altijd al voor ogen had gehad.

Dit project van een Atlantische Unie zou echter falen door toedoen van De Gaulle. De Franse president had immers een belangrijke les getrokken uit de Suezaffaire: het argument dat Europa geen kernwapens nodig had omdat het op de Amerikaanse kon rekenen was niet langer geldig. Hij wilde net zoals het VK nu beschikken over zijn eigen nucleaire *force de frappe*. Hij zou zich sterk afkeren van Amerikaanse invloed in Europa en een zuiver Europees Europa nastreven. Deze evolutie zou zich vooral in de jaren 1960 doorzetten, maar de eerste sporen werden reeds door Silvercruys' ambassade ontwaard. Toen De Gaulle zijn vloot uit de NAVO-verdediging van het Middellandse Zeegebied terugtrok schreef de Bassompierre in Silvercruys' afwezigheid: "Le moment choisi pour annoncer cette décision en augmente encore la portée psychologique: alors que tous les hommes d'état du monde occidental soulignent la nécessité d'opposer un front uni aux provocations de Moscou, le général De Gaulle pose un geste susceptible de donner une désastreuse impression de méfiance vis-à-vis

⁷⁶³ AMBZ, 13.102, D9505 N4023-869, Carlier (chargé d'affaires) aan Larock, DC, 9 december 1957.

⁷⁶⁴ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Spaak, 22 december 1956.

⁷⁶⁵ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 417-419.
VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 51-52.

de ses partenaires, et de désunion entre occidentaux.”⁷⁶⁶ Net zoals de Belgen, zouden ook de Amerikanen de Franse boycot van het Atlantisch Europa betreuren.

1.4. Publiek discours over Atlantisme en de bilaterale relaties

Zoals te verwachten maakte Silvercruys in het openbaar geen gewag over de spanningen in de Atlantische gemeenschap naar aanleiding van de Suezcrisis. Zijn toespraken volgden de lijn van de voorgaande periode. Enkele maanden voor de nationalisatie van het kanaal riep Silvercruys nog op om de alliantie naast een militair ook een sterk politiek en economisch karakter te geven, net zoals Spaak dat voorzag:

*“Il est naturel que l’Alliance Atlantique prend graduellement une allure politique. C’est la cohésion de l’Alliance, son harmonie, sa capacité, de faire face à une situation nouvelle qui préoccupent aujourd’hui. L’attention n’est plus absorbée uniquement par l’arithmétique militaire. Après avoir aligné des armées, on songe à aligner des points de vues. On s’emploie à resserrer la coopération dans tous les domaines. Les consultations sont régulières. On se concerte, on dialogue. L’époque des contacts est passée. On entre dans l’âge des conversations ininterrompues. (...) L’unité, la force de l’Alliance Atlantique reste assurément un objectif majeur, mais il apparaît de plus en plus clairement que la cohésion de cette Alliance ne sera assurée en dernier ressort que par la coordination des objectifs politiques et par la pénétration réciproque des intérêts économiques et sociaux.”*⁷⁶⁷

Het was dit Atlantisch gemenebest dat op de helling kwam te staan door de Suezcrisis enkele maanden later, vandaar Silvercruys zijn, al dan niet bewuste, paniecreactie eind 1956.

In 1957 veranderde zijn discours niet in vergelijking met de pre-Suezperiode:

*“For us Europeans, the Western world does not end, on the fringe of Europe, with the eastern shores of the Atlantic. This western world stretches far beyond the ocean, to include the US and Canada, in a wider community which is to be nurtured, strengthened and advanced, under all circumstances for the preservation of Western values and for the good health of the world. The shield of these values provided by the NATO has become a major factor in maintaining the peace. This shield is not only a military one. Military strength no doubt remains the hard core of the alliance, but it does not represent, nor can it ever represent, the higher purpose of the alliance. Indeed NATO is essentially a political and spiritual concept and the cooperative efforts of the member nations truly extend far beyond the field of military activity. On this strength and unity, on this fundamental solidarity rest, as on a rock, the peace of today and the hope of the future.”*⁷⁶⁸

Een niet nader omschreven bedreiging bleef immers de Westerse samenleving overschaduwen:

⁷⁶⁶ AMBZ, 13.286, D9504 N959-218, de Bassompierre (chargé d'affaires) aan Wigny, 11 maart 1959.

⁷⁶⁷ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys voor l'Association belgo-américaine, Brussel, 14 februari 1956.

⁷⁶⁸ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys ter ere van nieuw magazine 'Western World', DC, 10 april 1957.

“Conditions we live under have often been described as peaceful coexistence – but the world we live in is a world in ebullition and turmoil, shaken up by unrest, seething with aspirations and disrupted by conflicting currents. In fact, such coexistence is peaceful only insofar as the forces of freedom remain strong, united in dedication and ever vigilant. Should they be weakened, should they be divided in spirit or scattered in command, I fear coexistence would not long remain peaceful: we would then be faced by subjugation and collapse. Peace is precarious and should not be taken for granted.”⁷⁶⁹

Silvercruyts duidde de Russen dus niet langer expliciet als gevaar aan en droeg op die manier bij aan de sfeer van vreedzame co-existentie. Hij wilde wel allerminst de waakzaamheid en kracht van het Westers blok verminderd zien.

In alle toespraken benadrukte Silvercruyts niet alleen de speciale band die West-Europa had met de VS, maar ook de bilaterale Belgisch-Amerikaanse band. Dit was een terugkerend fenomeen doorheen de hele carrière van de diplomaat. Die speciale band was gebaseerd op “une même communauté de pensée, d’idéal et d’action”. Sinds de Tweede Wereldoorlog werden de relaties niet alleen versterkt, maar ook steeds herbevestigd door politieke, militaire en economische samenwerking. Steeds verliep deze in een geest van vertrouwen, *fair play* en wederzijdse generositeit.⁷⁷⁰ Dat de oude en de nieuwe wereld samen nu de vrede en vrijheid wereldwijd beschermden, was iets wat Silvercruyts naar eigen zeggen nooit had durven hopen in 1940, anders had hij “knelt to thank God in grateful acknowledgment of this blessing to the cause of mankind”. Silvercruyts wist steeds zijn toehoorders te bekoren met dergelijk typisch Amerikaanse en groteske uitspraken.

Toch was het voor hem niet verwonderlijk dat de Amerikanen en Belgen zij aan zij stonden. De eigenschappen van het Belgisch volk, zoals moed, determinatie, integriteit, verantwoordelijkheid en hard werk, waren immers door de Europese emigranten op het nieuwe continent verspreid. De oceaan was slechts een brug tussen loyale en broederlijke volkeren, die gebonden waren door dezelfde idealen, geloof en gemeenschappelijk doel.⁷⁷¹ Eén notie stond steeds centraal: vrijheid. “Liberty is a dignity to be upheld and vigilantly sustained, not an inheritance to be dissipated. It is an ideal that not only stirs those who are free, it is a deep-seated spiritual urge for those, born under political bondage, who have never known freedom and yet are giving their lives for it.”⁷⁷² Deze uitspraak zou in schril contrast staan met Silvercruyts’ houding tegenover het kolonialisme en de onafhankelijkheidsbeweging die later aan bod zal komen.

⁷⁶⁹ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruyts voor Belgian-American Club, Chicago, 30 september 1957.

⁷⁷⁰ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruyts voor l’Association belgo-américaine, Brussel, 14 februari 1956.

⁷⁷¹ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruyts voor Belgian-American Club, Chicago, 30 september 1957.

⁷⁷² AMBZ, 18434-8, Toespraak Silvercruyts ter ere van Independence Day, Philadelphia, 4 juli 1958.

2. Van Messina naar Rome: Euratom en de EEG

Toen in 1954 de EDG op de Franse klippen liep, was ook het politieke integratieproject, de Europese Politieke Unie, ten dode opgeschreven. De Fransman Monnet, de architect van de EGKS en EDG, ging meteen op zoek naar nieuwe integratiemogelijkheden in de economische sfeer volgens het sectoraal en supranationaal model. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Beyen wilde echter de horizontale benadering hanteren en stelde voor de intra-Europese handel volledig te liberaliseren door een douane-unie op te richten die een gemeenschappelijke markt als einddoel had. Van Zeeland, en dus ook Silvercruys, hadden een dergelijke vrijhandelszone steeds beoogd in Europa en de rechterzijde schaarde zich achter dit plan. Beyen wist ondertussen ook Spaak te overtuigen door een supranationale gemeenschap voor te stellen die de economische integratie tot stand moest brengen. Gezien de toekomstige toepassingsmogelijkheden van nucleaire energie stilaan duidelijk werden en de Fransen na het Suezdebaclé eigen nucleaire wapens wilde verkrijgen, eisten ze dat er ook een *sovereignty pool* zou ontstaan voor kernenergie. De Benelux-landen stelden over deze twee aspecten hun befaamd memorandum op wat ze voorlegden aan de andere drie Europese partners op een Europese ministerraad te Messina in juni 1955. De zes stelden op Sicilië Spaak aan als hoofd van een expertencomité dat de unie op economisch en nucleair vlak moest voorbereiden.⁷⁷³

2.1. De nucleaire positie van België in Europese context

Zoals hierboven reeds aangehaald, ondertekenden de VS en België enkele dagen later, na jaren van onderhandelen, het bilateraal akkoord omtrent de samenwerking in het onderzoek naar civiel gebruik van atoomenergie. België zou nu eindelijk cruciale informatie ontvangen over vreedzame nucleaire technologie en voldoende van zijn uranium ter beschikking krijgen voor eigen gebruik. Onder het *Atoms for Peace program* van Eisenhower zouden ook andere naties informatie en uranium kunnen ontvangen via bilaterale verdragen. De VS was verheugd met de nieuwe Europese integratieplannen van Messina. De Amerikanen schatten het Euratom-project realistischer in dan de gemeenschappelijke markt. Daarom besloten ze hun nucleaire kennis en materiaal te gebruiken om de Europeanen tot integratie te bewegen. Het Belgisch-Amerikaans bilateraal akkoord verbood echter aan de Belgen om nucleair materiaal te delen in een Europese poule. De Fransen speelden dit uit en stelden dat Euratom machteloos zou zijn zonder het Belgisch uranium en indien technische kennis uitsluitend voorbehouden bleef aan de Belgen. Op het State Department gingen er stemmen op om toch uranium te leveren aan een Europese groep en de meest begunstigde natie clause' met België uit te breiden naar de zes. Strauss van de *Atomic Energy Commission* was tegen zulk een beleid, hij wilde het monopolie op de kennis en uranium zoveel mogelijk behouden. Dulles, Monnet en ook Spaak zetten echter zware druk.⁷⁷⁴

⁷⁷³ VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa*, 45-48.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 411-413.

DUMOULIN, *Spaak*, 497-515.

⁷⁷⁴ HELMREICH, *United States relations*, 188-193.

Spaak was immers bereid om de technologische voorsprong en exclusieve rechten op uranium op te geven in ruil voor een sterke stimulans aan het integratieproject. Nu de VS bilaterale verdragen onderhandelde met andere Europese naties zou die informatie toch niet veel waard zijn. Datgene wat Spaak als prijs wilde betalen, hadden Ryckmans, van Zeeland en Silvercruys na lange en moeilijke onderhandelingen bekomen. Het is dus maar de vraag hoe zij tegenover de attitude van Spaak stonden. In een toespraak zei Silvercruys eind 1955 alleszins dat de Europese atoompoule er zou komen en dat deze vrij gemakkelijk zou kunnen worden opgericht omdat de landen hun soevereiniteit of nationale gevoelens niet moesten opgeven.⁷⁷⁵ Hij vermeldde niet dat België zijn nucleaire voorsprong grotendeels zou verliezen. Het is niet ondenkbaar dat Silvercruys intern terughoudender was om het Belgische voordeel zomaar op te geven.

In maart 1956 rondde het comité-Spaak zijn nota af. Het kreeg nu de opdracht om ontwerpverdragen op te stellen.⁷⁷⁶ Ondertussen waren in DC de onderhandelingen met de AEC en het State Department opgestart om het Belgisch-Amerikaans uraniumakkoord te amenderen. Spaak wilde kost wat kost voorkomen dat de VS verder ging met het onderhandelen en afsluiten van bilaterale verdragen met de andere Europese partners, in het bijzonder Duitsland. Op die manier zou hun interesse in het Euratom-project immers sterk afnemen.⁷⁷⁷

Om de bilaterale onderhandelingen met andere Europese landen te vertragen, trok Silvercruys op instructie van zijn minister in april 1956 naar Dulles. De ambassadeur drukte eveneens Spaaks bezorgdheid uit dat deze bilaterale verdragen de Belgische voorsprong teniet zouden doen. De Belgen waren dus enkel bereid de voorsprong te delen indien Euratom daadwerkelijk tot stand zou komen. Uit het antwoord van Dulles bleek dat hij de bilaterale onderhandelingen gebruikte als een stimulans voor de Europese pleitbezorgers, in het bijzonder Spaak, om nu snel met een concrete verdragstekst op de proppen te komen. Dulles verzekerde Silvercruys expliciet dat de VS onder minder restrictieve voorwaarden zou kunnen onderhandelen met de zes dan met elk land apart.⁷⁷⁸ Na een volgend gesprek op het State Department liet de ambassadeur Spaak weten dat de VS nog steeds absolute prioriteit wilde geven aan Euratom. Dit voorstel mocht niet gekelderd worden en moest dus preferabel onafhankelijk van de eenheidsmarkt onderhandeld worden.⁷⁷⁹ *Uncle Sam* was dus wederom duidelijk actief achter de schermen om de Europese integratie te sturen in de gewenste richting. Silvercruys bracht de boodschap over naar zijn minister. De VS sloot uiteindelijk enkel een bilateraal akkoord met Frankrijk, Spaak had een overeenkomst met Duitsland kunnen voorkomen.

De onderhandelingen over de noodzakelijke revisie van het Belgisch-Amerikaans akkoord in DC werden gevoerd door Silvercruys, op instructie van Spaak en Ryckmans.

⁷⁷⁵ AMBZ, 18434-7, 'Belgian ambassador predicts atomic energy pool in Europe', *The Denver Post* (17 december 1955).

⁷⁷⁶ Over het verloop van de onderhandelingen op Hertoginnendal, zie: VAN KEMSEKE, *België aan het hoofd van Europa*, 49-51.

⁷⁷⁷ DUMOULIN, *Spaak*, 520-526.

⁷⁷⁸ FRUS, 1956, Vol.IV, Document 165, Memorandum van gesprek tussen Dulles en Silvercruys, 2 april 1956.

⁷⁷⁹ AMBZ, 12.840, D9627 N2157-475, Silvercruys aan Spaak, 18 juni 1956.

Tussen deze twee bleek echter wat onenigheid te zijn. Ryckmans schreef aan de ambassadeur dat hij de revisie wilde onderhandelen alsof Euratom niet bestond, zodat België, ook in het geval van een mislukking, toch zijn voordeel zou doen. Hij zei ook dat Spaak dacht dat hij een tegenstander van Euratom was. Dat ontkende hij echter, hij was een sterk voorstander van Euratom in het kader van de gemeenschappelijke markt. Ryckmans hoopte dan ook dat de diplomaat snel een akkoord kon sluiten. De brief van Ryckmans maakte duidelijk dat Silvercruys vooral gebonden was aan Spaaks instructies.⁷⁸⁰ Uit de archieven Silvercruys en van Zeeland blijkt dat niet Dulles maar vooral Strauss de te overtuigen Amerikaan was. Hij wilde immers de uraniumvoorraad en informatie zoveel mogelijk beschermen. Silvercruys zou zich dan ook sterk focussen op een goede band met deze man.⁷⁸¹

Op 12 juli 1956 werd het bilateraal akkoord geamendeerd. De belangrijkste wijziging hield in dat de VS toelating gaf aan België, indien het zich verenigde in een atoomenergiecoöperatie, informatie en nucleair materiaal te delen binnen Euratom, en dit onder de voorwaarden van het bilateraal akkoord. Daarnaast kreeg België ook extra voordelen die exclusief aan het land waren voorbehouden. Het ging voornamelijk om een betere toegang tot wetenschappelijke informatie en verrijkte grondstoffen, onder meer plutonium.⁷⁸² De Fransen bevestigden nu hun steun aan Euratom gezien ze toegang zouden krijgen tot Congolees uranium. De weg was vrij om een verdrag op te stellen.

In februari 1957 trok Spaak samen met Silvercruys naar Dulles en Strauss. Een eerste doel bestond eruit de Amerikaanse zegen over het Euratom-verdrag te verkrijgen. Spaak wilde zeker zijn dat de VS en Euratom in alle omstandigheden goed zouden kunnen samenwerken. Hij vertelde de Amerikanen dat het ontbreken van een verbod op de productie van nucleaire wapens in het akkoord de prijs was die moest betaald worden om rechts Frankrijk aan boord te houden en ook de gemeenschappelijke markt mogelijk te maken. Hij betreurde dit, net zoals de Amerikanen, maar hoopte dat Frankrijk nooit een wapen zou ontwikkelen, vanwege de hoge kost. Wat Spaak echter vooral wilde bekomen middels zijn bezoek aan Foggy Bottom was dat België en de *Union Minière* na 1960 vrij zouden zijn om al het Congolees uranium aan Euratom te leveren. Zowel Dulles en Strauss gingen hiermee meteen akkoord, wat opmerkelijk was.⁷⁸³ Silvercruys zweeg naar goede gewoonte gezien zijn overste aanwezig was.

Op 25 maart 1957 werd het Verdrag van Rome getekend dat voorzag in de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en de Europese Economische Gemeenschap. Enkele weken voordien had Silvercruys op de Italiaanse ambassade gesproken ter ere van de *Euratom's Wise Men* die een studiereis in de States maakten. Hij prees de pioniersrol van de Amerikanen, in het bijzonder die van Strauss en Eisenhower, maar plaatste ook Spaak in de schijnwerpers. Deze staatsmannen hadden samenwerking op nucleair vlak mogelijk gemaakt. De ambassadeur pleitte vervolgens voor een verregaande informatie-

⁷⁸⁰ AMBZ, 18434-7, AEC/0.10/56/1517, Ryckmans aan Silvercruys, Brussel, 11 juni 1956.

⁷⁸¹ APVZ, 2133, Brieven tussen van Zeeland en Strauss.

Zie het laatste hoofdstuk voor een beschrijving van Silvercruys' netwerk en persoonlijke relaties.

⁷⁸² HELMREICH, *United States relations*, 194-195.

⁷⁸³ FRUS, 1957, IV, Document 220, Memorandum van gesprek tussen Spaak, Silvercruys, Dulles en Strauss, 8 februari 1957.

uitwisseling en gemeenschappelijk onderzoek, niet enkel binnen Euratom, maar zeker ook tussen Europa en de VS. “There can be no doubt that the economic conditions under which nuclear industry will develop can never be encompassed within the narrow frame of national or political divisions. The whole fabric of Europe, its very structure, must be adapted to the scientific requirements of the future.”⁷⁸⁴ Euratom trad begin januari 1958 in werking. Twee weken later beklagde Silvercruyts zich reeds over de beperkte overzeese kennisuitwisseling. Ook onder een Europees verdrag bleef dit het pijnpunt in de hele nucleaire kwestie, tot frustratie van de Belgen en Europeanen:

*“Une des premières conditions pour le développement de la recherche est de favoriser le libre échange des informations. En science, il est impossible d’établir des compartiments étanches, à accès réglementés. Réglementer la science ne se peut qu’un l’isolant matériellement de tout apport d’information extérieure. Si le système du secret peut être justifiable en temps de guerre, il est de l’intérêt général de l’abolir en temps de paix.”*⁷⁸⁵

Het mag verwonderlijk lijken dat Strauss als voorstander van een Amerikaans monopolie op splijtstof en kennis, in 1957 bereid was het monopolie op Congolees uranium zomaar op te geven na 1960. De grondstof werd intussen echter ook gewonnen in Canada, Utah en New Mexico. Er was nu een overaanbod en de Amerikanen en Britten verloren hun interesse. De *Union Minière* werd nu geconfronteerd met overproductie en verliezen, des te meer omdat de Europese vraag ook ondermaats bleef. In 1959 poogde Sengier van de UM de Amerikanen nog te overhalen om hun aankopen verder te zetten. België had immers jarenlang exclusief aan hen geleverd onder de normale marktprijs. Hij contacteerde de Amerikaanse ambassadeur in Brussel Folger. Deze begreep de positie van de UM en schreef aan Foggy Bottom “There is a verse in the Bible which says, think well of the bridge which carries you safely over”.⁷⁸⁶ Parallel poogde Robiliart van de UM via Silvercruyts nog een nieuw Amerikaans contract uit de brand te slepen. De ambassadeur moest trachten 1000 ton uranium van de hand te doen en indien nodig tegen een lagere prijs. Hij moest Strauss er aan herinneren dat de UM op vraag van de AEC zijn mijnen en infrastructuur tegen grote kosten had ontwikkeld en dat het ongepast was de vraag zo bruusk stop te zetten. Silvercruyts ondernam de demarche maar moest Robiliart teleurstellen. De VS zou de nationale productie opdrijven en buitenlandse contracten beëindigen. Hij raadde Robiliart dan ook aan in concurrentie te treden met de Amerikaanse markt en de prijs nog te laten zakken, maar dit zag de UM niet zitten.⁷⁸⁷ De administratie en de AEC beslisten, ondanks de druk van de twee ambassades, uiteindelijk dat ze de aankopen zouden stop zetten.

Na vijftien jaren kwam er een einde aan de uraniumonderhandelingen tussen de VS en België. Helmreich vat deze periode treffend samen. “The negotiations bore great potential for close collaboration and intimate partnership. They produced instead frustration, irritation and

⁷⁸⁴ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruyts op Italiaanse ambassade, DC, 6 februari 1957.

⁷⁸⁵ AMBZ, 13.286, D4005 N184-48, Silvercruyts aan Larock, 14 januari 1958.

⁷⁸⁶ HELMREICH, *United States relations*, 199-201.

⁷⁸⁷ AMBZ, 18434-9, Robiliart aan Silvercruyts, Brussel, 26 maart 1959.

AMBZ, 18434-9, Silvercruyts aan Robiliart, DC, 6 april 1959.

AMBZ, 18434-9, Robiliart aan Silvercruyts, Brussel, 14 april 1959.

bitterness, even as they achieved their basic goals of defense security for the West and scientific advancement for Belgium. Ironically, the initial reluctance of the US to share scientific information and atomic fuel that caused so many difficulties in the end helped to stimulate the formation of Euratom and with it the European Economic Community.” In principe leverde de samenwerking voor iedereen wat op. De UM draaide ondanks de relatief lage prijs winst, Congo verkreeg werkgelegenheid, een vernieuwde infrastructuur en verhoogde belastinginkomsten, België bouwde een nucleair onderzoekscentrum, de Amerikanen ontwikkelden technologie en de atoomwapens die de verdediging van het hele Westen verzekerden.

Had België zich laten rollen door de Amerikanen of had het een goede zaak gedaan? “While Belgium gained much, its effort to supply the Western Powers seems to have been rather poorly paid. No party achieved all it desired. If Spaak and van Zeeland did not obtain their vision of Belgian commercial and technological predominance on the continent, Spaak at least used the uranium to further two dreams: the defeat of the Axis and the creation of a more integrated Europe through Euratom, a consortium in which Belgium could hold its own, thanks not only to uranium but also to the research program achieved by van Zeeland and Ryckmans.”⁷⁸⁸ Silvercruys was achter de schermen steeds actief geweest om heel dit gebeuren mee mogelijk te maken.

Afbeelding 32: Silvercruys verlaat zijn residentie in een Cadillac, 21 september 1953.

⁷⁸⁸ HELMREICH, *United States relations*, 201-207.

2.2. Economische samenwerking in een Atlantisch kader

Na de ministerraad in Messina begon het comité-Spaak eveneens met het uittekenen van de krachtlijnen van de economische integratie. Duitsland was groot voorstander, net zoals Nederland. Frankrijk was echter minder bereid interne handelsbarrières te slechten. Spaak wist de Fransen echter te verleiden met Euratom en daarom accepteerden ze uiteindelijk ook het idee van een economische integratie. Het rapport van maart 1956 pleitte voor een douane-unie zonder interne tarieven en met een gemeenschappelijk buitentarief. Dit ging dus verder dan een vrijhandelszone. Deze douane-unie moest in drie stappen evolueren tot een volwaardige economische unie. Eerst moesten de interne handelsbelemmeringen geëlimineerd worden. Vervolgens zou er een gemeenschappelijke economische politiek opgezet worden, inclusief een landbouwbeleid op vraag van Frankrijk, en ten slotte moest er een vrij verkeer van arbeid, diensten en kapitaal verwezenlijkt worden.⁷⁸⁹

Silvercruy was op geen enkel moment betrokken bij de oprichting van de EEG. Wel besteedde hij aan dit project veel aandacht in zijn toespraken. Eveneens rapporteerde hij over de Amerikaanse houding tegenover de Europese plannen. Het State Department was volgens de ambassadeur enthousiast over de Europese pogingen om tot een eenheidsmarkt te komen, maar waren eerder sceptisch over de realisatie hiervan. Het was geen geheim dat de Amerikanen, net zoals de Britten en liberalen zoals Duits minister van Economie Erhard pleitten voor een gemakkelijker te realiseren vrijhandelszone. De Amerikanen lieten Silvercruy wel weten dat ze bereid waren de zes met raad bij te staan.⁷⁹⁰

In september 1956 sprak de ambassadeur in Denver, Colorado. Eerst toonde hij de Europees-Amerikaanse verbondenheid aan.

“In this alliance, the US stands shoulder to shoulder with a number of nations that have ceased to be separated from America because their very existence ultimately rests on the prosperity and strength of the US. (...) In the face of Communism, we are all in the same boat. (...) The destiny of Europe hangs on the unity and strength of our alliance. To a considerable extent, the future of the US is equally bound to the welfare and security of the free nations of Europe.”

Europa was zich onder meer economisch aan het integreren om samen met de VS de Russische dreiging te kunnen beantwoorden:

“By establishing by gradual stages a common market of two hundred million people in Western Europe, we would unquestionably reap even greater harvests [in termen van handelsstromen]. We fear that if Europe remains spread in individual markets, necessarily protected, it will surely decline and suffer not only the economic but the political consequences this decline will entail.”

Wat Silvercruy eigenlijk wilde bereiken met deze toespraak en benadrukking van de Europese inspanningen, was een klassieke Belgische en Europese doelstelling: een betere toegang tot de Amerikaanse markt. De VS moest wederzijdse gestes doen aan het zich

⁷⁸⁹ DINAN, *Europe Recast*, 69-77.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 413.

⁷⁹⁰ AMBZ, 12.840, D9627 N2157-475, Silvercruy aan Spaak, 18 juni 1956.

integrerend Europa in de vorm van grotere importen uit België en Europa, lagere tolmuren en de slechting van niet-tarifaire handelsbelemmeringen.

“This relationship can be developed and strengthened by an increase in international trade, international travel, and international flow of private capital, particularly an increase in the mutual commerce between the US and Western Europe.”

“The nations of Western Europe are depending on an honest and fair market in the US. They look forward to your leadership. They hope for an adjustment of the situation, and certainly for simplification of customs formalities. If such a program can be worked out, I believe it would buttress immeasurably the economic strength on which mutual freedom and security depend. Closer economic and industrial cooperation would have an even broader effect.”

Toch had de baron in zijn toespraak over het algemeen vooral aandacht voor de Belgisch-Amerikaanse economische samenwerking en banden. Dit is markant gezien het EEG-verdrag praktisch klaar was voor ondertekening. Hij bepleitte dan ook vooral de groei van de bilaterale handelsstroom:

“Exports are not, for us, as in the US, a question of raising the standard of living. It is a question of to be or not to be, a question of life and stability or economic disaster. Export is at the very root of our own existence.”⁷⁹¹

Dit was een typische speech van Silvercruys, toch had hij de Europese markt dus nog niet omarmd als uitgangspunt in 1956. Hij was nog steeds geen overtuigd ‘Eurofiel’ of een groot pleitbezorger van integratie. De economische toestand van België bleef zijn voornaamste bezorgdheid.

Op 25 maart 1957 volgde de ondertekening van het EEG-verdrag. Omdat de intra-Europese handel sterk zou toenemen en omdat het supranationaal karakter beperkt bleef, genoot de EEG grote steun in België en de andere vijf landen. De VS daarentegen vreesden volgens Silvercruys dat de EEG een protectionistisch nest zou worden, waarin de interne productie zou beschermd worden door een hoog gemeenschappelijk toltarief. Net zoals de Amerikaanse beschuldigingen dat de EGKS een kartel was, ontkrachtte de ambassadeur ook deze aantijging. De VS moest niet vrezen voor zijn export naar het oude continent.⁷⁹²

In het voorjaar van 1958 trok Silvercruys naar het Zuidwesten van de VS. Tijdens toespraken aan universiteiten en zakenmilieus in San Diego, Los Angeles en Phoenix besprak de ambassadeur de Europese integratiegeschiedenis. Hij begon met aan te geven dat de West-Europese naties in een tijd waarin de vraag naar nationale soevereiniteit zeer groot was, deze deels opofferden om hun economische en politieke toekomst te vrijwaren. De Europese integratie werd door hem verklaard als een reactie op totalitaire penetratie, hetgeen toch wel een vertekend beeld was.

⁷⁹¹ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys voor de Denver Club, Denver (CO), 10 september 1956.

⁷⁹² AMBZ, 13.102, D4498 N1155-232, Silvercruys aan Spaak, 26 maart 1957.

AMBZ, 18434-7, ‘Cartels on decline, says Belgian here for parley’, *Times Picayune* (29 april 1954), New Orleans.

AMBZ, 18434-7, ‘Le Baron Silvercruys s’adresse aux Américains’, *Le Soir* (12 april 1957), Brussel.

De Benelux-landen waren de heldhaftige vaandeldragers geweest volgens Silvercruys. “The proof of the pudding is in the trading”, stelde hij, en dus toverde hij een hoop cijfers tevoorschijn om te bewijzen dat de douane-unie wel degelijk de interne handel en levensstandaard had verhoogd. Het grootste geschenk dat Europa van de VS kreeg, was niet de Marshallhulp, maar de OEES. Deze organisatie en de daaruit ontsproten EBU hadden de West-Europese naties naar mekaar toegetrokken. “It made them realize the extent of their interdependence.” De EGKS was een succes, maar “from the field of economics, too quickly – too daringly perhaps – it moved to other fields where efforts did not meet with equal success and where even defeat was encountered.” De Raad van Europa en EDG waren mislukkingen geworden. Deze stelling bevestigt het vermoeden dat Silvercruys niet achter de EDG en een federaal Europa stond.

Bepaalde Europeanen hadden uitzonderlijke moed getoond door opnieuw terug te keren naar een economische integratieproject, ging Silvercruys verder. 25 maart 1957 was de geboortedatum van een nieuw Europa. Vervolgens toonde de baron zich als een groot verdediger van de EEG. Hij legde aan het Amerikaans publiek uit hoe deze organisatie werkte en wat haar doelen waren. Het ging om een douane-unie naar het model van de Benelux waarin niet alleen de tolmuren maar ook de quota geleidelijk aan zouden worden geslecht. Het ultieme doel was een eenheidsmarkt met vrij verkeer van goederen, diensten, kapitaal en arbeid. Gezien de EBU was er geen nood aan een gemeenschappelijke munt. Wat ook ontbrak was een gemeenschappelijk economisch beleid.

Het was opvallend dat de ambassadeur dit leek te betreuren. Hij gaf toe dat de EEG geen perfecte organisatie was.

“One might regret that the signatory countries have not been as bold as the Benelux countries, which did not go through progressive stages to establish their Customs Union; that the six European countries did not go further than they have done in the liberalization of trade for agricultural products or in the unification of currencies; that the common tariff is not lower than it is, and that many escape clauses and loopholes were not eliminated from the treaty.”

Het blijft natuurlijk de vraag of hij zich vereenzelvigde met de ‘one’ waarover hij sprak. Het feit dat hij deze verzuchtingen aanhaalde, kan er wel op wijzen dat hij voorstander was een meer verregaande economische integratie. Dit lijkt plausibel omdat de EEG niet zo supranationalistisch was. Beslissingen werden immers voorlopig bij unanimitie in de paritaire ministerraad genomen. Het invoeren van een eenheidsmunt zou wel raken aan één van de kroonstukken van de nationale soevereiniteit. In die zin is het dus twijfelachtig of Silvercruys zo ver zou willen gaan. Misschien deed hij zich wel voor aan de Amerikanen als sterk pro-Europees. De pers sprak alleszins over Silvercruys als “a leading spokesman on European unity”.⁷⁹³ Hij vervolgde dat deze beperkingen eerder een uiting waren van realiteitszin in plaats van terughoudendheid. “Politics is still the art of the possible.” De restricties mochten dus niet als negatief worden ervaren, maar ze waren “instrumental in fostering the economic expansion sought by the European Treaty”.

⁷⁹³ AMBZ, 18434-8, ‘Belgian Ambassador, wife council guests’, *LA Harold* (11 maart 1958), Los Angeles.

Ten slotte pareerde de ambassadeur de Amerikaanse angsten jegens de ‘protectionistische’ EEG. Hij deed dit door aan te tonen dat de EBU ondanks gelijkaardige kritiek voordelig was uitgedraaid voor de VS. Hij had er het volste vertrouwen in dat dit opnieuw het geval zou zijn. De Europese markt zou immers de koopkracht van de burgers vergroten, alsook de Europese productie. De Europeanen hadden dus nood aan meer industriële machines, grondstoffen en consumptiegoederen uit de VS.

*“The versatility of businessmen here and in Europe, the faith of our respective governments in free enterprise and free trade, and above all our innate belief in the potentialities of democratic institutions warrant the conviction that the Common Market will not only benefit Europe, but will also serve the best interest of the Atlantic Community and the whole free world.”*⁷⁹⁴

Eens de EEG op de sporen stond, begonnen de Amerikanen massaal te investeren in Europa uit angst om buiten de afgebakende markt te vallen. De gemeenschappelijke markt had de Amerikaanse investeringen die Silvercruys sinds begin jaren 1950 gezocht had interessanter gemaakt dan een Atlantische vrijhandelszone ooit had kunnen doen.⁷⁹⁵ In de toespraken werden dan ook de Amerikaanse private investeringen in Europa aangemoedigd als een oplossing voor het Belgisch en Europees handelstekort ten opzichte van de States.⁷⁹⁶

België had deze investeringen immers broodnodig om zijn infrastructuur en industrie te vernieuwen, gezien het dit niet had kunnen doen met de tegenvallende Marshallhulp. Daarom plaatste het land in 1954 en in 1957 ook twee leningen van in totaal \$90 miljoen bij Wall Street en de Wereldbank. Silvercruys sloot deze leningen af tezamen met de directeur van de Wereldbank Eugene Black en de hoofden van Amerikaanse banken, waaronder *Morgan Stanley & co.* De baron verwees achteraf in zijn publieke verklaring naar Shakespeares Hamlet. *“Neither a borrower, nor a lender be: for loan oft loses both itself and friend. As far as relations between this country and Belgium go, Shakespeare has missed the mark, we have both repaid our loans and kept our friends.”*⁷⁹⁷

Vanaf Rome maakte Silvercruys bijna geen opmerkingen meer over de Koude Oorlogscontext in zijn publiek discours. Ook het Belgisch perspectief moest inboeten ten voordele van het Europese. Het Atlantische Europa en universeel gemenebest werd nu stilaan volwassen. Hoe zag Silvercruys de toekomst van de EEG? *“Complete integration will be inevitable. Would it ultimately ensue, history will record it as the event of the greatest*

⁷⁹⁴ AMBZ, 18434-8, Toespraak Silvercruys aan UCLA, LA world affairs council en andere, San Diego, Los Angeles, Phoenix, maart 1958.

⁷⁹⁵ AMBZ, 13.286, D20.336 N4295-831, de Bassompierre (chargé d'affaires) aan minister van Buitenlandse Handel van Offelen, 26 juni 1959.

⁷⁹⁶ AMBZ, 18434-8, Toespraak koning Boudewijn aan Kamer van Koophandel van New York, New York, sd (mei 1959).

Deze toespraak was van de hand van Silvercruys.

⁷⁹⁷ Het geleend kapitaal werd onder meer geïnvesteerd in de uitbreiding en vernieuwing van de waterwegeninfrastructuur, de haven van Antwerpen, universitaire gebouwen en de kerncentrale in Mol. AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys, New York, 15 december 1954.

AMBZ, 18434-7, ‘World Bank and Wall Street join in \$50 million loan to Belgium’, *New York Times* (15 december 1954), New York.

AMBZ, 18434-7, ‘Big Belgium issue on market today’, *New York Herald Tribune* (11 september 1957), New York.

moment since the days of Charlemagne before the disruption of his European empire following the Treaty of Verdun of 843.”⁷⁹⁸ Hoe de ambassadeur deze ‘complete’ integratie invulde en tegenover al deze ontwikkelingen stond, zal altijd een vraagteken blijven. Het is niet zeker of hij Europese integratie nu ook volledig intellectueel onderschreef. Feit is dat hij het concept van een politiek Europa na 1957 wel begon te accepteren en vooral de economische interne liberalisering en integratie omarmde.

2.3. Expo 58

Niet alleen de voortrekkersrol van België inzake Europese integratie bezorgde het land prestige, dat deed ook Expo 58. Deze wereldtentoonstelling was het eerste evenement van dergelijke schaal dat georganiseerd werd sinds de *World Fair* te New York in 1939. België beschouwde het als een grote eer om meer dan vijftig naties te mogen ontvangen. De Expo was dan ook een prestigeproject, ook voor Silvercruys, die in de marge betrokken was bij de organisatie en het welslagen van het evenement.

Moens de Fernig was door de Belgische overheid aangesteld als commissaris-generaal van de tentoonstelling. Hij had reeds met Silvercruys samengewerkt in het kader van het Marshallplan. In oktober 1954 stak hij de grote plas over om de deelname van de Amerikanen aan de eerste grote naoorlogse tentoonstelling te bekomen. Silvercruys had voordien reeds intensief aangedrongen bij het State Department. Beide heren wisten dan ook samen Dulles en Hoover Jr. op Foggy Bottom te overtuigen.⁷⁹⁹

In het voorjaar van 1955 kwam Robiliart van de *Société Générale* met een idee om een kleine Amerikaanse atoomcentrale te bouwen voor de energievoorziening van de expositie. Dit project zou volledig passen in het Amerikaans *Atoms for peace* programma en zou zowel de VS als België aanzien bezorgen. Silvercruys toetste dit voorstel af bij Strauss en stelde voor om het door de Amerikaanse industrie te laten financieren. In de zomer van 1956 liet het hoofd van de *Atomic Energy Commission* echter weten dat het project op de lange baan werd geschoven omwille van financieringsperikelen. Strauss verzekerde Silvercruys evenwel dat de AEC en administratie achter het project bleven staan, al was het maar om imagoschade van beide landen te voorkomen nu de pers het verhaal reeds had opgepikt.⁸⁰⁰ De centrale zou er echter nooit komen.

De hoofdtak van Silvercruys bestond erin om de Amerikaanse zakenwereld, publieke opinie en politici warm te maken voor de expositie. Hiervoor maakte hij gebruik van zijn vele contacten. Hij bracht de Fernig onder meer in contact met de Amerikaanse Kamer van Koophandel en zelfs Eisenhower.⁸⁰¹ De ambassadeur lobbyde eveneens bij de invloedrijke

⁷⁹⁸ AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruys, sl, sd (april 1957)

⁷⁹⁹ AMBZ, 18434-7, ‘L’adhésion des Etats-Unis à l’exposition universelle de Bruxelles 1958’, *Le Soir*, (14 oktober 1954), Brussel.

⁸⁰⁰ AMBZ, 18434-7, Robiliart aan Silvercruys, Brussel, 12 mei 1955.

AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Robiliart, DC, 16 mei 1955.

AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Spaak, 18 juli 1956.

⁸⁰¹ AMBZ, 18434-7, de Fernig aan Silvercruys, Brussel, 9 april 1957.

senator Wiley van de commissie van Buitenlandse Zaken. Deze beloofde zoveel mogelijk afgevaardigden uit de industriële, financiële, wetenschappelijke, commerciële en culturele sfeer naar Brussel te sturen. Hij zou eveneens kredieten van het Congres verlenen aan de Amerikaanse vertegenwoordiging.⁸⁰² Dat Silvercruys de Amerikaanse interesse zodanig had aangevuurd, bleek ook uit het feit dat de Amerikanen zelfs een speciale nationale postzegel opdroegen aan het evenement.

De Fernig schreef naar aanleg van de eerste steenlegging van het Amerikaans paviljoen: “Ma pensée s’est tournée particulièrement vers vous, car je sais à quel point vous avez agi, agissez et agirez à Washington en faveur de la World exhibition of 58”.⁸⁰³ De Fernig had wel problemen met het Amerikaans delegatiehoofd Cullman. Deze gedroeg zich blijkbaar zeer arrogant door bijvoorbeeld binnen de expositiehallen rond te rijden met zijn geïmporteerde *Cadillacs*, een teken van zijn minachting voor het evenement. De Fernig vroeg dan ook aan Silvercruys of hij de vervanging van deze *persona non grata* kon bekomen.⁸⁰⁴ De Amerikanen waren echter meer bezorgd om het lot van hun paviljoen na de tentoonstelling. In principe zouden alle gebouwen na afloop verdwijnen maar dat was tegen de zin van de Amerikanen. Na druk van ambassadeur Folger maakten de Belgen een uitzondering. Het Amerikaans theater zou behouden blijven, dit om de goede bilaterale banden te bevestigen.⁸⁰⁵

Naar aanloop van de Expo sprak Silvercruys meermaals over het evenement. “It will be a universal fair where some fifty nations will be represented, each of them offering a panorama of their individual contribution to the treasure house of mankind.” Het doel van de Expo was volgens de baron een unieke culturele en commerciële uitwisseling. “The impact of this interchange will live long after the exposition of Brussels has disbanded.” Hij benadrukte dat alle naties onderling afhankelijk waren en dus moesten samenwerken. Deze coöperatie bepleitte hij immers al jaren, bijvoorbeeld in het domein van nucleair onderzoek of internationale handel. In zijn toespraak riep hij nogmaals expliciet op tot betere informatie-uitwisseling. Expo 58 gaf hem dus de mogelijkheid om het belang hiervan nog eens in de verf te zetten.

*“The Exposition will bring men and nations together in a climate of peaceful interchange. To bring about an exposition, men and nations must be willing to talk and to work with each other. They must find some common purpose which the efforts of many can accomplish much more readily than the isolated strivings of a few. (...) No nation can ignore and reject the fruits of international interchange and stand long against the free movement of people, ideas and goods. (...) As a symbol of this growing international interdependence and interchange, I am confident that the exposition at Brussels in 1958 will make its permanent contribution.”*⁸⁰⁶

De ambassadeur bracht uiteraard ook zelf een bezoek aan de wereldtentoonstelling die op 17 april 1958 van start ging.

⁸⁰² AMBZ, 18434-7, ‘L’exposition de Bruxelles 58 suscite un intérêt grandissant aux Etats-Unis’, *Le Soir* (4 mei 1957), Brussel.

⁸⁰³ AMBZ, 18434-7, de Fernig aan Silvercruys, Brussel, 3 juni 1957.

⁸⁰⁴ AMBZ, 18434-7, de Fernig aan Silvercruys, Brussel, 9 december 1957.

⁸⁰⁵ AMBZ, 13.286, Rapport over gesprek tussen Wigny en Folger, Brussel, 20 oktober 1958.

⁸⁰⁶ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys voor Lotos Club, New York, 28 oktober 1957.
AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruys, sl, sd (april 1957).

3. De weg naar Congolese onafhankelijkheid

3.1. Interpretaties van de Amerikaanse koloniale politiek

Na de Franse nederlaag in Indochina, de Frans-Britse afgang in de Suezcrisis en andere koloniale conflicten, onder meer in Algerije, was het duidelijk dat de traditionele koloniale rijken op springen stonden. Overall in de derde wereld staken nationalistische en onafhankelijkheidsbewegingen de kop op, ook in Congo. De VS werd geconfronteerd met een dilemma. Ofwel zou het zijn Europese koloniale bondgenoten steunen, ofwel zou het de onafhankelijkheidsbewegingen bijstaan, en dit uit principe maar ook om te voorkomen dat de nieuwe staten in het kamp van de Sovjet-Unie zouden terechtkomen. Vanaf 1956 vervreemde de VS zich geleidelijk van de Europeanen. Naast het Suezdebacle, speelde ook de opkomst van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging en de etterende rassenkwestie een rol in deze evolutie. Bovendien zou vicepresident Nixon zich tijdens de tweede ambtstermijn van Eisenhower niet alleen als anticommunist profileren maar zich ook tot fervent antikolonialist ontpoppen.

In 1955 ontwierp het State Department voor het eerst een beleidsplan voor Centraal-Afrika. Het voorzag in een autonome politiek die het Europees kolonialisme noch gedoogde, noch direct aanviel. De bedoeling was om de Afrikaanse ontwikkeling te steunen door middel van private investeringen, leningen, technische samenwerking, betere scholing en dergelijke meer met het oog op een geleidelijke evolutie naar zelfbeschikking. De Amerikanen wensten hierbij rechtstreeks met de inheemse volkeren te handelen. Uiteraard ging dit veel te ver voor de Belgen die nog steeds uiterst sceptisch stonden tegenover elke buitenlandse inmenging in de kolonie. Het Amerikaans plan werd dus in Congo nooit omgezet in de praktijk, ook omdat de Amerikaanse consuls in Congo en de ambassadeurs in Brussel een relatief positieve houding aannamen tegenover de Belgische politiek in Afrika.⁸⁰⁷

In de zomer van 1957 kwam Eisenhower dan met een officiële en concrete beleidslijn voor Afrika op de proppen. De VS zou politieke steun geven aan nieuwe en toekomstige staten door middel van technische en economische assistentie en dit in samenwerking met de VN en de metropolitaanse overheden. Amerika steunde nu officieel de onafhankelijkheidsbewegingen, maar op een manier zodat de evolutie ordelijk zou verlopen en met aandacht voor de relaties met zijn NAVO-geallieerden. Ondertussen was het de Amerikanen wel duidelijk dat Congo totaal niet voorbereid of klaar was voor de onafhankelijkheid. De economie was onderontwikkeld, de inheemse bevolking ongeschoold en ongeïnteresseerd in democratie en nationalisme. Het aantal *évolués* was zeer klein. Ten slotte was de Belgische administratie te strikt en te paternalistisch om enige ruimte te laten voor onafhankelijkheid. België zou trouwens het ritme dicteren en niet dulden dat *Uncle Sam* de onafhankelijkheidsbewegingen zou stimuleren. De Amerikanen legden dus ondanks hun voornemens allerminst druk op Brussel en reconcilieerden zich met de Belgische positie en

⁸⁰⁷ HELMREICH, *United States relations*, 157-165.

strategie. “While Brussels persisted in its old ways and Washington equivocated, time ran out in the Congo.”⁸⁰⁸

Het mag duidelijk zijn dat de Amerikaanse politiek en het discours betreffende Congo niet echt rechtlijnig of doortastend waren. Silvercruys poogde dan ook in zijn rapporten te ontwarenen wat de VS in zijn schild voerde:

*“Il y a, de longue date, en matière coloniale deux tendances: l’une réaliste, où que nous qualifions telle puisqu’elle se rapproche de la politique des puissances possédantes; l’autre, plus idéaliste –ou plus irréfléchie- qui veut l’indépendance à tout prix. Elles alternent dans les esprits américains, donnant à la politique des impulsions étrangement contradictoires.”*⁸⁰⁹

Een toespraak van Nixon in april 1957 tijdens een bezoek aan Afrika kondigde volgens Silvercruys een wijziging aan in het Amerikaanse beleid. Sinds jaren pleitten de Amerikanen voor een geleidelijke onafhankelijkheid, en dit in nauwe samenwerking met de koloniale overheden:

“Dans son exposé, le vice-président n’établit aucune association entre ces deux éléments. Il relève, d’une part, le gout passionné de la liberté qu’ont les jeunes nations africaines, gout que les Etats-Unis doivent encourager, et, d’autre part, la nécessité de maintenir sur un pied d’égalité les relations existant entre l’Europe et l’Afrique. Cette façon de présenter le problème lui permet de s’exprimer sans réserves sur le nationalisme africain dont il consacre la finalité historique. Pour Mr. Nixon, l’Afrique est une entité politique comme le serait un continent unifié. Sans doute, cette phraséologie est-elle dans le gout de ce pays, ou les grands idéaux, comme les abstractions, sont fréquemment d’emploi dans la politique journalière.”

De ambassadeur was dus niet meteen opgezet met de radicalere en idealistische houding van Nixon. Nochtans bewierookte hij ook vaak in andere contexten het idealisme van de Amerikanen, maar dus duidelijk niet inzake koloniaal beleid. De baron was wel opgelucht dat de vicepresident zijn virulent antikolonialisme, deels ingegeven door de verkiezingskoorts van 1956, intussen wat had getemperd.⁸¹⁰

Silvercruys wist de algemene tendens in de Amerikaanse politiek wel goed in te schatten. Dat was natuurlijk ook een belangrijk deel van zijn taak in Washington. Alle strekkingen en denkrichtingen in overweging genomen, was die eerder gematigd en zeker niet negatief voor de Belgen volgens de diplomaat:

*“Depuis trois ans, l’anticolonialisme aux Etats-Unis se tempère de restrictions verbales qui le réduisent à l’état de doctrine politique, fruit de raisons historiques, mais dont l’application dans l’immédiat doit être maniée avec soin. (...) Il convient, affirme-t-on, que l’apport essentiel de l’Europe continue à se manifester, sous d’autres formes politiques toutefois. (...) Il faut faire confiance aux Africains, mais ils sont mis en garde et contre les dangers d’une indépendance prématurée, et contre le rejet précipité des leçons de l’histoire.”*⁸¹¹

⁸⁰⁸ HELMREICH, *United States relations*, 167-172.

⁸⁰⁹ AMBZ, 13.102, D10085 N1452-289, Silvercruys aan Spaak, 17 april 1957.

⁸¹⁰ AMBZ, 13.102, D4975 N1417-280, Silvercruys aan Spaak, 15 april 1957.

⁸¹¹ AMBZ, 13.286, D10095 N1849-371, Silvercruys aan Larock, 7 mei 1958.

Hij leek zich aan te sluiten bij dit gematigd realisme van de administratie, alleen al omdat hij deze politiek niet verwierp. Het is echter moeilijk in te schatten of hij in 1958 reeds aanvaardde dat het koloniaal regime zoals dat toen bestond niet langer houdbaar was en dat er op lange termijn een ordentelijke en geleidelijke overgang naar onafhankelijkheid of autonomie moest komen in nauwe samenwerking met het moederland.

3.2. Propaganda en investeringen ten voordele van Belgisch Congo

Ondertussen bleef de Belgische propagandamachine in Amerika draaien. Silvercruys, de consuls en Goris van het informatiecentrum te New York rapporteerden over zowel positieve als negatieve berichtgeving over Congo. Ze hielden zich dus voornamelijk bezig met de Amerikaanse perceptie over de kolonie, niet met het beleid. Negatieve voorstellingen van het Belgisch koloniaal bestuur bleven immers schering en inslag. Goris en Silvercruys ondernamen dan demarches bij de betrokken journalisten indien hun minister dit wenselijk achtte.⁸¹²

Afbeelding 33: Silvercruys samen met Albert Goris aan boord van het Belgisch schip de Mercator, New York City, 1955.

⁸¹² AMBZ, 12.840, N199, Goris aan Spaak, 6 augustus 1956.

Het idee van Silvercruys om Amerikaanse politici Congo te laten bezoeken leek ondertussen zijn vruchten af te werpen. Senator Green had bij zijn terugkeer lovende woorden uitgesproken over de Belgische koloniale administratie. “Il décret cette administration, progressiste et très éclairée, comme empreinte d’un paternalisme bienveillant qui s’emploie à émousser les aspirations nationalistes par une politique prévoyante.” En belangrijker nog: “A son avis, les populations du Congo peuvent s’attendre à progresser politiquement et économiquement sous l’administration belge.”⁸¹³ Dit zou echter ijdele hoop blijken.

Toen tweevoudig democratisch presidentskandidaat Adlai Stevenson II in de zomer van 1957 aan de universiteit van Leuven een vlijende toespraak over Congo had gegeven, vroeg tijdelijk buitenlandminister Larock aan Silvercruys om deze opsteker te verzilveren in de VS. De ambassadeur zette samen met Goris een hele campagne in scène bij de terugkeer van Stevenson. Ze organiseerden in New York een persconferentie maar beïnvloedden het verloop hiervan: “De mon côté, je m’efforcerais d’inciter les journalistes américains à poser à l’ancien candidat à la présidence des questions pertinentes.”⁸¹⁴ De persconferentie werd een groot succes en er volgden inderdaad enkel vragen van de benaderde journalisten. “Stevenson fit déclarations extrêmement favorables politique belge afrique, qu’il qualifia réussite totale. Il décrivit action gouvernement belge dans domaines sociaux, économiques, politiques, éducatifs. Il rendit hommage aux autorités, spécialement gouverneur Pétillon, dont expliqua la politique de contrôle des élites par l’éducation des masses.”⁸¹⁵

Hier liet Silvercruys het niet bij. Hij droeg sommige consuls op in hun gaststeden persconferenties te organiseren om de bewieroking van Stevenson maximaal uit te buiten. De Amerikaan sprak zelfs op tv en radio in het programma *Face the Nation* over Belgisch Congo.⁸¹⁶ Ten slotte wilde de ambassadeur de mening van Stevenson ook in Afrika verspreiden: “Comme une large diffusion des réflexions de M. Stevenson paraissait souhaitable dans la presse africaine, j’ajoute que cette ambassade a attiré l’attention du correspondant de Belga à New York pour qu’une synthèse détaillée des déclarations de l’ancien Gouverneur fût communiquée à la presse précitée.” Silvercruys waarschuwde wel dat deze spreekwoordelijke citroen niet mocht uitgeperst worden: “Il était normal que notre politique au Congo belge entraîna son adhésion. Son attitude sympathique est maintenant établie: il ne faudrait cependant pas déforcer sa position en le pressant de l’affirmer à toute occasion.”⁸¹⁷ Deze episode was klaarblijkelijk een gigantisch diplomatiek succes, mede dankzij de gecoördineerde actie van Silvercruys, Goris en de consuls.

Deze consuls hielden zich intussen bezig met het organiseren van grote mondaine Belgische evenementen voor een breder publiek. Zij compenseerden in zekere mate Silvercruys, die zich beperkte tot kleinschalige diners met de belangrijkste figuren. Consul Trouveroy organiseerde in Chicago bijvoorbeeld een feest voor driehonderd genodigden. Hij stelde Belgische luxegoederen tentoon, schotelde zijn gasten een Belgisch menu voor en

⁸¹³ AMBZ, 13.102, D721 N725-140, Silvercruys aan Spaak, 26 februari 1957.

⁸¹⁴ AMBZ, 13.102, D10320 N2351, Telegram Nr.45, Silvercruys aan Larock, 3 juli 1957.

⁸¹⁵ AMBZ, 13.102, Telegram Nr.89, Silvercruys aan Larock, 6 augustus 1957.

⁸¹⁶ AMBZ, 13.102, Ref.3465/3236-389, Consul-generaal Trouveroy aan Larock, Chicago, 10 september 1957.

⁸¹⁷ AMBZ, 13.102, D10320 N2789-592, Silvercruys aan Larock, 14 augustus 1957.

speelde een propagandafilm over de Expo en over Congo. De zaal was gedecoreerd met tricolores. Uiteraard nodigde hij ook de pers uit.⁸¹⁸

Hoewel de Belgische administratie in Leopoldstad en het ministerie van Koloniën elke politieke interferentie van *Uncle Sam* wantrouwen en weerden, verwelkomden ze wel enige Amerikaanse betrokkenheid op economisch vlak. Sinds jaren waren de Belgen geïnteresseerd om een hydro-elektrische centrale te bouwen aan de Ingawatervallen. Deze waterkrachtcentrale zou de energie leveren voor de industriële activiteiten in de regio. Het ging om grote internationale industriegroepen gedomineerd door Belgische bedrijven in de aluminium-, chemische en nucleaire industrie. De bedoeling was om de bouw te financieren met investeringskapitaal en het elektriciteitsverbruik van deze bedrijven, waar ook buitenlandse ondernemingen belangen in hadden.⁸¹⁹

Het project was echter veel te duur, dus gingen de Belgen op zoek naar Amerikaans kapitaal. Vanaf 1955 werd Silvercruys ingeschakeld door de Belgische industriële belangengroepen. De ambassadeur bracht Sengier en Robiliart van de *Union Minière* in contact met onder meer Richard Reynolds van de *Reynolds Metals Company*, de tweede grootste aluminiumproducent in de States.⁸²⁰ In 1956 droeg vicegouverneur van de *Société Générale* van der Straeten de ambassadeur op om aan te dringen bij Reynolds om mee in het project te stappen. De Amerikaanse zakenman bevestigde enkele maanden later aan Silvercruys zijn interesse om te investeren in de Ingadam, samen met andere Amerikaanse producenten.⁸²¹ De ambassadeur kwam nu intensief in contact met de Amerikaanse industrieel en haalde alles uit de kast om hem te overtuigen. Toen Reynolds naar Expo 58 afzakte, droeg de baron de bestuurder van Sabena Houard op om hem en zijn vrouw eerste klas plaatsen aan te bieden op de vlucht.⁸²² Silvercruys wilde eveneens een studiereis naar de Ingawatervallen voor Reynolds organiseren, maar dit sloeg hij af. Deze contacten waren een goed voorbeeld van hoe het professioneel en privéleven van de ambassadeur vaak in mekaar vloeiden. Uit zijn privépapieren blijkt immers dat Silvercruys en zijn vrouw regelmatig een weekend doorbrachten met de familie Reynolds in Virginia.

De werken aan de Ingadam zouden eind 1959 beginnen, maar investeringsproblemen bleven de kop op steken. De bestuurder van de aluminiumgroep *Aluminga* Neiryndck onderhandelde samen met Silvercruys met de Amerikaanse aluminiumproducenten. De bedoeling was om nog voor de bouw al het nodige kapitaal te verzamelen. De dam zou immers een gigantische hoeveelheid elektriciteit produceren en dus lage energieprijzen opleveren die de bouwkost nooit konden dekken.⁸²³ Ook werd er een Amerikaans ingenieursbureau betrokken in de plannen.⁸²⁴ Graaf d'Aspremont Lynden, kabinetschef van

⁸¹⁸ AMBZ, 13.286, Ref.4657/4717-565, Trouveroy aan Wigny, 12 december 1958.

⁸¹⁹ AMBZ, 18434-6, 'Note sur l'évolution récente du projet d'aménagement d'Inga' van Institut national d'études pour le développement du Bas-Congo, Brussel, 6 maart 1959.

⁸²⁰ AMBZ, 18434-9, Silvercruys aan Reynolds, 26 september 1955.

⁸²¹ AMBZ, 18434-9, van der Straeten aan Silvercruys, Brussel, 10 april 1956.

AMBZ, 18434-9, Reynolds aan Silvercruys, Richmond (VA), 23 oktober 1956.

⁸²² AMBZ, 18434-9, Silvercruys aan Houard, 1 juli 1958.

⁸²³ AMBZ, 18434-6, Minister van Koloniën Van Hemelrijck aan Silvercruys, Brussel, 9 april 1959.

⁸²⁴ AMBZ, 18434-6, Nota van Congo-raadsman Dhanis voor Silvercruys, DC, 4 maart 1959.

premier Eyskens, hield intussen Silvercruys op de hoogte van de beslissingen in Brussel.⁸²⁵ Door de onafhankelijkheidstroebelen werd het project definitief op de lange baan geschoven.⁸²⁶ Het was Mobutu die in 1968 de eerste van twee Ingadammen bouwde en dit met Congolese fondsen.

Deze investeringen van de Belgen, in samenwerking met de Amerikanen, in de ontwikkeling van Congo moest een positief effect hebben op Amerikaanse publieke opinie. Eveneens moest het de Amerikanen verankeren in de koloniale belangen. Een ander voorbeeld van zulk een project was de aankoop van een Amerikaanse experimentele kernreactor eind 1958. Silvercruys ondertekende in New York het contract en pree de Belgische ontwikkelingsinspanning. De reactor zou in Leopoldstad geïnstalleerd worden en de eerste op het Afrikaanse continent zijn.⁸²⁷

3.3. Het einde van het koloniaal bewind

Politieke interferentie in Congolese aangelegenheden werd zoals gezegd allerm minst getolereerd door de Belgen op het ministerie van Koloniën en in Congo zelf. In juli 1957 beklagde gouverneur-generaal Pétillon zich over de activiteiten van de Amerikaanse consul-generaal Green. Volgens de koloniaal was de grootte en activiteit van Greens consulaat buiten proporties en liet die zich te veel in met politieke activiteiten door overijverig steun te verlenen aan alles wat op een onafhankelijkheidsbeweging leek.⁸²⁸ Silvercruys reageerde geagiteerd op deze Belgische aanklacht en schreef een protestrapport aan minister Larock in hetwelk hij de kant koos van de Amerikanen. Hij stelde dat de VS zich niet expliciet inliet met het bespoedigen of stimuleren van de emancipatie. Hieraan werd enkel lippendienst bewezen:

“Les contacts de l’ambassade avec le département d’état indiquent, dans le chef des responsables de la politique américaine, une réserve extrême et – j’ajoute- une véritable admiration pour les progrès que le Congo Belge, seul, réalise dans une Afrique qui s’éveille au contact de la civilisation. Pourquoi, dans ces conditions, l’administration américaine chercherait-elle à créer le chaos là où règne un ordre dans le progrès, qu’elle se plait à reconnaître?”

De ambassadeur kon duidelijk inschatten wat de Amerikaanse politiek was, gezien deze beschrijving perfect overeenstemde met de officiële politieke lijn die hierboven reeds besproken werd.

Vervolgens weerlegde of nuanceerde de baron alle beschuldigingen van Pétillon. Zo had het Amerikaans consulaat in Leopoldstad niet meer personeelsleden dan normaal. Ook was het net wenselijk dat het consulaat contacten aanging met de lokale Congolese bevolking.

⁸²⁵ AMBZ, 18434-6, d’Aspremont Lynden aan Silvercruys, Brussel, 18 maart 1959.

⁸²⁶ Volgens Helmreich had ook de Belgische angst voor een te grote Amerikaanse inmenging meegespeeld in het uitstellen van de bouw.

HELMREICH, *United States relations*, 154.

⁸²⁷ AMBZ, 18434-8, ‘Le Congo va posséder le premier réacteur atomique du continent africain’, *Le Soir* (5 december 1958), Brussel.

⁸²⁸ AMBZ, 13.102, N aff.col./3369 N sec/222, Nota van directeur-generaal de Fenffe, Brussel, 27 juli 1957.

Overigens beperkten die contacten zich tot de elite en dit in de aanwezigheid van jazz en cocktails. “N’est-il préférable d’orienter cette élite vers les Etats-Unis plutôt que vers le monde communiste?” Het was dus zeker niet zo dat Green de lokale bevolking ophitste. Tot slot moesten ook de bezoeken van Amerikanen aan de kolonie positief bekeken worden.

“Nous devons reconnaître que les meilleurs défenseurs de notre oeuvre au Congo sont les Américains qui ont pu l’apprécier de visu. Ces témoignages ont, aux Etats-Unis, plus de valeur que toute propagande. Ils sont acceptés comme l’évangile –et ne sont pas couteux.”

Silvercruys maakte wel een kanttekening bij de bezoeken: “Il semble toutefois que des mesures peuvent être prises pour canaliser les voyageurs”. Het was dus nodig om controle te houden over wat, en misschien vooral over wat niet, de Amerikanen te zien kregen.

De ambassadeur besloot als volgt:

“D’une façon générale, si la politique des Etats-Unis peut causer quelque humeur à Léopoldville, est-il expédient de faire retomber celle-ci sur des représentants consulaires dans l’exercice de leurs fonctions propres? Ce n’est pas en les mettant en cause que sera modifiée la doctrine de Washington, ni que nous faciliterons les rapports qui s’établiront indiscutablement entre les populations du Congo et les Etats-Unis. En montrant la voie du progrès aux indigènes, nous les amènerons à connaître le monde, à donner la mesure de leur sagesse, autant que de leur intelligence et curiosité.”⁸²⁹

Hij was dus een voorstander van de Amerikaanse politiek om de Congolese elite voor het Westen te winnen. Deze strategie mocht niet geïnterpreteerd worden als een poging om de onafhankelijkheid af te dwingen. Silvercruys leek aanvaard te hebben dat een verregaande emancipatie noodzakelijk was. De Belgen konden dus maar beter samenwerken met de Amerikanen om er het beste van te maken. De paranoia van Brussel en Leopoldstad was misplaatst volgens de ambassadeur, en hij ging hier dan ook openlijk tegen in.

Desalniettemin had directeur-generaal van de politiek Delvaux de Fenffe een demarche ondernomen bij de ambassade in Brussel. Silvercruys kreeg hier pas lucht van tijdens een onderhoud op het State Department eind oktober. Onderminister Murphy vertelde de ambassadeur dat de Belgische klacht diepgaand was onderzocht maar ongegrond was bevonden. Hij verzekerde de Belg dat de administratie geen enkele economische of politieke stimulus gaf aan onafhankelijkheidsbewegingen. “Mon interlocuteur fit état d’un sentiment d’irritation né de cette cause de conflit sporadique dont, selon lui, le Gouvernement des Etats-Unis ne peut, en aucune façon, être tenu pour responsable.” Gezien de baron duidelijk geen grond voor conflict zag, raadde hij zijn minister aan om beter met de Amerikanen samen te werken:

“Il me paraissait qu’un contact plus étroit –confiant et permanent- à divers échelons entre le consulat-général et l’administration locale eût permis d’éviter que ne se créât la situation dont nous étions amenés à nous entretenir.”⁸³⁰

⁸²⁹ AMBZ, 13.102, D4978 N3031-665, Silvercruys aan Larock, 6 september 1957.

⁸³⁰ AMBZ, 13.102, D4978 N3647-808, Silvercruys aan Larock, 30 oktober 1957.

Enkele dagen later ontving ambassadeur Folger minister Larock. Ook zij bespraken de kwestie. De minister “dwelt on Belgian desire to move Congolese along to autonomy and self government but emphasized that if they moved faster than their capabilities, their own interests as well as those of Belgium and free world would not be served.” De Amerikanen hadden zich verzoend met deze houding. Samen kwamen beide heren tot de conclusie dat er een nauwere samenwerking en communicatie tussen de consul en de gouverneur-generaal tot stand moest komen, net zoals Silvercruys had voorgesteld. Folger schreef dat “the air had been cleared”.⁸³¹

Vanaf 1958 zou de VS de Belgen subtiel in de richting bewegen om politieke stappen te ondernemen om Congolees zelfbestuur te realiseren, terwijl het schouderklopjes zou geven omwille van de Belgische verwezenlijkingen. Ondertussen zou het ook de Congolezen explicieter steunen in hun vreedzame en stapsgewijze weg naar zelfbeschikking.⁸³² Ook de Belgen in Brussel en Leopoldstad zagen in de zomer in dat het niet langer zin had zich te verzetten tegen de onafhankelijkheidsbewegingen. Een parlementaire werkgroep stelde een dekolonisatieprogramma op om een autonoom en democratisch Congo op te richten met respect voor de Afrikaanse waarden en mensenrechten.⁸³³

In oktober zakte buitenlandminister Wigny met Silvercruys af naar Foggy Bottom om het plan toe te lichten. De minister maakte geen gewag van enige Afrikaanse druk als bewegingsreden van de Belgen. Hij benadrukte wel expliciet dat België de hoop koesterde op een verregaande samenwerking tussen Congo en België na de uiteindelijke onafhankelijkheid. Deze zou getraptd gerealiseerd worden over de komende jaren.

“Belgium believed that the success which it has had in administering the Congo and in promoting its political and economic development would prove to the Congolese that a continuing association with Belgium would be to their benefit. He said that Government plans called for industrialization of the Congo. He thought that the Congo continued to be satisfied with Belgian efforts and stressed that there was no political agitation. Mr. Wigny stressed that the trend of events in Africa could have most important effects on the balance of power between East and West. It was most important that European governments should retain good relations with the African states. Mr. Wigny said he hoped that the United States would show an understanding towards Belgian policies in the Congo and that we would not prejudge the results.”

Dulles verzekerde Wigny en Silvercruys dat de VS een premature onafhankelijkheid wilde voorkomen. Daarenboven was ook hij voorstander van een verregaande associatie tussen ex-kolonies en moederlanden, en dit vooral op economisch vlak via de EEG. Wigny besloot met de verregaande vriendschap en wederzijdse inspanningen van beide landen te benadrukken om zo de welwillendheid van de Amerikanen te verzekeren.⁸³⁴

⁸³¹ FRUS, 1957, Vol. XVIII, Document 107, Rapport Folger aan State Department, Brussel, 1 november 1957.

⁸³² HELMREICH, *United States relations*, 208-210.

⁸³³ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 425.

⁸³⁴ FRUS, 1958, Vol. XIV, Document 90, Memorandum van gesprek tussen Dulles, Wigny en Silvercruys, 8 oktober 1958.

De Belgen en Amerikanen werden echter in snelheid gepakt door de ontwikkelingen in Congo. Op 4 januari 1959 braken er immers zware rellen uit in Leopoldstad met tientallen doden tot gevolg. Net op dat moment werd het Belgisch plan voor de dekolonisatie officieel bekend gemaakt. Enkele dagen later kondigde Koning Boudewijn aan dat België nu zou aansturen op de onafhankelijkheid, zonder moedwillige vertragingen of schadelijke overhaasting.⁸³⁵ Silvercruys, Goris en de consuls hadden ondertussen hun handen vol om de Amerikanen van correcte informatie te voorzien en foutieve berichtgeving te corrigeren.⁸³⁶ De ambassadeur verzekerde dat zijn werknemers hun uiterste best deden “pour rétablir la vérité auprès des autorités américaines qui croient encore que la déclaration du gouvernement belge et le message du roi sont des conséquences directes des évènements de Léopoldville.”⁸³⁷ Over het algemeen was de diplomaat wel tevreden over de Amerikaanse houding tegenover en steun aan de Belgische poging om tot een vreedzame evolutie naar onafhankelijkheid te streven. De pers bracht volgens hem een “juste hommage” aan de beslissing en moed van de Belgische regering.⁸³⁸

Toen de storm geluwd was, trachtte de ambassadeur in te schatten hoe de feiten van januari de Amerikaanse politiek en opinie zouden beïnvloeden. Dit was “une exercice académique” geworden gezien de complexiteit van de situatie, niet alleen in Congo maar ook in andere kolonies. Hij begon met te waarschuwen dat België zich geen illusies moest maken:

“Les Etats-Unis restent partisans de l’élimination progressive de toute domination politique. (...) Le fait que certains autres dangers amènent peu à peu les Américains à mettre une sourdine à leur anticolonialisme, ne nous autorise pas à nous bercer d’illusions: l’anticolonialisme reste le dogme fondamental de la pensée américaine.”

De schrik voor premature onafhankelijkheid bleef wel groot. Deze zou kunnen leiden tot een vervanging van het Europees door een communistisch kolonialisme. Daarom was Washington voorstander van “une évolution paisible menant à un arrangement à l’amiable qui laisse l’ancienne puissance administrante exercer une tutelle de fait aussi longtemps que le besoin de semblable soutien existe”.

Zowel de administratie als de pers waren gematigd positief over de Belgische reactie, dit wilde de ambassadeur zeker zo houden. Daarom raadde hij aan om de beloftes na te komen. “La presse américain est visiblement alertée et l’exécution des mesures que nous avons annoncées en janvier dernier sera suivie avec le plus grand soin par l’observateur sévère qu’est la presse américaine.” Ook de zwarte universiteiten en missies zouden met “un oeil particulièrement critique” de situatie op de voet volgen.

Markant was Silvercruys’ interesse voor de houding van de industriële en financiële milieus.

“Un autre élément possible de la réaction des capitalistes américains est peut-être moins flatteur pour notre politique passée: le capitaliste américain peut avoir conclu

⁸³⁵ HELMREICH, *United States relations*, 211.

L. DE WITTE, *Crisis in Kongo*, Leuven, 1996, 25-27.

⁸³⁶ AMBZ, 13.286, Telegram Nr.2, Goris aan ministerie van Buitenlandse Zaken, New York, 12 januari 1959.

⁸³⁷ AMBZ, 13.286, D6801 N704-165, Silvercruys aan Wigny, 24 februari 1959.

⁸³⁸ AMBZ, 13.286, D5006 N239-58, Silvercruys aan Wigny, 19 januari 1959.

que les évènements de Léopoldville vont modifier la façon de penser -officielle ou privée- belge, dans le sens d'un plus grand libéralisme à l'égard du capital étranger. Il va de soi que plus le capital américain sera engagé au Congo, plus favorable sera l'attitude officielle –et dans une certaine mesure l'opinion de ce pays au maintien de l'influence stabilisatrice que représente notre participation à la direction des affaires congolaises."⁸³⁹

Uit de Inga-episode bleek al dat de ambassadeur dus voorstander was van een verankering van Amerikaanse ondernemingen in Congo, en dit om een positievere houding tegenover de Belgische administratie te bekomen. Dit bevestigde hij hier opnieuw.

In een ander rapport adviseerde hij zijn minister om de studiereizen van de Amerikaanse zakenlui dan ook zo vlot mogelijk te laten verlopen, en dit om twee redenen.

"Il est certain que dans la conjoncture actuelle, il est de l'intérêt de la Belgique non seulement de traiter ces visiteurs d'une manière convenable, mais également de leur exposés objectivement les buts de la nouvelle politique belge au Congo. (...) D'autre part, de l'avis qui sera recueilli par les visiteurs américains pourront dépendre, dans une certaine mesure, la possibilité pour nous de conclure des emprunts futurs et la possibilité pour les firmes américaines d'investir au Congo."⁸⁴⁰

Silvercruys zag dus allerminst de noodzaak om de ontwikkeling van de industrie in Congo stop te zetten. Alle Belgen koesterden immers nog de hoop om nog enige economische en misschien zelfs politieke invloed uit te oefenen in de toekomstige ex-kolonie. De ambassadeur rapporteerde dat het State Department nu zelfs voor het eerst open stond voor pleidooien voor een multiraciale regering. "Nous pouvons donc espérer obtenir prochainement une indication plus nette du sentiment qui prévaut au département d'état en ce qui concerne la politique future adoptée au Congo."⁸⁴¹

Eind 1959, toen hij reeds een half jaar op pensioen was, gaf Silvercruys een toespraak in New York. Burgemeester Wagner organiseerde een *luncheon* ter ere van de ambassadeur op rust. Hij ging uitgebreid in op de wereldwijde onafhankelijkheidsstrijd. Silvercruys, die overigens volledig ten persoonlijke titel sprak, pree de Belgische inspanningen in Congo de hemel in. Hij liet uitschijnen dat de Belgen reeds lange tijd voorstanders van emancipatie waren en liet dus na te vermelden dat de ze jarenlang verzuimd hadden om de Congolezen op sociaal, economisch en politiek vlak te integreren, op te leiden en voor te bereiden op onafhankelijkheid:

"In Central Africa, we are pledged to carry out the mission we have undertaken until the people of the Belgian Congo have acquired their emancipation and independence. We have struggled for freedom far too long -and we price it too high- to ever deny or measure it to those who want and deserve it. Seventy-five years ago, the Congo was hardly an integral part of the modern world. Today, some one hundred and ten thousand men are leading their thirteen million African brothers towards

⁸³⁹ AMBZ, 13.286, D6801 N788-182, Silvercruys aan Wigny, 26 februari 1959.

⁸⁴⁰ AMBZ, 13.286, D6801 N739-169, Silvercruys aan Wigny, 25 februari 1959.

⁸⁴¹ AMBZ, 13.286, D61 N1654-355, Silvercruys aan Wigny, 20 april 1959.

independence. Seldom –I submit- in so short a time in history has so much been done by so few for the welfare of so many.”

Vervolgens pleitte de baron voor een blijvend en versterkt partnerschap in het *Commonwealth of Freedom*. Dat gemenebest moest een aantrekkingskracht op de nieuw-onafhankelijke staten uitoefenen en hen immuun maken voor de communistische verlokkingen. Dit doel deelde Silvercruys met de VS en de hele Westerse wereld:

“As we pursue our march forward in a turbulent world, seething with aspirations and shaken by political tremors, there are two further thoughts I would like to leave with you, because they have become engrained in my mind. One is that the days are over when we can enjoy our own in the satisfaction that containment is the measure of success and the harbinger of peace. In this age, a static position leads to defeat. It behooves the member-nations of the Commonwealth of Freedom to initiate –and to pursue together- courageous and dynamic moves that will affirm their leadership. Only through this leadership will they capture the souls of hundred of millions of peoples, craving the fruits of life and increasingly impatient. Only through this leadership will they provide the effective demonstration that –for all of them- the better world is the free world.”

Tot slot wenste hij dat de nieuwe staten zich zouden verenigen in regionale organisaties, net zoals de Atlantische naties hadden gedaan. “National independence is secured only through international interdependence.” Tussen deze organisaties kon dan een stevige band ontwikkeld worden. Hij betreurde dat “younger nations have rushed into the fullest enjoyment of their independence that self-assertion takes precedence and that cooperation is relegated to the background.” Hij erkende evenwel dat samenwerking noch opgelegd, noch aangeleerd kon worden maar toch riep hij op om deze opportuniteit niet links te laten liggen.⁸⁴² Silvercruys was dus ook voorstander van Westerse politieke en economische invloed in Afrika.

In de loop van 1959 waren de Belgisch-Amerikaanse relaties zeer goed gezien de omstandigheden. Congo evolueerde eindelijk richting zelfbeschikking, en dit op een gecontroleerde manier in samenwerking met Brussel en onder het oog van *Uncle Sam*. Beide landen hadden zich verzoend met deze situatie. De VS zou zich nu ook iets meer kunnen bemoeien zonder Brussel voor het hoofd te stoten.⁸⁴³ Silvercruys kon zijn ambassade dus in alle rust verlaten in juni 1959. In Congo zelf liep de situatie echter uit de hand. In januari 1960 startte in Brussel een rondetafelconferentie. Congo zou reeds op 30 juni onafhankelijk worden. Alle Belgische hoop om enkele politieke en economische sleutelsectoren in de hand te houden ging tijdens de conferentie verloren.⁸⁴⁴

Een week na de onafhankelijkheid ging de *Force Publique* echter aan het muiten. Premier Lumumba, die verdacht werd van communistische sympathieën, nationaliseerde het leger en zette de Belgische officieren aan de deur. De rust keerde echter niet terug en de regering Eyskens besloot op 9 juli Belgische eenheden naar Congo te sturen. Ondertussen

⁸⁴² AMBZ, 18434-8, Toespraak Silvercruys, New York, 15 december 1959.

⁸⁴³ HELMREICH, *United States relations*, 213-215.

⁸⁴⁴ DE WITTE, *Crisis in Kongo*, 27-43.

scheidde de zuidelijke, en grondstofrijke, provincie Katanga zich af van Congo met gedoogsteun van de Belgen. Lumumba beriep zich nu op de Veiligheidsraad en eiste dat de Belgen het land zouden verlaten. Op 14 juli nam de raad een resolutie in deze zin aan. De Belgische troepen zouden vervangen worden door blauwhelmen.⁸⁴⁵

De VS had geen andere keuze dan het VN-kanaal te volgen. Het wilde kost wat kost vermijden dat communistisch China of de SU zich aan de Congolese kant zouden scharen, evenals dat de Atlantische alliantie zou springen omwille van Congo. Daarom stemde het dus in met de resolutie. De Belgen reageerden geschokt en voelden zich in de steek gelaten en verraden door hun grootste bondgenoot aan wie zij steeds trouw waren geweest. Ze begrepen niet waarom Amerika zich niet onthouden had, zoals Frankrijk en het VK. België dreigde om zijn financiële verbintenissen in de NAVO te herbekijken en de aankoop van Amerikaans militair materiaal op de lange baan te schuiven. De Amerikaanse ambassadeur bij de VN Lodge had echter wel degelijk geprobeerd om de resolutie te beïnvloeden in het voordeel van de Belgen. Zo werd het land niet als agressor omschreven en kregen de Sovjets geen voet aan Congolese grond. De Amerikanen kregen hiervoor geen Belgische erkenning.

De stoelendans op de politieke en diplomatieke posten tijdens deze sleutelperiode kan zeker een invloed gehad hebben op de onderkoeling van de bilaterale relaties. Silvercruys was op pensioen en werd vervangen door Louis Scheyven, Dulles moest in april 1959 om gezondheidsredenen ontslag nemen en werd opgevolgd door Christian Herter. Deze beschouwde de Belgen en hun koloniaal beleid als verantwoordelijk voor “the mess in Congo”. Scheyven van zijn kant verweet de Amerikanen tijdens gesprekken op het State Department dat ze niet trouw bleven aan hun bondgenoot. Ook het bezoek en de vriendelijke ontvangst van Lumumba aan Washington, viel niet in goede aarde bij de Belg. Indien Silvercruys en Dulles nog op post geweest waren, was de kloof tussen de VS en België misschien nooit zo diep geworden als die nu was. De oude ambassadeur sprak immers steeds gematigd en in verzoenende taal, terwijl Dulles altijd begrip had opgebracht voor de Belgische positie. De zomer van 1960 werd, ook door de Amerikanen, beschouwd als het historisch dieptepunt van de bilaterale betrekkingen.

In augustus zag Foggy Bottom in dat de balans misschien iets te veel overhelde naar Congo en dat dit verregaande gevolgen zou hebben voor de bilaterale maar ook de NAVO-relaties. Intussen waren de Belgische troepen vervangen door blauwhelmen, maar de Belgen bleven de Katangese secessie politiek, militair en economisch steunen. In september werd Lumumba afgezet door president Kasavubu. Eind september zaten Herter en Wigny samen om de brokken enigszins te lijmen. De Belgische minister bevestigde zijn steun en trouw aan de Atlantische alliantie, maar kon niet garanderen dat het zijn financiële bijdrage zou kunnen volhouden. Beide heren spraken wel af dat ze de Katangese leider Tshombé zouden bewegen in de richting van een verenigd Congo en dat België zijn invloed in Katanga zou proberen te verhullen. De VS begon opnieuw zijn trouwe bondgenoot in de VN te steunen. De relaties bleven wel moeilijk. Vanaf 1961 en na de moord op Lumumba zette Spaak, opnieuw

⁸⁴⁵ DE WITTE, *Crisis in Kongo*, 113-200.

Voor de episode in de Veiligheidsraad, zie :

VAN KEMSEKE, *België in de Veiligheidsraad*, 55-58.

buitenlandminister, zich in om de bilaterale relaties te normaliseren en de Belgische reputatie in de VN te herstellen. In 1963 capituleerde Katanga en twee jaren later nam Mobutu, met Belgische en Amerikaanse steun, de macht over in Congo.⁸⁴⁶

De rust in Congo keerde weer en ook de Belgisch-Amerikaanse relaties zouden zich geleidelijk weer herstellen. Helmreich stelt dat “There were too many links, too many years of cooperation and trade, too many common interests for this not to occur.”⁸⁴⁷

4. Pogingen tot rehabilitatie van de Saksen-Coburgs

Het imago van het Belgisch koningshuis in de VS bleef gedurende de jaren 1950 een heikel punt. Het bezoek van Regent Karel in april 1948 had de banden wel genormaliseerd. De koningskwestie haalde af en toe de Amerikaanse pers, zeker tijdens de ontknoping in 1950. Het is moeilijk in te schatten welke positie Silvercruys aannam in de kwestie. Daags na het referendum over de mogelijke terugkeer schreef de liberaal Gutt aan katholiek premier Eyskens dat de vorst niet kon regeren tegen de wil van 43% van de bevolking. Hij zond een kopie van deze brief naar zijn vriend Silvercruys.⁸⁴⁸ Gezien deze eerder in de katholieke kringen van Eyskens en van Zeeland te situeren was, is het plausibel te veronderstellen dat ook hij voorstander van de terugkeer van Leopold III was.

Ongeacht zijn persoonlijke overtuiging nam de ambassadeur het van meet af aan op voor de jonge Koning Boudewijn die in de zomer van 1950 zijn vader opvolgde. Naar aanleiding van de nationale feestdag sprak Silvercruys in 1951 op een New Yorkse radiozender. Over Boudewijn zei hij: “He has a special devotion to his country and a noble conception of his royal duties. King Baudouin lived during the last war the tragic life of his country. His character has been molded by the hardships of imprisonment and by exile at the hands of the Germans.”⁸⁴⁹ Boudewijn had dus een sterk karakter en was een nobel vorst, dit beeld moest de aandacht afleiden van zijn onervarenheid en de manier waarop hij de kroon had verkregen.

Zijn vader Leopold III bleef *persona non grata* in de VS. In december 1954 poogde het hof Leopold te rehabiliteren. Er werd een plan bedacht waarbij hij zou uitgenodigd worden door een Amerikaans luchtvaartonderzoekscentrum door Amerikaans kolonel Nunziato. Het State Department zou zich echter tegen zulk een semiofficieel bezoek verzetten. Spaak droeg zijn ambassadeur op om na te gaan of dit waar was. Silvercruys trok naar Murphy, ex-ambassadeur in Brussel en nu werkzaam op Foggy Bottom, maar die liet een

⁸⁴⁶ HELMREICH, *United States relations*, 219-230.

COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 425-429.

⁸⁴⁷ HELMREICH, *United States relations*, 230.

⁸⁴⁸ AMBZ, 18434-6, Gutt aan Eyskens, DC, 13 maart 1950.

⁸⁴⁹ AMBZ, 18434-6, Radiotoespraak Silvercruys, New York, 21 juli 1951.

week nadien weten dat er geen enkel spoor te vinden was van enig verzet.⁸⁵⁰ Het is niet duidelijk of het departement zich effectief verzette en op deze manier de boot poogde af te houden. Ondanks het feit dat Silvercruys had aangedrongen op een visite, kwam Leopold nooit meer officieel op bezoek in de VS.

In september 1955 bezocht Boudewijns broer Albert Amerika. Het hof wilde deze reis verkopen alsof hij georganiseerd was door zijn vader Leopold om op die manier diens geannuleerde reis te compenseren. Grootmaarschalk van het hof d'Aspremont Lynden gaf Silvercruys precieze instructies over de reis van Albert. Het programma mocht enkel officiële bezoeken en ontvangsten bevatten en in geen geval *soirées dansantes*. Publieke toespraken en statements moesten zoveel mogelijk vermeden worden.⁸⁵¹ Na afloop van de reis liet d'Aspremont Lynden weten dat hij tevreden was over de relatief positieve pers over het bezoek. Hij was echter niet te spreken over het feit dat de kranten zwegen over het feit dat Leopold de reis had georganiseerd. Silvercruys moest dan ook correctiedemarches ondernemen.⁸⁵²

Boudewijns imago bleef een permanente bezorgdheid op de ambassade en consulaten. Toen begin 1953 België getroffen werd door een zware overstroming kwam de vorst voor één dag terug uit vakantie. Daags nadien vertrok hij alweer naar het Zuid-Franse Antibes, officieel om te herstellen van een gezondheidskwaal. De Amerikaanse pers reageerde negatief en sprak over een vorst die moeilijk in het land te houden was en liever op vakantie ging. Consul-generaal in San Francisco Lockem sprak over een perscampagne tegen Boudewijn. Silvercruys was terughoudend om de auteurs en redacties te contacteren omdat dit een tegenovergesteld effect zou kunnen teweeg brengen. Daarom stelde hij voor dat er in Brussel permanente contacten werden gelegd met alle buitenlandse correspondenten, met het oog op eventuele toekomstige persrellen.⁸⁵³ De ambassadeur ging dus het rechtstreeks conflict liever uit de weg, wat een terugkerend patroon was. Van Zeeland drong echter aan en Silvercruys liet dus zijn consuls de betrokken redacties aanschrijven. Zelf leverde hij de correcte informatie over de feiten af bij het State Department.⁸⁵⁴

Dit opstootje bewees de gevoeligheid van de Belgen voor het imago van hun vorst en de scepsis van de Amerikanen tegenover de Saksen-Coburgs. Toen in augustus 1956 meer dan 260 kompels het leven lieten bij de mijnramp in Marcinelle, herhaalde zich het scenario van 1953. Opnieuw had de pers naast voor de slachtoffers, ook aandacht voor de koning die toevallig weer op vakantie was. “Belgium’s lanky reluctant monarch king Baudouin hurried back to Brussels from a Spanish holiday. The reason for his hurry: he was under sharp criticism for leaving Belgium while it was mourning 263 victims from the bitter heart coal mine disaster.” Ditmaal bluste Goris van het informatiecentrum het brandje op instructie van Spaak. Boudewijn had immers al drie maal de plaats van de ramp bezocht en donaties gedaan

⁸⁵⁰ FPHS, Nr.4532, Spaak aan Silvercruys, Brussel, 8 december 1954.

FPHS, Nr.4534, Silvercruys aan Spaak, 22 december 1954.

⁸⁵¹ AMBZ, 18434-7, d'Aspremont Lynden aan Silvercruys, 12 september 1955.

⁸⁵² AMBZ, 18434-7, d'Aspremont Lynden aan Silvercruys, 7 oktober 1955.

⁸⁵³ AMBZ, 12.517, D9762 N765-229, Silvercruys aan van Zeeland, 16 februari 1953.

⁸⁵⁴ AMBZ, 12.517, D9762 N901-253, Silvercruys aan van Zeeland, 25 februari 1953.

aan de getroffen families.⁸⁵⁵ In dat jaar verschenen er zelfs nog negatieve Amerikaanse artikels over de capitulatie van Leopold III in 1940. De ambassadeur nam hier aanstoot aan en ondernam een demarche bij vicebuitenlandminister Murphy om de eer van het Belgisch leger, volk en haar koning te herstellen.⁸⁵⁶ Boudewijns imago in de VS zou pas tijdens een reis in 1959 een eerste echte positieve stimulans krijgen.

5. Besluit

De laatste jaren van Silvercruys' carrière werden beheerst door de wereldwijde dekolonisatiebeweging, de gevolgen daarvan voor het Atlantisme, en de Europese integratie. De Suezcrisis werd door Silvercruys en de Belgen aanvankelijk als een waar keer- en breekpunt beschouwd, zowel inzake kolonialisme als Atlantisme. België had in principe geen enkel belang in deze crisis en dus ook geen invloed op de gang van zaken. Silvercruys kwam bijna niet in actie, maar reflecteerde wel zeer uitgebreid over de gevolgen van de crisis in interne rapporten. Hij betreurde de Frans-Britse interventie omdat die de VS vervreemd had van het oude continent en haar koloniale belangen. De diplomaat was duidelijk voorstander van een juridische oplossing en een kordate houding tegenover Nasser aan de onderhandelingstafel. Hij kwam zelfs met een eigen juridisch voorstel, maar vond geen gehoor bij het State Department. Intern uitte hij forse kritiek op de zwakke opstelling van Eisenhower en Dulles en was hij het grondig oneens met de Amerikaanse aanpak van het conflict.

De baron trok drie conclusies uit de episode. De VS had in de VN de kant van de derde wereld en de SU gekozen en zijn echte bondgenoten in de steek gelaten. Ten tweede zou de NAVO niet evolueren naar een politieke en eventueel economische organisatie die zich als overlegorgaan zou inlaten met alle werelddaangelegenheden. Dit was nochtans wat Silvercruys steeds voor ogen had gehad. Ten derde zouden de Europese koloniale machten volledig verstoken blijven van elke Amerikaanse steun aan hun bewind. Silvercruys zag maar één uitweg: Europa verregaand integreren om de schok van de fundamentele breuk in het Atlantisme op te vangen. Het was dat, of verkommeren.

Uiteindelijk liep het niet zo een vaart en was de vrees van de ambassadeur achteraf ongegrond of op zijn minst overdreven gebleken. De vraag blijft of Silvercruys écht het einde van het Atlantisme gevreesd had. Het is immers moeilijk denkbaar dat hij de situatie volledig verkeerd had ingeschat gezien zijn kennis van de Amerikaanse politiek en haar protagonisten. Het is dus mogelijk dat de baron de situatie bewust dramatiseerde om op die manier zijn minister middels rapporten te beïnvloeden en hem te waarschuwen voor de destructieve gevolgen van een Atlantische breuk. Zijn waarschuwingen voor een vernieuwd isolationisme en het intrekken van alle militaire en economische steun aan Europa zullen Spaak

⁸⁵⁵ AMBZ, 12.840, Telegram BN578 NY 168/167 19 1128, Goris aan Spaak, New York, 20 september 1956.

⁸⁵⁶ AMBZ, 12.840, D1487 N1777-399, Silvercruys aan Spaak, 22 mei 1956.

bijvoorbeeld zeker beroerd hebben. De Atlantische bruggen mochten nooit opgeblazen worden, daar zou Silvercruys steeds persoonlijk over waken.

De Angelsaksische as en het Atlantisme werden echter snel hersteld en de VS nam een eerder gematigde houding aan tegenover de dekolonisatiebeweging. Het wilde immers ten alle prijzen vermijden dat de SU voet aan grond kreeg in deze gebieden. Silvercruys was zelf ook een voorstander van Amerikaanse invloed in de derde wereld. Net zoals de Amerikanen zag hij achter alle conflicten een wereldwijd communistisch complot. De Atlantische alliantie groeide inderdaad niet uit tot de gewenste politieke, culturele en economische organisatie, maar dat lag niet aan de Suezcrisis. Desalniettemin bleef de ambassadeur in toespraken pleiten voor dit Utopia.

Voor 1957 was Silvercruys nooit een groot aanhanger van Europese integratie geweest, met uitzondering op vlak van economische samenwerking. Hij aanvaardde dit eerder als een pragmatische oplossing voor allerhande problemen. De verdragen van Rome brachten hier enigszins verandering in, voornamelijk omdat de economische integratie nu eindelijk aanvang nam. Hij betreurde zelfs dat de ondernomen stappen nog niet ver genoeg gingen en pleitte publiekelijk voor nog lagere tarieven, een gemeenschappelijk economisch beleid en zelfs een eenheidsmunt. Hij steunde de EEG volop omwille van het beperkt supranationaal karakter en de evidente voordelen voor economische groei, concurrentie, investeringen en handel. In de States ontpopte hij zich tot een pleitbezorger van de EEG en bleef hij op zoek gaan naar betere Atlantische handelsrelaties en Amerikaanse investeerders. Hij gebruikte de Expo 58 om een extra stimulans te geven aan deze onderneming. Het was hij die de Amerikanen warm maakte voor een uitgebreide deelname aan de wereldtentoonstelling. Silvercruys verwachtte en aanvaardde dat vanuit dit economisch Europa een volledig geïntegreerd Europa zou ontstaan. Deze evolutie noemde hij op lange termijn “inevitable”.

De ambassadeur was meer betrokken bij de oprichting van Euratom. Nogmaals voerde hij op instructie van Spaak en Ryckmans onderhandelingen voor de amendering van het bilateraal uraniumakkoord. Na 1957 lobbyde hij niet langer voor betere informatie- en grondstoffenuitwisseling voor België alleen, maar voor de zes. Toen de *Union Minière* geconfronteerd werd met een dalende vraag naar het eens zo begeerde uranium, bewees hij zijn contacten bij de Generale Maatschappij een dienst door nieuwe contracten proberen te versieren, tevergeefs echter.

Ambassadeur Silvercruys volgde steeds de Amerikaanse koloniale politiek op de voet en kon deze accuraat inschatten. Hij verwelkomde de Amerikaanse gematigde houding die pleitte voor een vreedzame en gecontroleerde weg naar zelfbestuur in samenwerking met de Belgen. Elke Amerikaanse opinie die onrecht aandeed aan de Belgische ontwikkelingsinspanning moest het wel ontgelden. De baron verzilverde daarentegen met een magistrale propagandacampagne de positieve toespraak die Stevenson had gegeven over Congo. Informatieverschaffing aan Brussel en het beïnvloeden van de Amerikaanse publieke en politieke opinie bleven zijn taken bij uitstek inzake de kolonie.

In tegenstelling tot sommige Belgen in Congo en Brussel, was Silvercruys duidelijk een voorstander van Amerikaanse aanwezigheid in de kolonie. Het Amerikaans consulaat

mocht volgens hem contact hebben met de zwarte elite, zo zouden ze zich immers hopelijk tot het Westers kamp bekeren. Ook de door hem georganiseerde bezoeken van politici aan Congo hadden een positief effect. Deze politici zouden immers een goede indruk krijgen van de kolonie en zichzelf als specialisten beschouwen. Silvercruyts hielp eveneens mee om Amerikanen ook economisch in Congo te engageren. Hoe meer zij betrokken geraakten, hoe meer ze afstand zouden nemen van hun antikoloniale houding. Hij fungeerde als contactpersoon tussen de Amerikaanse en Belgische industriebonzen om de Amerikaanse investering in het Ingaproject te realiseren. Silvercruyts bekeek de Amerikaanse invloed in Congo als een grote opportuniteit, eerder dan een bedreiging. Hij durfde dan ook deze ietwat afwijkende mening ongezoeten verkondigen aan zijn minister.

Silvercruyts nam een paternalistische houding aan tegenover de kolonie. Dit bleek uit zijn woordkeuze in rapporten, maar ook uit toespraken waar hij steeds de goede wil en prestaties van de Belgen in de verf zette. Toen de emancipatie echter onafwendbaar bleek, aanvaardde hij dit ook. Onafhankelijkheid zou immers over een uitgestrekte termijn bekomen worden en ook hij had graag nog enige politieke en economische invloed behouden in de kolonie. Het was eveneens opportuun om Congo in het Westers kamp te houden. Daarom was steun van de Amerikanen gewenst. Hij had steeds de visies van zijn overheid vertaald naar de Amerikaanse, en omgekeerd. Voor de zomer van 1960 kwam het dus nooit tot een echt conflict tussen beide landen. Dat was deels te danken aan de diplomatie van Silvercruyts die immer bezorgd was over de bilaterale relaties en hier over waakte. Toen de zaken echter uit de hand liepen in Congo en de relatie met de VS zwaar onder druk kwam te staan, was Silvercruyts reeds van het diplomatieke toneel verdwenen.

HOOFDSTUK VII

SILVERCRUYS IN AMERIKA:

CULTUUR, NETWERK EN PRIVÉLEVEN

1945-1959

1. Belgische diplomatie na 1945

1.1. Dalend belang van de bilaterale ambassades?

De invulling van het diplomatiek ambt is steeds onderhevig geweest aan veranderingen in de internationaalpolitieke context. Silvercruys had zich tijdens zijn lange carrière van 1918 tot 1959 meermaals moeten aanpassen aan evoluties in de diplomatie. Toen hij toetrad tot het korps na de Eerste Wereldoorlog lag de nadruk van het buitenlands beleid op economische diplomatie. Via een buitenlandse politiek van intensieve economische en commerciële belangenbehartiging zou de interne politieke en maatschappelijke stabiliteit gegarandeerd kunnen worden. Het diplomatiek korps liet zich eveneens in met politieke kwesties maar deze werden vaak geïnterpreteerd vanuit een economisch kader. Een voorbeeld hiervan was de *appeasement*-politiek. De greep van de regering op het buitenlands beleid nam in het interbellum reeds sterk toe ten nadele van de autonomie van de diplomaat.⁸⁵⁷

Vanaf 1945 begon de beroepsinvulling van een ambassadeur grondig te wijzigen. Twee evoluties stonden hierin centraal, die zich ontplooiden tijdens de Amerikaanse jaren van Silvercruys. Vooreerst was er de multilateralisering. Door de oprichting van de VN en aanverwante organisaties zoals de Wereldbank en het IMF, de OEEB, de NAVO en de Europese organisaties zoals de EGKS en EEG werden de bilaterale ambassades aangevuld met een netwerk van multilaterale vertegenwoordigingen. Politieke en economische problemen werden immers deels overgedragen naar en besproken op multilaterale niveaus. Door de totstandkoming van deze verregaande politieke samenwerkingsverbanden, had de politieke bilaterale diplomatie wel wat aan belang gewonnen in vergelijking met de vooroorlog. De diplomaten hielden zich dus steeds meer bezig met politieke bilaterale aspecten binnen een multilateraal kader. Een voorbeeld hiervan waren de bilaterale onderhandelingen over de Marshallsteun. De bilaterale economische diplomatie die zo belangrijk was geweest in het interbellum verloor wat aan belang. Overzeese exportmarkten

⁸⁵⁷ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 232, 265, 321.

waren nooit vitaal geweest voor België en met de komst van de EEG vergrootte alleen nog maar de nadruk op handel met de omliggende landen. Die organisatie voorzag trouwens ook in een gemeenschappelijk handelsbeleid en exportpromotie. Desalniettemin bleef de VS een belangrijke economische partner, omwille van de export maar ook het investeringspotentieel waar Silvercruyts zich mee bezig hield.⁸⁵⁸

Ten tweede versterkte de regering na de oorlog verder zijn greep op het buitenlands beleid. Brussel bepaalde de koers en gaf duidelijk omliggende instructies aan zijn ambassades. De autonomie van de diplomaat werd dus nog verder aangetast. Dit proces werd nog versterkt door de moderne communicatie- en transportmiddelen. Die laatsten stelden de buitenlandminister of premier in staat zelf af te zakken naar bijvoorbeeld Washington om in eigen persoon onderhandelingen te voeren.⁸⁵⁹ Eveneens geraakte het buitenlands beleid sterk verspreid over de verschillende ministeries zoals Handel, Financiën, Koloniën enzovoort ten nadele van het monopolie van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit was mede een gevolg van de multilateralisering die een verbreding aan discussiepunten met zich meebracht. Vanaf midden jaren 1950 werden er ook niet-diplomaten tewerk gesteld op de ambassades die werkten voor hun eigen departement.⁸⁶⁰ Zo werd de post in DC versterkt met een wetenschappelijk attaché en een functionaris die zich inliet met Congo.

Bovendien was de ambassade in DC niet het enige contactpunt van de regering met de Amerikanen. De Belgische post moest meer en meer kampen met concurrentie van de Amerikaanse ambassade in Brussel. Het was immers voor de Belgische regering omwille van de nabijheid gemakkelijk om zaken met en op deze ambassade te regelen. Ook nam de ambassade in Brussel stilaan de rol van informatiecentrum over van de Belgische post in DC. De Amerikanen informeerden de regering in Brussel nu meer en meer zelf over de Amerikaanse standpunten en politiek. De post in DC kwam dus soms pas op de derde plaats, na het rechtstreeks contact tussen regeringsleiders en de Amerikaanse ambassade in Brussel. Uit verschillende rapporten blijkt dat Silvercruyts hierover vaak gefrustreerd geraakte. Hij was dan bijvoorbeeld niet op de hoogte van bepaalde gesprekken tussen de Amerikaanse ambassadeur en zijn regering en dit bemoeilijkte de uitoefening van zijn missie in DC. Soms moest hij zelfs vernemen via het State Department dat zijn regering bepaalde demarches had ondernomen waarvan hij niet op de hoogte was.⁸⁶¹ Hij poogde dit euvel te verhelpen door zich proactief te informeren bij de Amerikaanse instanties en bij zijn eigen regering.

Na het vertrek van Silvercruyts in 1959 zetten de evoluties van multilateralisering en aantasting van de autonomie zich volledig door en dit tot op de dag van vandaag. Desalniettemin maakte Silvercruyts tijdens zijn ambassadeurschap in Washington het hoogtepunt van de bilaterale diplomatie mee. Dit kwam deels omdat de internationaalpolitieke context het Belgisch buitenlands beleid zodanig door mekaar schudde in de turbulente jaren tijdens dewelke zijn post in DC cruciaal was. Een andere factor was de baron zelf. Hij

⁸⁵⁸ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 357, 419-420.

⁸⁵⁹ VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, 31-34.

⁸⁶⁰ COOLSAET, *België en zijn buitenlandse politiek*, 419-420.

⁸⁶¹ AMBZ, 12.517, D8336 N4373-1265, Silvercruyts aan van Zeeland, 12 november 1953. AMBZ, 12.840, D1063 N1277, Telegram Nr.51, Silvercruyts aan Spaak, 12 april 1956.

beschikte immers over een zeer uitgebreid netwerk dat hem zeer relevant maakte en was steeds in de weer om de bilaterale banden te versterken waarvan hijzelf de incarnatie was. De ambassadeur wist dus een sterke positie te handhaven in DC en in mindere mate in Brussel, ondanks de eerste tekenen van een zekere uitholling van zijn ambt.

1.2. Silvercruys' reflecties over het diplomatiek ambt

Om een portret te kunnen schetsen van de werkwijze van Silvercruys en de diplomatieke cultuur in het tijdsgewricht van zijn carrière, wordt eerst de vraag gesteld hoe de ambassadeur zelf dacht over zijn beroep, hoe hij het ambt wenste in te vullen en wat hij als goede diplomatie beschouwde. In 1956 sprak hij in Brussel over diplomatie bij de *Cercle Gaulois*, een artistieke en literaire club. Deze speech geeft een duidelijk antwoord op voorgaande vragen.

Silvercruys begon met het relativeren en minimaliseren van de rol van diplomaten. De echte ambassadeurs waren volgens hem alle Belgische burgers die “nous apportent à l'étranger le reflet de la grandeur d'un pays dont ils ont affermi la prospérité et le renom”. Wat deden diplomaten dan? Silvercruys' beeldspraak was treffend:

“Nous sommes les ouvriers de la première et de la dernière heure, la pioche à la main, parce qu'il faut ouvrir un sillon, déceler la veine susceptible d'être explorée, amorcer un contact difficile; météorologistes, si vous le voulez, car il faut préparer l'atmosphère, sinon créer le climat; metteur en scène, puisqu'il est convenu de voir apparaître, devant la rampe, les grandes vedettes politiques; souffleur à l'occasion: qui dira combien le dialogue repose sur l'art –et la discrétion– avec lesquels un homme, caché du public, peut aider –d'un mot– la réplique.”

De diplomaat was dus iemand die permanent in de weer was om de politici in de mogelijkheid te stellen hun werk uit te oefenen. Hij bereidde de ontmoetingen voor, volgde ze nadien op en zorgde dat alles vlot verliep. Heel het diplomatiek korps moest immers ten dienste en in de schaduw staan van de minister van Buitenlandse Zaken. Silvercruys citeerde de achttiende-eeuwse Franse diplomaat de Talleyrand:

“Ce n'est jamais un corps beau; c'est souvent un corps d'âge; c'est parfois un corps sage; et c'est toujours un corps au pied du Ministre des Affaires Etrangères. Je crois que c'est bien plus –de nos jours– un corps d'artisans, qui ne mérite ni cet excès d'honneur, ni cette indignité. Les bonnes ambassades sont celles qui ne font pas de bruit et dont l'activité se poursuit sans éclat. Elles seront sans histoire.”

Het beeld dat Silvercruys dus wilde ophangen was dat van een soms ondankbaar ambt, net omdat de diplomaat steeds op de achtergrond werkzaam was:

“Un ambassadeur ne doit pas faire figure de prima donna. Il est souhaitable qu'il ait des planches, mais il ne faut pas qu'il monte sur les tréteaux –à la tribune encore moins. Tout au plus, donnera-t-il le 'la', lorsque la note sera indiquée. Comme les enfants, les diplomates ont intérêt à être vus, non entendus. Moins ils parleront et mieux seront-ils écoutés.”

Ook tegenover zijn collega's verdedigde hij het beeld van de diplomatie als een werkinstrument in handen van het ministerie. Toen Goris van het Belgisch informatiecentrum te New York zijn teleurstelling uitte dat de regent in 1948 New York slechts zeer kort had bezocht en dat Silvercruy niet had aangedrongen op een langer verblijf, antwoordde de baron:

*“Les membres de la carrière diplomatique sont des agents d’information et d’exécution et ce n’est que dans l’exercice de leur mission propre que la décision leur appartient. Il ne convient d’ailleurs pas d’énervier les règles de la responsabilité diplomatique pas plus qu’il n’est souhaitable de porter atteinte à la responsabilité ministérielle.”*⁸⁶²

De ambassadeur zou inderdaad tijdens onderhandelingen trouw de instructies van Brussel opvolgen. Het was ook een kenmerk van goede ambassadeurs dat zij hun trouw aan Brussel en dienende rol in de verf zetten. Maar dit wil allerminst zeggen dat hij in de praktijk geen enkele autonomie had. Hij organiseerde namelijk zijn ambassade naar goeddunken, trok het land rond, zette economische missies op poten, schreef zijn eigen toespraken en legde vele informele contacten tijdens informele bijeenkomsten.

Ondanks de formele ondergeschiktheid aan de minister, vervolgde Silvercruy zijn uiteenzetting in Brussel, was de diplomatie dus wel een waar ambacht en de diplomaat een vakman. Hij kon zich immers niet specialiseren in een bepaald vakgebied, zoals een jurist, een economist, of een sportman. “Les artisans de la Carrière n’ont pas cette faculté. Ils passent par les mailles d’un concours serré, mais renoncent à tout espoir de se limiter dans la recherche ou dans la pratique. Notre service prend son homme et le veut tout entier.” Hij moest immers zowel financiële, commerciële, politieke, nucleaire als defensie-gerelateerde onderhandelingen kunnen voeren.

“Jamais autant d’aptitudes n’ont été exigées, dans des domaines aussi variés, de la part de gens aussi peu préparés. Leur consolation consistera –leur vie durant- à accumuler une ignorance encyclopédique sans précédent dans l’histoire des relations humaines. Heureusement -et c’est bien son salut- le diplomate est fréquemment appelé à conseiller ceux qui le consultent sur l’issue d’un problème. Dieu aidant, il n’en connaît souvent pas les premières données ; mais s’il est intelligent, il prêtera l’oreille. Lorsqu’il a longtemps écouté, il lui arrivera parfois de découvrir un aspect imprévu et d’émettre -avec quelque sagesse- un jugement basé sur l’expérience.”

De diplomaat kon dus niet alles weten, maar door de accumulatie van kennis kon hij wel goede suggesties, andere denk pistes of oordelen aanreiken door te putten uit zijn rijk gevuld reservoir aan ervaring. Silvercruy stelde dat de “ignorance encyclopédique” van de diplomaat in wezen gelijkgesteld was aan zijn “connaissances diplomatiques”, beiden compenseerden elkaar. Het mag duidelijk zijn dat de baron een intellectuele en diplomatieke duizendpoot was die met gemak alle dossiers die op tafel kwamen, kon onderhandelen.

Een ambassadeur functioneerde echter niet in een Belgisch vacuüm. Een diplomaat was verstoken van een essentieel instrument indien hij niet op de hoogte was van de belangen, gevoeligheden en kenmerken van het land waar hij actief was. Deze moesten door de

⁸⁶² AMBZ, 18434-4, Silvercruy aan Goris, 11 mei 1948.

diplomaat overgebracht worden naar zijn eigen regering om de verstandhouding en onderhandelingen te vergemakkelijken.

“Tâche herculéenne pour ce pygmée perdu dans les forêts successives que l’Etat lui fait traverser aux cinq coins du monde. Et pourtant nous relevons ici la fonction essentielle du diplomate. Sa mission sera entachée de stérilité s’il ne l’exerce dans les deux sens. Les bons ambassadeurs assument en réalité -et allègrement- une double tâche. Il ne leur suffit pas de présenter, sous un jour exact, leur propre pays, ses intérêts, ses difficultés, ses préoccupations. Ils ont pour devoir -et c’est la recette de leur réussite, la garantie de leur succès- d’interpréter auprès de leurs commettants le pays auprès duquel ils sont accrédités. A peine d’être inférieurs à leur tâche, il leur appartient en toutes circonstances de dégager certains aspects des grands problèmes qu’étant sur place, ils peuvent mieux étudier, problèmes auxquels leur Gouvernement a intérêt à être rendu attentif.”

Uit dit werk bleek al dat Silvercruys uiterst bedreven was in het vertalen en overbrengen van de Amerikaanse standpunten en gevoeligheden naar Brussel. De vraag blijft of hij het omgekeerde met evenveel doortastendheid deed. Voor de ambassadeur was diplomatie essentieel een tweerichtingsstraat. Indien dit niet het geval was, zouden internationale contacten onmogelijk zijn. “Foreign policy is directed by a nation’s self interest, but this does not need to become a selfish interest.”⁸⁶³ Het ultieme doel van diplomatie was het opbouwen en onderhouden van bilaterale relaties voor het wederzijds en collectief belang van beide naties en de vrije wereld.⁸⁶⁴

Vervolgens omschreef de ambassadeur in Brussel de kwaliteiten en kenmerken die een goede diplomaat moest bezitten: “l’acuité dans la perception, la mesure dans le jugement, la réserve dans l’opinion, la fermeté dans les convictions, la modestie dans le comportement”. Deze eigenschappen lieten de agent toe om een geschikt klimaat te creëren en om zich te verzekeren van het vertrouwen van de buitenlandse overheid. Tijdens een radio-interview in 1949 vernoemde hij ook “sincerity, frankliness, dignity, reliability, loyalty, understanding, perseverance and courage” als belangrijke karaktertrekken.⁸⁶⁵

Diplomaten moesten dus veelzijdig zijn en handig in het uitvoeren van hun instructies die ze eventueel zelf in het hoofd van hun minister hadden gepland. Hun invloed liet zich vooral voelen in de voorbereiding en het uitvoeren van onderhandelingen.

“Agents d’information, agents d’exécution, leur influence s’exercera essentiellement dans la préparation et la conduite des négociations. Leur habilité se traduira dans l’application des instructions qu’ils auront reçues -et peut-être même inspirées. Aucun revers ne les arrêtera dans la recherche de l’objectif. Ils veilleront à substituer la patience à la précipitation chaque fois que le temps sera de nature à favoriser leur carte.”

Om in staat te zijn de juiste kaart op het juiste moment te spelen, moest een diplomaat beschikken over tact. Naast een bescheiden en ondankbaar ambt was het dus ook een delicaat

⁸⁶³ AMBZ, 18434-7, ‘Belgian Ambassador, summer resident, says NATO has welded West against aggression’, *The Nantucket Town Crier* (5 juli 1955), Nantucket (MA).

⁸⁶⁴ AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruys “Coffee in Washington”, 14 mei 1949.

⁸⁶⁵ *Idem.*

beroep. Daarom verliepen de onderhandelingen en gesprekken liefst in alle sereniteit en beslotenheid. Over fotografen die zijn professionele gasten in de residentie en op de kanselarij kwamen fotograferen zei hij ooit: “Why are you preventing me from doing my job?”⁸⁶⁶

Afbeelding 34: Portret van Robert baron Silvercruys uit 1952.

Silvercruys vond het bovenal een glorieuze taak en eer om met diplomatieke grandeur de staat en al zijn burgers te mogen dienen. Een diplomaat vertegenwoordigde namelijk alle strekkingen en inwoners van zijn land en dit op alle mogelijke vlakken, zoals het politieke, juridische, defensieve, artistieke, wetenschappelijke en economische. De ambassadeur was de vaandeldrager van de natie.

⁸⁶⁶ AMBZ, 18434-8, ‘Belgian envoy ends long career in US’, *New York Times* (3 juni 1959), New York.

*“Il n’est aucune de ces activités auxquelles on ne participe. Le chef de mission porte le drapeau. Il n’est associé dans l’exercice de ses fonctions, à aucun parti. Il ne défend aucune cause de préférence à une autre: il les épouse toutes, et sans réserve. Il n’a d’autre ambition que de promouvoir les intérêts du pays et d’affermir les manifestations du génie de son peuple.”*⁸⁶⁷

Diplomaten waren volgens Silvercruys dus een ras apart, mensen met een speciaal beroep. Hij maakte zelfs gewag van “the art of diplomacy”. Hij schreef dit ambt zeer hoog aan, onder meer omwille van de professionele verdiensten, ondanks dat de diplomatie in wezen een werkinstrument van het ministerie bleef. De verdiensten waren niet te meten in dollars, maar in prestige. Over de diplomatieke carrière zei hij in 1955:

*“Similar to a career in the military, one must be cut out for the type of life. About 60% of American Ambassadors are career men, men animated by a desire to serve their country and possessed with a certain amount of salesmanship. The chance of becoming rich or a big shot is practically nonexistent but the rewards in terms of achievement can be more than sufficiently rewarding.”*⁸⁶⁸

Dit was niet de eerste keer dat hij de diplomatie in economische termen beschreef. Zichzelf noemde hij ooit “the representative of Belgium incorporated”. Bovendien moest een diplomaat beoordeeld worden op deze verdiensten, en niet op het ogenschijnlijk luxueuze en oppervlakkige sociale leven van diplomaten. Dit beschouwde hij slechts als een instrument voor de uitoefening van zijn job.⁸⁶⁹ Uit voorgaande hoofdstukken en wat hier nog volgt, blijkt dat Silvercruys zijn discours over de diplomatie zeer sterk overeenstemde met zijn persoonlijke invulling van het ambt.

2. The bold bad Baron: een societyfiguur in de VS

2.1. De reputatie van de mondaine Silvercruys

Vorig stuk gaf inzicht in hoe Silvercruys zelf over diplomatie en zijn rol dacht, maar hoe keken de Amerikanen naar de ambassadeur? Toen hij in 1945 terugkeerde naar de VS, werd hij alleszins met open armen ontvangen door zijn oude politieke vrienden en de pers. Silvercruys was blijkbaar een intrigerend figuur voor de Amerikaanse journalisten die geregeld een artikel aan zijn persoon wijdden. Zijn aantrekkingskracht was kennelijk te wijten aan uiteenlopende factoren.

Silvercruys werd vooreerst aanzien als een diplomaat die de oude tradities in ere hield met een zekere zin voor verhevenheid. Deze stijl was echt eigen aan de diplomaat.

⁸⁶⁷ AMBZ, 18434-7, Toespraak Silvercruys aan Cercle Gaulois, Brussel, 21 februari 1956.

⁸⁶⁸ AMBZ, 18434-7, ‘Belgian Ambassador, summer resident, says NATO has welded West against aggression’, *The Nantucket Town Crier* (5 juli 1955), Nantucket (MA).

⁸⁶⁹ AMBZ, 18434-9, Radio-interview met Silvercruys “Coffee in Washington”, 14 mei 1949.

“As many statesmen see him, Baron Silvercruys is ‘the diplomat’s diplomat’, an envoy in the great tradition anciently established, but today seldom encountered. Others say he is the last of the Barons. They use the description regretfully, with nostalgic glances toward forgotten days of distinguished courtiers as they remember the romance of an era long since departed. But these observers are the first to admit that any vague mantle of Old World glamor is worn unconsciously by Silvercruys, a reserved man not at all given to talking about himself.”

Ondanks zijn aristocratisch karakter en in zekere mate elitaire opstelling, was de baron dus naar de buitenwereld toe ook zeer bescheiden over zijn rol, en dat sierde hem volgens de pers.

“Silvercruys’ own estimate of himself is a somewhat humble one, reflecting as it does his attitude toward his job from which he seeks no personal glory but the chance for usefulness to a struggling and peace-loving world. He sees himself as a prompter sitting in an off-stage box, giving actors lines here and there. He has no wish to be an actor himself. He wants only to contribute to a smoothly-running and successful performance. Diplomacy, he says, is a little like merchandising since it is a continuous movement of supply. Work should be a hobby, a panacea for every man adjusted to his job. No man can carry a torch for himself but standard bearing for his nation can be part of an over-all contribution, he believes.”

Om het werk zo vlot mogelijk te laten verlopen, had hij de touwtjes op de ambassade wel stevig in handen. “He confesses that he is a tyrant with his embassy staff. ‘I make them hop like Belgian hares’, he says with a twinkle in his bright blue eyes. The confession is belied by the staff, which operates happily, with smoothness and contentment.” De baron nam wel de tijd voor zijn job en de ontmoetingen die daaraan vasthingen: “He moves about somewhat constantly on good-will missions, but refuses to be hurried or to adopt universal American slavery to the clock.”

Diplomatie was volgens Silvercruys een kwestie van vriendschappen opbouwen en onderhouden. Zijn netwerk was dan ook ongeëvenaard onder de ambassadeurs in DC.

“He finds his greatest satisfaction in making enduring friendships. During the three years he has been in Washington his tact has become almost legendary. He feels that all friendships must be nurtured as carefully as a delicate plant. Relations between nations require even more watchful tending than do those between individuals, largely because of differences in languages and customs. Thus much of his time is spent in studying other nationalities and in cementing relationships with friends of Belgium. (...) The baron often gives small, intimate dinners for old friends, colleagues, cabinet officials and Congress in his great 18th century white stone French mansion on Foxhall Road built by Mrs. Hugh Dillman, of Detroit.”⁸⁷⁰

Een andere journalist omschreef hem als “un homme qui sait vivre”. Silvercruys was iemand die “ne pas ennuie inutilement le voisin, voit toutes choses dans leur juste proportion, ne fait pas le pédant et a des lumières sur tout.” Deze eigenschappen lieten hem toe om goede relaties op te bouwen. Dit had hij trouwens geleerd van zijn grote voorbeeld de Marchienne die de delicate kunst van de sociale relaties zeer goed beheerste:

⁸⁷⁰ AMBZ, 18434-4, ‘Last of the Barons : Belgium’s Ambassador is diplomat in the great tradition’, *The Philadelphia Inquirer* (20 juli 1947), Philadelphia.

“C’est à son école que le Baron Silvercruys s’est formé: il porte au souvenir de son ancien chef un véritable culte. Le secret de la technique Cartier était: une honnêteté parfaite alliée à une étude consciencieuse des hommes au pouvoir. Une combinaison de gentillesse naturelle et de psychologie appliquée.”

Dat Silvercruys een zwak had voor de traditie en aristocratisch gedrag, stond een goede uitoefening van zijn job niet in de weg omdat hij nederig bleef, beaamde ook deze Franse journalist: “Le Baron Silvercruys est ‘a connoisseur of gracious living’, ce qui n’exclut pas qu’il est capable d’être tout simplement un ‘jolly fellow’ dans un pays où la cordialité est une des formes les plus usuelles du commerce entre les hommes.”⁸⁷¹

Een cruciaal element dat veel aandacht naar de baron toetrok, was zijn renaissancistische residentie op Foxhall Road. Hij buitte zijn verblijf uit als middel om hoog aangeschreven Amerikanen informeel te ontvangen. Zowel de Amerikaanse pers als politici waren verzot op alles wat op *grandeur* leek en het gebouw droeg bij aan zijn reputatie als klassiek en aristocratisch diplomaat. Elk artikel maakte wel gewag over de intussen beroemde diners die hij organiseerde. “Socially conscious capitalites vie for his invitations, as well as his elegant presence at their parties.”⁸⁷² Naar die grote recepties en feesten ging Silvercruys wel niet graag omdat hij zo naar eigen zeggen geen vrienden kon maken bij een buitenlandse overheid. Dankzij zijn uitzonderlijk netwerk kon hij het zich permitteren om zich te beperken tot het uitnodigen van gasten bij hem thuis. Dit deed hij twee tot drie maal per week. Maximaal vierentwintig “top of the bill influential people” kon hij ontvangen per avond.

*“Silvercruys is a perfectionist. He is also very 18th century. Those who know him best easily can visualize him in the lace-ruffled regalia of an 18th century count, spending endless time planning his soirees, choosing each guest to make the perfect evening.”*⁸⁷³

Om dit mogelijk te maken stelde hij in 1950 maar liefst acht personeelsleden tewerk in de residentie. Twee jaren later was dat aantal al opgelopen tot vijftien waaronder een Belgische huishoudster Germaine van den Bosch die Silvercruys sinds 1942 in dienst had alsmede een Italiaanse butler Favaro.⁸⁷⁴

Silvercruys maakte niet alleen indruk met zijn diners, zijn goede contacten en zijn verhevenheid. Hij was ook een begenadigd spreker en schrijver, dat mag duidelijk gebleken zijn uit de vele citaten in dit werkstuk. Dit ontging natuurlijk niet aan de pers: “The ambassador was eloquent and expressive. He used his eyes and a quick gesture of his hands to place the exclamation point after many of his remarks.” Ook de kledingstijl, zelfs zijn stropdassenkeuze en het interieur van zijn residentie waren onderwerp van artikels. Allen getuigden ze van klasse. De ambassadeur was “the prototype of what motion pictures demand

⁸⁷¹ AMBZ, 18434-4, ‘Des ambassadeurs en général et du Baron Silvercruys en particulier’, *France-Amérique* (23 mei 1948), New York.

⁸⁷² AMBZ, 18434-5, ‘Paradise for that extra man’, *Promenade magazine*, sl, mei 1949.

⁸⁷³ AMBZ, 18434-7, ‘The Turkish embassy is in a big flurry of excitement’, *Washington Daily News* (7 oktober 1953), DC.

⁸⁷⁴ AMBZ, 18434-6, ‘Bachelor embassy boasts smooth efficient household’, *The Washington Post* (1 januari 1950), DC.

AMBZ, 18434-6, ‘He stays perfect – and single’, *The Washington Post* (24 februari 1952), DC.

of their diplomats".⁸⁷⁵ Dat zelfs de Britse actrice Audrey Hepburn over vloer kwam bij de ambassadeur, verhoogde natuurlijk het Hollywood-gehalte van Silvercruys, al bleef deze ontmoeting wel privé.⁸⁷⁶

Het betaamde een mondaine ambassadeur uiteraard ook om bijpassende hobby's te beoefenen. In zijn vrije tijd ging hij graag wandelen, zeilen en jagen op eend, maar zijn favoriete hobby's waren toch golf en vliegen. Tijdens zijn verblijf in Londen had hij in 1935 zelfs een golftoernooi opgestart waaraan de Prijs Silvercruys was verbonden. Op die manier wenste hij de Brits-Belgische relaties in de verf te zetten. Met dat doel reisde hij ook enkele malen na de oorlog af naar het VK om zijn prijs persoonlijk uit te reiken.⁸⁷⁷

De ambassadeur stond voor de oorlog reeds bekend als de vliegende diplomaat. In augustus 1947 kocht Silvercruys zelfs een eigen vliegtuig van het type *Beechcraft Bonanza* aan voor al zijn reizen op het Amerikaans continent. Dit werd dan bestuurd door hemzelf of de militaire attaché op de ambassade, majoor Du Monceau. De ambassadeur poogde de rekening van zijn exuberante aankoop door te spelen naar Brussel. Het ministerie was echter enkel bereid om de brandstof en onderhoudskosten op zich te nemen.⁸⁷⁸ Toen Du Monceau in september van dat jaar ten gevolge van dichte mist en een defecte radio een noodlanding moest maken in New York, werd heel het luchtverkeer in de regio stilgelegd. De pers rapporteerde uitgebreid over de 'vermiste' ambassadeur. Silvercruys verklaarde dat niemand zich zorgen moest maken over de *whereabouts* van een diplomaat.⁸⁷⁹

Silvercruys genoot dus een zeer gunstige pers in de VS en hij speelde hier ook actief op in door in te gaan op interviewaanvragen. Zo kwam hij in 1950 in contact met Jacqueline Bouvier, journaliste voor de *Washington Times Herald* en de latere mevrouw Kennedy.⁸⁸⁰ De ambassadeur was dan ook een dankbaar figuur om over te schrijven. De Amerikaanse pers at uit de hand van Silvercruys, maar ze schonk meestal wel enkel aandacht aan de sociale aspecten van zijn job, niet zozeer aan zijn verwezenlijkingen. Zijn grote toespraken van de jaren 1950 konden wel steeds op grote persaandacht rekenen, mede omdat hij die zelf ook bewust aantrok. Bovendien dook de ambassadeur niet enkel op in kranten uit de regio van DC, maar in kranten uit heel het land, afhankelijk waar hij aanwezig was omwille van privé- of professionele redenen. Het ging trouwens niet om minderwaardige kranten, maar om gerenommeerde dagbladen zoals de *Washington Post* en de *New York Times*.

Ook in België was hij een bekend figuur die regelmatig de kranten sierde met artikels voornamelijk over zijn diplomatieke verwezenlijkingen, maar ook over zijn cultuur en privéleven. De Belgische pers omschreef hem doorgaans als een "maitre dans l'art de la diplomatie".⁸⁸¹ Zijn collega Moens de Fernig liet hem in 1951 weten: "Il vous plaira

⁸⁷⁵ AMBZ, 18434-5, 'Faith in its self-help', *Kansas City Times* (17 november 1949), Kansas.

⁸⁷⁶ AMBZ, 18434-7, Hepburn aan Silvercruys, sl, 29 januari 1953.

⁸⁷⁷ AMBZ, 18434-8, 'Le tournoi de l'Anglo-Belgian Union', *Golf* (juli 1958), sl.

⁸⁷⁸ AMBZ, 18434-4, CD93/N5666, Minister van Defensie de Fraiteur aan Du Monceau, Brussel, 30 september 1947.

⁸⁷⁹ AMBZ, 18434-4, 'Belgian ambassador orders Beechcraft Bonanza', *The Beech Log* (juni 1947), sl.

AMBZ, 18434-4, 'Emergency landing delays ambassador', *New York Times* (23 september 1947), New York.

⁸⁸⁰ AMBZ, 18434-6, Bouvier aan Silvercruys, DC, sd (april 1950).

⁸⁸¹ AMBZ, Personeelsdossier, 'A l'association belgo-américaine', *Le Soir* (15 februari 1956), Brussel.

certainement de savoir que vous avez ici une presse excellente, je n'entends parler de vous que de la façon la plus favorable et, pour ma part, je suis enchanté que notre pays soit représenté par vous aux Etats-Unis, car le poste de Washington est sans aucun doute le plus important à l'heure actuelle.”⁸⁸² De tijden dat diplomaten de pers haalden omwille van hun aristocratisch leven en hun professionele activiteiten zijn, zowel in de VS als in België, zijn intussen lang vervlogen.

2.2. Atlantisch huwelijk als springplank

Een laatste element dat de interesse van de pers steeds opwekte, was natuurlijk de langdurige vrijgezellenstatus van Silvercruys. Hoe kon het nu dat zulk een knappe, hoog aangeschreven aristocratisch diplomaat geen vrouw aan zijn zijde had?

*“It is to be expected that the tall, distinguished, elegantly aristocratic statesman should be the target of not too secret feminine hopefulness. Gracious always to the scores of attractive women who attend his receptions, his interest, nevertheless, is all for diplomacy. Even so he acknowledges his bachelor estate with a flash of the droll wit, which is not the least of his assets. ‘I am just like those February sales, a little bit left over.’”*⁸⁸³

Deze solden-metafoor gebruikte hij steevast als antwoord op de vraag die op alle vrouwelijke lippen brandde. Gevraagd welke dames van de wereld hij het mooiste vond, antwoordde de baron met een kwinkslag: “That is very difficult to say, finding an answer means entering into a field that has a lot of pitfalls and unexplored mines.”⁸⁸⁴ Over het feit dat acht van zijn dertien diplomatieke medewerkers in 1950 vrijgezel waren, zei Silvercruys grappend dat “it’s a hoodoo embassy”.

De baron liet zich duidelijk alle speculatie en bijnamen zoals *pin up boy* welgevallen en over zich heen gaan: “Of all this he appears to take little note, and like his bachelor staff, he fills his hours mostly with hard work.”⁸⁸⁵ De pers liet dit verhaal echter niet rusten. Journalisten plaatsten hem in de rij van meest begeerde vrijgezellen uit DC naast machtige en populaire Amerikaanse figuren zoals John Fitzgerald Kennedy, Herbert Hoover en senatoren McCarthy en Rayburn.⁸⁸⁶ Een journalist trok een simpele conclusie in zijn artikel getiteld *He stays perfect –and single*: “The life of Baron Silvercruys, the bachelor ambassador of Belgium, has a keynote of perfection. Scarcity of perfect persons is perhaps the reason why his heart has never been signed on the dotted line.”⁸⁸⁷ De ambassadeur leek het ook goed te redden zonder echtgenote: “The bachelor manages to run his embassy very well without an

⁸⁸² AMBZ, 18434-6, Moens de Fernig aan Silvercruys, Brussel, 9 januari 1951.

⁸⁸³ AMBZ, 18434-4, ‘Last of the Barons : Belgium’s Ambassador is diplomat in the great tradition’, *The Philadelphia Inquirer* (20 juli 1947), Philadelphia.

⁸⁸⁴ AMBZ, 18434-6, ‘He stays perfect –and single’, *Washington Post* (24 februari 1952), DC.

⁸⁸⁵ AMBZ, 18434-6, ‘Bachelor embassy boasts smooth efficient household’, *Washington Post* (1 januari 1950), DC.

⁸⁸⁶ AMBZ, 18434-6, ‘Most famous DC bachelors’ *Green Bay Press Gazette* (1 maart 1952). Green Bay (WI).

⁸⁸⁷ AMBZ, 18434-6, ‘He stays perfect –and single’, *Washington Post* (24 februari 1952), DC.

ambassadress. His dinners are exquisitely appointed, always fresh flowers, the silver gleams and there are no holes in his socks!”⁸⁸⁸

Het ontbrak de ambassadeur alleszins niet aan vrouwelijke aandacht. Zijn privépapieren bevatten talrijke ongetekende valentijnskaartjes en brieven van verschillende dames, bijvoorbeeld van een zekere Gladys die zich als een “displaced person” voelde in zijn afwezigheid omdat zijn “warmth and wonderfulness” haar zo genegen waren. In 1948 leek Silvercruys zelfs op trouwen te staan. Lorraine Dresselhuys schreef dat ze in de wolken was als ze aan zijn sprankelende blauwe ogen dacht. “How strange life is that now I should become a member of your Belgian family. (...) I am writing this note to you with a heart full of love for all your sweetness to me.” De geruchten in de pers over deze geheime relatie waren dus blijkbaar gegrond. Lorraine zou trouwens attaché Du Monceau ingeruild hebben voor Silvercruys.⁸⁸⁹

Ondertussen had Robert Silvercruys kennis gemaakt met Rosemary Turner, de echtgenote van senator Brien McMahon, bekend omwille van de *Atomic Energy Act* die de Belgisch-Amerikaanse relaties grondig beroerde. Rosemary had gestudeerd aan *George Washington University* in DC en was de dochter van Arthur Turner, voormalig redacteur van de *New York Times* en *Baltimore News*.⁸⁹⁰ Rosemary was een goede vriendin van Roberts zus Suzanne en zo leerden beiden met mekaar kennen in 1948. Ze werden goede vrienden en ontmoetten mekaar geregeld tijdens diners op de residentie.⁸⁹¹ Het is niet duidelijk of Rosemary haar man vergezelde tijdens politieke ontmoetingen op Foxhall Road of dat het om privéaangelegenheden ging.

Wat er ook van zij, in juli 1952 overleed Brien McMahon aan kanker. Silvercruys’ collega en kennis Ockrent kende het koppel blijkbaar goed, wat wijst op het vermoeden dat de Belgen regelmatig met Brien en Rosemary McMahon in contact kwamen. Aan de ambassadeur schreef Ockrent: “Je pense beaucoup à Rosemary. Je suis persuadé que vous l’entourez de toute votre amitié et de toute votre tendresse; je sais que cela constitue pour elle un appui précieux dans ces moments difficiles.”⁸⁹²

Silvercruys nam dit advies van zijn vriend blijkbaar zeer ter harte. Eind augustus 1953 informeerde hij immers het ministerie dat hij met de vierentwintig jaar jongere Rosemary zou trouwen.⁸⁹³ Beiden hadden hun relatie goed geheim kunnen houden gezien de pers niet op de hoogte was. Op 21 september 1953 gaven Robert en Rosemary elkaar het ja-woord. Er was een bescheiden religieuze plechtigheid in de kapel van de Apostolisch gezant Amleto Ciognani die voorging tijdens de ceremonie. Roberts getuige was zijn schoonbroer kolonel Edward Stevenson. Daarna volgde een kleine receptie in het huis van de bruid op Woodland

⁸⁸⁸ AMBZ, 18434-4, ‘These charming people’, *Washington Times-Herald* (22 februari 1948), DC.

⁸⁸⁹ AMBZ, 18434-4, Dresselhuys aan Silvercruys, sl, 15 maart 1948.

AMBZ, 18434-4, ‘The smart set’, *New York Journal* (25 februari 1948), New York.

⁸⁹⁰ AMBZ, Personeelsdossier, ‘Belgian envoy to wed Senator’s widow’, *New York Times* (17 september 1953), New York.

⁸⁹¹ AMBZ, 18434-4, Rosemary Turner aan Silvercruys, DC, sd (1948).

AMBZ, 18434-6, Rosemary Turner aan Silvercruys, DC, 22 mei 1951.

⁸⁹² AMBZ, 18434-6, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 7 augustus 1952.

⁸⁹³ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan ministerie van Buitenlandse Zaken, 28 augustus 1953.

Drive in de residentiële buitenwijk van Washington. Hierop was ook een goede vriendin van Rosemary aanwezig, *first lady* Mamie Eisenhower.⁸⁹⁴ Het huwelijk zou Silvercruids toegang geven tot het netwerk van zijn vrouw en de betreurde McMahon. De ambassadeur nam naast Rosemary ook haar dertienjarige dochter Patricia McMahon op in zijn huishouden.⁸⁹⁵ Het Atlantisch koppel trok nadien op huwelijksreis naar Puerto Rico.

Afbeelding 35: Silvercruids, Rosemary Turner en first lady Mamie Eisenhower, 21 september 1953.

Een fotograaf van *Life Magazine* werd uitgenodigd om het huwelijk op de gevoelige plaat vast te leggen. Aan een journalist vertelde Silvercruids in zijn typerende stijl: “I have at long last succeeded in bringing a satisfactory end to my negotiations. I have concluded a treaty of amity and mutual affection, and now will strive to expedite the exchange of ratifications.”⁸⁹⁶ Uiteraard was het *glamour*-gehalte van de ambassadeur gevoelig gestegen met Rosemary aan zijn zijde. De society-pers had dan ook veel aandacht voor het glamoureuze koppel. In 1957 verschenen Rosemary en Robert zelfs in *Vogue Magazine*. Ook in dit artikel stonden de residentie en de diners centraal. “When the Baron and Baroness Silvercruids give parties at the Embassy, it is a happy proportioning of diplomatic brilliance and candid personal charm.” Acht

Afbeelding 36: Robert & Rosemary, 21 september 1953.

⁸⁹⁴ AMBZ, 18434-7, ‘Le mariage du Baron Silvercruids’, *Le Soir* (22 september 1953), Brussel.

⁸⁹⁵ AMBZ, Personeelsdossier, D984 N1085-288, Silvercruids aan van Zeeland, 12 maart 1954.

⁸⁹⁶ AMBZ, 18434-7, ‘The Turkish embassy is in a big flurry of excitement’, *Washington Daily News* (7 oktober 1953), DC.

personeelsleden van zes verschillende nationaliteiten, inclusief een Duitse chauffeur, een Schotse butler en een Portugese kokkin, beheerden samen met Rosemary het huishouden.⁸⁹⁷

Afbeelding 37: Het gehuwd koppel op de receptie in het huis van de bruid op Woodland Drive, 21 september 1953.

Afbeelding 38: First lady Eisenhower en ambassadeur Silvercruys op diens huwelijksfeest, 21 september 1953.

⁸⁹⁷ AMBZ, Personeelsdossier, 'At the Belgian Embassy', *Vogue* (1 februari 1957), sl.

2.3. Een nieuwe kanselarij

Het was onmiskenbaar dat door de persoon Silvercruys met hem ook het prestige van België in Amerika naar ongekende hoogtes klom. De residentie op Foxhall Road reflecteerde reeds dat aanzien, dit in tegenstelling tot de kanselarij op 1715 22nd Street NW. Bovendien waren de verschillende diensten van de ambassade verdeeld over drie gebouwen. Silvercruys kwam al snel met het idee om een nieuwe kanselarij te bouwen die alle diensten zou verenigen. Net zoals bij de aankoop van zijn residentie zou de ambassadeur het voorstel via zijn kennissen in Brussel introduceren. Gouverneur van de Nationale Bank Frère erkende dat de vestiging in DC “vraiment misérable” was en zou de boodschap overbrengen aan Spaak en minister van Financiën Eyskens.⁸⁹⁸ Met succes blijkbaar, want de overheid kocht in 1947 al een perceel op het adres 3330 Garfield Street NW. De bouw van de kanselarij zou echter met heel wat vertragingen te kampen krijgen omwille van budgettaire redenen.

In het voorjaar van 1949 liet Eyskens weten aan de diplomaat dat hij Spaak, zonder succes, had proberen te overtuigen om middelen vrij te maken voor het bouwproject.⁸⁹⁹ Toen Eyskens premier werd eind 1949 leek er schot in de zaak te komen. Ook de nieuwe buitenlandminister van Zeeland, net zoals de premier een goede kennis van Silvercruys, was het project genegen. Enkel de politiek directeur van het ministerie de Gruben bestreed de plannen omdat het volgens hem ging om “une dépense somptuaire, inutile et superfétatoire”. Ockrent, de vriend van de ambassadeur die stevast informatie uit het ministerie lekte, schreef aan de baron: “Voulez-vous que nous priions ensemble pour que de Gruben soit envoyé comme ambassadeur tout à fait extraordinaire à Tombouctou ou ailleurs?”⁹⁰⁰

In 1952 nam Silvercruys een architect onder de arm die de bouwkosten raamde op \$650.000. De drie oude gebouwen zouden verkocht worden voor \$250.000 en dus zou de Belgische overheid nog 20 miljoen frank moeten ophoesten. Gouverneur Frère poogde minister van Financiën Janssen te overtuigen en verzekerde zelfs zijn steun aan Silvercruys.⁹⁰¹ Ook zijn vriend Gutt moeide zich in 1954 met de financieringsperikelen. Uiteindelijk werd er besloten de kanselarij te laten bouwen door een firma van wie de overheid het gebouw dan stapsgewijs zou overkopen.⁹⁰² Eind 1955 werd het licht eindelijk op groen gezet om de constructie aan te vatten. In maart 1956 was ook het financieel probleem volledig uitgeklaard tussen het ministeries van Buitenlandse Zaken en Financiën.⁹⁰³

Tien jaar na de aankoop van het perceel huldigde Spaak tezamen met Silvercruys de nieuwe kanselarij in op 9 februari 1957. Deze was ontworpen door de Amerikaanse architect Ralph Walker in samenwerking met de Belgische Hugo Van Kuyck. John McShain had de constructie geleid. Het gebouw bestond uit een kwartcirkel en werd vooraan gesierd door een groot Belgisch wapenschild. In het interieur werd er gebruik gemaakt van Belgisch zwart

⁸⁹⁸ AMBZ, 18434-4, Frère aan Silvercruys, Brussel, 10 december 1947.

⁸⁹⁹ AMBZ, 18434-5, Eyskens aan Silvercruys, Brussel, 23 maart 1949.

⁹⁰⁰ AMBZ, 18434-5, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 18 november 1949.

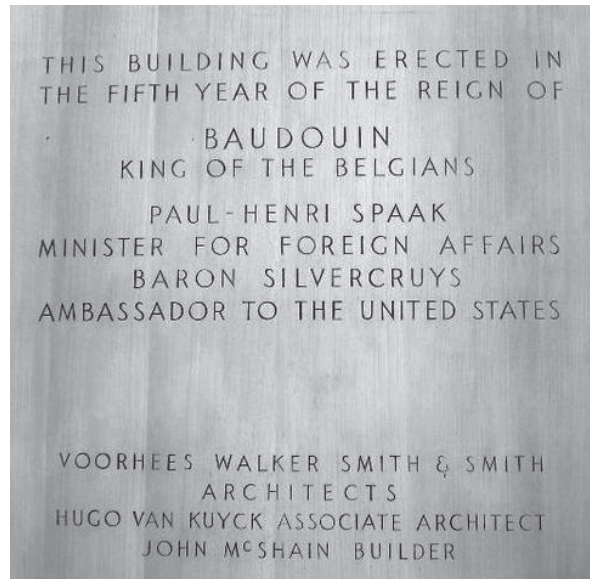
⁹⁰¹ AMBZ, 18434-6, Frère aan Janssen, Brussel, 6 oktober 1952.

AMBZ, 18434-6, Frère aan Silvercruys, Brussel, 16 oktober 1952.

⁹⁰² AMBZ, 18434-7, Gutt aan Silvercruys, New York, 17 december 1954.

⁹⁰³ AMBZ, 18434-7, Secretaris-Generaal Scheyven aan Silvercruys, Brussel, 29 maart 1956.

marmen en Congolees limbahout. Een groot wandtapijt dat Belgische missionarissen op weg naar de Nieuwe Wereld afbeeldde, decoreerde de inkomhal. Het totale kostenplaatje was opgelopen tot \$1 miljoen.⁹⁰⁴ Silvercruyts beschikte nu wel over een kanselarij die de status van zijn land en diplomatieke vertegenwoordiging eer aan deed.

Afbeelding 39: Gedenkteken in de inkomhal van de Belgische kanselarij te Washington.

Afbeelding 40: De Belgische ambassade in de Verenigde Staten, 3330 Garfield Street NW, DC.

⁹⁰⁴ AMBZ, 18434-7, 'Spaak raises flag over the new Belgian chancery', *Washington Post* (10 februari 1957), DC.

3. Netwerk als hoeksteen van diplomatie

3.1. Een Amerikaanse Belg in Amerikaanse kringen

Robert Silvercruys verankerde zich als het ware in de Amerikaanse samenleving. Hij sprak en gedroeg zich vaak als een Amerikaan en had ook gelijklopende visies. Natuurlijk had dit onder meer te maken met het feit dat hij zovele jaren doorbracht in de VS en in dat land een uitgebreid netwerk had uitgebouwd. Uit vorige hoofdstukken en uit zijn visie op zijn ambt bleek reeds dat zijn netwerk hét instrument bij uitstek was dat hem toeliet aan diplomatie te doen. Met wie trad de ambassadeur zoal in dialoog in een professionele en optioneel vriendschappelijke context?⁹⁰⁵

Silvercruys streefde steeds een vriendschappelijke band na met zijn politieke contacten zodat hij hen ook informeel kon ontvangen op de residentie in plaats van ze louter formeel te ontmoeten op bijvoorbeeld het State Department. Eind jaren 1940 wist hij zo dé belangrijkste contactpersonen van het moment te strikken met politieke dossiers zoals het Marshallplan en de NAVO op tafel. Het betrof leden van het buitenlandministerie zoals William Clayton, Dean Acheson, Edward Stettinius, James Byrnes, Robert Lovett en George Marshall. Ook de topfiguren uit de financiële wereld zoals financiënminister Snyder, het hoofd van de *Federal Reserve* William Martin en de topmannen van Bretton Woods-instellingen waren bekend met de Belgische ambassadeur. Ook gingen belangrijke senatoren, zoals Arthur Vandenberg in op zijn uitnodigingen. Vooral de verhoudingen met deze senator, Lovett, Acheson en Snyder leken vriendschappelijk te zijn, en uiterst relevant met het oog op het Marshallplan en de oprichting van de NAVO. Silvercruys verwende zijn gasten en hun echtgenotes met zijn ongeëvenaarde gastvrijheid, charme en uitstekend eten. Nadien correspondeerden de gasten en gastheer over hun ontmoetingen. De toegang tot de president Truman bleef wel zeer beperkt en ging niet verder dan enkele formele gesprekken en staatsdiners.

Met Eisenhower bouwde Silvercruys lang voor deze president werd een goede relatie op. De generaal apprecieerde de Belgische oorlogsinspanning en de ambassadeur van zijn kant beschouwde hem als de geschikte kandidaat om de verdediging van Europa op zich te nemen. Dwight en zijn vrouw Mamie waren in 1949 voor het eerst te gast bij de baron. Toen Ike in november 1952 verkozen werd tot het hoogste ambt, schreef Silvercruys aan hem: “A brighter sun never shone on a greater Austerlitz.”⁹⁰⁶ Het presidentschap veranderde niets aan de gemoedelijke relatie met de ambassadeur. Mamie nodigde begin 1953 Silvercruys uit voor een informeel diner op het Witte Huis.⁹⁰⁷ Daar kwam hij in contact met Homer Gruenther, de legislatieve adviseur van de president. Al deze contacten waren zeer amicaal. Gruenther nodigde Silvercruys en Rosemary uit op een barbecue bij zijn thuis en wilde ook een keer in

⁹⁰⁵ De reconstructie van dit netwerk gebeurde op basis van de privépapieren van Silvercruys die allerhande briefjes en uitnodigingen bevatten die toelieten de contacten in kaart te brengen.

⁹⁰⁶ Het is een raadsel wat Silvercruys bedoelde met deze boodschap. Een mogelijke verklaring is dat de ambassadeur verwees naar de slag bij Austerlitz waar Napoleon de Oostenrijks-Russische coalitie versloeg. Eisenhower zou dan Napoleon incarneren en het oude Duitsland en de Sovjet-Unie de vijand.

AMBZ, 18434-6, Telegram Silvercruys aan Eisenhower, 5 november 1952.

⁹⁰⁷ AMBZ, 18434-7, Mamie Eisenhower aan Silvercruys, 16 maart 1953.

het cafetaria van de *West Wing* lunchen met de baron.⁹⁰⁸ Deze Gruenther was niet te verwarren met generaal Alfred Gruenther die Eisenhower opgevolgd was als *Supreme Allied Commander in Europe*. Toen deze generaal Ridgeway zou opvolgen als stafchef van het Amerikaans leger in 1955 vroeg Spaak aan Silvercruys om te beletten dat “notre ami” zou overgeplaatst worden. De ambassadeur organiseerde een diner met gasten uit het militair kader om dit te verhelpen, met succes want Gruenther deed zijn termijn uit.⁹⁰⁹ Ook Dulles en *Atomic Energy Commission*-hoofd Strauss kwamen geregeld over de vloer bij de baron. Vooral Strauss werd gepaaid door de diplomaat omwille van zijn sleutelrol in de uraniumkwestie.

Zoals hierboven al vermeld, was het huwelijk van Silvercruys met McMahon een ware springplank voor de ambassadeur. Rosemary beschikte immers over het zeer uitgebreid Amerikaans netwerk van haar overleden man, een gereputeerd senator. Plots had de baron toegang tot de vrienden en kennissen van zijn echtgenote. Het ging dan bijvoorbeeld over senatoren waarbij het kersvers koppel verbleef tijdens tripjes doorheen de States.⁹¹⁰ Een belangrijker contact was de viceminister van Handel Walter Williams, of wat gezegd van *Chief Justice* Warren, het hoofd van het hooggerechtshof. Rosemary onderhield echter ook relaties op het allerhoogste niveau. Zij had goede relaties met zowel de vrouw van buitenlandminister John Dulles als met zijn jongere broer en CIA-hoofd Allen Dulles. Zoals gezegd was Mamie Eisenhower een zeer goede vriendin en zelfs de getuige van Rosemary op haar tweede huwelijk. Op het hoogtepunt van de Suezcrisis kon Spaak als één van de weinige politici Eisenhower spreken: “Spaak’s call was apparently made possible only by the friendship between the American wife of the Belgian ambassador and Mrs. Eisenhower.”⁹¹¹ Ook vicepresident Richard Nixon en zijn vrouw Patricia waren bevriend met de barones, net zoals de senator en latere president Lyndon Baines Johnson en zijn echtgenote Lady Bird. Rosemary hield contact met al deze belangrijke Amerikaanse figuren en nodigde haar vrienden dus ook bij haar thuis uit. Die thuis was nu de Belgische residentie van Silvercruys en op die manier profiteerde hij in de hoedanigheid van ambassadeur dus van haar netwerk. Het bleven wel de vrienden van zijn echtgenote, gezien zij de uitnodigingen verstuurde en alle bedankbriefjes aan haar waren gericht. De gasten vroegen wel steeds de groeten te doen aan Robert. Deze zei ooit aan de afgestudeerden van de middelbare meisjesschool tegenover zijn residentie: “Be both satellites to your husband and stars”.⁹¹² Dit waren dus exact de rollen die de glamoureuze Rosemary aannam.

Silvercruys had zeker ook banden met de private sector in de VS. De vriendschap met de aluminiumproducent Richard Reynolds die vorig hoofdstuk aan bod kwam, was hier een

⁹⁰⁸ AMBZ, 18434-7, Homer Gruenther aan Silvercruys, DC, 6 april 1953.

⁹⁰⁹ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Spaak, 19 januari 1955.

AMBZ, 18434-7, Spaak aan Silvercruys, Brussel, 2 februari 1955.

FPHS, Nr.5445, Silvercruys aan Spaak, 19 januari 1955.

⁹¹⁰ Zo verbleven ze in 1954 bijvoorbeeld bij senator Benton in Phoenix (AZ) en in 1955 bij senator Anderson in Albuquerque (NM).

AMBZ, 18434-7, ‘Belgian envoy brings bride to Valley’, *The Arizona Republic* (3 januari 1954), Phoenix (AZ).

⁹¹¹ AMBZ, 18434-7, ‘New US line at UN brings mixed reaction’, *New York Times* (2 december 1956), New York.

⁹¹² AMBZ, 18434-8, Toespraak Silvercruys aan Holton Arms school, DC, 2 juni 1958.

goed voorbeeld van. Het is zeer waarschijnlijk dat de ambassadeur ook met andere bedrijfsleiders contacten had gezien hij zich veel inliet met de exportpromotie, het zoeken van investeringen en het opzetten en bezoeken van handelsbeurzen. Hij had ook contacten binnen de relevante Kamers van Koophandel in de verschillende grote steden. Eind oktober 1957 doopte Silvercruys samen met Mamie Eisenhower het eerste straalvliegtuig, een Boeing 707 van *Pan American Airways*, dat een trans-Atlantische commerciële vlucht zou maken van Baltimore naar Brussel.⁹¹³ Zulke ceremoniële evenementen waren een uitstekend voorbeeld van hoe Silvercruys zowel in de politieke als economische Amerikaanse milieus was binnengedrongen. Opnieuw zat zijn vrouw er voor iets tussen gezien de directeur van *Pan Am* haar bedankte voor het diner en de Belgische decoratie die hij ontving.⁹¹⁴ Er was maar één ambassadeur die samen met de *first lady* een historische vlucht mocht uitzwaaien die richting zijn eigen hoofdstad vertrok.

De baron was niet alleen een onderwerp van krantenartikelen, hij onderhield ook professionele relaties met de pers. Deze waren natuurlijk belangrijk voor het uitoefenen van zijn job. Zo trok Silvercruys de aandacht van de pers op initiatieven zoals de handelstentoonstellingen, zijn toespraken over de wereldpolitiek en de inspanningen van België. Uit vorig hoofdstuk bleek dat vooral inzake Congo de relatie met de pers van cruciaal belang was. Een goede pers lag immers aan de basis van een gunstige publieke opinie. Daarom wilde de ambassadeur een zo goed mogelijk contact de redacties nastreven en zo mogelijk invloed hierop uitoefenen. Zijn persoonlijk archief liet sporen na van relaties met onder meer de directeur van *The Reader's Digest* Barclay Acheson, een redacteur van *The Washington Post* Herbert Elliston, en de hoofdredacteur van *The New York Times*.⁹¹⁵ Toen de kabinetschef van Larock, de vervanger van Spaak, in 1957 zich beklaagde dat de correspondent Waggoner van die laatste krant in de Benelux te weinig aandacht had voor België, bemiddelde Silvercruys via de secretaris van de krant. Deze was immers een goede vriend van het ambassadeurskoppel met wie ze af en toe een weekend doorbrachten.⁹¹⁶ De baron was zich alleszins bewust van de positieve maar ook potentieel negatieve effecten van journalistiek als instrument van de diplomatie. Toen Spaaks kabinetschef Rotschild zich beklaagde dat Waggoner een negatief beeld had opgehangen van zijn overste, antwoordde de diplomaat:

*“Il n'en reste pas moins que la presse est un instrument bien délicat et qu'avant de songer à faire peindre un tableau, il est toujours prudent de s'assurer des qualités de l'artiste.”*⁹¹⁷

Het is duidelijk dat Silvercruys zich in de hoogste regionen van de Amerikaanse politieke, economische en elitaire samenleving bewoog. Hij kon het zich dus permitteren om de grote diplomatieke evenementen links te laten liggen en zich terug te trekken in zijn

⁹¹³ AMBZ, 18434-8, 'Big jet off to Brussels', *The Sun-Baltimore* (17 oktober 1958), Baltimore (MD).

⁹¹⁴ AMBZ, 18434-8, Directeur Pan American World Airways System aan Rosemary Turner, New York, 22 december 1958.

⁹¹⁵ AMBZ, 18434-4, Barclay Acheson aan Silvercruys, New York, 26 maart 1948.

AMBZ, 18434-6, Elliston aan Silvercruys, DC, 10 april 1950.

⁹¹⁶ AMBZ, 18434-7, Secretaris New York Times aan Silvercruys, DC, 19 juli 1957.

AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Wéry, 24 juli 1957.

⁹¹⁷ AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Rotschild, 6 mei 1957.

luxueuze residentie waar hij dan zelf zijn hoge en belangrijke gasten uitnodigde die maar al te graag vertoefden in zijn gezelschap. Zowel de Amerikanen als de Belgen loofden hem voor zijn contacten en invloed. “It was an occasion the like of which I have rarely seen in this ‘whirligig’ of so-called capital society. It so often is decorated by many who too frequently have neither brains nor interest to contribute. Your guests represented the finest type of what one wishes to see in the social life of our government.”⁹¹⁸ Pierre Wigny vertelde in 1952 dat “Le dear Baron est connu de tout le monde. C’est le seul homme, le seul diplomate étranger, qui parvient, en vingt-quatre heures, à convier à déjeuner quelqu’un du département d’état.”⁹¹⁹ Niet alleen zijn toegang werd geprezen, vooral de invloed die hij klaarblijkelijk uitoefende op zijn Amerikaanse contacten was natuurlijk van belang.⁹²⁰ Uiteraard is die niet te meten, maar dit werkstuk heeft al aangetoond dat Silvercruys zeker een man was naar wie op zijn minst geluisterd werd. Wat er dan zoal werd besproken door de ambassadeur en zijn gasten op Foxhall Road werd echter nooit aan het papier toevertrouwd en zal dus voor altijd een raadsel blijven.

Afbeelding 41: Rosemary en Robert Silvercruy in de inkomhal van de Belgische residentie op Foxhall Road, 1953.

⁹¹⁸ AMBZ, 18434-7, Anonieme afzender aan Silvercruy, DC, 5 oktober 1956.

⁹¹⁹ AMBZ, 18434-6, ‘Toujours prêt’, *Pourquoi Pas* (9 mei 1952), sl.

⁹²⁰ AMBZ, 18434-4, Pierlot aan Silvercruy, New York, 12 juni 1948.

3.2. Silvercruys in opspraak?

Het is markant dat de ambassadeur, die toch een opmerkelijk lange staat van dienst had, zelden of nooit negatief het nieuws haalde of in minder vlijende termen werd omschreven door politici of partners aan beide zijden van de oceaan. Hij wist ten alle tijden onbesproken te blijven en een propere lei te behouden. Toch dreigde in de loop van de jaren 1950 zijn imago tot twee maal toe in gevaar te komen.

De grootste bedreiging kwam van zeer dichtbij en uit onverwachte hoek. Roberts zus Suzanne Silvercruys Stevenson werd in de jaren 1950 immers een nationaal bekend maar ook gecontesteerd figuur. In 1949 richtte ze de *Minute Woman of the USA* op, een vrouwenorganisatie die zich vooral verzette tegen de invloed van communisme in de VS, maar ook streed voor het behoud van het christelijk karakter, de waarden en grondwet van de VS. De organisatie leunde dicht aan bij het McCarthyisme en zij nam in de jaren 1950 deel aan de heksenjacht op vermeende communisten, onder andere op scholen. Eveneens werd de groep beschuldigd van racisme tegen zwarten en joden. De *Minute Women* telde 50.000 leden in de hele VS en stond dus voor de oer-Amerikaanse waarden, ironisch dat een Belgische deze beweging leidde. *The Washington Post* omschreef Suzanne echter als een ware patriot.⁹²¹

In augustus 1952 besloot Suzanne samen met Percy Greaves een derde partij op te richten om Eisenhower en de Democraat Adlai Stevenson te contesteren in de presidentsverkiezingen van november. Het programma van de *Constitution Party* was driedelig. De *New Deal* moest verlaten worden omdat die de VS naar het socialisme en uiteindelijk communisme zou leiden, de overheid moest terug handelen naar de letter en geest van de constitutie en de VS moest zich terugtrekken uit internationale verbanden zoals de VN en NAVO en steun aan de ‘prooien van het socialistisch imperialisme’ - lees Europese, Aziatische en Afrikaanse landen- stopzetten.⁹²² In september namen zowel Suzanne als haar kompaan Greaves reeds ontslag als voorzitters omdat hun partij werd bestempeld als antisemitisch. In november haalde de partij 0,03% van de stemmen.⁹²³

De isolationistische en onverdraagzame karaktertrekken van Suzannes beweging en de sterke link met het McCarthyisme waren natuurlijk moeilijk verzoenbaar met de waarden die de Belgische ambassadeur poogde te bepleiten in Amerika. Ook na de verkiezingen van 1952 bleef Suzanne immers actief binnen de *Minute Women*. In de pers werd deze beweging nu omschreven als “le KuKluxKlan en jupons, gardiennes de la foi 100% américaine” of “cette maffia d’amazones”.⁹²⁴ De organisatie werd stevast expliciet gelinkt aan racisme, McCarthyisme, isolationisme en lastercampagnes tegen onderwijzend personeel en ambtenaren.⁹²⁵

⁹²¹ AMBZ, 18434-6, ‘She works to get out women’s vote’, *Washington Post* (10 augustus 1952), DC.

⁹²² AMBZ, 18434-6, ‘Two groups start action to organize third party’, *San Francisco Examiner* (10 augustus 1952), San Francisco.

⁹²³ AMBZ, 18434-6, ‘2 leaders quit party over anti-semitism’, *New York Times* (2 september 1952), New York.

⁹²⁴ AMBZ, 18434-7, ‘Soupe aux canards’, *Europe-Amérique* (19 november 1953), sl.

⁹²⁵ AMBZ, 18434-7, ‘Les bailleurs de fonds du sénateur McCarthy’, *Le Drapeau Rouge* (12 maart 1954), Brussel. Merk op dat deze omschrijving in een communistisch, en dus mogelijk bevooroordeeld, blad verscheen.

Het was natuurlijk bijzonder vervelend voor Robert Silvercruys dat zijn naam steeds op het einde van dergelijke artikels verscheen omdat hij de broer was van de leidster. Suzanne zag wel in dat haar activiteit politiek en diplomatiek zeer gevoelig lag voor haar broer. In oktober 1954 verzekerde ze hem dat ze niet bij hem in de residentie zou verblijven tijdens haar bezoek aan DC omwille van een conferentie van de *Minute Women* omdat ze haar broer niet tot last wilde zijn: “If we do not always agree, my love and devotion to you have nothing whatever to do with those political opinions. Hence the reason we are staying at the Carrillon house, so that no embarrassments would be caused to you.”⁹²⁶ Desalniettemin leek de ambassadeur toch enige hinder te ondervinden van de controversiële politieke standpunten van zijn zus. In februari 1955 annuleerde ze zelfs een toespraak in het District om haar broers reputatie te sparen:

*“One doesn’t have to think alike when one is brother and sister and I add: differences of point of views and convictions do not have to interfere with profound affection and devotion. However, I thought it best to refuse to come and speak at a large gathering in Washington, as I hated to do anything that might further annoy you.”*⁹²⁷

Het was alleszins duidelijk dat Silvercruys niet akkoord ging met de antagonistische politieke standpunten van zijn zus, zeker op vlak van internationale organisatie. Het archief biedt echter geen uitsluitsel of hij zelf aandrong bij Suzanne om weg te blijven uit DC. Het blijft ook gissen naar de impact van Suzannes ambities op de relatie met haar broer. De frequentie van de briefwisseling daalde alleszins. Toch leek het imago van de ambassadeur niet echt averij opgelopen te hebben. Omdat hij geen tegenstanders had, konden ze dit ook niet voor zijn voeten gooien. In november 1956 nam Suzanne nog deel aan de Congresverkiezingen en dong ze naar een zitje in de Senaat als onafhankelijk kandidaat. Haar programmapunten waren opnieuw isolationistisch, anticommunistisch, budgettair en fiscaal doctrinair met nadruk op de grondwet. Suzannes verkiezingsbrochure riep op om haar te vervoegen in “this American Crusade”.⁹²⁸ Veel kwam hier niet van in huis. Ze wist wel 10.000 stemmen te verzamelen, maar dit was slechts 0,9% van het totaal. De Republikein Prescott Bush, vader en grootvader van twee toekomstige presidenten, behield zijn zetel.⁹²⁹ Suzanne Silvercruys Stevenson overleed in 1973 in Baltimore, Maryland.⁹³⁰

Tussen Silvercruys en het hoofd van de *Atomic Energy Commission* Strauss was er altijd een uiterst amicale omgang geweest. Toen de Amerikaan bij een bezoek aan België in 1957 een eredoctoraat ontving aan de Gentse Rijksuniversiteit dankte hij de baron: “I am truly overcome by so generous an outpouring of good will. Naturally, I suspect your fine Machiavellian hand in this matter and I am, if anything, even more deeply in your debt.”⁹³¹ De woordkeuze van Strauss was opmerkelijk. Silvercruys was in zekere zin ook een

Beschrijvingen van de *Minute Women* in andere kranten waren milder maar maakten toch ook gewag van deze extreme karakteristieken.

⁹²⁶ AMBZ, 18434-7, Suzanne Stevenson aan Silvercruys, North Windham (CT), 27 oktober 1954.

⁹²⁷ AMBZ, 18434-7, Suzanne Stevenson aan Silvercruys, sl, 25 februari 1955.

⁹²⁸ AMBZ, 18434-7, Verkiezingsbrochure Suzanne Silvercruys Stevenson, Stratford (CT), sd (1956).

⁹²⁹ *Statistics of the Presidential and Congressional election of November 6, 1956*, sd (http://clerk.house.gov/member_info/electionInfo/1956election.pdf).

⁹³⁰ COOMANS, *Etat présent* 157.

⁹³¹ AMBZ, 18434-7, Strauss aan Silvercruys, DC, 26 februari 1957.

Machiavellist, een opportunist, de regisseur die de bilaterale relaties in goede banen leidde door voornamelijk vriendschapsbanden te smeden en dit door een grote charme, inzicht en professionaliteit aan de dag te leggen. De ambassadeur wist als geen ander hoe hij de Amerikanen kon paaien. Uiteraard doorzag Strauss wat de baron deed, maar hij apprecieerde de gebaren. Toen Silvercruys enkele flessen wodka aan zijn vriend schonk, antwoordde die grappend: “It is the first time I have ever been subjected to this form of political subversion.”⁹³²

De grens tussen vriendschappelijk dienstbetoon en corruptie werd volgens democratische senatoren in mei 1959 wel overschreden door Strauss en Silvercruys. Deze democratische politici hadden zich verzet tegen een verlenging van Strauss’ mandaat als hoofd van de AEC. Die had immers de bekende wetenschapper en hoofd van het *Manhattan Project* Oppenheimer buiten gewerkt omwille van veiligheidsredenen gezien de wetenschapper een vermeend communistisch *fellow traveler* was. Eisenhower benoemde zijn vriend Strauss dan maar tot minister van Handel, maar diezelfde senatoren weigerden deze aanstelling te ratificeren. De leider van deze oppositie was senator Anderson uit New Mexico, een goede vriend van Rosemary, en dus ook van Silvercruys, bij wie het koppel meermaals verbleef. Het gerucht deed de ronde dat Strauss aan Silvercruys had gevraagd “in return for some favor from me to you, to intercede on my behalf with certain senators who are friends of yours to vote in favor of my confirmation.” De ambassadeur ging wel vrijuit volgens het gerucht want “you had declined to do this on the ground that it was unbecoming a diplomat”.⁹³³ Silvercruys antwoordde aan Strauss dat de geruchten inderdaad vals waren.

*“For many years, I have endeavored to be helpful in the promotion of some of the fundamental interest we have in common. In so doing, I have enjoyed my association with you and with the other members of the AEC. No favor was sought, and none was offered. Friendship is a grace that calls for no return.”*⁹³⁴

Silvercruys ontkende dus dat er een soort *quid pro quo* of een afspraak was tussen Strauss en hem. Dit antwoord gaf echter geen uitsluitsel over het feit of Silvercruys al dan niet de benoeming besproken had met Anderson of andere bevriende senatoren. Het was alleszins in het belang van België dat Strauss minister van Handel zou worden gezien zijn vriendschappelijke band met België en zijn leiders en diplomaten. Deze stelling wordt bevestigd door een rapport van de Bassompierre, de zaakgelastigde na het vertrek van Silvercruys, aan buitenlandminister Wigny. De diplomaat betreurde dat de benoeming van Strauss door de Senaat in juni verworpen was. “La Belgique perd en l’Amiral Strauss un ami sincère qui a toujours veillé à ce que son administration examine avec bienveillance les nombreuses interventions dans le domaine commercial que cette ambassade a été amenée à faire auprès du Département du Commerce.”⁹³⁵ Het blijft onopgehelderd of de ambassadeur gelobbyd had bij zijn politieke vrienden om Strauss te benoemen, zonder dat die laatste daar expliciet om gevraagd had. De zaak bracht Silvercruys alleszins op geen enkel moment echt

⁹³² AMBZ, 18434-8, Strauss aan Silvercruys, DC, 11 februari 1958.

⁹³³ AMBZ, 18434-8, Strauss aan Silvercruys, DC, 1 juni 1959.

⁹³⁴ AMBZ, 18434-8, Silvercruys aan Strauss, 3 juni 1959.

⁹³⁵ AMBZ, 13.286, D4976 N2767-540, de Bassompierre aan Wigny, DC, 19 juni 1959.

in opspraak, omdat hij volgens het gerucht geweigerd had in te gaan op Strauss' vermeende vraag. De ambassadeur kon dus met een onbezoedeld blazozen zijn pensioen aanvatten.

3.3. Banden met het thuisland

Hoe verliepen de contacten van Silvercruys met België? Hij zakte slechts gemiddeld één keer per jaar af naar België, en dit tijdens de jaarlijkse diplomatieke conferentie. Het familiaal contact was zeer beperkt na het overlijden van zijn ouders midden jaren 1930. Er zijn geen sporen van een band met zijn oudste zus Madeleine, die nochtans tot haar dood in 1973 in Leuven leefde.⁹³⁶ Zijn contacten met België waren dus voornamelijk professioneel en vriendschappelijk van aard. Vaak liepen beiden in mekaar over, maar niet altijd. Zo onderhield Silvercruys bijvoorbeeld een louter vriendschappelijke correspondentie met oud-collega's van zijn vader bij het Hof van Cassatie of de dichter Maurice Maeterlinck met wie hij van gedachten wisselde over poëzie en literatuur.⁹³⁷

Uiteraard stond Silvercruys in nauwe verbinding met de Belgische politieke top, meer in het bijzonder met de verschillende premiers en ministers van onder meer Buitenlandse Zaken. De ambassadeur bereidde hun officiële bezoeken aan de VS minutieus voor en begeleidde zijn oversten gedurende het hele verblijf. Hij regelde officiële ontmoetingen met de administratie of op Foggy Bottom waarop hij zijn minister vergezelde, plande thematische bezoeken aan bijvoorbeeld fabrieken of universiteiten in, maar voorzag ook informele gesprekken. Voor deze informele diners in zijn residentie nodigde hij steevast belangrijke Amerikaanse functionarissen uit. De ambassadeur ontving op die manier de premiers Pierlot, Eyskens en Pholien en ministers Spaak, van Zeeland en Wigny. Tijdens de reis van premier Pholien in april 1951 bijvoorbeeld, dineerde het Belgische gezelschap met president Truman en nodigde Silvercruys onder meer Acheson, de vicepresident Barkley, de minister van Handel Sawyer, de Amerikaanse ambassadeur Murphy en enkele senatoren uit op zijn residentie.⁹³⁸ De ambassadeur verleende eveneens onderdak aan de Belgische bezoekers in de gastvertrekken van zijn majestueuze verblijfplaats. De Belgische politici waardeerden ten zeerste dat hij hen in contact bracht met deze hooggeplaatste Amerikanen, wat duidelijk niet evident was. Na afloop van een bezoek in 1950 schreef Spaak: "Je vous suis reconnaissant d'avoir si bien organisé les choses et de m'avoir permis de prendre tant de contacts utiles."⁹³⁹ Van Zeeland was het eens met zijn voorganger: "Grâce à vous, j'ai pu rencontrer en peu de jours et dans un cadre qui fait honneur à notre pays, un choix de personnalités de tout premier plan."⁹⁴⁰ Dit was waar de ambassadeur voor bekend stond: mensen van beide zijdes van de oceaan met mekaar in contact brengen en deze ontmoetingen vlot laten verlopen.

Silvercruys bleef een nauwe band onderhouden met zijn vriend Gutt. Op zijn verjaardag ontving Silvercruys volgend ludiek bericht: "Your par value has been increased

⁹³⁶ COOMANS, *Etat présent* 157.

⁹³⁷ AMBZ, 18434-9, Persoonlijke correspondentie, sl, sd.

⁹³⁸ AMBZ, 18434-6, 'Belgian prime minister entertained', *The Washington Post* (10 april 1951), Washington DC.

⁹³⁹ AMBZ, 18434-6, Spaak aan Silvercruys, Brussel, 7 februari 1950.

⁹⁴⁰ AMBZ, 18434-6, van Zeeland aan Silvercruys, New York, 5 december 1952.

today by one point, as chairman of the fund, I concur with this revaluation. As a friend, I whole heartedly congratulate you.”⁹⁴¹ In 1951 liep Guttts mandaat bij het IMF af. Silvercruys gunde zijn vriend een mooi afscheid en verzamelde alle financiële en economische bonzen van de Amerikaanse administratie en Bretton Woods-instellingen in zijn residentie. Gutt bedankte de ambassadeur uitvoerig.

“I shall concentrate my thanks on one of you, whom I shall describe as the worst of the punsters and the best of friends in the world. I shall concentrate my thanks on him because he has been to me for many years that very rare thing, the friend of the good and of the bad days. In the happy and proud moments, and in the sad moments, he would know the words to be said and the silences to be kept.”

Vervolgens nam Silvercruys het woord:

*“My dear Gutt, you have often helped me to receive our friends at this table, and to extend to them the cordial welcome I might have had some difficulty to provide alone. If I may be personal, I should like to thank you for the assistance you have given me. This assistance was extended in fair and foul weather. At crucial moments in the affairs of our nations, I found renewed strength in your spirit and I derived the fullest measure of inspiration from you own faith and endurance.”*⁹⁴²

Ook toen Gutt Washington weer inruilde voor Brussel bleven beide vrienden met elkaar in contact via briefwisseling waarin ze allerhande politieke en economische problemen van België en de wereldpolitiek bespraken, alsook de persoonlijke dingen des levens.

Vanzelfsprekend stond de baron ook in verbinding met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij onderhield nauw contact met Ockrent, het hoofd van het departement voor economische samenwerking binnen het ministerie en de latere permanent vertegenwoordiger bij de OEES. Ockrent voorzag Silvercruys steeds van informatie over de onderhandelingen en tendensen op het ministerie in Brussel. In ruil pleitte de ambassadeur bijvoorbeeld, tevergeefs overigens, voor het behoud van zijn sub-departement toen dat dreigde opgedoekt te worden in 1953.⁹⁴³ De baron onderhield ook goede banden met de Staercke, de vertegenwoordiger bij de NAVO en vroeger kabinetschef van de regent, en Wauters, de ambassadeur in Moskou in de jaren 1950. Silvercruys had voornamelijk contact met zijn ex-medewerkers die hij mede professioneel gevormd had.

Klaarblijkelijk had hij midden jaren 1950 ook een vertrouwensrelatie met secretaris-generaal van het ministerie Louis Scheyven. Beide heren correspondeerden over het reilen en zeilen op het ministerie en hielpen mekaar. Zo deed de ambassadeur op vraag van Scheyven een demarche bij van Zeeland om een extra personeelslid op Scheyvens administratie te verkrijgen. Op zijn beurt lobbyde de secretaris-generaal voor een verhoging van de lonen voor het diplomatiek personeel in Amerika met 15% nu de levenskosten daar stegen.⁹⁴⁴ Scheyven polste bij Silvercruys ook meermaals naar de prestaties van het diplomatiek en consulaire personeel in de VS en naar de wenselijkheid van bepaalde transfers. Zo vroeg de secretaris

⁹⁴¹ AMBZ, 18434-6, Telegram Gutt aan Silvercruys, DC, 17 oktober 1950.

⁹⁴² AMBZ, 18434-6, Toespraken van Gutt en Silvercruys op ambassade, DC, 3 mei 1951.

⁹⁴³ AMBZ, 18434-6, Ockrent aan Silvercruys, Brussel, 31 oktober 1951.

AMBZ, 18434-7, Silvercruys aan Ockrent, 10 april 1953.

⁹⁴⁴ AMBZ, 18434-7, Scheyven aan Silvercruys, Brussel, 29 december 1953.

aan de baron of het wenselijk was Houard tijdelijk van DC naar Brussel over te plaatsen om zijn huwelijk te redden nu dat het gerucht de ronde deed dat deze diplomaat een affaire zou hebben.⁹⁴⁵ Op zijn beurt raadde Silvercruyts bijvoorbeeld in 1955 aan de consul in Kansas Vandenberghe wat discipline bij te brengen in Brussel vooraleer hem terug naar het buitenland te sturen omdat hij het moeilijk had om regels te volgen.⁹⁴⁶ In de jaren 1950 behoorde Silvercruyts tot de ouderdomsdekens van het Belgisch korps en was hij dé autoriteit inzake Amerika. Hij werd door het ministerie dus veelvuldig geraadpleegd omtrent diplomatieke bewegingen en zijn stem werd gehoord.

De ambassadeur droeg op instructie van zijn minister of de betrokken persoon ook frequent kandidaturen van Belgen voor bij de Amerikanen, of hij poogde hier tenminste de onontbeerlijke Amerikaanse steun voor te vinden. Het betrof dan posities bij internationale organisaties. Dit deed hij bijvoorbeeld voor zijn vriend Wauters in 1946 toen die België wilde vertegenwoordigen in de *United Nations Relief and Rehabilitation Administration*.⁹⁴⁷ Hij poogde ook in de loop der jaren andere Belgen een post te bezorgen bij de Ruhr-autoriteit, de *International Labour Organization*, het Internationaal Gerechtshof enzovoort.⁹⁴⁸ De diplomaat kon zeker niet in alle gevallen Amerikaanse steun bekomen. Na twee demarches om steun voor een Belgische zetel bij de uitvoerende raad van de *World Health Organization* te bekomen, bleef het antwoord ditmaal negatief.⁹⁴⁹

Niet alleen politici en diplomaten stond een gastvrij en vruchtbaar verblijf in DC te wachten. Silvercruyts ontving eveneens Belgische industriëlen, bankiers en academici op zijn residentie. Ook hen bracht hij in contact met de geschikte Amerikanen. Vicepresident van de Bank van Brussel Camu ontmoette dankzij Silvercruyts gerenommeerde economen, bankgouverneurs en mensen van de pers. De topbestuurders van de Nationale Bank Frère en Janssen dineerden onder meer in 1952 op Foxhall Road met Secretary of Treasury Snyder, defensie-minister Lovett, handelminister Sawyer, president van het IMF Wooth en vicepresident van de Wereldbank Garner. Frère hielp Silvercruyts trouwens vooruit met de bouw van zijn kanselarij en beiden konden het goed met mekaar vinden. Enkele dagen voordien had Silvercruyts nog de rector van de universiteit van Leuven Van Waeyenbergh op bezoek wie hij kennis liet maken met enkele prominente professoren.⁹⁵⁰ De hartelijke relaties die de baron onderhield met economische en koloniale figuren zoals van der Straeten van de Generale Maatschappij, Robiliart van de *Union Minière*, Ryckmans en de top van ondernemingen zoals Sabena, kwamen in vorige hoofdstukken reeds aan bod. Périer van Sabena schreef in 1953: “Vous êtes parmi ceux que nous désirons traiter le mieux du monde. J’espère qu’il me sera possible de vous témoigner la reconnaissance de la Sabena pour les

⁹⁴⁵ AMBZ, 18434-7, Silvercruyts aan Scheyven, 2 februari 1954.

AMBZ, 18434-7, Scheyven aan Silvercruyts, Brussel, 5 oktober 1956.

⁹⁴⁶ AMBZ, 18434-7, Silvercruyts aan Scheyven, 21 april 1955.

⁹⁴⁷ AMBZ, 18434-4, Wauters aan Silvercruyts, Brussel, 14 mei 1946.

⁹⁴⁸ AMBZ, 12.439, D9972 N3521-1045, Silvercruyts aan van Zeeland, 16 september 1952.

⁹⁴⁹ AMBZ, 12.439, Telegram P.II/0.49.I/51/4530, van Zeeland aan Silvercruyts, 17 april 1951.

⁹⁵⁰ AMBZ, 18434-6, Camu aan Silvercruyts, Brussel, 24 maart 1952.

AMBZ, 18434-6, ‘Janssen et Frère à Washington’, *Le Soir* (18 september 1952), Brussel.

AMBZ, 18434-6, ‘A Washington’, *Le Soir* (14 september 1952), Brussel.

services que vous lui avez rendus.”⁹⁵¹ Het is niet ondenkbaar dat de ambassadeur nog meer Belgische bedrijven voet aan grond hielp krijgen aan de overkant van de grote plas.

Hoewel de ambassadeur zowat alle prominente Belgen op bezoek in de VS ontving en begeleidde, was zijn Belgisch netwerk kleinschaliger dan het Amerikaanse. Dit doet het beschikbare bronnenmateriaal althans vermoeden. Het beperkte zich tot enkele diplomaten en vertrouwelingen op het ministerie, enkele economische spilfiguren en de politieke top met wie hij voornamelijk een eerder professionele relatie onderhield. Dit stond dus in zekere mate in contrast met het netwerk dat hij in de VS had opgebouwd. Alleszins wist Silvercruids beide netwerken uitstekend te verbinden en dit ter bevordering van de bilaterale relaties tussen de VS en België.

Het is veilig te stellen dat de ambassadeur een ware incarnatie was van die band en dat hij deze ook steeds zou promoten binnen het grotere kader van het Atlantisch gemenebest. Niemand kende de Amerikaanse mentaliteit en cultuur beter dan hij, niemand had meer toegang tot de hoogste kringen dan hij. In dit opzicht was Silvercruids een Amerikaanse Belg. Voor Silvercruids was er trouwens geen verschil tussen beide nationaliteiten, dat maakte hij meermaals duidelijk met een kwinkslag.

*“While talking to a group of American businessmen, one of my friends from Brussels expressed himself in this way: to put it simply, the Belgian is a stubborn individual, a hard worker, a great individualist and inveterate optimist, he loves his food and he loves his drinks too. An importer who had fallen asleep before this inspirational portion of his talk, woke up and said: is he talking about Belgians or Americans?”*⁹⁵²

Dat de baron als persoonlijkheid erg geapprecieerd werd in de VS, lieten de Amerikanen onder meer ook blijken door hem eredoctoraten aan te bieden. Hij ontving er na de oorlog van *Temple University* en het *Drexel Institute*, beiden in Philadelphia. In 1956 volgde er een eredoctoraat van *Bowdoin College* in Maine, en in 1959 werd hij geëerd aan *Saint Joseph’s University*, eveneens in Philadelphia. Dit waren niet de meest prestigieuze leerstoelen, al had de consul-generaal in San Francisco in 1950 wel demarches ondernomen bij de universiteiten van Stanford en Berkeley om de baron te eren, zonder succes overigens.⁹⁵³ Alleszins was Silvercruids zeer begaan met het academisch leven, en vooral de uitwisseling van studenten. Daarom was hij ook permanent lid van de *Belgian American Educational Foundation*.⁹⁵⁴

Afbeelding 42: Silvercruids als doctor honoris causa aan Saint Joseph’s University in Philadelphia, 7 juni 1959.

⁹⁵¹ AMBZ, 18434-7, Périer aan Silvercruids, Brussel, 24 augustus 1953.

⁹⁵² AMBZ, 18434-9, Toespraak Silvercruids, sl, sd (1954).

⁹⁵³ AMBZ, 18434-6, Consul-generaal aan Silvercruids, San Francisco, 23 mei 1950.

⁹⁵⁴ AMBZ, 18434-8, Biografische nota Silvercruids, DC, 9 mei 1958.

4. Fin de carrière

4.1. Het bezoek van koning Boudewijn als laatste wapenfeit

In oktober 1958 bereikte Robert Silvercrucy de pensioenleeftijd van 65. Hij was echter nog niet van plan zijn carrière stop te zetten en daarom vroeg hij een verlenging van zijn mandaat aan buitenlandminister Wigny en premier Eyskens. Die laatste schreef dat “sans doute jouissez-vous de ce rare privilège d’atteindre la limite d’âge tout en étant resté particulièrement jeune” maar moest hem toch teleurstellen. Hoewel hij het plan van de ambassadeur genegen was, kon hij geen uitzondering op de regel maken. Gezien koning Boudewijn een uitnodiging van de Amerikaanse ambassade in Brussel had ontvangen om in mei 1959 een staatsbezoek te brengen, werd Silvercrucy aangeboden om tot dan op post te blijven.⁹⁵⁵ De ambassadeur zou door de grote poort het ambtelijk leven mogen en kunnen verlaten. Eveneens mocht hij België vertegenwoordigen op de NAVO-vergadering van 4 april 1959, een historische verjaardag die de baron ongetwijfeld na aan het hart lag.

De reis van de achtentwintigjarige Boudewijn werd een grootse zwanenzang voor Silvercrucy die de hele trip plande en coördineerde, samen met zijn medewerker de Bassompierre en met ondersteuning van het State Department. De voorbereiding begon al maanden voordien met het opstellen van de agenda en vastleggen van alle ontmoetingen. Ook stelde de ambassade een persmap op met foto’s, een biografie van de vorst, nota’s over België, en -niet onbelangrijk- een boekje over de toekomst van Congo. Het succes van het bezoek zou gemeten worden aan de hand van de gunstige pers die het moest opleveren. Het imago van Boudewijn was immers niet schitterend, zoals reeds bleek uit vorig hoofdstuk. Minister Wigny drong er dan ook op aan dat Silvercrucy dagelijks in contact zou staan met de pers en “être au petits soins avec eux”.⁹⁵⁶ Enkele dagen voor de aankomst van de vorst schreef de ambassadeur zijn vriend Gutt. “Nous faisons un grand effort pour créer un climat favorable dans la presse.” De baron had blijkbaar niet alleen de reis en de contacten georganiseerd, hij schreef ook alle toespraken die de jonge soeverein zou geven. Naar zijn inschatting zouden deze cruciaal worden. “J’y ai quelque peu travaillé pour éviter les redites et pour n’être pas trop banal tout en évitant les aspérités politiques que ne seraient pas de mise. Je crois avoir fait ce que j’ai pu, ou ce que j’ai du. Alea jacta est!”⁹⁵⁷ Silvercrucy was er klaar voor.

Op 11 mei werd Boudewijn door president Eisenhower en Silvercrucy opgewacht op de luchthaven. In twintig dagen tijd zou de vorst onder meer Washington, Detroit, Chicago, Dallas, Los Angeles, San Francisco en New York aandoen. Hij bezocht de vele steden, politieke instellingen, kerncentrales, auto- en vliegtuigfabrieken, militaire bases en filmstudio’s. Overall werd hij op het hoogste niveau ontvangen, te beginnen op het Witte Huis. Daar ontmoette hij tijdens een diner niet alleen Eisenhower, maar ook Nixon, alle Amerikaanse ministers en belangrijke senatoren. Daags nadien volgde er een evenement op de residentie van Silvercrucy met een evenwaardige gastenlijst.

⁹⁵⁵ AMBZ, 18434-8, Eyskens aan Silvercrucy, Brussel, 17 december 1958.

⁹⁵⁶ AMBZ, 18434-8, Wigny aan Silvercrucy, Brussel, 6 mei 1959.

⁹⁵⁷ AMBZ, 18434-8, Silvercrucy aan Gutt, 8 mei 1959.

Op 12 mei sprak de koning de verenigde kamers van het Congres toe. De toespraak was onmiskenbaar van de hand van Silvercruys, die zijn rol als *souffleur des grandes vedettes* hier dus uitstekend speelde. Boudewijn begon met de gelijkenissen van beide landen te beschrijven in Amerikaanse stijl, net zoals de diplomaat dat steeds deed. “In both, the state exists for the people, not the people for the state. In both, rights and liberties take their origin, not in government, but in the unalienable rights given by the creator.” Vervolgens dankte hij de Amerikanen voor alles wat ze voor België gedaan hadden. Om de toespraak luchtig te houden, stak Silvercruys er enkele typische kwinkslagen in. Zo had hij het over de “shortest

Afbeelding 43: Koning Boudewijn en president Eisenhower bij aankomst in Washington DC, 11 mei 1959.

and most unforgettable diplomatic note” van Generaal McAuliffe: “Nuts”. Daarna verdedigde Boudewijn uitgebreid het Belgisch plan betreffende de politieke toekomst van Congo, met de typische Belgische terughoudendheid en paternalistische ondertoon: “As soon as they are matured, as soon as they have received the loving care in education that we can give them, we shall launch them forth on their own enterprise and independent existence.” Ten slotte sprak hij over het partnerschap van en voor de vrede en beëindigde hij zijn toespraak met de woorden “In God we trust”. De vorst kreeg een staande ovatie en zijn speech werd opgenomen in het *Congressional record*.⁹⁵⁸ Boudewijn had de eerste test met glans doorstaan. De Bassompierre schreef aan Wigny dat hij de status van een groot staatsman had verworven “devant un des auditoires les plus difficiles et les plus blasés du monde.”⁹⁵⁹

In zijn toespraken voor de *Council of World Affairs* in Los Angeles en de Kamer van Koophandel in New York ging Boudewijn dieper in op de economische aspecten van de overzeese samenwerking. Hij verdedigde de belangen van de Europese Economische Gemeenschap en benadrukte het levensgroot belang van export voor België. Naast een betere markttoegang in de VS promootte hij ook Amerikaanse investeringen in België en Europa. Zijn land zou trouwens zij aan zij met de VS de wereld naar een hogere levensstandaard kunnen tillen, beide volkeren leefden immers volgens gelijke economische principes, zoals hard werk, inventiviteit, competitie, hoge lonen en kwaliteitsproductie. De pen van de woordenvirtuoos Silvercruys was niet moeilijk te herkennen. Boudewijn besloot:

“Your country has made it abundantly clear that the free world can rest on the US for the development of economic strength as well as for the protection of the peace. Both

⁹⁵⁸ AMBZ, 18434-8, Toespraak Boudewijn aan Congres, DC, 12 mei 1959.

Dat de toespraak wel degelijk van de hand van Silvercruys was, blijkt uit een brief van grootmaarschalk van het hof d’Aspremont Lynden aan de ambassadeur van 24 april 1959, bewaard in hetzelfde dossier.

⁹⁵⁹ AMBZ, 13.286, D9762 N2653-505, de Bassompierre aan Wigny, DC, 12 juni 1959.

are essential to the safeguard of our liberties, not only security, but prosperity is indivisible in this great commonwealth where we stand and march together in the cause of democratic freedom.”

Het is overduidelijk dat de ambassadeur de woorden in de mond legde van de onervaren koning, die zich zo populair kon maken bij de Amerikanen. Over California zei hij: “I have often heard my friends refer to your beautiful state as God’s own country. From what I have seen and from what I have been given to feel, I believe that it might well be.”⁹⁶⁰

Afbeelding 44: Ambassadeur Silvercruys en Boudewijn in Detroit, mei 1959.

De reis draaide uit op een eclatant succes. Het imago van koning Boudewijn en België had zowel in de pers als in politieke kringen een enorme positieve stimulans gekregen. Voor het bezoek had de Amerikaanse pers niet echt een positief beeld van Boudewijn, met uitzondering van de *New York Times* en de *Washington Post* die meer genuanceerde artikels publiceerden “à la suggestion de l’ambassade”. De Bassompierre schreef aan Wigny dat dit helemaal veranderde eens de vorst voet aan Amerikaanse grond had gezet. De persmap had de journalisten van correcte informatie voorzien, maar de ambassade was ook proactief geweest. Opnieuw hadden de Belgische diplomaten journalisten benaderd om bepaalde vragen te stellen over bijvoorbeeld Amerikaanse investeringen, de EEG, Congo en de Belgische militaire inspanningen. In totaal verschenen er een tweehonderdvijftig artikels in tachtig kranten over het bezoek, dat ook werd verslagen op de Amerikaanse radio en televisie.⁹⁶¹ Er waren slechts enkele geïsoleerde negatieve berichten, bijvoorbeeld in de Afro-Amerikaanse

⁹⁶⁰ AMBZ, 18434-8, Toespraak Boudewijn voor Council of World Affairs, Los Angeles, 18 mei 1959.

AMBZ, 18434-8, Toespraak Boudewijn voor Kamer van Koophandel, New York, sd (eind mei 1959).

⁹⁶¹ AMBZ, 13.286, D9762 N2653-505, de Bassompierre aan Wigny, DC, 12 juni 1959.

krant *The Herald Dispatch* die Boudewijn beschreef als “Belgium King, murderer of 10,000 Congolese” en “the butcher of Belgium”.⁹⁶²

In het Belgisch kamp heerste grote tevredenheid. Silvercruys zei aan premier Eyskens dat “notre pays sort grandi de ce voyage, où le Souverain a découvert sa vraie stature.”⁹⁶³ De ambassadeur kreeg na afloop ontelbare felicitatiebriefjes van Amerikaanse en Belgische politici, diplomaten en zakenmensen. Ambassadeur Folger die Boudewijn vergezeld had op zijn reis schreef vanuit Brussel: “Make no mistake, Gaston Eyskens is your friend and great admirer. He could live for six months on a word of honest praise. (...) All things considered, it is the best event held in Washington.”⁹⁶⁴ De bilaterale banden voeren dus wel bij het bezoek. De vorst decoreerde tijdens zijn trip ook vooraanstaande Amerikanen met dat doel. Zo ontving oud-buitenlandminister Dean Acheson het Grootkruis in de Orde van Leopold. Hij bedankte Silvercruys hiervoor: “I know that these matters do not spring unaided to the Royal mind, and I appreciate equally deeply the action of the Ambassador to the United States in putting it there.”⁹⁶⁵ Orkestmeester, regisseur, souffleur en meteoroloog Silvercruys had samen met zijn personeel tijd noch moeite gespaard om de reis te organiseren en in goede banen te leiden. De beloning was dan ook navenant.

4.2. Afscheid van Washington DC

Toen koning Boudewijn op 31 mei de States verliet, viel onherroepelijk het doek over de carrière van baron Silvercruys die onder alle Amerikaanse presidenten in de VS sinds Wilson had gediend. Hij vroeg toestemming aan minister Wigny om, tegen de gebruikelijke gang van zaken, zelf zijn ontslagbrief persoonlijk te mogen overhandigen aan president Eisenhower in zijn *oval office*.⁹⁶⁶ Zowel Brussel als DC maakten een protocollaire uitzondering voor de ambassadeur en deze nam op 2 juni afscheid van Eisenhower. Ook de Belgische overheid eerde Silvercruys. Boudewijn benoemde hem, op aandringen van Spaak en vooral zijn vriend Gutt, tot Grootofficier in de Orde van Leopold.⁹⁶⁷ Jean de Bassompierre nam tijdelijk de leiding over de ambassade op Garfield Street, totdat de opvolger van de baron, Louis Scheyven, in augustus 1959 in DC arriveerde.

De Amerikaanse en Belgische pers herinnerden Silvercruys omwille van uiteenlopende redenen. De ambassadeur haalde de voorpagina van de *New York Times*. Deze krant had bijvoorbeeld aandacht voor het uitzonderlijk netwerk van de ambassadeur. De journalist schreef dat “the old pro” in de komende dagen afscheid nam van hoog geplaatste Amerikanen zoals de president en *chief justice*, “not merely officially, but as a friend”. “There is more good cheer than tears about these farewells. One reason is that Ambassador Silvercruys is known to official Washington not merely for his experience and wisdom, for

⁹⁶² AMBZ, 13.286, D61 N1303-123, Consul-generaal Barthelémy aan Wigny, Los Angeles, 11 mei 1959.

⁹⁶³ AMBZ, 18434-8, Silvercruys aan Eyskens, 21 mei 1959.

⁹⁶⁴ AMBZ, 18434-8, Folger aan Silvercruys, Brussel, 25 juni 1959.

⁹⁶⁵ AMBZ, 18434-8, Acheson aan Silvercruys, DC, 19 mei 1959.

⁹⁶⁶ AMBZ, Personeelsdossier, D984 N2229-433, Silvercruys aan Wigny, 22 mei 1959.

⁹⁶⁷ AMBZ, 18434-8, Wigny aan Silvercruys, Brussel, 21 november 1959.

Zie bijlage voor een lijst van alle onderscheidingen die baron Silvercruys ontving.

punctilious correctness and exquisite entertaining, but also for his gaiety and wit.” Uiteraard werden de diners op de residentie bestempeld als zijn handelsmerk. “These offered a gracious setting for the kind of diplomacy he liked best.”⁹⁶⁸

Daags erna verscheen een tweede artikel in de New Yorkse kwaliteitskrant over de baron. In dit stuk lag de nadruk op de professionaliteit en uitzonderlijkheid van de diplomaat die bijgedragen had aan de cordiale bilaterale relaties.

*“The mark that Ambassador Silvercruys has made on Washington is unusual because it was traditional. This may seem paradoxical but the type of diplomat that the Baron exemplified is, unhappily, a disappearing one – genial, cultivated, a superb host, an unostentatious representative of his nation. At the same time he was alert, intelligent, well-informed and skillful in furthering the interest of Belgium. There are centuries of training behind a diplomat like Silvercruys, but not many men nowadays carry on such traditions or have the personality and ability to do so. Silvercruys had the good fortune to represent a country with which we have had no problems of magnitude. Relations between Belgium and the US are and have been as friendly as possible and certainly Baron Silvercruys deserves some credit for keeping them that way.”*⁹⁶⁹

De *Washington Post* onthield dat Silvercruys een toegewijde dienaar was geweest van de vrije wereld en het Atlantische gemenebest en vooral aandacht had voor de economische samenwerking. Hij combineerde “dignity and courtly bearing with wit and good counsel”. Dat maakte van hem een “genial ambassador who worked effectively to keep relationships between the two countries in good repair.”⁹⁷⁰

La Métropole had aandacht voor zijn kennis van de Amerikaanse mentaliteit, maar ook voor zijn rapportcultuur en wijsheid. Net zoals de Marchienne invloed had gehad op de vorming van Silvercruys, had hij op zijn beurt een stempel gedrukt op de vele diplomaten die het vak bij de nieuwe meester geleerd hadden.

*“Dans son bureau, l’ambassadeur déployait d’autres talents. En ce basant sur ses entretiens intimes avec des officiels qui étaient simultanément des amis personnels, il composait des dépêches pour la Rue de la Loi, dont un de ses collaborateurs a dit: il n’y aura pas de si tôt quelqu’un qui écrive aussi bien le français. Un autre a rajouté: je n’ai jamais vu rien de semblable au style Silvercruys. Réaliste pénétrant dans son analyse des problèmes diplomatiques, il est un virtuose pour rendre dans chaque mot la nuance précise de sa pensée. Lorsque ses subalternes lui présentaient des projets de notes, l’ambassadeur ne se contentait pas de les corriger ou de les éditer, mais expliquait avec une patience infinie les raisons du moindre changement. Nombreux sont aujourd’hui les diplomates belges à travers le monde qui se souviennent de ces leçons.”*⁹⁷¹

⁹⁶⁸ AMBZ, 18434-8, ‘Belgian envoy ends long career in US’, *New York Times* (3 juni 1959), New York.

⁹⁶⁹ AMBZ, 18434-8, ‘A happy ambassador’, *New York Times* (4 juni 1959), New York.

⁹⁷⁰ AMBZ, 18434-8, ‘A genial Ambassador’, *Washington Post* (5 juni 1959), DC.

⁹⁷¹ AMBZ, 18434-8, ‘La retraite du baron Silvercruys’, *Métropole* (23 juni 1959), sl.

Ook deze leerlingen namen afscheid van een monument: “J’ai conscience d’avoir beaucoup appris sous votre direction car vous possédez la plus haute forme d’enseignement, la vertu d’exemple. Votre ambassade a été une Grande Ambassade.”⁹⁷²

Afbeelding 45: Baron Silvercruys voor het Belgisch wapenschild in zijn kantoor op Garfield Street.

⁹⁷² AMBZ, 18434-8, Anoniem aan Silvercruys, Rio de Janeiro, 25 maart 1959.

De ogenschijnlijk bescheiden Silvercrucy vertelde de pers dat hij erop stond in alle rust en stilte met pensioen te gaan zonder al te veel pompeus eerbetoon: “I want to fade away as old soldiers are reputed to do. I shall continue the pursuit of happiness in private life. Although lacking diplomatic immunity, I hope that I will enjoy impunity.” Het leggen van de grondvesten van het *Commonwealth of Freedom* was naar eigen zeggen de grootste verwezenlijking in zijn eenenveertig jaar durende carrière. Wanneer hij reflecteerde over de staat van dat gemenebest in 1959 kon hij alleen maar tevreden zijn.⁹⁷³

Senatoren Mansfield en Monroney brachten hommage aan Silvercrucy in de Senaat en dit eerbetoon werd opgenomen in het *Congressional record*, wat zeer uitzonderlijk was voor een ambassadeur. Zij erkenden dat de baron ook steeds aandacht had geschonken aan de Amerikaanse belangen.

*“His work here has been in the finest traditions of diplomacy. It reflected at all times the tact, the geniality, and the wisdom and understanding which are so much a part of the man himself. He guarded and advanced Belgium’s interest in the US very well indeed. But he did not do so as though these interests were a thing apart. Rather, he advanced them as an element of the common interests of both nations. It is a tribute to his exceptional efforts that relations between the US and Belgium have never been better.”*⁹⁷⁴

Robert Silvercrucy ontving talloze brieven van zowat alle personen uit zijn ongeëvenaard netwerk. Het ging om Amerikaanse senatoren en afgevaardigden, journalisten, diplomaten, militairen, zakenmensen, en de belangrijkste politici. Vanuit België kreeg hij hommages van collega’s op het ministerie, academici, het kader van de *Société Générale* en andere ondernemingen en de politieke top. Stuk voor stuk spraken ze van een groot verlies en uitten ze hun bewondering voor de inspanningen van Silvercrucy om beide landen dichterbij elkaar te brengen door de promotie van vrede en economische welvaart. Enkele exemplaren springen in het oog. Claxton, een Canadees ondernemer, schreef: “You have had more than most people to do with building ties of friendship and co-operation across the Atlantic.”⁹⁷⁵ Oud-President Hoover verwoordde het als volgt: “We have had long years of personal association, and it will be difficult to adjust myself to a new ambassador, no matter how good he may be, for no one could have served his country and our country more admirably than you have.”⁹⁷⁶ De druk op Silvercrucy’s opvolger om hem te evenaren zou natuurlijk ook groot zijn.

Minister Wigny kende het succes van de laatste reis van Boudewijn volledig toe aan de persoonlijke acties van Silvercrucy. Hij besloot dat “vous achevez dans de grands moments une longue et brillante mission outre-Atlantique”.⁹⁷⁷ De Bassompierre pree de klassieke werkwijze van de diplomaat: “Son action s’est déroulée d’une manière d’autant plus efficace qu’elle était discrète et tranchait par la sur les méthodes tapageuses de certains diplomates de

⁹⁷³ AMBZ, 18434-8, ‘Belgian envoy ends long career in US’, *New York Times* (3 juni 1959), New York.

⁹⁷⁴ AMBZ, 18434-8, *Congressional record* – Senate, No.92, Vol.105, June 5, 1959, 9001.

⁹⁷⁵ AMBZ, 18434-8, Directeur van Metropolitan life insurance company Brooke Claxton aan Silvercrucy, Ottawa, 15 april 1959.

⁹⁷⁶ AMBZ, 18434-8, Hoover aan Silvercrucy, New York, 6 juni 1959.

⁹⁷⁷ AMBZ, 18434-8, Wigny aan Silvercrucy, Brussel, 4 juni 1959.

la nouvelle école.”⁹⁷⁸ Misschien wel de meest treffende samenvatting van de impact en invloed van Silvercruys kwam van diezelfde zaakgelastigde.

*“Ainsi se termine une très brillante carrière consacrée au service de trois rois et du pays, et qui a contribué puissamment à conférer aux Etats-Unis un grand prestige à notre pays. Grand ami du président, lié d’amitié avec presque tous les sénateurs, qu’il appelait par leur prénom, ce qui constitue une incontestable marque de succès à Washington, connaissant tous les milieux d’affaires de New York, de Chicago, de San Francisco, apprécié aussi bien des columnists que des editorialists, qu’il fréquentait avec assiduité, le baron Silvercruys laisse aux Etats-Unis le souvenir d’un grand serviteur de sons pays et d’un parfait gentleman.”*⁹⁷⁹

Robert Silvercruys trok zich tijdens zijn laatste levensjaren volledig terug uit het publieke leven, maar bleef wel in Amerika wonen. Hij ruilde zijn befaamde residentie voor het huis van zijn vrouw Rosemary McMahon op 3201 Woodland Drive NW, in de achtertuin van de Belgische kanselarij. Vaak trok het koppel naar hun buitenverblijf in Pleasant Street op het residentiële Nantucket Island, voor de kust van Massachusetts.⁹⁸⁰ Hij vulde zijn tijd met golfen en vissen, maar legde zich vooral toe op zijn aloude passie: literatuur en poëzie. Ook bleef hij in contact met oude Amerikaanse vrienden, zoals *Supreme Court justice* Brennan met wie hij lange wandelingen maakte op Nantucket. Op 25 januari 1975 overleed Robert Silvercruys in zijn huis in Washington op eenentachtigjarige leeftijd. Enkele dagen later was er een dienst in de Saint Mary’s Church in Nantucket, waar hij ook begraven werd. In Washington vond er een herdenkingsdienst plaats. Rosemary overleefde ook haar tweede echtgenoot en stierf in 1986.⁹⁸¹

5. Besluit

Ondanks het feit dat de tendens tot multilateralisering en de groeiende macht van de buitenlandminister de autonomie en het belang van de bilaterale ambassades begonnen aan te tasten, slaagde Silvercruys er toch in om in het middelpunt van de Belgisch-Amerikaanse relaties te blijven functioneren. Uiteraard kwam dit omdat België zijn buitenlands beleid volledig oriënteerde op Amerika in deze periode, maar ook zijn extensieve netwerken aan beide zijden van de Atlantische Oceaan speelden een cruciale rol en maakte hem relevant. In de VS had hij toegang tot en invloed op de hoogste politieke, economische en journalistieke niveaus. Deze professionele en tevens vriendschappelijke contacten had hij gestaag kunnen opbouwen tijdens zijn langdurig verblijf in DC, maar ook zijn huwelijk met de Amerikaanse Rosemary Turner was van cruciaal belang. Dit Amerikaans netwerk instrumentaliseerde hij door het te verbinden met zijn Belgische contacten, voornamelijk te situeren in de hoge

⁹⁷⁸ AMBZ, Personeelsdossier, D984 N2579-486, de Bassompierre aan Wigny, 9 juni 1959.

⁹⁷⁹ AMBZ, Personeelsdossier, D984 N2504-467, de Bassompierre aan Wigny, 3 juni 1959.

⁹⁸⁰ AMBZ, 18434-8, Silvercruys aan de Staercke, 24 april 1959.

⁹⁸¹ ‘Baron Robert Silvercruys, ex-Belgian Ambassador’, *Washington Post* (27 januari 1975), DC.
‘Baron Silvercruys’, *The Inquirer and Mirror* (27 januari 1975), Nantucket (MA).

politieke en ondernemingskringen. Silvercruys was een Amerikaanse Belg, dé Amerikaans-Belgische matchmaker bij uitstek en de incarnatie van de bilaterale banden. Diplomatie was voor hem essentieel een tweerichtingsgegeven en vriendschappelijke relaties lagen aan de basis van succes. Zichzelf zag hij als een regisseur, een souffleur, een klimatoloog die ten dienste van zijn minister de bilaterale banden onderhield en versterkte. Zowel de Amerikaanse als Belgische elites en pers waren het erover eens dat Silvercruys in die taak met onderscheiding geslaagd was.

CONCLUSIES

Dit werkstuk analyseerde de Belgisch-Amerikaanse relaties tussen 1945 en 1959 vanuit het perspectief van ambassadeur Robert baron Silvercruys. In deze conclusies wordt er een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen uit de inleiding en teruggeblikt op de visies, acties en cultuur van de diplomaat. Tevens wordt er een balans opgemaakt van zijn relevantie en invloed.

Ideae

Wat betreft de visies van Silvercruys sprong één element onvermijdelijk in het oog, zijn Angelsaksische en Atlantische oriëntatie. Hij was namelijk gedurende bijna zijn hele carrière actief geweest in Washington, Londen en Ottawa, op een kort verblijf in China na. Deze oriëntatie op het Britse Rijk en Amerika had twee gevolgen. Enerzijds zou Silvercruys gelijkaardige of dezelfde denkkaders huldigen als de Angelsaksische naties, anderzijds zou hij steeds pogen om België op allerlei manieren te verbinden met deze landen.

Voor de Tweede Wereldoorlog keek Silvercruys voornamelijk naar het VK. Hoewel België zichzelf neutraal had verklaard, volgde hij net zoals zijn regering in Brussel de Britse politiek en filosofieën van vrijhandel en appeasement. Hij hield pleidooien voor die vrijhandel omdat die naties zou doen groeien en bloeien, ze interdependent zou maken en bijgevolg oorlog onmogelijk zou maken. Opmerkelijk was wel dat hij reeds voor de oorlog al aandacht had voor het Amerikaans continent. Hij stelde in 1938 dat de “key to peace, security and prosperity” op dat continent te vinden zou zijn en dat het VK en de VS hun krachten moesten bundelen om die doelstellingen te bereiken. Bij het begin van de oorlog wijzigde dit beeld niet. Hij wilde dat België zich nu bij de Angelsaksische alliantie aansloot gezien de VS en het Britse *Empire* dé garanten waren voor de overwinning en het bewaren van de vrede na de oorlog.

Met dit verbond wilde Silvercruys voor België twee zaken bekomen. Vooreerst zou het land ongeziene economische opportuniteiten krijgen, dankzij vrijhandel, muntconvertibiliteit, mobiliteit van kapitaal enzovoort. Daarnaast zouden de Angelsaksische naties garant staan voor de vrede, veiligheid en vrijheid van België en de wereld. Internationale samenwerking was nodig om de vrijhandel tot stand te brengen en overleg te plegen om de vrede te bewaren. De verankering van België in zulk een verbond was een onveranderlijke doelstelling doorheen zijn hele carrière. Voor en tijdens de oorlog was hij een voorloper inzake zijn aandacht voor de VS. Enkel ideologisch gelijkgezinden zoals van Zeeland en Van Cauwelaert dachten in dezelfde richting. Andere politici en diplomaten hadden slechts aandacht voor Groot-Brittannië.

Toen tijdens de oorlog alle vredelievende naties zich verenigden onder het Atlantisch Charter en later de Verenigde Naties, borg Silvercruyts tijdelijk zijn sterk Atlantisch discours op. Hij ondersteunde nu de mondiale organisatie die dezelfde doelstellingen, namelijk vrede en vrijhandel, huldigde. Europa stond nog niet hoog op zijn agenda tijdens de oorlog. Hij verwelkomde wel de douane-unieplannen van de Benelux-landen. Deze economische benadering van Europa zou eveneens een constante blijven doorheen zijn carrière.

Na de tweede wereldbrand ondersteunde Silvercruyts de economische doelstellingen van Spaak, namelijk wereldwijde vrijhandel en monetaire stabiliteit. Vrijhandel bleef voor hem een voorwaarde voor vrede. Ideologisch hoorde hij immers thuis in het kamp van de klassieke liberale economen, zoals van Zeeland. Hij was het wel niet volledig eens met Spaaks politieke drietrapsmodel. De regionale entente bestaande uit West-Europa en het VK zag hij immers liever uitgebreid met de VS. Over de Europese alliantie, het overlegniveau met de Sovjet-Unie, sprak hij niet. Tegenover het collectieve veiligheidsniveau, de VN, stond hij veeleer sceptisch omdat hij samenwerking tussen alle naties niet realistisch achtte. Toen de Veiligheidsraad in het kader van de oplopende Oost-West spanningen geblokkeerd geraakte, werd de VN voor Silvercruyts irrelevant. Een Atlantische organisatie moest nu de vrede en veiligheid van België garanderen.

Opvallend was hoe gemakkelijk de ambassadeur het Koude Oorlogsdenken en het antisovjetisme oppikte in zijn gastland. Zo accepteerde hij vrijwel onmiddellijk dat Duitsland economisch en politiek zou heropgebouwd worden en dit omdat de VS en het VK dit wilden. Omdat de economische voordelen evident waren, volgde Brussel snel. Zijn rapporten over de oplopende spanningen tussen Oost en West waren bewust ongenueanceerd en eenzijdig. De Sovjets droegen de verantwoordelijkheid voor alles wat misliep, het Westen reageerde enkel op de provocaties van de SU, aldus Silvercruyts. Niet Duitsland maar de Sovjet-Unie was het potentiële gevaar. Daarom moest de VS militair sterk staan en de vrijheid van het Westen garanderen. West-Europa moest de VS ideologisch, economisch en politiek volgen. Silvercruyts plaatste zich op één lijn met de Amerikanen en hoopte dat zijn regering dit ook zou doen. Hij stond voor 1947 binnen de politieke elite en het diplomatieke korps immers nog relatief alleen met zijn visies.

Toen in 1947 de Koude Oorlog escaleerde, verwelkomde Silvercruyts de Trumandoctrine en de nieuwe rol die Amerika op het wereldtoneel zichzelf zou aanmeten. Voor de diplomaat mocht die rol zelfs allesomvattend zijn. Het Marshallplan omarmde hij als een tweede Amerikaanse bevrijding van Europa en interpreteerde hij volledig vanuit het Koude Oorlogsdenken. Dat dit plan de wereld definitief zou opdelen in twee kampen kon de ambassadeur klaarblijkelijk weinig schelen. Tegenover een Sovjetblok moest immers een verenigd Westers blok geplaatst worden als antwoord, ongeacht of de militaire Sovjetdreiging imminent of reëel was of niet. Toen West-Europa inclusief het VK zich verenigde in een regionale veiligheidsorganisatie in 1948, was hij dan ook onmiddellijk voorstander van een verregaande Amerikaanse associatie, dit in tegenstelling tot minister Spaak die enkel militaire steun verwachtte van de VS. Hoe sterker het Westers kamp was, redeneerde Silvercruyts, hoe kleiner de kans op een oorlog gezien het afschrikkende effect van het Amerikaans lidmaatschap.

Het Atlantisme ging voor Silvercruys echter steeds verder dan het militaire. Tijdens de onderhandelingen van het Atlantisch pact sprak hij zich reeds uit voor een politieke en economische samenwerking in een Atlantisch kader. Spaak achtte dit slechts wenselijk binnen de Westerse Unie waar de VS buiten viel. Eens het Atlantisch Verdrag ondertekend was, begon Silvercruys openlijk te pleiten voor een versterking van de militaire samenwerking op het economisch en politiek vlak. Het Westen moest uitgroeien tot een *Commonwealth of Freedom*. Dat was gebaseerd op drie pijlers: een sterk militair Amerika dat agressie van derde partijen zou ontraden; een georganiseerd Europa, liefst volgens economische en intergouvernementele lijnen; en Atlantische samenwerking op militair maar ook politiek en vooral economisch vlak. Dit gemenebest was volgens de baron trouwens een natuurlijke coalitie van landen met gemeenschappelijke ideologische en spirituele opvattingen. Het solidariteitsgevoel dat uit deze band moest voortvloeien, zou de Amerikanen tot welwillendheid ten opzichte van de Europeanen bewegen.

Silvercruys wist handig al deze aspecten van het gemenebest te verbinden. Om het militaire aspect te laten slagen, was immers economische samenwerking noodzakelijk. Enerzijds tussen beide continenten, in de vorm van economische hulp, vrijhandel, en investeringen; anderzijds was er ook intra-Europese economische samenwerking en integratie nodig, dit volgens het model van de Benelux. Reeds in 1952 pleitte hij voor een eengemaakte economische markt in Europa. Net zoals in zekere mate het Atlantisme, moest Europa dus essentieel economisch geïnterpreteerd worden. De diplomaat was geen voorstander van de supranationale integratieprojecten zoals de EGKS en de EDG omdat ze de soevereiniteit aantastten. Deze mening deelde hij met de rechtse katholieke en liberale kringen waarin hij zich bewoog. Toch accepteerde hij deze projecten als oplossing voor problemen, zoals de Duits-Franse spanningen, maar vooral omdat de VS deze integratieprojecten ondersteunde.

Vanaf 1950 verhuisde Silvercruys' antisovjetdiscours van de interne rapporten naar de publieke toespraken. Het Westen was nu immers verenigd en de Sovjetdreiging diende zowel als legitimatie voor die vereniging als voor het versterken van het gemenebest. Silvercruys bleef wel essentieel tegen de Sovjets gekant. Dat bleek nogmaals ten tijde van de vreedzame co-existentie in de vroege jaren 1950. Hij beschouwde de veranderde houding van het Kremlin als een afleidingsmanoeuvre en wilde kost wat kost voorkomen dat het Westen zijn waakzaamheid zou verlagen. Daarom had hij ook enige kritiek op de *New Look* van Eisenhower. Die zou immers teveel willen vertrouwen op het oninzetbaar atoomwapen en de Amerikaanse troepen uit West-Europa willen terugtrekken. Silvercruys was voorstander van een veel fermere houding en zelfs een *roll back*-politiek, volgens dewelke de Sovjetinvloedssfeer actief zou worden ingeperkt.

Het politieke en economische *Commonwealth* zou echter nooit van de grond komen. De Suezcrisis van 1956 gooide roet in het eten. Silvercruys zag met lede ogen aan hoe West-Europa diametraal tegenover de VS kwam te staan. Amerika zou niet langer de NAVO beschouwen als een universele politieke en economische organisatie die in wereldaangelegenheden zou tussenkomen. *Uncle Sam* zou daarentegen opnieuw de VN verkiezen en hierin strijden om de ziel van de derde wereld, dit door zich te vervreemden van zijn Europese koloniale bondgenoten. Het zou de NAVO nog louter als een militaire

veiligheidsorganisatie bekijken met een beperkt toepassingsgebied, wat het in wezen ook was. Daarom moest West-Europa zich nu ontpoppen tot een politiek en economisch geïntegreerd blok, vond Silvercruys. Uiteindelijk liep het zo een vaart niet en bleef Amerika zich engageren binnen het Atlantisch kader, zonder zich expliciet van de koloniale Europeanen te vervreemden op politiek, economisch of militair vlak. De reactie van de baron in de nasleep van het Suezdebaacle was dus, bewust of onbewust, overdreven.

Silvercruys bleef bijgevolg ook na 1956 pleiten voor een politieke en economische samenwerking over de Atlantisch Oceaan heen. De Westerse landen bleven immers spiritueel en ideologisch verbonden lotgenoten en zielsverwanten. Gezien het economisch aspect van het Atlantisme centraal bleef staan, omarmde hij de plannen voor een Europese economische integratie. De ambassadeur betreurde zelfs dat het EEG-verdrag niet zo ver ging als hij beoogd had en pleitte ook voor een gemeenschappelijk economisch beleid en nog lagere toltarieven. Deze EEG zou het Atlantisch Gemenebest alleen maar versterken en voordelig zijn voor zowel Europa als Amerika. Hij aanvaardde dat uit dit economisch geïntegreerd Europa uiteindelijk een politiek, en dus ook in zekere zin supranationaal Europa zou ontstaan. Dit was op lange termijn onvermijdelijk.

Tot slot moesten de Atlantische landen hun krachten bundelen in de strijd tegen de Sovjet-Unie om de derde wereld. Silvercruys was dan ook voorstander van een verregaande en proactieve rol van Amerika in Azië en Afrika. Hij had kritiek op Eisenhower omdat hij zijn doctrine niet doortastend toepaste in het Midden-Oosten en in Oost-Europa de strijd om de satellietstaten leek op te geven. Ook inzake Congo was hij het niet echt eens met de VS. De baron uitte immers kritiek op het antikolonialisme van dat land. Silvercruys nam zelf een paternalistische houding aan tegenover de kolonie. Toen de onafhankelijkheid nakend leek, pleitte hij in tegenstelling tot de Belgen in Leopoldstad en Brussel wel voor een Amerikaanse politieke en economische aanwezigheid in de kolonie. Een onafhankelijk Congo moest immers in de Westerse invloedssfeer terecht komen en zou nauw politiek en economisch geassocieerd moeten blijven met het moederland, West-Europa en het Atlantisch Gemenebest.

Res gestae

De visies van Silvercruys waren uiteraard van belang omdat hij ze met een bepaald doel uiteenzette voor enerzijds de minister van Buitenlandse Zaken, en anderzijds zijn Amerikaans publiek. In die zin was hij dus een opiniemaker, die vooral middels zijn rapporten aan Brussel invloed zou uitoefenen. Zijn rabiaat anticommunisme van de jaren 1940 was een goed voorbeeld hiervan. Hij koos immers de kant van de VS wanneer de spanningen met de Sovjet-Unie opliepen. Hij creëerde een vijandbeeld van dat land, ongeacht of er nu een effectieve militaire dreiging van de Sovjets uitging of niet. Gezien zijn goede contacten met de hoogste Amerikaanse politieke kringen en de informatie die hij daar ontving is het trouwens onwaarschijnlijk dat hij die dreiging niet goed kon inschatten. De ambassadeur wenste middels zijn onheilspellende rapporten de opgeklopte angst voor de SU uit te spelen als hefboom om zijn regering aan te zetten zich te verenigen in een Westers kamp dat ook de VS in zijn rangen zou tellen. Spaak zou immers pas in 1947-1948 de definitieve opdeling en

bipolariteit aanvaardden. Silvercruys zat in de voorhoede en zal zeker enige ideologische invloed gehad hebben op zijn minister. Met de ondertekening van het Verdrag van Washington in 1949 bereikte de diplomaat zijn doel. Het feit dat hierna de interne anticomunistische rapporten in aantal en intensiteit afnamen, onderbouwt de these dat de diplomaat het angstklimaat uitspeelde om zijn regering te beïnvloeden.

Een gelijkaardig scenario speelde zich af in de nasleep van de Suezcrisis. Spaak en West-Europa zaten op ramkoers met de Amerikanen en deze spanningen dreigden zelfs de Atlantische bruggen op te blazen. Opnieuw stuurde Silvercruys geladen rapporten naar zijn minister met allerlei doemscenario's. Hij waarschuwde bijvoorbeeld dat Amerika alle economische en militaire steun aan Europa zou stopzetten en zich misschien opnieuw tot het isolationisme zou bekeren. De dépêches bevatten de impliciete boodschap dat zijn minister de Atlantische relaties niet op het spel mocht zetten. Dankzij al zijn contacten moet hij geweten hebben dat de VS nooit zo ver zou gaan, maar deze argumenten zouden hun effect natuurlijk niet missen. Over het feit dat de NAVO niet zou uitgroeien tot een politiek en economisch platform en dat de VS zich opnieuw tot de VN zou wenden, was Silvercruys wel degelijk zelf erg ongerust en oprecht ontstemd. De andere doemscenario's dienden daarentegen een ander doel.

Middels zijn toespraken en propagandaoffensieven beïnvloedde Silvercruys ook in zekere mate de opinie in Amerika. Vooreerst poogde hij het beeld van het Belgisch koningshuis te rehabiliteren na het debacle van mei 1940. Zowel in Canada als in de VS wendde hij de aandacht zo snel mogelijk af van de jammerlijke neutraliteitspolitiek en de voortijdige capitulatie, om daarna een positieve propagandaboodschap uit te dragen. België had zich immers snel achter de Angelsaksische oorlogsinspanning geschaard en dit middels de rijkdommen van Congo en de Belgische troepen die zich in het buitenland reorganiseerden. Ook na de oorlog zou hij zowel het beeld van Leopold III als van zijn zoon Boudewijn moeten bijspijkeren in de States. Maar ook nu droeg hij vooral een positief beeld uit van zijn land als trouwe bondgenoot en zijn inwoners als harde werkers die dezelfde idealen deelden met het Amerikaans volk. Zo poogde hij altijd tussen beide naties en volkeren een saamenhorigheidsgevoel te creëren. Dit moest de Amerikanen gevoelig maken voor de hachelijke situatie waar België en Europa zich in bevonden. Zo mocht de VS bijvoorbeeld niet té veel vragen of verwachten van de Europese herbewapeningsinspanning, gezien het moeilijk economische herstel.

Vooraf ten voordele van het Belgisch bewind in Congo trad Silvercruys op als propagandafunctionaris en opiniemaker in de VS. Om de inherente antikoloniale houding van Amerika in zekere zin te beïnvloeden en af te zwakken, stelde de diplomaat voor om georkestreerde reizen voor Amerikaanse senatoren te organiseren naar Congo. Deze zouden een positieve indruk opdoen en een gunstiger beeld van de kolonie uitdragen. Toen bijvoorbeeld Amerikaans politicus Stevenson dit deed, buitte de ambassade deze opsteker volledig uit middels een doordachte propagandacampagne waarbij hij journalisten uit zijn kennissenkring gerichte vragen liet stellen. Negatieve berichten in de pers werden steeds rechtgezet middels een demarche bij de betrokken redacties.

De lijn tussen de rollen van opiniemaker en informatiedienst was uiteraard soms heel dun. Vele rapporten bevatten immers subtiele boodschappen of waarschuwingen. Toespraken of persmededelingen voor een Amerikaans publiek hadden naast informeren ook steeds een hoger doel. Desalniettemin was Silvercruys een cruciale informant, dit voornamelijk voor zijn regering in Brussel, maar ook voor de Amerikaanse autoriteiten. De ambassadeur was dé Amerikakenner en -analist. Hij informeerde Brussel over alle aspecten van de Amerikaanse politiek, economie, ideologie en samenleving. Op die manier stelde hij zijn minister in staat de hedendaagse en toekomstige houding en standpunten van de VS correct in te schatten. Dit was niet onbelangrijk gezien vele significante beslissingen boven het hoofd van een klein land als België door de grootmachten werden genomen, bijvoorbeeld in de Duitse kwestie. Het omgekeerde gold ook: hij verschafte eveneens informatie over de Belgische standpunten en politiek aan de Amerikaanse instanties.

De ambassadeur trad daarenboven in de rol van onderhandelaar. Hij vertegenwoordigde zijn minister en regering tijdens vele onderhandelingen, over de financiële afhandeling van de oorlog, Marshallsteun, de oprichting van de NAVO, de Koreaanse Oorlog, de uraniumakkoorden, de EDG enzovoort. Vaak werd hij in deze taak gesteund door Belgische ministers indien die in de VS aanwezig waren, of functionarissen van bijvoorbeeld de Nationale Bank of de koloniale administratie. De ambassadeur was tijdens deze onderhandelingen op papier steeds gebonden aan instructies van zijn overheid. Deze gaven aan welke houding hij moest aannemen aan de onderhandelingstafel en welke zaken hij moest bepleiten, bekomen of mocht toegeven. De hoedanigheid van onderhandelaar liep dus vaak parallel met die van lobbyist voor België. Op instructie van en voor zijn regering bepleitte hij bepaalde standpunten of poogde hij gunsten van zijn gastregering te bekomen. Soms ondernam hij ook autonoom initiatieven, zo stelde hij eigen juridisch plannen voor aan het State Department om de Koreaanse gevangenenkwestie en de nationalisatie van het Suezkanaal op te lossen.

Soms lobbyde Silvercruys echter bij zijn eigen regering in plaats van de Amerikaanse. Dit getuigde van een zekere autonomie van de diplomaat en gebeurde uiteraard zeer subtiel gezien een té grote vrijpostigheid hem zijn carrière zou kosten. Zijn doel was om het Amerikaans of zijn eigen standpunt ingang te doen vinden in Brussel. Hiervoor waren er twee redenen. Enerzijds was hij het vaak persoonlijk eens met de Amerikaanse standpunten, daarom bepleitte hij deze bij zijn regering. Anderzijds was de diplomaat een realist. Hij zag in dat verzet tegen de grootmacht en bondgenoot minder zou opleveren dan toegeeflijkheid en conformisme. Om de bilaterale en Atlantische relaties cordiaal te houden, was het dus in het belang van België om de VS te volgen en toe te geven aan de Amerikaanse aanbevelingen of eisen.

Voorbeelden hiervan waren zijn pleidooien bij zijn regering om op de Conferentie van San Francisco geen harde houding tegen het veto aan te nemen en toegeeflijk te zijn in de financiële afhandeling van de oorlog. Silvercruys trad ook kordater op als 'Amerikaans' lobbyist. Toen in de zomer van 1948 de Belgen wilden afzien van de Marshallhulp kwam hij samen met Gutt proactief tussen om dit te voorkomen. Hij heronderhandelde de bilaterale overeenkomst met de Amerikanen, wist Brussel te overtuigen en haalde op een cruciaal

moment de kastanjes uit het vuur. Zo redde hij de bilaterale relaties en garandeerde hij in zekere mate de economische toekomst van het land. Een gelijkaardig scenario speelde zich af tijdens de NAVO-onderhandelingen in 1948. Aan de tafel in Washington bleef hij trouw aan Spaaks restrictieve instructies, maar in een intern rapport drong hij toch subtiel aan bij zijn minister om een Atlantische veiligheidsorganisatie mét de VS als belangrijk lid te accepteren. Hij argumenteerde dat Amerika anders zijn militaire en economische steun aan Europa wel eens zou kunnen opzeggen. Toen Spaak en zijn Franse collega niet door de knieën gingen en het project op de helling kwam te staan, trad Silvercruys buiten zijn instructies. Hij belegde een informele vergadering waarin hij optrad als verzoener en beloofde aan de Amerikanen dat hij desnoods naar Brussel zou vliegen om hoogstpersoonlijk Spaak te overtuigen. Het Atlantisch project lag hem immers zeer na aan het hart. Toen hij groen licht kreeg van Spaak, interpreteerde hij zijn instructies ook heel wat lakser en legde hij meteen de Belgische kaarten op tafel om de onderhandelingen niet langer te laten aanslepen.

Ook inzake de herbewapeningsinspanning en de militaire deelname aan de oorlog in Korea, raadde Silvercruys zijn minister van Zeeland aan om te plooiën naar Amerikaanse wens. Dit was immers in het belang van zowel de Atlantische alliantie als de bilaterale banden. Opnieuw waarschuwde hij dat Amerika zich isolationistisch zou opstellen indien Europa niet handelde zoals de VS dat wilde. Zelfs wanneer hij persoonlijk niet achter bepaalde Amerikaanse beleidslijnen stond, promoveerde hij die toch en dit vanuit zijn nuchter realisme. Dit was het geval geweest bij de acceptatie en ratificatie van de EDG. Dit wil niet noodzakelijk zeggen dat de ambassadeur niet de Belgische maar de Amerikaanse belangen diende. Het was zijn mening dat deze oplossingen en beleidsopties op termijn zowel België als de alliantie ten goede zouden komen.

Ambassadeur Silvercruys liet zich traditioneel veel in met economische taken. Hij pleitte niet alleen voor vrijhandel maar ging ook effectief op zoek naar een betere overzeese markttoegang voor Belgische producten. Om die export te promoten organiseerde hij in Canada een Belgisch-Canadese week en in verschillende steden van de VS richtte hij permanente Belgische beurzen op. Hij trok eveneens regelmatig op handelsmissies en hielp Belgische bedrijven voet aan grond krijgen in Amerika, zoals Sabena of de *Union Minière* wiens belangen hij behartigde. De baron sloot meerdere financiële overeenkomsten en leningen af voor zijn land. Hij was immers niet alleen bekommerd om de export, maar ook om de financiële en monetaire stabiliteit van het land en de Belgische concurrentiekracht. De diplomaat vond gehoor in Amerikaanse kringen. Zo steunde de Amerikaanse minister van Handel en enkele Kamers van Koophandel zijn initiatieven. Hij hielp ook Amerikaanse bedrijven hun activiteiten uit te breiden in Europa en in Congo. Zo zocht hij financiële steun van Amerikaanse bedrijven voor de bouw van de Ingadam in de kolonie. Deze economische verstrengeling van Amerikaanse en Belgische belangen zou het antikolonialisme in de VS immers temperen volgens de diplomaat. Naar aanloop van Expo 58 maakte hij de hele Amerikaanse bedrijfs- en politieke wereld warm voor de tentoonstelling. Tot slot was hij ook erg begaan met industriële vernieuwing en wetenschappelijk onderzoek. Hij onderhield nauwe banden met de universitaire milieus van Amerika en België en was lid van de *Belgian American Educational Foundation*.

Silvercruys wist ook steeds Belgische of Europese problemen, zoals het dollartekort en het gebrek aan vernieuwing van het Belgisch of Europees economisch weefsel, voor te stellen als Amerikaanse problemen. Indien de VS enkel zou exporteren, zou de Europese exportmarkt volledig opdrogen wegens de scheve handelsbalansen. Indien Amerika enkel in zichzelf zou investeren, zou het geen voet aan de grond krijgen in de EEG. Daarom riep hij op om in de geest van het Atlantisch Gemenebest, economisch samen te werken en de handels- en investeringskanalen wijd open te houden. Economisch isolationisme, net zoals de politieke variant, zou immers leiden tot een nieuwe oorlog. Daarenboven rustte de kracht van het Westers blok op de economische samenwerking en vrijhandel, daarzonder kon Europa immers niet betalen voor zijn verdediging. Het Atlantisme steunde voor Silvercruys op een economische fundering.

Mores

Zonder twijfel was één van de belangrijkste rollen van Silvercruys die van smeermiddel. Hij had twee essentiële opvattingen over diplomatie. Vooreerst konden er maar goede professionele relaties bestaan tussen twee of meer landen als er ook sprake was van een vriendschapsband. Dit impliceerde dat de ambassadeur bouwde aan persoonlijke relaties met de belangrijkste Amerikaanse politici, militairen, ondernemers, perslui enzovoort. Silvercruys had al een aanzienlijk Amerikaans netwerk opgebouwd tijdens zijn verblijven voor de Tweede Wereldoorlog. In 1945 pikte hij de draad opnieuw op en wanneer de bilaterale relaties zeer intens werden vanaf 1947 groeide zijn netwerk uit tot ongeziene proporties. Zijn huwelijk met de Amerikaanse Rosemary Turner gaf in jaren 1950 nog een extra stimulans. De baron was één van de weinige diplomaten die in geen tijd overleg kon plegen met belangrijke senatoren, ministers en zelfs de president met wie hij allen persoonlijke vriendschapsbanden onderhield. Bijgevolg kon hij hen ook uitnodigen op zijn majestueuze residentie voor informeel overleg.

Uiteraard gebruikte hij zijn Amerikaanse contacten om de Belgische belangen te behartigen. Hij had immers niet alleen toegang tot deze figuren, hij genoot ook enige invloed en respect. Aan de basis van deze invloed lag zijn tweede cruciale opvatting over diplomatie. Silvercruys was immers een ambassadeur die de diplomatie als een tweerichtingsstraat beschouwde. Daarom behartigde hij ook in zekere mate de Amerikaanse politieke en economische belangen. Op die manier ging hij conflicten uit de weg, bracht hij beide naties dichter bij mekaar en genoot hij vooral het vertrouwen en invloed aan beide kanten van de oceaan.

Silvercruys was dus een spin in het Belgisch-Amerikaanse web en de incarnatie van de bilaterale band. Hij bracht zijn Belgisch netwerk, dat bestond uit de -voornamelijk rechts katholieke en liberale- politieke en ondernemerselite, in contact met zijn Amerikaans netwerk. Hij bereidde alle ontmoetingen voor en volgde ze nadien op. Zodoende was hij de regisseur, de souffleur van de politici, de klimatoloog die de gepaste omstandigheden creëerde. Uiteraard wist hij zich zo ook in zekere zin onmisbaar te maken. Hij was het immers die de contacten en invloed had, niet de Belgische politici zelf. Hij waakte erover dat conflicten

voorkomen werden of een snelle resolutie vonden. In principe waren al zijn acties en visies ondergeschikt aan en gebaseerd op het principe dat de relaties ten allen tijde uitstekend moesten zijn. Dit kon alleen wanneer beide partijen solidair waren en water bij de wijn deden.

Tot slot was Silvercruys ook een society- en ceremonieel figuur. In zijn talloze toespraken op evenementen in de States en België of op de Amerikaanse radio, bepleitte hij steeds een nauwe spirituele, economische en politieke band tussen beide landen en de Atlantische naties. De baron verscheen vaak in het openbaar om eretekens uit te delen, beurzen te openen en dergelijke meer. De pers had veel aandacht voor zijn realisaties en privéleven. Hij vervulde zijn ambt met zin voor aristocratie en verhevenheid in de oude diplomatieke traditie, maar dat verhinderde hem allerminst om zijn job grondig en met grote kennis van zake te verrichten. Zowel Amerikaanse als Belgische prominenten waardeerden hem enorm. Zowel zijn diplomatieke verwezenlijkingen als zijn persoon droegen bij aan het positieve imago van België in de VS, en omgekeerd. Achteraf beschouwd is het feit dat de topdiplomaat Silvercruys eind 1944 slechts tweede of derde keus van Spaak was al even opmerkelijk als Spaaks geringe interesse voor Amerika in die periode. Silvercruys werd immers haast onmisbaar voor de bilaterale banden met de VS, een land waarop het hele naoorlogse Belgische buitenlandse beleid werd geënt.

Silvercruys, een diplomatieke rots in de Atlantische Oceaan?

Bovenstaand overzicht maakt duidelijk dat Silvercruys en zijn ambassade zeker een factor van belang waren voor zowel het Belgisch buitenlands beleid als de Belgisch-Amerikaanse relaties. Uiteraard was het vooral de Belgische overheid die een beroep deed op de ambassade in DC. Dit wilde echter niet zeggen dat dit het enige kanaal was dat ter beschikking van Brussel stond. Ministers voerden immers zelf ook in eigen persoon onderhandelingen en deden omwille van praktische redenen eveneens veel zaken met de Amerikaanse ambassade in Brussel. Toch wist Silvercruys een plaats in het epicentrum van de Belgisch-Amerikaanse betrekkingen te bekomen. Dit was voornamelijk te danken aan zijn netwerk, zijn bekendheid met de Amerikaanse politiek en mentaliteit, zijn proactiviteit en professionaliteit.

Deze elementen maakten dat zowel minister Spaak als van Zeeland hem vijftien jaar lang de vitale post in Washington toevertrouwden. Hij had zichzelf immers onmisbaar gemaakt voor Brussel. Het was bovendien ook een strategie van België, en bij uitbreiding alle kleine landen, om een grote continuïteit na te streven op de ministerposten en van het diplomatiek personeel. Op die manier konden ze stevige banden en vertrouwen in hun gastland opbouwen.⁹⁸² *Strictu sensu* was de ambassadeur gebonden aan instructies van het ministerie en zelf zette hij ook steeds zijn dienende rol in de verf. Toch permitteerde

⁹⁸² HELMREICH, *Belgium and Europe*, 408.

Naast Silvercruys, bleef ook bijvoorbeeld Van Langenhove meer als tien jaar op post als permanent vertegenwoordiger bij de VN, de Staercke bijna twintig jaar bij de NAVO en Van der Meulen twintig jaar bij de EEG.

DELCORDE, *Belgische diplomaten*, 73.

Silvercruys zich een verregerende autonomie. Buiten de onderhandelingstafel deed hij immers wat hij wilde en organiseerde hij handelsbeurzen, gaf hij vele toespraken met soms wat afwijkende meningen en beheerde hij zijn netwerk en ontmoetingen met Amerikanen. Silvercruys gedroeg zich onder ministers Spaak en van Zeeland op dezelfde manier. Het was niet zo dat hij onder van Zeeland meer autonomie genoot omdat beide heren ideologisch op dezelfde golfleugte zaten. De ambassadeur had wel enige subtiële druk uitgeoefend op Spaak eind jaren 1940 toen deze zich nog niet tot het Atlantisme had bekeerd. Omdat hij echter nooit echt buiten de lijntjes kleurde en goed werk leverde, bleef hij het vertrouwen genieten van Brussel. Dat vertrouwen genoot hij ook in de States omdat hij daar een vriendschappelijk en professioneel netwerk kon opbouwen. Daarenboven behartigde hij ook in zekere mate de Amerikaanse belangen. Daarom deden ook de Amerikaanse functionarissen vaak een beroep op Silvercruys om hun standpunten ingang te doen vinden in Brussel.

Silvercruys was dus een brugfiguur en een diplomatieke rots in de Atlantische Oceaan. Het antwoord op de vraag waar die spreekwoordelijke rots zich bevond, is zeer complex. Het is immers onmogelijk om te meten en af te wegen wat hij voor België en wat hij voor de VS realiseerde. Het lijkt alsof hij steeds de bilaterale band als ijkpunt nam en deze optimaal poggde te houden. Hij zocht naar evenwichten en kwam cruciaal tussen wanneer de zaken dreigden mis te lopen. Hij bepleitte de Belgische belangen in Washington maar schoof tegelijkertijd de Amerikaanse belangen en gevoeligheden naar voren in Brussel.

Desalniettemin lijkt de balans over te hellen naar de Amerikaanse kant. In de grote dossiers -zoals het Marshallplan, de NAVO, de Koreaanse kwestie, de herbewapening en de EDG-onderhandelingen- probeerde hij immers zijn overheid te overtuigen van het Amerikaanse standpunt. Zoals hierboven reeds vermeld waren daar twee redenen voor. Enerzijds was hij het vaak eens met de Amerikaanse visie. Belangrijker was echter dat hij het net in het Belgisch belang achtte om de Amerikaanse optie te volgen gezien Belgische dissidentie op langere termijn alleen maar negatieve effecten zou hebben, zowel voor de bilaterale banden als voor het Atlantisch Gemenebest. In dat opzicht was Silvercruys dus een realist en verdedigde hij wel degelijk het Belgisch belang. Net zoals politiek was diplomatie volgens hem *the art of the possible*.

Wat realiseerde hij nog voor België? Hij zorgde ervoor dat de relaties met de belangrijkste bondgenoot opperbest waren en bleven, garandeerde een primordiale plaats voor zijn Belgische oversten aan de onderhandelingstafel middels zijn extensieve contacten en was zeer proactief om de veiligheids-, politieke en economische belangen van zijn land te verdedigen. Het is trouwens essentieel om de vraag te stellen wat hij voor België kón binnenhalen. Hij was immers de vertegenwoordiger van een klein land bij een dominante grootmacht. Volgens Helmreich compenseert zulk een klein land zijn gebrek aan macht op verschillende manieren. Zo zullen de diplomaten een zeker prestige nastreven door moreel te handelen en een trouw bondgenoot te zijn. Eveneens pogen ze steeds problemen juridisch op te lossen, met respect voor de soevereiniteit van kleine naties en zonder geweld te gebruiken. Om hun beperkte rol te compenseren zullen ze tot slot ook de rol van bemiddelaar en smeermiddel aannemen en het compromis zoeken. Het is opvallend dat deze archetypes allemaal van toepassing zijn op Silvercruys. In die zin verdedigde hij de belangen van zijn

land dus tot het uiterste. Het succes van een diplomaat van een klein land is immers niet te meten aan de hand van zijn realisaties, zegt Helmreich. Hij moet beoordeeld worden op basis van zijn capaciteiten om de eisen en dominantie van grotere machten af te zwakken.⁹⁸³ De baron wist maar al te goed dat het zuiver nastreven van de Belgische belangen enkel conflict zou uitlokken met hét land waarvan België zo afhankelijk werd na de Tweede Wereldoorlog.

Afbeelding 46: Robert baron Silvercruys op gezegende leeftijd in zijn ambassadeurskostuum met op de achtergrond een portret van zijn vader.

De conclusie luidt dat Silvercruys ondanks alles een Belgisch en geen Amerikaans ambassadeur was. Hij diende vooral de Belgische belangen zoals dat van hem verwacht werd. Dat verhinderde hem echter niet om Amerikaanse idealen aan te hangen en ook oog te hebben voor de Amerikaanse interesses. Dat tweede stelde hem bovendien net in staat om zijn hoofdtaak uit te oefenen. De ambassadeur was de rots waar zowel Brussel als Washington op konden rekenen. Hij verzoende de soms tegenstrijdige of uiteenlopende belangen en voorkwam conflicten.

⁹⁸³ HELMREICH, *Belgium and Europe*, 407-413.

Het feit dat de geschiedenis van het Belgisch buitenlands beleid meestal het pad volgde dat de ambassadeur had beoogd, moet vooral verklaard worden door het feit dat België als klein land een speelbal was van de grootmacht. Silvercruy is er zeker niet in geslaagd om de koers van die spreekwoordelijke bal grondig te beïnvloeden. Wel heeft hij bekomen dat de VS rekening hield met België en een zekere *goodwill* aan de dag legde. Evenmin mag de invloed van Silvercruy op het Belgisch buitenlands beleid overschat worden. Hij waarschuwde vooral voor de nare gevolgen indien Brussel een afwijkend pad zou volgen. Zijn ideologisch geladen rapporten hadden zeker enige invloed, maar het is onwaarschijnlijk te denken dat zonder Silvercruy het Belgisch buitenlands beleid grondig zou verschild hebben.

Desalniettemin was Silvercruy een uitzonderlijk diplomaat die zijn ambt maximaal heeft ingevuld. Hij was betrokken in alle politieke dossiers die op tafel lagen in de eerste vijftien jaren na de Tweede Wereldoorlog; hij was bijzonder veelzijdig en onderhandelde met gemak over alle kwesties; hij verstevigde de economische betrekkingen tussen beide landen en continenten; hij was een ideoloog met sterke Atlantische visies; hij was als geen ander bekend met de Amerikaanse samenleving; hij bouwde een ongezien netwerk op dat hij verbond met zijn Belgische contacten waardoor die laatsten een ongeziene toegang tot de Amerikaanse toppolitici kregen; tussen beide landen fungeerde hij als het noodzakelijke smeermiddel; hij zorgde ervoor dat het imago van België er enorm op vooruit ging in Amerika en dit dankzij zijn professionele verwezenlijkingen, zijn persoonlijkheid, zijn retorische toespraken en zijn stijl. Bovenal was hij de incarnatie van de Belgische-Amerikaanse relaties en het Atlantisme. Dit werkstuk heeft aangetoond dat zijn bijdragen aan de Belgische diplomatie en de bilaterale banden met Amerika allerminst gering waren. Silvercruy was één van de grootste Belgische diplomaten en het volgend citaat van Amerikaans historicus Thomas Bailey was ongetwijfeld van toepassing op hem:

*“The best diplomats, like the best musicians, are born, not made.”*⁹⁸⁴

⁹⁸⁴ VAN KEMSEKE, *Diplomatieke cultuur*, 22.

GECITEERDE BRONNEN EN WERKEN

Archiefbronnen

Diplomatiek archief ministerie van Buitenlandse Zaken, Brussel

Personeelsdossier Silvercruys:

Dossier 2386

Privépapieren Silvercruys:

Dossiers 18434-1 tot en met 9

Diplomatieke correspondentie Washington 1945-1959:

Dossiers 10.984bis, 12.101, 12.439, 12.517, 12.704, 12.840, 13.102, 13.286

Fondation Paul-Henri Spaak, Brussel

Correspondentie Spaak-Silvercruys

Archief Université Catholique de Louvain-la-Neuve

Papieren Paul van Zeeland

Dossiers 3.10: Minister van Buitenlandse Zaken en 6.2: Correspondentie

Rijksarchief Hasselt

Geboorteakten Tongeren 1893: Microfilm 200.66.38

Universiteitsarchief Katholieke Universiteit Leuven

Studentensecretariaatsfiche Robert Silvercruys

Universiteitsarchief Vrije Universiteit Brussel

Inschrijvingsregister studenten (1894-1924)

Uitgegeven bronnen

DE VOS, L., *Belgische diplomatieke stukken 1941-1960, Deel II: Defensie*, Brussel, 1998.

KURGAN-VAN HENTENRYK, G., *Belgische diplomatieke stukken 1941-1960, Deel IV: Europa: economische aspecten*, Brussel, 2001.

DE VISSCHER, P. en LEJEUNE, Y., *Belgische diplomatieke stukken 1941-1960, Deel VII: Conflicten en crisissen*, Brussel, 2004.

VANDERLINDEN, J., *Belgische diplomatieke stukken 1941-1960, Deel VIII: Overzeese gebieden*, Brussel, 2004.

Foreign Relations of the United States, 1945-1959, Washington,

<http://history.state.gov/historicaldocuments> en <http://uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS>.

Werken

BUYST, E., 'Van industriële grootmacht tot de zieke man van West-Europa', VAN DEN WIJNGAERT, M. en LUYTEN, D., *België, een land in crisis*, Antwerpen, 2006, 121-173.

COOLSAET, R., *België en zijn buitenlandse politiek 1830-2000*, 1998, Tielt.

COOMANS DE BRANCHENE, O., *Etat présent de la noblesse belge, Annuaire de 1981*, Brussel, 1981.

DELCORDE, R., *Belgische diplomaten*, Tielt, 2010.

DE WITTE, L., *Crisis in Kongo*, Leuven, 1996.

DINAN, D., *Europe Recast*, Basingstoke, 2004.

DUJARDIN, V. en DUMOULIN, M., *Paul van Zeeland 1893-1973*, Brussel, 1997.

DUMOULIN, M., *Spaak*, Brussel, 1999.

EYSKENS, G., *De mémoires*, Tielt, 1993.

GAHIDE, J.P., *La Belgique et la guerre de Corée 1950-1955*, Brussel, 1991.

GROSBOIS, T., 'Les Relations Diplomatiques entre le Gouvernement Belge de Londres et les Etats-Unis (1940-1944)', *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 202-203 (2001), 167-187.

HELMREICH, J., *Belgium and Europe, A Study in Small Power Diplomacy*, Den Haag, 1976.

HELMREICH, J., *United States relations with Belgium and the Congo, 1940-1960*, Delaware, 1998.

KERREMANS, B., *Internationale politiek sinds 1945*, Leuven, 2010.

KISSINGER, H., *Diplomacy*, New York, 1994.

KUKLICK, B., *A Political History of the USA: one nation under God*, Basingstoke, 2009.

KURGAN-VAN HENTENRYK, G., 'La Belgique et le plan Marshall ou les paradoxes des relations belgo-américaines', *Revue belge de philologie et d'histoire*, 71 (1993), 290-353.

LELIE, P., 'Het Belgisch veiligheidsbeleid 1950-1990', in: REYCHLER, L., *Een onvoltooid beleid: de Belgische buitenlandse en defensiepolitiek 1830-2015*, Kapellen, 1993, 95-282.

ROOSENS, C., 'De aanwerving van diplomaten in België', P. VAN KEMSEKE, *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000.

SILVERCRUYS, R., 'The UN: Prospects for immediate realization', *The annals of the American academy of political and social science*, 246 (1946), 19-23.

SILVERCRUYS, S., *Suzanne of Belgium: the story of a modern girl*, New York, 1932.

SMETS, P.F., *La pensée européenne et atlantique de Paul-Henri Spaak*, 2 delen, Brussel, 1980.

SPAAK, P.H., *Combats inachevés*, 2 delen, Parijs, 1969.

STEVENS, O., *België en haar mooiste ambassades wereldwijd*, Doornik, 2003.

THUYSBAERT, P.I., *Het Belgisch buitenlandse beleid. Een inzicht in de internationale actuele vormgeving*, Leuven, 1995.

VAN AKEN, F., *Van wanhoop tot vastberadenheid: acht jaren besluitvorming binnen het Belgische buitenlandse beleid onder leiding van Paul-Henri Spaak (1940-1948)*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Departement Geschiedenis, 2002.

VAN ALSTEIN, M., *De Belgische diplomatieke elite, Spaak, en het ontstaan van de hegemonische Koude Oorlogconsensus: interpretaties van de vijandige bipolarisering 1944-1949*, Ongepubliceerd doctoraatsproefschrift, Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen, 2009.

VAN EENOO, R., 'Diplomatieke cultuur tijdens het interbellum', P. VAN KEMSEKE, *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000.

VAN KEMSEKE, P., *België aan het hoofd van Europa (1948-2010)*, Antwerpen, 2010.

VAN KEMSEKE, P., *België in de Veiligheidsraad 1946-2006*, Leuven, 2007.

VAN KEMSEKE, P., *Diplomatieke Cultuur*, Leuven, 2000.

VAN LANGENHOVE, F., *La sécurité de la Belgique, contribution à l'histoire de la période 1940-1950*, Brussel, 1971.

VAN REYBROUCK, D., *Congo, een geschiedenis*, Amsterdam, 2010.

YAKEMTCHOUK, R., *L'adhésion de la Belgique à l'ONU 1944-1945*, Louvain-la-Neuve, 1995.

WIEBES, C., ZEEMAN, B., *Belgium, the Netherlands and alliances, 1940-1949*, Proefschrift in de Politieke Wetenschappen, Universiteit Leiden, 1993.

BIJLAGEN

1. Lijst van onderscheidingen⁹⁸⁵

Belgische onderscheidingen

Oorlogskruis (1918)

IJzerkruis (1918)

Medaille van de Overwinning (1918)

Herinneringsmedaille 1914-1918 (1918)

Ridder in de Orde van Leopold II (1919)

Ridder in de Kroonorde (1925)

Ridder in de Leopoldsorde (1931)

Officier in de Leopoldsorde (1937)

Commandeur in de Kroonorde (1943)

Burgerlijk Ereteken Eerste Klasse (1946)

Commandeur in de Leopoldsorde (1947)

Burgerlijk Kruis Eerste Klasse (1952)

Grootofficier in de Kroonorde (1956)

Grootofficier in de Leopoldsorde (1959)

Buitenlandse onderscheidingen

Officier in de Kroonorde (Italië, 1923)

Officier in de Orde van Wasa (Zweden, 1923)

Commandeur in de Kroonorde (Roemenië, 1924)

Grootofficier in de Orde van de Ethiopische Ster (Ethiopië, 1925)

Commandeur in de Orde van Sint-Olaf (Noorwegen, 1925)

Ridder in de Nationale Orde van het Erelegioen (Frankrijk, 1926)

Herdenkingsmedaille van Koning George V (Verenigd Koninkrijk, 1935)

Commandeur in de Orde van het Rode Jade (China, 1937)

Herdenkingsmedaille van Koning George VI (Verenigd Koninkrijk, 1937)

Grootkruis in de Orde van de Eikenkroon (Groothertogdom Luxemburg, 1947)

⁹⁸⁵ AMBZ, Personeelsdossier, Nota 'Distinctions honorifiques', sl, sd.
COOMANS, *Etat présent* 157.

Eredocoraten

McGill University, Montréal (1939)

University of Toronto, Toronto (1944)

Temple University, Philadelphia (1945)

Drexel Institute of Technology, Philadelphia (1946)

Bowdoin College, Maine (1956)

Saint Joseph's University, Philadelphia (1959)

2. Lijst van afkortingen

AEC	Atomic Energy Commission
AV	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
BRD	Bondsrepubliek Duitsland
EBU	Europese Betalingsunie
ECA	European Cooperation Administration
ECOSOC	Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties
EDG	Europese Defensiegemeenschap
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EGKS	Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
ERP	European Recovery Program
Euratom	Europese Gemeenschap voor Atoomenergie
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
IMF	Internationaal Monetair Fonds
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBB	Nationale Bank van België
OEES	Organisatie voor Europese Economische Samenwerking
SG	Société Générale
SU	Sovjet-Unie
VK	Verenigd Koninkrijk
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten
UM	Union Minière
WETS	Washington Exporatory Talks on Security

3. Lijst en bronverwijzing van afbeeldingen

1. Robert baron Silvercruys, eind jaren 1930. 13
Archief ministerie van Buitenlandse Zaken, 18434-1

2. Silvercruys te Brussel, 8 januari 1924. 23
Library of Congress Prints and Photographs Division, Washington, DC
<http://www.loc.gov/pictures/resource/npcc.25999/>

3. Silvercruys in ambassadeurskostuum samen met zijn zus Suzanne bij afgifte van zijn geloofsbrieven aan gouverneur-generaal Lord Tweedsmuir, Ottawa, 11 januari 1937. 28
AMBZ, 18434-1

4. Silvercruys overhandigt het *Belgian Military Service Cross* aan eskadronleider Watts te De Winton, Calgary, 6 augustus 1943. 39
<http://www.bombercommandmuseum.ca/s,dewintonstory.html>

5. Silvercruys komt aan in New York na een bezoek aan de regering in ballingschap, 4 september 1941. 41
AMBZ, 18434-2

6. Spaak en Silvercruys hijsen de Belgische vlag aan de kanselarij in DC, september 1945. 63
AMBZ, 18434-3

7. De Belgische residentie op Foxhall Road. 65
<http://diplobel.us/Ambassador/residencegi.asp>

8. Het salon van de residentie met een portret van Silvercruys van de hand van Alfonse Jongere uit 1943. 66
Ter beschikking gesteld door de Belgische ambassade te Washington

9. Silvercruys en Secretary of State Edward Stettinius ondertekenen een nieuw *lend-lease* akkoord, Washington, 18 april 1945. 68
AMBZ, 18434-3

10. Silvercruys decoreert generaal McAuliffe in de Belgische residentie, 31 januari 1946. 74
AMBZ, 18434-4

11. Silvercruyts en Belgisch defensie-minister de Fraiteur overhandigen de aarde van Bastenaken aan president Truman voor de *West Wing*, 10 juni 1946. 74
AMBZ, 18434-4
12. Silvercruyts ontvangt zijn eredoctoraat van *Temple University* in Philadelphia, 21 juni 1945. 75
AMBZ, 18434-3
13. Silvercruyts en de Belgische delegatie te San Francisco, juni 1945. 76
AMBZ, 18434-3
14. Silvercruyts met NBC radiopresentator Ben Grauer, San Francisco, 8 mei 1945. 80
AMBZ, 18434-3
15. Toegangsbadge van Silvercruyts voor de VN Veiligheidsraad, januari 1947. 81
AMBZ, 18434-4
16. Silvercruyts in het *oval office* met president Truman in 1946. 90
AMBZ, 18434-4
17. Silvercruyts fungeert als tolk van Spaak die de journalisten te woord staat op het State Department, 5 april 1948. 112
R. DELCORDE, Belgische diplomaten, Tielt, 2010, 70.
18. Baron Silvercruyts opent de *International Trade Mart*, New Orleans, 9 september 1948. 116
Times Picayune,
http://photos.nola.com/tpphotos/2011/11/175garrison_4.html
19. De Groote, regent Karel, Spaak en Silvercruyts in de tuin van de Belgische residentie, 1 april 1948. 121
Life Magazine, Francis Miller,
http://www.snapfish.com/Life/fe/p/ext/life/LifeCom?q=image_source~LIFECOM%5Eimage_id~50450670
20. Silvercruyts en Frans diplomaat Armand Bérard op de trappen van het Congres, april 1948. 126
Life Magazine, Thomas McAvoy,
<http://images.google.com/hosted/life/l?imgurl=bfef9066909fdc86>

21. De West-Europese ambassadeurs aan de onderhandelingstafel met State Department functionarissen, DC, zomer 1948. 129
AMBZ, 18434-5
22. Spaak en Silvercruys, Washington, 6 april 1948. 135
AMBZ, 18434-4
23. Spaak ondertekent het Noord-Atlantisch Verdrag onder toezicht van Silvercruys, DC, 4 april 1949. 142
AMBZ, 18434-5
24. Silvercruys tekent het Noord-Atlantisch Verdrag, DC, 4 april 1949. 142
AMBZ, 18434-5
25. President Truman bekrachtigt het Noord-Atlantisch Pact in het *oval office* in aanwezigheid van de West-Europese ambassadeurs, 24 augustus 1949. 144
<http://www.trumanlibrary.org/photographs/view.php?id=37203>
26. De Belgische delegatie op de Japanse Vredesconferentie te San Francisco, september 1951. 155
AMBZ, 18434-6
27. Silvercruys op de *United States Military Academy* te West Point, New York, 1952. 159
AMBZ, 18434-6
28. Silvercruys, van Zeeland, president Eisenhower en Secretary of State Dulles tijdens hun onderhoud in het *oval office*, 16 maart 1953. 166
DUJARDIN, V. en DUMOULIN, M., Paul van Zeeland 1893-1973, Brussel, 1997, 142.
29. Silvercruys spreekt in de *Kentucky State Senate* te Louisville, 17 maart 1954. 177
AMBZ, 18434-7
30. De Thier, Van Langenhove, van Zeeland, Silvercruys en Leemans op *New York International Airport*, 12 september 1949. 180
DUJARDIN, Paul van Zeeland, 141.
31. Enkele West-Europese ambassadeurs wuiven buitenlandminister Dulles uit op *Washington International Airport*, 2 mei 1956. 198
<http://www.corbisimages.com/stock-photo/rights-managed/U1105027/ambassadors-say-goodbye-to-john-foster-dulles>

32. Silvercruys verlaat zijn residentie in een Cadillac, 21 september 1953. 213
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/b03f37fe6e84579e.html>
33. Silvercruys samen met Albert Goris aan boord van het Belgisch schip 222
de Mercator, New York City, 1955.
DELCORDE, Belgische diplomaten, 132.
34. Portret van Robert baron Silvercruys, 1952. 242
*Ter beschikking gesteld door Jan Matthysen, Belgisch ambassadeur
te Washington*
35. Silvercruys, Rosemary en first lady Mamie Eisenhower, 249
DC, 21 september 1953.
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/e23a6470e0f7020d.html>
36. Robert & Rosemary Silvercruys, Washington, 21 sep 1953. 249
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/1fff3074b8a54414.html>
37. Robert & Rosemary Silvercruys op de receptie in het huis van de bruid op 250
Woodland Drive, 21 september 1953.
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/c7e552d7bbaa766b.html>
38. First lady Eisenhower en ambassadeur Silvercruys op diens huwelijksfeest, 250
DC, 21 september 1953.
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/901418032a0f655a.html>
39. Gedenkteken in inkomhal van de Belgische kanselarij te Washington. 252
Ter beschikking gesteld door William "Bill" Van Loo
40. De Belgische ambassade in de Verenigde Staten, 252
3330 Garfield Street NW, DC.
Ted Reinert, 2010,
<http://treinert.blogspot.com/2010/08/embassies-of-washington-part-1.html>
41. Rosemary en Robert Silvercruys in de inkomhal van de Belgische residentie 256
op Foxhall Road, 21 september 1953.
Life Magazine, Mark Kauffman,
<http://images.google.com/hosted/life/52923417e9e4638a.html>

42. Silvercruys als *doctor honoris causa* aan de Saint Joseph's University in Philadelphia, 7 juni 1959. 263
AMBZ, 18434-8
43. Koning Boudewijn en president Eisenhower, 11 mei 1959, 265
luchthaven van Washington.
Associated Press
[http://i.ebayimg.com/00/\\$\(KGrHqJ,!iE4rL+RwiQBOMMItu\(h!
~0_3.JPG](http://i.ebayimg.com/00/$(KGrHqJ,!iE4rL+RwiQBOMMItu(h!~0_3.JPG)
44. Ambassadeur Silvercruys en Boudewijn in Detroit, mei 1959. 266
[http://i.ebayimg.com/00/\\$\(KGrHqN,!ksE3OJ,vHQpBN99RRkrOQ
~0_3.JPG](http://i.ebayimg.com/00/$(KGrHqN,!ksE3OJ,vHQpBN99RRkrOQ~0_3.JPG)
45. Baron Silvercruys voor het Belgisch wapenschild in zijn kanselarij 269
op Garfield Street.
Gentlemen's Quarterly, oktober 1959,
AMBZ, 18434-8
46. Robert baron Silvercruys op gezegende leeftijd in zijn ambassadeurskostuum. 283
*Ter beschikking gesteld door Jan Matthysen, Belgisch ambassadeur
te Washington*